Розстріляним і
закатованим,
відомим і
невідомим,
мертвим і
живим

Расстрелянным и
замученным,
известным и
неизвестным,
мёртвым и
живым

ВІРШІ УКРАЇНСЬКИХ ПОЕТІВ — ПОЛІТИЧНИХ В'ЯЗНІВ ВОРКУТИНСЬКИХ ТА ІНТИНСЬКИХ ТАБОРІВ

в перекладах Марка Каганцова

Упорядники: М.Я. Каганцов, Є.А. Лісова, А.А. Попов, Ю.І. Тагіров

Видання здійснено за підтримки Всеукраїнського творчого союзу «Конгрес літераторів України»

СТИХИ УКРАИНСКИХ ПОЭТОВ — ПОЛИТИЧЕСКИХ УЗНИКОВ ВОРКУТИНСКИХ И ИНТИНСКИХ ЛАГЕРЕЙ

в переводах Марка Каганцова

Составители: М.Я. Каганцов, Е.А. Лисовая, А.А. Попов, Ю.И. Тагиров

Издание осуществлено при поддержке Всеукраинского творческого союза «Конгресс литераторов Украины»

Я той, що духом не скорився

Я тот, чей дух не покорился

Воркута
Инта
Санкт-Петербург
Киев
2012

Я ТОЙ, ЩО ДУХОМ НЕ СКОРИВСЬ
Я ТОТ, ЧЕЙ ДУХ НЕ ПОКОРИЛСЯ

Литературно-художественное издание

У збірку увійшли вірші 25-ти українських поетів-політв'язнів ГУЛАГу, що перебували в ув'язненні на Півночі, зокрема, у Воркуті та Інті. Більшість віршів написані в 40-50-х роках. Всі матеріали знайдені і оброблені зусиллями активістів Воркутинского українського земляцтва і Сиктивкарської громадської організації «Покаяння». Переклади на російську мову зробив Марк Каганцов, поет, лікар за фахом.

Вірші публікуються на двох мовах (білінгва). Дані біографічні довідки і фотографії поетів.

В сборник вошли стихи 25-ти украинских поэтов-политзаключённых ГУЛАГа, пребывавших в заключении на Севере, в частности, в Воркуте и Инте. Большинство стихов написаны в 40-50-х гг. Все материалы найдены и обработаны усилиями активистов Воркутинского украинского землячества и Сыктывкарской общественной организации «Покаяние». Переводы на русский язык сделал Марк Каганцов, поэт, врач по профессии.

Стихи публикуются на двух языках (билингва). Даны биографические справки и фотографии поэтов.

© М.Каганцов, тексты переводов, 2012
© Е.Лисовая, А.Попов, Ю.Тагиров, составление, 2012
© Ю.Воронцов, оформление, 2012

ISBN 978-966-9672-59-0

Воркута. Памятник на месте массового расстрела восставших заключённых шахты №29 1 августа 1953 г. Сооружён при содействии Воркутинской общественной организации «Украина» в 2010 г.

ПЕРЕДМОВА УПОРЯДНИКІВ

Кілька десятиліть існують на мапі Росії міста Воркута й Інта, значення яких набагато більше за їхні географічні розміри.

Більше двадцяти п'яти років тут існував ВОРКУТЛАГ — один із найбільш згубних радянських концтаборів, розташованих за Полярним колом. Лише сімдесят кілометрів відокремлює Воркуту від берега Льодовитого океану. У цьому далекому краї вічної мерзлоти, в передгір'ях Полярного Уралу, де сто днів у році лютує завірюха, в 1930-му році геолог Г.А. Чернов знайшов родовище кам'яного вугілля. І вже в 1931 р. Президія ВРНГ СРСР прийняла постанову «Про розвиток паливної бази в Північному краї». Розвивати її було вирішено руками ув'язнених. Відомо, як органи НКВС розправлялися з жителями окупованих територій після довгоочікуваного звільнення від німців, а також, що робилося на пересилках і у в'язницях у середині 40-х. У Воркутлазі працювали під землею і гинули тисячі росіян, українців, євреїв, естонців, латишів, литовців, поляків, німців...

У 30-ті роки виникло селище, а згодом місто-концтабір — Воркута, — що стало символом сталінської епохи, де у 1945-47 роках уже перебувало понад 60000 ув'язнених. До складу Воркутлага Інта входила окремим підрозділом, із часом був організований самостійний табір Інталаг, на базі якого пізніше створили особливий табір №1 «Мінеральний» (Мінлаг). Це був найбільший острів Архіпелагу ГУЛАГ на території європейської Півночі Росії аж до його ліквідації в 1953 р. У другій половині 50-х років минулого сторіччя почався демонтаж гігант-

ПРЕДИСЛОВИЕ СОСТАВИТЕЛЕЙ

Несколько десятилетий существуют на карте России города Воркута и Инта. Значение этих городов неизмеримо больше их скромных географических размеров.

Более 25 лет здесь существовал ВОРКУТЛАГ — один из самых гибельных советских концлагерей, расположенных за Полярным кругом. Только 70 километров отделяет Воркуту от берега Ледовитого океана. И в этом труднодоступном крае вечной мерзлоты, в предгорьях Полярного Урала, где сто дней в году свирепствует пурга, в 1930 году геолог Г.А. Чернов нашёл месторождение каменного угля. И уже в 1931 г. Президиум ВСНХ СССР принял постановление «О развитии топливной базы в Северном крае». Развивать базу было решено руками и умом заключённых. Известно, как органы НКВД расправлялись с жителями оккупированных территорий после столь ожидаемого освобождения от немцев, что делалось на пересылках и в тюрьмах в середине 40-х, как в Воркутлаге томились в каторжных лагерях, как работали под землёй и погибали тысячи русских, украинцев, евреев, эстонцев, латышей, литовцев, поляков, немцев...

К 1934 году возник посёлок, а затем и город Воркута, город-концлагерь, ставший символом сталинской эпохи. А к 1945-47 годам Воркутлаг достиг максимума численного состава заключённых — свыше 60000 человек. В состав Воркутлага Инта входила отдельным подразделением, а затем был организован самостоятельный лагерь Инталаг, на базе которого позднее создали особый лагерь №1 «Минеральный» (Минлаг). Это был самый крупный остров Архипелага ГУЛАГ на территории европейского Севера России вплоть до его ликвидации в 1953 г. Во второй половине 50-х годов прошлого столетия начался

ської системи примусової праці. Воркута розросталася і в середині 60-х років стала великим промисловим і культурним центром із розвиненою інфраструктурою та населенням, що становило понад 200 тисяч людей. Так само відбувалося із Інтою — приполярною сусідкою Воркути.

Варто докладніше сказати про конкретних людей, які пройшли ці страшні випробування. У першому томі мартирологу «Покаяння» (м. Сиктивкар, Республіка Комі) згадується сузір'я імен, якими могли би пишатися будь-які держави світу. В зонах Комі АРСР перебували видатні фахівці всіх галузей науки, техніки та культури; інженери, професора, академіки; славетні офіцери і генерали; знамениті музиканти, артисти, художники, письменники, поети, журналісти; політичні і громадські діячі світового рівня; колишні члени урядів і парламентів іноземних держав, дипломати... Повний Всесвітній Інтернаціонал! Що називається: всі прапори — в Гулагу. Досить згадати лише деякі відомі імена:

В.И. Пивоварів — нарком просвіти Білорусії, помер у Воркутлазі в 1942 р.

П.И. Польовий — геолог, знаменитий дослідник Сахаліну, Примор'я, Анадирського краю, Казахстану та ін. Помер у в'язниці в Ухті в 1938 р.

Л.П. Карсавін — філософ, історик, поет, завідуючий кафедрою в Каунаському університеті. Помер в концтаборі в Абезі в 1952 р.

К.К. Рокоссовський — згодом маршал СРСР і міністр оборони Польщі.

М.А. Коростовцев — єгиптолог, після реабілітації став академіком АН СРСР.

А.Я. Каплер — письменник, кінодраматург, лауреат Сталінської премії.

Б.А. Мордвинів — актор, гл. режисер Великого театру, нар. артист СРСР.

Б.С. Дейнека — співак, бас, соліст ГАБТ.

демонтаж гигантской системы принудительного труда.

Воркута разрасталась и со временем, в середине 60-х годов, превратилась в большой промышленный и культурный центр с хорошо развитой инфраструктурой и с населением более 200 тысяч человек. То же самое происходило и с Интой, приполярной соседкой Воркуты.

Необходимо подробнее сказать о конкретных людях, прошедших эти страшные испытания. В первом томе мартиролога «Покаяние» (г. Сыктывкар, Республика Коми) упоминается созвездие имён, которыми могли бы гордиться самые великие державы мира. В зонах Коми АССР побывали выдающиеся специалисты всех отраслей науки, техники и культуры; инженеры, профессора, академики; прославленные офицеры и генералы; знаменитые музыканты, артисты, художники, писатели, поэты, журналисты; политические и общественные деятели мирового уровня; бывшие члены правительств и парламентов иностранных государств, дипломаты... Полный Всемирный Интернационал! Что называется: все флаги — в ГУЛАГе. Достаточно вспомнить лишь только некоторые известные имена:

В.И. Пивоваров — нарком просвещения Белоруссии, умер в Воркутлаге в 1942 г.

П.И. Полевой — геолог, знаменитый исследователь Сахалина, Приморья, Анадырского края, Казахстана и др. Скончался в тюрьме в Ухте в 1938 г.

Л.П. Карсавин — философ, историк, поэт, заведующий кафедрой в Каунасском университете. Умер в концлагере в Абези в 1952 г.

К.К. Рокоссовский — впоследствии маршал СССР и министр обороны Польши.

М.А. Коростовцев — египтолог, после реабилитации стал академиком АН СССР.

А.Я. Каплер — писатель, кинодраматург, лауреат Сталинской премии.

Б.А. Мордвинов — актёр, гл. режиссёр Большого театра, нар. артист СССР.

Б.С. Дейнека — певец, бас, солист ГАБТ.

П.М. Губенко (Остап Вишня) — український письменник, гуморист і сатирик.

Я.В. Смеляков — відомий і заслужений поет.

Ю. Дунський і В. Фрид — відомі кіносценаристи (фільми: "Випадок на шахті вісім", "Сім няньок", "Служили два товариші", "Оповідь про те, як цар Петро арапа одружував", "Ш. Холмс і доктор Ватсон", "Екіпаж" та ін.).

П.Е. Бендель — художник, автор серій поштових марок СРСР, присвячених космонавтиці.

В.Г. Токарська — відома кіноактриса, співачка.

Рамаз Кобидзе — грузинський прозаїк.

Ю. Лисняк — перекладач, згодом лауреат премії імені М. Рыльского.

Е. Хринюк — майбутній український сценарист і кінорежисер.

А. Хименко — поет і прозаїк, автор трилогії про Івана Сірка.

М.М. Коцюба-Тарнавська — хірург, українська націоналістка, дочка генерала Мирона Тарнавського, що командував корпусом "Схід" в 1919 р.

В. Василенко — історик мистецтва з МГУ, поет, нащадок Григорія Сковороди.

И.А. Фещенко-Чопивський — металознавець, хімік-фізик, професор Гірської академії в Кракові, український політичний діяч. Помер в концтаборі в Абезі в 1952 р.

В.К. Олтаржевський — видатний архітектор сучасності. З 1924 по 1935 р. працював в США, проектував і будував висотні будівлі. Після повернення на батьківщину заарештований і етапований у Воркутлаг. Після звільнення проектував і будував готель "Україна" в Москві.

М.Б. Гольман — професор, ректор Ульянівського університету, загинув у Воркуті.

П.В. Віттенбург — випускник Тюбингенського університету, професор, зав. кафедрою Полярних країн Географічного інституту Ленінградського університету, дослідник Арктики (Шпіцберген, Нова Земля).

Б.Н. Артем'єв — доктор геолого-мінералогічних наук, професор, випускник Фрайбургської академії.

П.М. Губенко (Остап Вишня) — украинский писатель, юморист и сатирик.

Я.В. Смеляков — известный и заслуженный поэт.

Ю. Дунский и В. Фрид — известные киносценаристы (к/фильмы: «Случай на шахте восемь», «Семь нянек», «Служили два товарища», «Сказ про то, как царь Петр арапа женил», «Ш. Холмс и доктор Ватсон», «Экипаж» и др.).

П.Э. Бендель — художник, автор серий почтовых марок СССР, посвящённых космонавтике.

В.Г. Токарская — известная киноактриса, певица.

Рамаз Кобидзе — грузинский прозаик.

Ю. Лисняк — переводчик, впоследствии лауреат премии имени М. Рыльского.

Е. Хринюк — будущий украинский сценарист и кинорежиссёр.

А. Хименко — поэт и прозаик, автор трилогии об Иване Сирко.

М.М. Коцюба-Тарнавская — хирург, украинская националистка, дочь генерала Мирона Тарнавского, командовавшего корпусом «Восток» в 1919 г.

В. Василенко — историк искусства из МГУ, поэт, потомок Григория Сковороды.

И.А. Фещенко-Чопивский — металловед, химик-физик, профессор Горной академии в Кракове, украинский политический деятель. Умер в концлагере в Абези в 1952 г.

В.К. Олтаржевский — выдающийся архитектор современности. С 1924 по 1935 г. работал в США, проектировал и строил высотные здания. После возвращения на родину арестован и этапирован в Воркутлаг. После освобождения проектировал и строил гостиницу «Украина» в Москве. Доктор архитектуры.

М.Б. Гольман — профессор, ректор Ульяновского университета, погиб в Воркуте.

П.В. Виттенбург — выпускник Тюбингенского университета, профессор, зав. кафедрой Полярных стран Географического института Ленинградского университета, исследователь Арктики (Шпицберген, Новая Земля).

Б.Н. Артемьев — доктор геолого-минералогических наук, профессор, выпускник Фрайбургской академии.

Н.М. Федорівський — член-кореспондент АН СРСР, професор доктор геолого-мінералогічних наук, директор Всесоюзного інституту мінеральної сировини. Був засуджений на 15 років. Після звільнення незабаром помер.

На жаль, неможливо згадати всіх тих, чиї долі були перемелені в жорнах північних таборів і в'язниць. Зараз на місцях табірних зон і масових розстрілів стоять знаки і пам'ятники, споруджені нащадками і земляцтвами в пам'ять про ті страшні часи та незліченні жертви сталінського терору. Про Воркуту та Інту написані десятки історичних досліджень, мемуарів і спогадів, безліч віршів та пісень. Вони створені буквально сльозами та кров'ю в'язнів, відірваних від сімей і рідних місць. Особливо дивують вірші — то викривальні, повні болю і гніву, то вражаючі глибиною споглядання, тонкими відтінками лірики, задушевністю авторів та їх ніжністю до рідних і коханих. Неможливо уявити, що написані ці вірші всупереч жорстоких заборон і смертельного ризику, і люди зуміли їх не тільки написати, але й зберегти на довгі десятиліття.

У 2007 році зусиллями групи укладачів вийшла книга, що увібрала в себе кращі зразки літературної творчості всіх поколінь воркутинських авторів від 1931 до 2007 року — «Високі широти». У цій антології були опубліковані переклади чотирьох поетів-українців, що дало поштовх до нової хвилі пошуків у вже більш вузькому — українському напрямку. Результат виявився надзвичайно плідним, свідченням чого є книга, яку Ви тримаєте в руках. Були знайдені і переведені вірші ще двадцяти поетів-українців!

Від імені укладачів цього видання хочу сказати про специфіку окремих опублікованих віршів, написаних в 40-х — 50-х роках. У них присутні досить жорсткі слова на адресу сталінського «імперського» режиму та його по-

Н.М. Федоровский — член-корреспондент АН СССР, профессор доктор геолого-минералогических наук, директор Всесоюзного института минерального сырья. Был осужден на 15 лет ИТЛ. После освобождения вскоре умер.

К сожалению, невозможно упомянуть всех, чьи судьбы были перемолоты в жерновах северных лагерей и тюрем. Сейчас на местах лагерных зон и массовых расстрелов стоят знаки и памятники, сооружённые потомками и землячествами в память о тех страшных временах и о тех неисчислимых жертвах сталинского террора.

О Воркуте и Инте написаны десятки книг исторических исследований, мемуаров и воспоминаний, множество стихов и песен. Многие строки написаны буквально слезами и кровью узников, оторванных от семей и родных мест. Особенно удивляют стихи — то обличительные, полные боли и гнева, то поражающие глубиной созерцания, тончайшими оттенками лирики, задушевностью авторов и их нежностью к родным и любимым. Невозможно представить, что написаны эти стихи вопреки жесточайшим запретам и смертельному риску, и люди сумели их не только написать, но и сохранить на долгие десятилетия.

В 2007 году усилиями группы составителей вышла книга, вобравшая в себя лучшие образцы литературного творчества всех поколений воркутинских авторов от 1931 до 2007 года — «Высокие широты». В этой антологии были опубликованы переводы четырёх поэтов-украинцев, что дало толчок к новой волне поисков в уже более узком — украинском направлении. Результат оказался весьма плодотворным, свидетельством чему является книга, которую Вы держите в руках. Были найдены и переведены стихи ещё двадцати поэтов-украинцев!

От имени составителей этого издания хочу сказать о некоторой специфике отдельных публикуемых стихотворений, написанных в 40-х — 50-х годах. В них присутствуют иногда весьма жёсткие и нелицеприятные слова

плічників: співробітників НКВС, табірного начальства і охорони. У віршах зустрічаються рядки, які упередженим читачем можуть бути названі «антиросійськими». Потрібно розуміти, що це не «антиросійські», а антиімперські, антисталінські рядки. СРСР, особливо сталінського періоду, був такою ж В'язницею Народів, як і Російська Імперія! (Згадаємо вірші видатного Т.Г. Шевченка). Необхідно підкреслити, що після насильницького приєднання до СРСР в 1939 році областей Західної України значна частина населення безвинно постраждала, і в умовах «совєтізації», жорстоких репресій люди сприймали як недругів всіх, хто спілкувався з ними російською мовою. А це, як правило, співробітники НКВС, військові, міліція, партійні та адміністративні працівники. Ми сподіваємося, що читачі не запідозрять нас в недотриманні політкоректності або, тим більше, в розпалюванні міжнаціональної ворожнечі, а навпаки — проймуться розумінням того страшного минулого, яке спіткало всі народи колишньої тоталітарної держави.

Від імені авторів-упорядників
Ю. Тагіров

и выражения в адрес сталинского «имперского» режима и его приспешников: сотрудников НКВД, лагерного начальства и охраны. В стихах встречаются строки, которые предвзятым читателем могут быть названы «антирусскими». Нужно понимать, что это не «антирусские», а антиимперские, антисталинские строки. СССР, особенно сталинского периода, был такой же Тюрьмой Народов, как и Российская Империя! (Вспомним стихи великого Т.Г. Шевченко). Необходимо подчеркнуть, что после насильственного присоединения к СССР в 1939 году ряда областей Западной Украины значительная часть населения безвинно пострадала, и в условиях «советизации», жестоких репрессий, ссылки и заключения люди воспринимали как недругов всех, кто общался с ними на русском языке. А это были, как правило, сотрудники НКВД, военные, милиция, партийные и административные работники. Мы надеемся, что читатели не заподозрят нас в несоблюдении политкорректности или, тем более, в разжигании межнациональной розни, а наоборот — проникнутся пониманием того страшного прошлого, которое постигло все народы бывшего тоталитарного государства.

От имени авторов-составителей
Ю. Тагиров

ПРЕДИСЛОВИЕ ПЕРЕВОДЧИКА

Ця книга народжувалася довго і важко. У 2006 році Євдокія Лісова — одна із засновників Воркутинської громадської організації «Україна» — познайомила мене з віршами В. Косовського, Є. Чередниченко, І. Паламарчука і В. Петріва, написаними українською мовою. Вірші ці на російську мову ніколи не перекладалися, а вірші І. Паламарчука і В. Петріва мовою оригіналу ніколи не видавалися. Я все ж таки вирішив перекласти їх на російську, хоча з дитинства знайомий із українською мовою лише на побутовому рівні. Познайомивши з цими перекладами людей, для яких українська мова є рідною, отримав схвалення. Постало питання про двомовне видання віршів із перекладами українських поетів окремою книгою. Анатолій Попов надіслав мені інші їхні вірші, біографічні довідки, а також статтю про справу І. Паламарчука. Все це разом склало книжечку «Вірші українських поетів — політичних в'язнів Воркутинських таборів у перекладах М. Каганцова», видану в 2007 р. накладом 200 екземплярів, які швидко розійшлися, ставши бібліографічною рідкістю. Книга отримала багато позитивних відгуків. Напевно, найдорожчою для мене була думка нині покійної сестри В. Косівського — Ольги Іванівни Косовської-Михайличенко. Добре відгукнулися про переклади колишні воркутинці, люди, які знаються на літературі та володіють українською мовою.

Ми продовжили розпочату роботу. Є. Лісова і А. Попов шукали й знаходили нові вірші цих авторів (інших поетів), їх фотографії та інформацію про них. Зона пошуку розширилася — були включені поети з таборів Інти, Абезі і околиць: все це колись становило Воркут-

ПЕРЕДМОВА ПЕРЕКЛАДАЧА

Ця книга Эта книга рождалась долго и трудно. В 2006 году Евдокия Лисовая, одна из основателей Воркутинской общественной организации «Украина», познакомила меня со стихами В. Косовского, Е. Чередниченко, И. Паламарчука и В. Петрива, написанными на украинском языке. Стихи эти на русский язык никогда не переводились, а стихи И. Паламарчука и В. Петрива и на украинском языке никогда не издавались. Я решился перевести их на русский, хотя с детства знаком с украинским языком только на бытовом уровне. Познакомив с этими переводами людей, для которых украинский язык — родной, получил одобрение. Возникла идея о двуязычном издании стихов с переводами этих украинских поэтов отдельной книжкой. Анатолий Попов прислал мне другие их стихи, биографические справки об авторах, написал статью о деле И. Паламарчука. Всё это вместе составило книжечку «Стихи украинских поэтов — политических узников Воркутинских лагерей в переводах М. Каганцова», изданную в 2007 г. тиражом двести экземпляров, быстро разошедшуюся по рукам и ставшей библиографической редкостью. Книга получила много положительных отзывов. Хорошо отозвались о переводах бывшие воркутинцы, люди, хорошо разбирающиеся в литературе и хорошо знающие украинский язык.

Мы продолжили начатую работу. Е.А. Лисовая и А.А. Попов искали и находили новые стихи упомянутых авторов, а так же других поэтов, их стихи, фотографии и сведения о них. Зона поиска расширилась — были включены поэты из лагерей Инты, Абези и окрестностей: всё это когда-то составляло Воркутлаг, позднее разделённый

лаг, пізніше розділений на окремі зони. В 2010 році до роботи над книгою з ентузіазмом підключився Ю. Тагіров, взявши на себе підготовку українських текстів, редагування, коректуру. Макетом і поліграфією займався киянин Ю. Воронцов. В результаті вийшло видання, яке Ви зараз тримаєте в руках. Вірші для переказів взяті в основному з виданих збірок, публікацій в київському журналі «Зона», особистих архівів Є.А. Лісової, А.А. Попова, родичів наших авторів та з Інтернету.

Лейтмотивом цих віршів є любов до Батьківщини — України, рідної мови, сила нескореного людського духу, повага до товаришів по нещастю — представників інших національностей і народів.

Слово «проволока» (українське «дроти») я даю в фонетичному написанні «проволка» — так, як її називають у Воркуті, як співають в зеківських піснях: «В проволке колючей лагеря...». Я намагався зберегти фразеологію і стиль авторів, зробити переклади максимально наближеними до оригіналів.

Бажаю вам не тільки перейнятися цими віршами, — вірші ці дійсно красиві, музичні й мудрі, — але й відчути біль та сподівання їх авторів — політзеків, їх величезну любов до своєї Батьківщини, святої України. Сподіваюся, що у Вас виникне з ними душевний резонанс, і Ваші серця заб'ються в унісон з ритмами віршів, продиктованих ритмами їхніх сердець.

Упевнений, що ця книга буде цікавою не лише для українців. Вона містить загальнолюдські цінності. Володимир Іванович Косовський писав:

Усе життя до старості — це світу пізнання.
Частину йдем дорогами, частину навмання.
Якщо усе, що пройдене поставить на вагу,
То всі ми перед мертвими у вічному боргу.

Крихітну частку цього боргу ми віддаємо сьогодні цією книгою. Ми розглядаємо її як своєрідний пам'ят-

на отдельные зоны. В 2010 году к работе над книгой с энтузиазмом подключился Ю. Тагиров, взяв на себя подготовку украинских текстов, редактирование, корректуру. Макетом, оформлением книги и полиграфией занимался киевлянин Ю. Воронцов. В результате получилось издание, которое вы сейчас держите в руках. Стихи для переводов взяты в основном из изданных сборников, публикаций в Киевском журнале «Зона», личных архивов Е. Лисовой, А. Попова, родственников наших авторов и из интернета.

Лейтмотивом этих стихов является любовь к Родине — Украине, родному языку, сила несломленного человеческого духа, уважение к товарищам по несчастью — представителям других национальностей и народов.

Слово «проволока» (украинское «дроти») дано мною в фонетическом написании «проволка» — так, как его произносят в Воркуте, как поют в зэковских песнях: «В проволке колючей лагеря...». Я очень старался сохранить фразеологию и стиль авторов, сделать переводы максимально приближёнными к оригиналам.

Желаю вам не только проникнуться этими стихами, а стихи эти действительно красивы, музыкальны и мудры, но и почувствовать боль и чаянья их авторов — политзэков, их огромную любовь к своей Родине, святой Украине. И чтоб у вас возник с ними душевный резонанс, чтоб сердца ваши забились в унисон с ритмами их стихов, продиктованных ритмами их сердец.

Уверен, что книга эта будет интересна не только украинцам. Она затрагивает струны общечеловеческие. Владимир Иванович Косовский писал:

Мы живём, до старости мир сей познавая.
Часть — идём дорогами, часть — пути не зная.
Если б всё, что пройдено, кто-то взвесить смог:
Как велик пред мёртвыми всех нас вечный долг!

Крохотную частицу этого долга мы отдаём сегодня этой книгой. Мы рассматриваем эту книгу как своеобраз-

(продовження стор. 18)
ник не лише українським, але взагалі всім політичним в'язням ГУЛАГу, як вияв захоплення їх мужністю й стійкістю. Пропонуємо читачам прекрасні вірші людей із трагічними долями, які зберегли честь і людяність у нелюдських умовах сталінських таборів.

Марк Каганцов

(продолжение стр. 19)
ный памятник не только украинским, но вообще всем политическим узникам ГУЛАГа, как восхищение их мужеством и стойкостью. Читателям предстоит соприкоснуться с прекрасными стихами и трагическими судьбами их авторов, сохранивших честь и человеческий облик в нечеловеческих условиях сталинских лагерей.

Марк Каганцов

МИХАЙЛО ДМИТРОВИЧ БУЛА

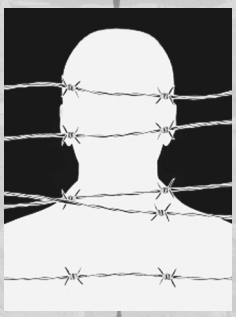

Народився 28.10.1931 року в с. Розгадів Зборівського р-ну Тернопільської обл. До возз'єднання Західної України з Східною навчався в польській школі, а після 1939 р. — в українській. За участь в ОУН він був арештований і засуджений військовим трибуналом до 25 років каторги. Відбував покарання в таборі шахти № 29 м. Воркути. У серпні 1953 р. брав участь у повстанні політв'язнів на цій шахті. Відсидів 10 років. Реабілітований у 1961 р. Закінчив Ленінградський гірничий інститут. Працював у Воркуті на шахтах, викладав гірничу справу у Воркутинському гірничому технікумі. Після виходу на пенсію переїхав в м. Болехів Івано-Франківської області.
В Україні М. Була видав документальну книгу, присвячену УПА-ОУН. Друкувався в журналі Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих «Зона», в «Українському віснику» — журналі українців республіки Комі.
М.Д. Була помер у 2007 році в м. Болехові.

МИХАИЛ ДМИТРИЕВИЧ БУЛА

Родился 28.10.1931 года. в с. Розгадов Зборовского р-на Тернопольской обл. До воссоединения Западной Украины с Восточной учился в польской школе, а после 1939 г. — в украинской. За участие в ОУН он был арестован и приговорён военным трибуналом к 25 годам каторги. Отбывал наказание в лагере шахты № 29 в Воркуте. В августе 1953 г. принимал участие в восстании политзаключённых на этой шахте. Отсидел десять лет. Реабилитирован в 1961 г. Окончил Ленинградский горный институт. Работал в Воркуте на шахте, преподавал в Воркутинском горном техникуме. После выхода на пенсию уехал в г. Болехов Ивано-Франковской области. В Украине М. Була издал документальную книгу, посвящённую УПА-ОУН. Печатался в журнале Всеукраинского общества политзаключённых и репрессированных «Зона», в «Украинском вестнике» – журнале украинцев республики Коми.
М.Д. Була умер в 2007 году в г. Болехове.

ВІДПОВІДЬ

Ти пишеш,
Що черешня наша розцвіла
І білим димом вкрилися сади,
А верби розпустили коси,
У травоцвіт оділися луги.
Ти пишеш про любов,
Надії, мрії, сподівання...
О, мила! Каторги роки
Безоднею між нами пролягли;
Чи збережуть вони кохання?
Ти знаєш жарт моєї долі,
Мені ще двадцять років бути у неволі
І хрест тяжкий нести!
Надія, мила! Надійся, жди.

Воркута, 10.11.1954 р

ОТВЕТ

Ты пишешь,
Что черешня наша расцвела,
Укрылись белой дымкою сады,
А вербы распустили косы,
В цветении весенние луга.
Ты пишешь про любовь,
Мечты, надежды, ожиданья...
Родная! Каторги года
Легли меж нами бездной навсегда;
Как им сберечь любви мечтанья?
Моей судьбы ты знаешь злую шутку,
Ещё мне двадцать лет в неволе жуткой
Свой тяжкий крест нести!
Надежда, милая! Надейся, жди!

Воркута, 10.11.1954 г.

ПАНТЕЛЕЙМОН МИКОЛАЙОВИЧ ВАСИЛЕВСЬКИЙ

Народився 14.12.1922 р. в селянській родині в с. Пахунці Волочаєвського р-ну Хмельницької обл. У дитинстві пережив голод 1933 року. Брав участь в боях з фашистами, був серйозно поранений. Залишившись в Прикарпатті після госпіталю, став членом ОУН-УПА і почав працювати в підпіллі. У липні 1947 р. керівництво ОУН, врахувавши попередній п'ятирічний стаж і досвід підпільної роботи, перевело Василевського на Буковину, в Чернівці. Працював у підпільній друкарні.
Арештований у 1948 р. Засуджений на 25 років. Відбував термін у табірних зонах Воркути і Інти, а потім — Норильська і Колими. Уникнув розстрілу за участь у підпільній табірній організації «Північне сяйво». Звільнений з табору в 1955 році повним інвалідом.
У 1989 р. в журналі «Український вісник» була надрукована його повість «Спалах «Північного сяйва» про повстання і розстріл політв'язнів у «Інталазі».

ПАНТЕЛЕЙМОН НИКОЛАЕВИЧ ВАСИЛЕВСКИЙ

Родился 14.12.1922 г. в крестьянской семье в с. Пахунцы Волочаевского р-на Хмельницкой обл. В детстве пережил голод 1933 года. Участвовал в боях с фашистами и был серьёзно ранен. Оставшись в Прикарпатье после госпиталя, стал членом ОУН-УПА и начал работать в подполье. В июле 1947 года руководство ОУН, учтя предыдущий пятилетний стаж и опыт подпольной работы, перевело Василевского на Буковину, в Черновцы. Работал в подпольной типографии.
Арестован в 1948 г. Осуждён на 25 лет. Отбывал срок в лагерных зонах Воркуты и Инты, а затем — Норильска и Колымы. Избежал расстрела за участие в подпольной лагерной организации «Северное сияние». Освобождён из лагеря в 1955 году полным инвалидом.
В 1989 г. в журнале «Украинский вестник» была напечатана его повесть «Зарево «Северного сияния» о восстании и расстреле политзаключённых в «Инталаге».

З нелегальних табірних листів
(збережено мамою)

МОЄ КРЕДО

Я — не поет, я — українець тільки,
Довіку скрізь сповнявшему наказ
Моєї рідної ОУНівської спілки:
Змагати ворога всіляко — раз у раз.
Тож, може, я — народу порошина.
Загину ген — в неволі, чи в бою...
Мені дарма, бодай, хоч домовина,
Чи стане дякою за відданість мою!
Безвісно десь лежатиму в могилі
Зотлілим трупом, згаданий — ніким...
А Самостійна, Вільна та Соборна
Постане в світе Велетнем новим!

Буковина. Постій. 02.03.1948 р.

ДРУГОВІ НА ВОЛЮ

Над кожним з нас
І повсякчас, —
Ти вже повір:
Висить Дамокловим мечем,
Якщо не Потьма,
То — Сибір!..

Інта, 05.03.1949 р.

Из нелегальных лагерных писем
(сохранено матерью)

МОЁ КРЕДО

Я — не поэт, лишь украинец я по нации,
Который честно исполнял наказ
ОУН — своей родной организации:
Громить врага всегда — за разом раз.
Я — лишь песчинка своего народа.
Погибну пусть в неволе, иль в бою...
Я лишь хочу, чтоб к нам пришла свобода.
И гроб приму за преданность свою!
Безвестно мне лежать в могиле чёрной
Истлевшим трупом и помин не ждать...
А Самостийной, Вольной и Соборной
Пусть возродится Украина-мать!

Буковина. Постий. 02.03.1948 р.

ДРУГУ НА СВОБОДУ

Над каждым из нас
И по сей час, —
Ты уж поверь, реально весьма:
Висит, как Дамоклов меч,
Если не Потьма,
То Колыма!..
Вот о чём речь!

Инта, 05.03.1949 р.

МРІЄМО, МРІЄМО, БРАТТЯ...
(фантазія)

Ось до мене з'явилася мрія...
Чи не з волі? Щось надто сумна!
І, хоч як стережуть нас дротами,
Все ж продерлася в зону одна...
— Ты присядь, відпочинь, моя сестро,
Не лякайсь велелюддя мужчин.
Тут, здебільшого, наші всі люди,
Не покривдить Тебе ні один!
— Скажу правду Тобі, мила сестро:
Молоді — ми тут маєм дівчат,
З молодицями дехто жартує...
Інші — пестять щодня немовлят...
— Отож знай: і веселі, і гарні
Є тут різні у зоні жінки...
Взагалі — всі до Тебе подібні, —
Це ж бо — мрії, журливі думки!..

Інта, 09.08.1949. На день ангела.

DUM SPIRO SPERO

Сподівання — опора незрима
Мужних серцем і кволих на дух...
...Сподіватимусь я, поки — сила,
Доки подих у грудях не вщух!

Інта, 28.08.1949 р.

МЕЧТАЕМ, МЕЧТАЕМ, БРАТЬЯ...
(фантазия)

Раз мечта ко мне в гости явилась...
— Ты не с воли? Что будто грустна?
И, хоть нас стерегут за колючкой,
Пробралась всё же в зону одна...
— Ты присядь, отдохни-ка, сестрица,
Не пугайся, что много мужчин.
В основном, это — наши всё люди,
Не обидит Тебя ни один!
— Я скажу Тебе правду, родная:
Молодые — здесь любим девчат,
Есть, что женщин замужних ласкают...
Есть, что нежить младенцев спешат...
— Знай, сестра, что весёлых, пригожих
Разных женщин на зоне тут тьма...
Как одна — на тебя все похожи, —
То — мечты и грустинки ума!..

Инта, 09.08.1949. В день ангела

DUM SPIRO SPERO*

Надежда и сильным, и хилым нужна.
Опорой незримой — всем людям она...
...Надеюсь и я, покуда есть силы,
Дышу — не спешу к покою могилы!

Инта, 28.08.1949 р.

*Пока дышу — надеюсь (лат.)

* * *

Може б назву часу
Помінять якось?
Може б після зміни
Легшее б нам жилось?!

Інта, 20.11.1949 р.

* * *

Богата і здорова —
Є рідна наша мова.
Хто ж скарб цей зневажає —
Той глузду вже не має!

Інта, 04.12.1949 р.

* * *

Минуле і майбуть
Одвічно поряд йдуть:
Минуле, мов, докора,
Майбуть — його опора.

Інта, 20.12.1949 р.

* * *

Не дано нікому пам'ятати
Мить появи на цей грішний світ...
Чрез це, либонь, ніхто не зна,
Де урветься існування слід...

Колима, л/о 17.

* * *

А, может, времени название
Нам как-нибудь переменить?
После переименования
Нам, может, легче будет жить?

Инта, 20.11.1949 г.

* * *

Богат и велик
Родной наш язык.
Кто не ценит богатство такое —
У того беда с головою!

Инта, 4.12.1949 г.

* * *

Что было и что будет тут —
Обычно рядышком идут:
Былое — вроде укора,
А будущее — опора.

Инта, 20.12.1949 г.

* * *

Поскольку память никому не сохраняет
Миг появления на этот грешный свет...
Поэтому, поди, никто не знает,
Где оборвётся его жизни след...

Колыма, л/о 17.

ОДИНАДЦЯТЬОМ ПОБРАТИМАМ НЕДОЛІ, РОЗСТРІЛЯНИМ НА ІНТІ
(У справі «Північне сяйво»)

1.
За покликом душевного пориву,
Із полум'ям сердечного вогню,
Несли ви стягом звільнення ідеї
На безнадійну прю!

2.
Героїв час не поглинає,
Герой не хилиться,
Не стогне,
Не вмирає!
Герої завжди з нами йдуть:
З минулого — в сучасність,
З нащадками — в майбуть!

Інта, лютий 1951 р.

СОБІ
(З листа до мами)

Колись на схилку решти літ
Підступна старість кине в серце лід...
Чи хочу знать, які настануть зміни?!
...Схолоне все, зів'яне виду цвіт...
Не зміниться одно — любов до України!

Порт Ваніно, 09.11.1951 р.

ОДИННАДЦАТИ ПОБРАТИМАМ ПО НЕСЧАСТЬЮ, РАССТРЕЛЯННЫМ В ИНТЕ
(По делу «Северное сияние»)

1.
Откликнувшись на зов души порыва,
И с пламенем сердечного костра,
Как стяг, идеи вольности несли вы
На дело безнадёжное, с «ура!»

2.
Героев время не кончается на свете.
Герой не стонет,
Непреклонен
И бессмертен!
Герои живы, с нами в бой идущие:
Из прошлого — в наш день,
С потомками — в грядущее!

Инта, февраль 1951 г.

СЕБЕ
(Из письма матери)

Когда срок жизни подойдёт
И старость кинет в сердце лёд...
Знать захочу ли я про жизни перемены?!
...Замёрзнет всё, всё отцветёт...
Лишь мы в любви к Отчизне неизменны!

Порт Ванино, 09.11.1951 г.

СКІЛЬКИ ВАС, КУДИ ВАС ГОНЯТЬ?..

За рядом — ряд, у кожним п'ять...
Шикованних чекіста гиком,
Ідуть раби — раби Москви,
Епохи Сталіна — ЗеКа...
...ЗеКа, ЗеКа —
Мільйоннодуша я ріка.

Магадан, 09.11.1951 р.

ТАБІРНИЙ НОКТЮРН

Віч-на-віч змагаюся
В пору нічну:
Журба мій напасник...
Ніяк не засну...
Несила вже битися
В пітьмі оцій...
Хотів би лишити
Даремний двобій...
Журба нехай встромить
Безжальним мечем
Глибоко у серце —
Ми квити будем:
Журба осягне перемогу
Без втрат...
А — я? Думи вийдуть,
Нарешті, з-за грат!..

Магадан, 31.12.51 р.

СКОЛЬКО ВАС, КУДА ВАС ГОНЯТ?..

За рядом — ряд, идут по пять...
А сколько их — и не понять,
Не счесть в потоке многоликом
Построенных чекистским криком.
Идут рабы — рабы Москвы,
Эпохи Сталина — ЗеКа —
Мильоннодушная река.

Магадан, 09.11.1951 г.

ЛАГЕРНЫЙ НОКТЮРН

Я — поединщик
В пору ночную:
Печаль — мой противник...
Никак не засну я...
Нет сил уж сражаться
В кромешной той тьме...
Пустой поединок
Закончить бы мне...
Печали я сдаться
Готов без защиты.
Пусть сердце пронзит мне —
И будем мы квиты:
Одержит победу печаль
Без потерь...
А — я? Выйдут мысли
На волю теперь!..

Магадан, 31.12.51 р.

МИ — НУМЕРОВАНІ РАБИ
(другові із співчуттям)

Ледве-ледве не плачу я, Друже,
Як погляну на тебе щораз...
Рабовласники так-ось зробили...
Не лиш з Тебе, — із кожного з нас!
Ти молодий і серцем, і літами, —
З обличя — дід, укритий сивинами,
Опудалом, немов, у вигляді людини,
Ім'я позбавлений — під номером машини!..

Колима, Берлаг, 7.1.1952 р.

МЫ — НУМЕРОВАННЫЕ РАБЫ
(другу с сочувствием)

Мой Друг, я боль испытываю в сердце,
Когда тебя я вижу, каждый раз...
Что сделали с тобой рабовладельцы!
Так выглядит теперь любой из нас!
Ты возрастом и сердцем молодой,
А вид имеешь, словно дед седой,
Вид пугала, сменивший вид мужчины,
Лишённый имени — под номером машины!..

Колыма, Берлаг, 7.1.1952 г.

МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ ВАСИЛЕНКО

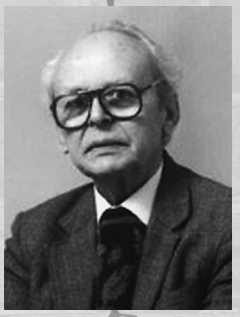

Народився 1.05.1924 р. в с. Загорянівка, Білозерського р-ну Херсонської обл. Остарбайтер, солдат радянської армії. З 1947 по 1955 роки — політичний в'язень, каторгу відбував на кам'яновугільних шахтах м. Інти (Комі АРСР). Звільнившись з ув'язнення, підтримував тісні зв'язки зі своїми табірними друзями, багато з яких стали відомими літераторами України: Г. Кочуром, Д. Паламарчуком, І. Савичем та інш.
Вірші почав публікувати ще до війни, але як поет сформувався у концтаборах. Більшу частину життя перебував під неусипним оком КДБ. Його талант поета і прозаїка по-справжньому розкрився після розпаду СРСР. Автор багатьох книг, у тому числі і спогадів про роки політичної каторги.

НИКОЛАЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ ВАСИЛЕНКО

Родился 1.05.1924 г. в с Загоряновка, Белозерского р-на Херсонской обл. Остарбайтер, солдат советской армии. С 1947 по 1955 годы — политический узник, каторгу отбывал на каменноугольных шахтах г. Инты (Коми АССР). Освободившись из заключения, поддерживал тесные связи со своими лагерными друзьями, многие из которых стали известными литераторами Украины: Г. Кочуром, Д. Паламарчуком, И. Савичем и др.
Стихи начал публиковать ещё до войны, но как поэт сформировался в концлагерях. Большую часть жизни пребывал под неусыпным оком КГБ. Его талант поэта и прозаика по-настоящему раскрылся после распада СССР. Автор многих книг, в том числе и воспоминаний о годах политической каторги.

ДУХ — ЖИВИЙ

Не вчора, ні, тепер
В тюрмі я вже помер.
Лежу...
А люди йдуть
Хрести несуть...
Куди?
Не люди, ні,
Хрести.
А ти?
Свій келих горя пий,
Гірку сльозу не лий
Допоки Дух живий.

1950

ЗАЛИШОК

Усе забрали: хліб і сіль;
На ключ замкнули вікна й дверці...
Лиш біль залишили у серці.
Із м'ясом вирвав би той біль,
Що смажить душу, як в горні,
Та що ж залишиться мені?

1950

ДУХ — ЖИВ

Нет, не вчера, сейчас
В тюрьме — мой смертный час.
Лежу...
А люд идёт,
И каждый крест несёт...
Куда?
Не люди, нет,
Кресты.
А ты?
Ты чашу горя пей,
Горючих слёз не лей,
Раз Дух — живых живей!

1950

ОСТАТОК

Забрали всё: и хлеб, и соль;
На ключ замкнули окна, дверцы...
Оставили лишь боль мне в сердце.
Мне б с мясом вырвать эту боль,
Что жжёт мне душу, как в огне,
Так что же остаётся мне?

1950

ТИША В ТУНДРІ

В тундрі тиша глуха.
Куций ліс бовваніє, мов гать,
Міцно спить в білосніжній перині.
Тільки зорі тремтливі у небі тріщать,
Тільки скелі зітхають, мов привиди сині.

В тундрі тиша глуха,
Пролітають сніжинки ясні,
У повітрі плетуть діадему.
Ти очима шукаєш:
«Де ж бурі гучні?»
Не шукай.
Вони в серці моєму.

1951

ДАЛЕКО ВІД УКРАЇНИ

Самі сніги лежать без краю
В далеку просинь, як мости.
Що там побачити бажаю,
Не можу очі відвести?

Аж ось побачив!
За снігами,
За обрієм, Вкраїно, ти
На повен зріст під прапорами
Ідеш до власної мети.

1952

ТИШИНА В ТУНДРЕ

В тундре мёртвая тишь.
Куцый лес, виднеясь, как гать,
Крепко спит в белоснежной перине.
Только звёзды дрожащие в небе трещат,
Только скалы вздыхают, призрачно сини.

В тундре мёртвая тишь.
Пролетают снежинки ясные
И сплетаются в воздухе драгоценным венцом.
И ты ищешь глазами:
«А где ж эти бури ужасные?»
Не ищи.
Они в сердце бушуют моём.

1951

ДАЛЕКО ОТ УКРАИНЫ

Одни снега лежат без края
В даль голубую, как мосты.
Что там увидеть я желаю,
И глаз не в силах отвести?

За снежной далью горизонта
Я вижу,
Украина, ты
Под стягами шагаешь гордо
К свершению своей мечты.

1952

МОВЧАННЯ — НАША МОВА

Ми у в'язниці мовчимо роками,
І наша мова — це і є мовчання.
Казенні стіни мають підлі вуха —
Словам правдивим крил не розгорнути.
Слова блюзнірські небо обліпили,
Крізь них промінням сонця не пробитись,
Дощам не впасти на дорідні ниви.

1952

МІЙ ЗЕКІВСЬКИЙ ПРИТУЛОК

Обсотаний довкіл я дротом.
У дрітті вікна, стіни, дах.
Насущний хліб залитий потом,
Пропахнув потом у снігах.

А десь за дротом сходить сонце
І світить місяць молодий,
Для них чуже моє віконце,
Притулок мій для них — чужий.

Але сказать відважусь: «Годі!
Хоч дротом скровані вуста,
Розвалиться тюрма народів —
І Мати зійде із хреста».

1953

МОЛЧАНЬЕ — НАШ ЯЗЫК

В тюрьме молчим мы целыми годами,
И наш язык — это и есть молчанье.
У стен казённых подлые есть уши —
Молчит здесь правда, крыл не развернувши.
Слова кощунственные небо облепили,
Сквозь эти тучи солнцу не пробиться,
Дождям на нивы благодатно не пролиться.

1952

МОЙ ЗЕКОВСКИЙ ЗАКУТОК

Колючкою я весь обмотан.
Здесь всё в колючих проводах.
И хлеб насущный залит потом,
В снегах он потом весь пропах.

Там, где-то за колючкой, — солнце,
И светит месяц молодой.
Но чуждо им моё оконце,
Мой закуток для них — чужой.

«Довольно! — смело слово рвётся,
Хоть скованы мои уста, —
Тюрьма народов распадётся —
И наша Мать сойдёт с креста!»

1953

ТИХИЙ ЗЕК

На Паску тихий зек робити не виходив.
Йому завіт Отця — незайманий закон.
За непокору й бунт опричник безбородий
На зека наліта, мов зранений бізон,
І змушує стоять у молитовній позі
Без роби і взуття на лютому морозі.
Але зломити він його ніяк не міг.
Був зеків дивний дух сильніший мук усіх.
Сумління в'язневі стояло на сторожі.
Він твердив знову й знов, що є закони Божі.

1953

ДОРОГА НА ПАРНАС

Бридкі у душу лізуть слідчих лапи...
Коли відсохнуть їм вони? Коли?
Мої думки закуті в «кандали»,
Їх розпинають на хрестах пілати.

Нелегко йти, як ти голодний, босий,
Але ще тяжче в людоморний час
Душі здолати крижані тороси,
Зійти без ран і болю на Парнас.

1953

ТИХИЙ ЗЕК

На Пасху тихий зек не вышел на работу.
Ему завет Отца — незыблемый закон.
За саботаж и бунт опричник безбородый
На зека налетел, как раненый бизон.
В молитвенной стоять заставил зека позе
Без робы, босиком на северном морозе.
Сломить его не смог, поскольку зека дух
Гораздо был сильней любых на свете мук.
Ведь совесть узника людских законов строже.
Твердил он вновь и вновь, что есть законы Божьи.

1953

ПУТЬ НА ПАРНАС

Допрос — вновь в душу мерзко лезут лапы...
Хоть бы скорей они отсохли сами!
Мне мысли заковали кандалами,
Их распинают на крестах пилаты.

Нелегок путь, коль ты голодный, босый,
Ещё труднее в людоморный час
Душе преодолеть глыб ледяных торосы,
Взойти без ран и боли на Парнас.

1953

ПРОХАННЯ

Якщо, мій Отче, пожалів
Народу божеських дарів,
Веди у сонячне життя
Крізь чорну працю й забуття;
Веди, як інші вів народи,
До самоствердження й свободи.

1953

ЩОДЕННЯ

До поту сьомого труджусь щодня, –
Навколо морок і надій руїна.
Шукаю вихід з пекла навмання –
До себе кличе мати-Україна.
В руках тримаю кирку замашну, –
Вона у мене, як життя, єдина.
Рубаю камінь, скелю б'ю міцну –
До себе кличе мати-Україна.

1953

ЗАСНУВ ІСУС...

Заснув Ісус, і Магомет, і Будда, –
Зблукали люди у словесній млі.
Коли і хто святих Богів розбудить
І Хрест новий поставить на землі?
Не сплять під сонцем нелюди-пілати, –
Їх на землі уже велика рать.
Кого б іще на горло покарати,
Допоки будди та ісуси сплять?

ПРОСЬБА

Раз, Всемогущий Отче наш,
Нам счастье даром Ты не дашь,
Нас к жизни солнечной веди
Через лишенья и труды,
Чтоб, как другие, мой народ
Стал волен и собою горд.

1953

ЕЖЕДНЕВНО

Трудиться до седьмого пота рад,
Хоть мрак вокруг лишь и надежд руина.
Ищу из пекла выход наугад –
К себе зовёт меня Мать-Украина.
В руках зажата крепкая кирка.
Она, как жизнь моя, со мной едина.
Рублю я камень, бью скалу пока
К себе зовёт меня Мать-Украина.

1953

ЗАСНУЛ ИСУС...

Заснул Исус, и Магомет, и Будда.
В словах блуждают люди, как во мгле.
Когда и кто святых Богов разбудит
И новый Крест поставит на земле?
Не спят под солнем нелюди-пилаты.
И с каждым днём всё больше их отряд.
Кого б ещё распять из нераспятых,
Покуда будды и исусы спят?

ПОКЛИК

Відчиніть мені двері в світи,
Щоб за покликом серця іти,
Бо в мені отой поклик, мов цвях.
Між тернів заблукала дорога,
І нема вже ні правди, ні Бога.
Відчиніть! — на все горло кричу. —
Не відчините — завтра втечу!

1953

МАРЕВО

За рікою Інта звично коні іржали...
Линув вітер, наснажений сіном пахким.
Літній ранок в рожевій широкій піжамі
Підіймався повільно над пасмом гірським.
Калюжками блищала далека дорога,
Далина у роздолинах пряла димок....
На колючому дроті, де сосна убога,
Примостилася зграя співучих пташок.
Своїм співом крилаті мене полонили, —
Стрепенулося серце у грудях моїх,
Наче в ньому прокинулись приспані сили,
Ніби сонячний зайчик сховатись забіг.
Що мені нагадали рефрени пташині?
Може, Конку Олешківську, острів Козак?
Чи родинне село у розлогій долині,
Де великий ставок і глибокий байрак?

1954

ЗОВ

Отворите в миры мне двери,
Чтоб на зов сердца шёл, в него веря.
Ведь во мне этот зов, словно гвоздь.
В терниях затерялась дорога.
И уже нет ни правды, ни Бога.
Отворите! — кричу, как могу, —
Не откроете — завтра сбегу!

1953

МАРЕВО

Из-за речки Инты вместе с конским ржаньем
Ветер, сеном пахнущий, рвётся на простор.
Утро летнее встаёт в розовой пижаме
И неспешно идёт над грядою гор.
Там, блестя от мелких луж, вдаль бежит дорога.
Над долинами в лугах дымка вьётся тая.
На колючем проводе, где сосна убога,
Примостилась дружно певчих птичек стая.
Своим пением меня пташки те пленили.
Встрепенулось сердце, грудь мою тесня.
Словно в нём проснулись дремлющие силы.
Будто зайчик солнечный — в сердце у меня.
Что же мне напомнило птичье пенье ныне?
Конку Олешковскую?* Остров Козак?
Иль родное село в широкой долине,
Там, где пруд есть большой и глубок овраг.

1954

* Олешковская Конка — приток Днепра.

ОЛЕКСАНДРІЙСЬКИЙ ВІРШ

Стояла біла ніч, мела поземка всюди
В засніжені ліси не йшли на лови люди.
З бараку вийшовши, на пагорб виліз я.
Ген-ген за обрієм Вкраїна спить моя.
Могутнє дихання й тут добре чути,
Коли в морозну ніч буран, мов пес прикутий.
За Воркутою спить. О рідні береги!
Щодня, втікаючи від клятой цинги,
Снігами йду до вас без хліба і без солі...
На пагорбі стою, мов явір той у полі.
Колючий дріт навкруг та пагорки самі.
Не чути й ворона в північній стороні.
Але ж бо ні — стривай! Чалапа хтось по насті.
Хтось мовби кущ несе. Ні, роги то гіллясті!
Це олень одинак. Чому блукаєш сам?
Хіба не бачиш? Ніч. Еол своїм вітрам
Наказує в похід негайно виступати.
Ховайся де стоять тубільців юрти й хати.
Неподалік осель, неначе в тихім сні,
Промчить зимовий час, морози навісні.
Рогатий стрепенувсь і, всі зібравши сили,
Супроти бур пішов, що тундрою котили.
Великий білий вал, неначе хмар сувій.
Прокинулись вітри, і дух прокинувсь мій,
Душа наповнилась потугою новою,
О сильний друже мій, візьми мене з собою!

1954

АЛЕКСАНДРИЙСКИЙ СТИХ

Ночь от снегов бела, метёт пурга повсюду.
В заснеженных лесах не до охоты люду.
И, из барака выйдя, на холм взобрался я.
Вдали за горизонтом спит Родина моя.
Могучее дыханье здесь слышится в мороз,
Когда буран ночами, прикованный как пёс,
За Воркутою спит. Родные берега!
Замучила меня проклятая цинга!
Снегами к вам иду без хлеба и без соли...
И на холме стою я, словно тополь в поле.
Вокруг колючий провод и холмы.
И даже ворона здесь крики не слышны.
Но нет — постой! Чей топот средь снегов?
И движется ветвистый куст... рогов!
Олень. Но почему же ты один?
Разве не видишь? Ночь. Эол ветрам своим
Велит в поход идти, не медля ни минуты.
Ты прячься, где туземцев стоят дома и юрты.
Возле жилищ, как окунувшись в сны,
Пробудешь ты всю зиму до весны.
Рогатый встрепенулся, собрал свои все силы,
И против бурь пошёл, что тундрою катили.
Как свиток облаков, был белый вал большой.
Проснулись ветры все, и дух проснулся мой.
И сила новая в душе возникла вдруг.
Возьми меня с собой, мой сильный друг!

1954

АТЛАНТИДА

Веди мене, дорого крем'яна,
Без лінощів у заповітні гони.
Отам існує казка чарівна,
Куди прийти хотів би я до скону.
Там світлий день і повносяйна ніч,
І радість там, і Боже благо всюди,
Там вірна дружба протягом сторіч
І не страждають від неправди люди.
Хтось вірша прочитавши, скаже вмить:
«Поет малює неземну картину.
Порожньою надією горить».
А я туди ітиму до загину.

1955

ХТО ТАМ?

По колу в небі кружеляють хмари,
Набитий ними вщерть небесний жбан.
Лежить із ранку на землі туман,
Позатопляв садиби і кошари.
За вибалком снують скісні примари.
Промчав недавно вітер-горлопан,
Знівечив поле, вирвав дуб, каштан
І заховався в нетрях від покари.
Самотньо й лячно. Чую плач гіркий.
Агов! Хто там бреде у час такий?
Хто гірко плаче в непривітну пору?
А хто там, гей! — його питаю я.
І мов луна: «Я молодість твоя...»
Почув слова в сльозах та без докору.

1956

АТЛАНТИДА

Пускай меня кремнистый путь ведёт
Без лени в заповедные места,
Туда, где сказка чудная живёт,
Куда прийти хотел бы до конца.
Там светел день, и ночь полна сиянья,
И радость там, и Божье благо — всюду.
Там дружба верная, что тянется веками,
И нет страданий от неправды люду.
Пусть кто-то, стих прочтя, мне возразит:
«Увы, такого места нет на свете.
Поэт пустой надеждою горит».
А я готов идти туда до смерти.

1955

КТО ТАМ?

По кругу в тёмном небе тучи ходят,
И переполнен ими неба жбан.
И на земле с утра лежит туман.
Он затопил усадьбы и угодья.
По балке призраки снуют косые, вроде.
Промчал недавно ветер-горлопан.
Испортил поле, вырвал дуб, каштан.
От кары в дебрях прячется, нашкодив.
Так одиноко, страшно. Слышу плач я.
Эй, кто бредёт там в этот вечер мрачный?
Кто горько плачет в неприветливую пору?
«Эй, кто там, эй? — вновь спрашиваю я.
И словно эхо: «Молодость твоя...» —
Услышал я ответ в слезах, но без укору.

1956

ПОЛЯРНЕ СЯЙВО

Проворно й легко сріберна мітла
Змітає з неба стрічечки шовкові —
Заблукана жар-птиця із крила
На землю ронить пера кольорові.
Крізь віття сосон цідиться імла
І заливає лона досвіткові.
Сизіють сопки доокіл села.
І птах мовчить, і звір сидить у схові.
Сніги й сніги... Натруджена земля
Тривожно спить, а сяєво гуля,
Тече в зеніті світлою рікою.
Непередавану оту красу
Укупі з болем в пам'яті несу
Вона живе, палає наді мною.

1956

ПОЛЯРНОЕ СИЯНИЕ

Проворно и легко из серебра метла
Из шёлка ленточки с небес сметает,
Жар-птица, заблудившись, из крыла
На землю радужные пёрышки роняет.
Сквозь ветви сосен просочилась мгла
И до рассвета лона заливает.
Синеют сопки на краю села,
И зверь сидит в норе, и птица не летает.
Снега, снега... Земля, утомлена трудами,
Тревожно спит, а в небесах сиянье
Течёт в зените светлою рекою.
И эту несказанную красу
Я вместе с болью в памяти несу.
Она живёт, пылает надо мною.

1956

ВАСИЛЬ ФЕДОРОВИЧ ГАЛЕТА

Народився в 1928 р. в с. Кривуха Дубнівського р-ну Рівненської обл. Під час окупації відправлений на роботи до Німеччини. Після звільнення в 1945 р. пішов добровольцем в армію, був мінометчиком і дійшов до Берліна з пораненням та двома бойовими нагородами.

Повернувшись додому у 1946 році поступив в місцеве педучилище. На початку 1948 р. його заарештували за підозрою у зв'язках з ОУН. Був засуджений на 25 років каторги і відправлений у Мінлаг (м. Інта, Комі АРСР). У 1955 р. В. Галета був достроково звільнений і повернувся на батьківщину.

За роки перебування на Півночі написав і зумів зберегти цілий зошит своїх віршів. У цих талановитих поетичних рядках йому вдалося донести ту найзаповітнішу мрію про свободу і щастя, з якою жили і страждали тисячі українців, що знаходилися в рабстві на чужині за колючими дротами ГУЛАГу. До кінця життя В.Ф. Галета домагався реабілітації, але довідка з Верховного суду прийшла вже після його смерті в 1988 році.

ВАСИЛИЙ ФЁДОРОВИЧ ГАЛЕТА

Родился в 1928 г. в с. Кривуха Дубновского р-на Ровенской обл. Во время оккупации был угнан в Германию. После освобождения пошёл добровольцем в армию, был миномётчиком и дошёл до Берлина с ранением и двумя боевыми наградами. Вернувшись домой в 1946 году, поступил в местное педучилище. В 1948 г. арестован по подозрению в связях с ОУН. Был осуждён на 25 лет каторги и отправлен в Минлаг (г. Инта, Коми АССР). В 1955 году В. Галета был досрочно освобождён и вернулся на родину.

За годы пребывания на Севере В. Галета написал и сумел сохранить целую тетрадь своих стихов. В этих талантливых поэтических строках он сумел выразить ту самую заветную мечту о свободе и счастье, с которой жили и страдали тысячи украинцев, находящихся в рабстве на чужбине за колючей проволокой ГУЛАГа. До конца жизни В.Ф. Галета добивался реабилитации, но справка из Верховного суда пришла уже после его смерти в 1988 году.

* * *

В цю книжечку — потріпану й стару —
Вписав я серця мрії і надії...
Про молодість знівечену свою,
Про хуртовини люті, буревії...
Про все, що роки слали у житті,
Нівечили слабке і смертне тіло...
Як за Любов, за Волю, - в боротьбі
Життя в багатті, кривавому, горіло.
Пишу, щоб легше стало на душі,
Й про тих, кого немає — пом`янути...
Вони — брати мов рідні, хоч й чужі...
Пером і серцем прагну осягнути...

1954

МАТЕРІ

...Недолю сина ти в сльозах скупала,
Які лилися, мов живі потоки.
Терпіла ти, як Мати, — не питала:
«Де край стражданням? Як ще довго? Доки!?»

Як хрест терпінь, несла ти горе люте,
Що через вінця серця полилося.
І доля сина — жмут гіркої рути —
Упала сріблом на твоє волосся...

Інта. 16.1.1955.

* * *

В ту книжечку потрепанную старую
Вписал сердечные надежды и мечты я,
Про молодость, истерзанную карою,
Про ураганы и метели злые.
Про всё, что годы принесли судьбе,
Калеча смертное, сил не великих тело...
Как за Любовь, за Волю — жизнь в борьбе,
Словно в кровавом пламени, горела.
Пишу для облегчения души я
О тех, кого уж нет, их поминая...
Они — как братья мне, хоть и чужие...
Пером и сердцем правду постигая...

1954

МАТЕРИ

…Несчастье сына ты в слезах умыла.
Они лились живым потоком боли.
Терпела ты, как Мать, и не спросила:
«Когда ж конец страданиям? Доколе?!»

Как крест терпения, несла ты боль о сыне,
И горе через сердца край лилось.
Сыновья доля горечью полыни
Рождало серебро твоих волос.

Инта. 16.1.1955.

* * *

Село. Вечоріє... Сніжинки лапаті
Повільно кружляють — крилаті, пухкі...
І тихо сідають на поле, на хату,
На колики тину, на сосни струнκі...

Вже світиться в хаті. Віконця маленькі
Ожвавлено, ніжно моргають — зовуть..
Колодязь скрегоче.. сніжинки біленькі
Кружляють, спадають, встеляючи путь..

І юнь на дорогах дзвенить в переливах —
Співають, сміються, танцюють, біжать!
Не втримати діток тих дома, щасливих —
Вони веселяться! Вони гомонять!

І сміх із горбочка луною гучною
Несеться, нестримний, бринить у вухах!
Хлюпочеться в темному лісі луною,
Перлинами сіється ген, у полях!

Хто сміх той дитячий, щасливий, багатий
Хоч раз, хоч єдиний душею пізнав —
Повік не забуде! Як спогад крилатий
В душі збережеться відлунням октав!

1955

* * *

Село. Вечереет... Легки и крылаты,
Снежинки-пушинки кружат грациозно...
И тихо садятся на поле, на хаты,
На колья забора и стройные сосны.

Уж светится в доме. Окошек глазёнки
Мне нежно мигают, как будто зовут...
Колодец скрипит и снежинки-сестрёнки
Кружатся и падают, выстелив путь...

И детство повсюду звучит в переливах —
Смеются, резвятся, танцуют, бегут!
Удержишь ли дома тех деток счастливых —
Они веселятся! Шумят и поют!

И воздух наполнен безудержным смехом,
Несётся, звенит бубенцами в ушах!
И в тёмном лесу отзывается эхом,
И жемчугом сыплется в дальних полях!

Кто смех этот детский счастливый, беспечный
Однажды услышал, душою познав,
Его не забудет! В душе будет вечно
Звучать он крылатым эхом октав!

1955

ЗНОВУ НАСНИЛАСЬ УКРАЇНА...

Серед просторів сніжних Комі,
В бараці табірнім, тіснім
Моя Вкраїна журавлина
Знову наснилася мені...
Моя далека Україно!
Ти — мрія щастя і життя!
О, як ще довго на чужині
Ти будеш маревом життя...
Хоч ти далеко, за світами,
Та близька в снах і рідна ти!
Тебе сягаю я думками
І серцем чую крізь світи!
Хоч і зажурено — співучу,
Хоч стомлену, та — бойову.
І волелюбну, — не закуту,
Хоч довго нищену — живу!
Сягаю Хортиці пороги,
Дніпро, широкий, гомонить,
І чайка скиглить край дороги,
І журавлиний ключ летить...
І віють вітри, віють буйні,
Шумить, шумить зелений гай!
Але, покинувши дівчину,
Юнак не їде за Дунай.
А за Сибіром сонце сходить
Для хлопців смілих, молодих.
У полі мати жне пшеницю —
Листів чекає дорогих!

1955

МНЕ ВНОВЬ ПРИСНИЛАСЬ УКРАИНА...

Среди просторов снежных Коми,
В барака лагерного стыни
Мне вновь приснился сон о доме —
О журавлиной Украине.
О, Украина дорогая —
Любимый сердцем край родной!
Как долго на чужбине, знаю,
Ты будешь лишь в мечтах со мной!
Такие дали между нами,
А в снах близка — не наглядеться!
И мыслями я и мечтами
Стремлюсь к тебе и слышу сердцем!
Хотя и грустную — поющую,
Уставшую, но — боевую,
В стремленье к воле цепи рвущую,
Истерзанную, но — живую!
Я вижу Хортицы пороги,
И Днепр — ревущим исполином,
С парящей чайкой у дороги,
С летящим клином журавлиным.
Там так свободно ветры веют,
И лес шумит привольно так!
Но, с милой разлучён своею,
Не едет за Дунай казак.
Тут за Сибирью день родится
Для хлопцев смелых, молодых.
А мать их в поле жнёт пшеницу,
Ждёт писем дорогих от них!

1955

* * *

Сиджу на лаві і дрімаю
Та сонця гріюся теплом.
Бува, Інту коли згадаю,
Друзів невольничих добром...
А може, — згадувать не треба?
Щоб не ятрилася душа...
Неначе сон пройшов повз тебе,
А сон — слідів не залиша...
Ні! Ні! Хоч трішечки згадаю
Я той барак і дроту спів!
Донині ще мене лякає
Конвою крик... конвою гнів...
І як ім`я, батьками дане,
Перечеркнули з краю в край
Та на поношені жупани
Нашили латку... наче рай —
Не слід питатися ні в кого, —
На ній увесь мій родовід!
Катам та друзям, навіть — Богу
Ім`я цифроване стоїть!
Та як такого не згадати,
Як слізьми серця не промить?
В бараці ще й на вікнах грати,
А на дверях — замок висить!
А далі... знову дріт колючий, —
Неначе вирівнявсь в ряди.
Між них вівчарки злючі-злючі
Все бігають: туди-сюди...

* * *

Сижу на лавке в полудрёме,
И греюсь солнышка теплом.
Бывает, что Инту припомню,
Друзей-невольников добром...
А может, — вспоминать не стоит,
Чтоб не тревожить душу вновь?
Как сон прошло то время злое,
А сон проходит без следов...
Нет! Нет! Душа забыть не может
Барак, колючки злой напев!
И страшный забывать негоже
Конвоя крик... конвоя гнев...
Мне имя дал отец когда-то.
Его похерив невзначай,
Мне на поношенность бушлата
Нашили латку... словно в рай —
Не нужно спрашивать бумажек, —
На ней всей родословной вид!
Врагам, друзьям, и Богу даже —
Из цифр имя состоит!
В душе горит, как след пощёчины,
Такое кто забыть бы смог?
В бараке окна зарешёчены,
А на дверях висит замок.
А дальше... вновь забор колючий, —
Висят рядами провода.
Меж них овчарки сворой злючей
Всё бегают: туда-сюда...

Та люто гавкають, небоги,
А далі, далі — ген за дротом
Звелись сторожові триноги, —
Мов пащі із беззубим ротом...
Скажи, скажи, мій щирий Боже,
Та як у світі так буває —
Один за правду життя ложить,
А інший його ще й карає?!..
Але спочину. Сам не знаю,
Чи так буває лиш мені?
Чи ще хто, з болем, пригадає
Муки свої на чужині?..

* * *

Нема ні Кобзаря, ні кобзи —
Внуки поламали...
Та могили їх високі
Давно розорали...
Ніхто тепер не покаже
Шляху печенігів,
Ніхто дітям не розкаже,
Як горів Чернігів...
Як в Києві Володимир
Потопив Дожбога —
Освятив Дніпро широкий
І хреста святого...
Як монголи, — злі й жорстокі —
Із ханом Батиєм

И лают яростно, глупышки.
А дальше — пострашнее страсти:
Торчат сторожевые вышки,
Словно клыки в беззубой пасти.
Скажи мне, Боже-доброхот,
Зачем на свете так бывает —
Один за правду жизнь кладёт,
Другой его за то карает?
Но отдохну. Бог его знает,
Меня лишь память жжёт поныне?
Иль кто-то тоже вспоминает
О своих муках на чужбине?..

* * *

Нет ни Кобзаря. ни кобзы —
Внуки поломали...
Их высокие могилы
Давно распахали.
Никто нынче не покажет
Пути печенегов,
Никто детям не расскажет,
Как горел Чернигов...
Как во Киеве Владимир
Потопил Даждьбога —
Освятил и Днепр широкий
И креста святого...
Как монголы, — злы, жестоки —
С ханом их Батыем,

Без жалю, до тла спалили
Златоверхий Київ...
Як карали злих магнатів
Й шляхту "уродзону",
Як гуляли гайдамаки,
Як дзвонили дзвони...
Як Хмельницький в Переяславі
Продав Україну!..
Як козацький рід знеславив, —
Погнав в Московщину...
Як тіло Чечеля святого
Рознесли ворони...
На могилі у Мазепи
Писано прокльони...
Як Січ-матір руйнували —
Хто про це розкаже?!
Скільки ще полків козачих
В Петергофі ляже?!.
Хто розкаже, як невинних,
В кайдани закутих,
В Сибір гнали, — на каторгу,
Богом позабутих...
Хто розкаже, добрі люди,
Щиро та правдиво —
Що ж-бо далі буде з нами?
Яким буде жниво?!.

Не жалев, до тла спалили
Златоверхий Киев...
Как карали злых магнатов,
Шляхту "уродзону",
Как гуляли гайдамаки
С колокольным звоном...
Как Хмельницкий в Переславле
Продал Украину!
Род казацкий опозорил, —
Погнал в Московщину.
Тело Чечеля святого
Вороны клевали...
На могиле у Мазепы
Проклятья писали...
Как Сечь-мать уничтожали —
Кто о том расскажет?
Сколько же полков казачьих
В Петергофе ляжет?
Кто расскажет про невинных,
В кандалах, в острогах?
Как на каторгу их гнали,
Позабытых Богом...
Кто раскажет добрым людям
Честно, не предвзято —
Что же с нами дальше будет?
Какой будет жатва?!

НЕВОЛЬНИЧІ СТРУНИ
ЦИКЛ

«ДО»
(Мрії)

ДОля — неволя, а думи — як хмари...
Мрії... ех, мрії мої...
Мрії — ви серця огненнії чари,
Пориви світлі, стремління, примари,
Щастя предтечі святі.

Ви ж-бо рожеві, щасливі родились...
Що є солодше од вас?
Потім ви кров'ю гарячою вмились
Серця мойого, і важко згнітились —
Горе вас жерло весь час...

Де ж-бо подівся політ ваш надхмарний?
Ви прилягли до землі...
Де ж-бо ваш вигляд казково-шикарний,
Ніжний і світлий, святково-прегарний?..
Більше не буде вже, ні...

Стали ви сірі, прості, мозолисті,
Вперті, буденні, важкі...
Але чому ви, скажіте, вогнисті?
Чом же — жагучі, палкі, променисті,
І ще — солодкі, п'янкі?

НЕВОЛЬНИЧІ СТРУНИ
ЦИКЛ

«ДО»
(Мечты)

ДОля — неволя, а думы — как тучи...
Эх, вы, мечты золотые...
Чары мечты — сердца огненный лучик.
В светлых порывах, в стремлениях лучших
Счастья предтечи святые.

Розовые, вы для счастья родились.
Сладкие, что слаще вас?
Только потом жаркой кровью умылись
Сердца, и в тяжком ярме очутились —
Горе вас жрёт каждый час...

Где же ваш прежний полёт поднебесный?
Вас по земле распластало.
Где ж прежний вид ваш волшебно-чудесный,
Светлый, подобный праздничной песне?..
Сгинул он, как не бывало.

Стали вы серы, просты, мозолисты,
Будничны, тяжки, упрямые.
Но почему же, скажите, огнистые?
Вы ж горячи, страстны и лучисты,
Сладки, пьянящие самые?

«РЕ»
(Надія)

РЕальність строга клонить сон,
Утома клеїть очі,
Нудьга товчеться до вікон...
А серце... що ти хочеш?

Втомилося, бідне? Не пора!
Нам довга ще дорога!..
З горою не зійде гора,
А ми і Перемога

Повинні стрітися таки...
Надіюся — не зрадиш...
Розкрий надії пелюстки! —
Мороз ще, холод кажеш?

Нехай, ти їм не потурай,
Ця квітка не загине,
Вона ж-бо — щастя глашатай
І промінь України!

Вона і на льоду зросте —
Стійка, непоборима.
Вона — свободою цвіте,
Пахуча, звабно зрима.

Мов сяйво північних висот,
Мов марево пустині,
Манить, зове з чужих болот
Під небо рідне, синє.

«РЕ»
(Надежда)

РЕальность злая клонит в сон,
Слепит глаза усталость.
Толчётся скука у окон.
А сердцу... что осталось?

Ему на отдых не пора!
Ещё путь долог, страшен!
С горой не сходится гора,
А мы с Победой нашей

Должны же встретиться таки...
Надеюсь на тебя я...
Раскрой надежды лепестки! —
Мороз и холод — знаю.

Пусть, только им не потакай.
Цветёт цветок могучий.
Цветок тот — счастья глашатай
И Украины лучик!

Он, стойкий, прорастёт сквозь лёд —
Цветок непобедимый.
Ведь он свободою цветёт,
Пахучий, явно зримый.

Сияньем северных высот
И маревом пустыни
Манит, зовёт с чужих болот
К родного неба сини.

«МІ»
(Віра)

МІсцем страждання неволі важкої
Стала нам Північ глуха...
Сіро, понуро, болюче, поволі
Дні йдуть за днями... пурга...
Дика пурга шарпа тіло і душу,
Серце ж уперто щемить:
Жити я хочу! Жити я мушу!
Волі! — Хоча би на мить!..
Давить мовчанкою, затхлістю гробу
Всебільшовицькая ніч...
Смерті, що вбрала законну подобу,
Стали ми вперто навстріч.
— Хочеш, костухо, життя в нас забрати? —
— Ні, — реготнула стара.
— Труп — не потрібен! Бо що йому грати?
Гнити ще буде пора!
Взяти я хочу в вас віру із серця,
Розсудок, ум, почуття!
Вбити я хочу: Людину! Безсмертя!
Раб — це моє здобуття!
— Ні! Надарма! Не діждешся ти цього!
Кості розгубиш скоріш,
Ніж ти із нашого серця живого
Зробиш підлизня підніж!
Ти підповзаєш сьогодні, лукава,
З підступом хижим змії...
Смертні ми люди — безсмертна-бо справа!
Вірим у святість її!

«МИ»
(Вера)

МИром страданья неволи тяжёлой
Стал для нас Север глухой...
Серо, уныло, болезненно, квёло
Дни протекают... с пургой...
Тело и душу скребёт вьюга разом.
Сердце ж упрямо щемит:
Жить я хочу! Я выжить обязан!
Воли! — Хотя бы на миг!
Давит молчанием затхлым надгробья
Всебольшевистская ночь.
К смерти, принявшей закона подобье,
Стали лицом мы точь-в-точь.
— Жизнь хочешь взять, костлявая тётка?
— Нет, — смерть хохочет в ответ.
Труп — ни к чему! Ведь ему что решётка?
Гнить не пора ещё, нет!
Взять я хочу у вас веру из сердца,
Разума, чувств вас лишить!
В вас погубить: Человека! Бессмертье!
В глупых рабов превратить!
— Нет! Погоди! Не дождёшься такого!
Кости рассыплешь скорей!
Не превратить тебе сердца живого
В слизи комок, хоть убей!
Ты подползаешь, хитря, незаметно,
С хищным коварством змеи...
Хоть мы и смертны, но дело — бессмертно!
В святость его верим мы!

«ФА»
(Любов)

ФАльшивою не можеш бути ти —
Ти не брильянт, не розмінна монета,
Хвилинність — не твоя прикмета,
І будяком не можеш ти цвісти.
Любове щира, віддана моя!
Любове до Вкраїни — Батьківщини!
Вродилась ти в години хуртовини,
Улився зміст життя в твоє ім'я.
Ти не роздільна, наче часу плив,
Беззаперечна владарко могутня
Мойого серця. Дум перлина сутня,
Пісень свободи радісний мотив.
Ти не була рабинею ні раз,
Хоч зносила і горе, і наругу,
Ми щиро руку подали друг другу,
Як ангел, йшла зі мною ти весь час.
Пройшли ми так життя суворий шлях...
Коли б не щира — ти давно б умерла!
А ти сіяєш, серця кровна перла,
Неугасима і в чужих дротах...
Не раз покарані були ми і за це,
Можливо, хтось осудить нас з тобою,
Та ти була і щирою, й палкою,
А я ішов, хоч вітер дув в лице...
— Фанатики! — нас злоба обзове...
Не вперше слухать нам ворожі крики,
Та змовкнуть всі, коли вогонь столикий,
Вогонь святий твій небо грозове
Осяє волі подихом великим!..

«ФА»
(Любовь)

ФАльшивой быть никак не можешь ты.
Ты не брильянт и не разменная монета.
И мимолётность — не твоя примета.
И репья — вовсе не твои цветы.
Любовь, не жить мне без тебя ни дня!
Любовь моя к Отчизне — Украине!
Ты родилась во мне в лихой године,
И смыслом жизни стала для меня.
Как жил бы, жизнь с тобой не разделив?
Ты несомненная владычица могучая
Моей души, жемчужина дум сущая,
Свободы песен радостный мотив.
Ты не была рабыней никогда,
Хотя сносила горе ты и муки.
Мы подали друг другу честно руки,
Как ангел, шла со мною ты всегда.
Прошли мы жизнь в заботах и трудах.
Когда б не искренность, ты б умерла ненужной.
Горишь ты сердца кровною жемчужиной,
Не гаснешь и в чужих ты проводах.
Не раз бывали мы наказаны за это.
Возможно, есть нас осудить желающий,
Но искренней была ты и пылающей,
С тобой бесстрашно шёл я против ветра.
— Фанатики! — зовёт нас злоба, воя.
Врагов нам не впервые слышать крики,
Но смолкнут все, когда огонь столикий,
Святой огонь твой небо грозовое
Дыханьем воли озарит великим!

«СОЛЬ»
(Ненависть)

СОЛоні сльози, що упали
На серця грань,
Тебе зродили й годували,
Тебе, ненависте, плекали,
У дні змагань.
І ти, мов тінь, ідеш за мною
Без сліз, плачів...
Страшною, чорною марою,
І думам не даєш спокою,
А ночам — снів.
Як тінь, ти невідступно ходиш,
Палиш вогнем.
І в темні ночі я твій подих
Виразно чую. Смерть ти родиш
Для пут, тюрем.
Здавалось би, що в темні ночі
І тінь щеза, —
Та ти живеш! І грізні очі
Твої пронизливі, урочі —
Мов два леза!
Тоді, як тінь нічна, широка,
Ти — більш страшна:
Десь зблисне зірка одинока —
І ти здригаєшся, жорстока,
Ярка, чуйна...
Хтось думав, що в полярні ночі
Загинеш ти.
Та ти, мов тінь вогнів стоочих,
Вогнів, що піт і кров з нас точать,
Ростеш... Рости!
Цвіти! Як тінь століть!
І ви, кати — тремтіть!!

«СОЛЬ»
(Ненависть)

СОЛёны слёзы, что упали
На сердца грани.
Тебя родили, поднимали,
Тебя, о ненависть, ласкали
В соревнованьи.
И ты, как тень, идёшь за мною
Без слёз, без драм...
Такою страшной, чёрной, злою,
И думам не даёшь покоя,
И снов — ночам.
Как тень, ты ходишь неотвязно,
Палишь, огня сильней.
И в тьме ночной я слышу ясно
Твой дух. Ты смерть родишь всечасно
Для тюрем, лагерей.
Казалось бы, что в бездне ночи
И тень исчезла бы,
Но ты живёшь. Темнеют очи
Твои, пронзительные очень,
Словно два лезвия!
Тогда, как ночи тень широкая,
А ты — страшнее, жуткая:
Звезда сверкнёт вдруг одинокая —
И вздрагиваешь ты, жестокая,
И яркая, и чуткая.
Считали, что в полярной ночи
Погибнешь ты.
Но ты, как тень огней стоочьих,
Что пот и кровь из нас всё точат,
Растёшь... Расти!
Цвети! Как тень столетий!
Чтоб все дрожали палачи на свете!!

«ЛЯ»
(Воля)

КЛЯтвою святою
Стала, воле, ти,
Зіркою ясною
Нашої мети.
Поривом любовним
В дальнім засланні,
Мрій вінком коштовним
У тюремні дні.
Овочем покутним,
Світочем стремлінь,
Гостем жданим, сутнім,
Довгих поколінь.
Запахом принадним
Для майбутніх днів,
Повелінням владним
Вчинків, дум і слів.
Задля тебе рани,
Муки і хрести...
На руках кайдани...
Снишся, снишся ти.
Воле! — клятво наша!
Воле! — стягу наш!
Горем повна чаша...
Серця б'ється, — зважж...
Будь же разом з нами —
Пута розірвем!
Стань же над катами
Мсти грізним мечем!

«ЛЯ»
(Воля)

КЛЯтвою святою
Стала, воля, ты.
Ясною звездою
Цели и мечты.
Как порыв любовный
В дальних лагерях,
Чаяний венком — ты
В злых тюремных днях.
Ты — плодом желанным,
Светочем стремлений,
Гостем долгожданным
Многих поколений.
Запахом приятным
Будущих пиров.
Повеленьем властным
Дум, поступков, слов.
Ради тебя муки,
Раны и кресты,..
И в оковах руки...
Снишься, снишься ты.
Воля! — клятва наша!
Воля! — ты наш стяг!
Горем полна чаша...
Тяжек сердца такт...
Будь же вместе с нами —
Путы разорвём!
Встань над палачами
Мести будь мечом!

«СІ»
(Україна)

СІра чужина... Де ж Україна?
Де ти, Вкраїно моя?
Чи, соколина, чуєш ти сина?
Чуєш своє орленя?
Рідний мій краю, мрійний мій раю,
Серце зболіло моє, —
Дум своїх зграю в жертву складаю...
Волі: моє все — твоє!
Хай я в неволі — думи не кволі,
Серце не з`їла нудьга.
Сумніви голі, удари долі,
Тюрми, штики і тайга...
Усміх єхидний, поклик скаредний,
Тупість російського дна —
Все це, огидне, з серця не видре
Горде бажання життя.
Щирою кров'ю, серця любов'ю,
Сталлю логічних думок
Я тебе славлю! Тут, ген за даллю
В'ю тобі щастя вінок!
Думи завзяті... — крила підтяті...
Ех, якби вольний польот!..
Мрії розп'яті, кров'ю обляті...
Сонця! Свободи! Висот!
Всі чуття сина — серця перлини —
Мамо-Вкраїно, прийми!
Не рабослином — ГРОМАДЯНИНОМ
Жди ти мене із тюрми...

1955

«СИ»
(Украина)

СИра чужбина... Где ж Украина?
Где ж Украина моя?
Мама — орлица, сын тебе снится?
Слышишь орлёнка-меня?
Милый мой край, чаяний рай,
Сердце в хворобе моё, —
Дум своих стаю в жертву слагаю.
Воля, моё всё — твоё!
Пусть я в неволе — думы не квёлы,
Сердце не съела тоска.
Сомненья голы, удары доли,
Тюрьмы, штыки и тайга.
Хохот ехидный, окрик обидный,
Тупость российского дна,
Эти страданья не вырвут желанья
Жизнью напиться сполна.
Пролитой кровью, сердца любовью,
Сталью логических строк
Я тебя славлю! Тут вот за далью
Вью тебе счастья венок!
Чаянья прежние... — крылья подрезаны...
Эх, кабы вольный полёт!..
Думы распятые, кровью заляпаны...
Солнца! Свободы! Высот!
Все чувства сына, Мать-Украина,
Жемчугом сердца прими!
Не врагом мнимым, а ГРАЖДАНИНОМ
Жди ты меня из тюрьмы...

1955

* * *

При каганці, в задуми час
За горизонт впав день від втоми...
І ти в той час згадав про нас,
Про Київ, де стоїть Тарас,
Про провісні Карпатські громи...
При каганці, в задуми час
Сплетають сіть химерні гноми.
Ти стогін чув... заблис... погас...
Сам Довбуш став на дужі зломи
Камінних гір... кінці ж-бо: хто ми?..
Летить в країну мрій Пегас
При каганці, в задуми час...

1955

* * *

При каганце, в раздумий час,
Когда угас день утомлённый...
И в этот час ты вспомнил нас,
И Киев, где стоит Тарас,
И вещие в Карпатах громы...
При каганце, в раздумий час
Сплетают сеть зловеще гномы.
Ты слышал стон... затих... погас...
Сам Довбуш встал на скал изломы
Гор каменных... но всё же: кто мы?..
Летит в страну мечты Пегас
При каганце, в раздумий час...

1955

ЯРОСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ ГАСЮК

Народився 12.11.1926 р. в м. Станіслав, нині Івано-Франківськ, в родині робітників. Навчався в українській гімназії. Здобув педагогічну освіту. Працював вчителем початкових класів на Станіславщині. За зв'язок з підпіллям ОУН в 1948 році арештований і засуджений до 10 років концтаборів. Покарання відбував у «Мінлазі» в м. Інта (Комі АРСР). Звільнений з табору у 1956 р., але без права повернення на Україну. Оселився в Інті. У березні 1956 року створив і очолив підпільну організацію «Об'єднання», яка мала боротися за створення Української Самостійної Соборної Держави. В 1960 р. Я. Гасюк знову був арештований та осуджений. Після відбуття терміну покарання у 1972 р. оселився в Інті, де жили його дружина і син. У 1991 р. вони переїхали до Львову. Тут Гасюк включився у громадську і просвітницьку діяльність.
У 2003 р. стараннями Громадського фонду ім. І. Фещенко-Чопівського вийшла збірка його віршів.

ЯРОСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ ГАСЮК

Родился 12.11.1926 г. в г. Станислав, ныне Ивано-Франковск, в семье рабочих. После окончания начальной школы учился в украинской гимназии. Получил педагогическое образование. Работал учителем начальных классов на Станиславщине. За связь с подпольем ОУН в 1948 г. арестован и приговорён к 10 годам концлагерей. Наказание отбывал в «Минлаге» в г. Инта (Коми АССР). Освобождён из лагеря после истечения срока в 1956 г., но без права возвращения на Украину. Поселился в Инте. В марте 1956 г. создал и возглавил подпольную организацию «Объединение», которая должна была бороться за создание Украинского Самостоятельного Соборного Государства. В 1960 г. Я. Гасюк опять был арестован и осуждён.
После отбытия срока наказания в 1972 г. поселился в Инте, где жили его жена и сын. В 1991 г. они переехали во Львов. Здесь Гасюк включился в общественную и просветительскую деятельность.
В 2003 г. стараниями Общественного фонда им. И. Фещенко-Чопивского вышел сборник его стихов.

ГІРСЬКА ЛЕГЕНДА

Сонет

З боями Сотня Юних відступала...
Лишились двоє. З ними — кулемет.
Ні дум. Ні мрій. Тривожний блиск ракет —
На них лавиною ворожа йшла навала.
Враз синь Карпат здригнулась від металлу!
Останні кулі відіслали в лет.
Гранати в руки. Встали. І — вперед!
І водночас гірська легенда там постала.
Над ними крила розпростер беркут.
Вони не знають ні кайдан, ні пут.
Вони глузують над багнетом ката.
Вони живуть в житті Карпатських гір,
В веселках грі і в мерехтінні зір...
Друзяк аж двоє: Вірність і Відплата.

Інта, 1950 р.

ГОРСКАЯ ЛЕГЕНДА

Сонет

С боями Сотня Юных отступала...
Остались двое. С ними — пулемёт.
Надежды нет. Ракет ночной полёт —
На них лавиной шло врагов немало.
И синь Карпат дрожала от металла!
Патронов нет, ушли все пули в лёт.
Гранаты в руки. Встали. И — вперёд!
Так горская легенда возникала.
Парит орёл над парой смельчаков.
Они ни пут не знают, ни оков.
Что палачи им, коль душа крылата?!
В горах Карпатских их навечно пост,
В сиянье радуг и в мерцанье звёзд...
Друзей тех двое: Верность и Расплата.

Инта, 1950 г.

ПЛАЧ, СЕРЦЕ, ПЛАЧ...
Св. пр. священику Ярославу Лесіву

Цить, серце, цить... і знову смерть.
І знову слоть. і знову сльози.
Земля напилася їх вщерть.
Вже б досить.
І все це після мук, всіх бід,
І всіх надій в час безнадії...
Закарманизивсь небозвід,
Зазолотилися лелії
Біленьких пелюстин-хмарин.
І ти-ши-на... Ось засвітає...
Враз гук! Враз грім! Удар машин
Двох легкових... і все щезає!
В секундну мить щез білий світ!
Плач, серце, плач, мо легшее стане...
Що не зробив колючий дріт...
Що не успіли пси-тирани...
Смереки сумно зашуміть...
Не падай, зіронько, з небес —
Зорій, ясній, світи над нами.
Ми, бувши зеки з номерами,
За Тебе молимося днесь.

ПЛАЧЬ, СЕРДЦЕ, ПЛАЧЬ...
Св. пр. священнику Ярославу Лесиву

Тс-с, сердце, тс-с... вот смерть ещё одна.
И снова слёзы. Снова больно.
Земля напилась слёз сполна.
Уже б довольно.
И это после мук, невзгод,
И всех надежд во время без идиллий...
Вот розовеет небосвод,
И лепестками лилий
Зазолотились облака, легки, как дым.
И ти-ши-на... перед рассветом...
Вдруг стук! Вдруг гром! Удар машин
Двух легковых... и всё на этом!
Весь мир за миг померк, мой Бог!
Плачь, сердце, слёзы лечат раны...
Что лагерь сделать с ним не смог...
Что не успели псы-тираны...
Деревьев скорбный шум... Итог...
Не падай, звёздочка, с небес —
Сверкай, лучись, свети над нами.
Мы в прошлом — зеки с номерами,
В молитве за Тебя — мы днесь.

ШЕВЧЕНКО

Ти в наші спомини щорічно
Приходиш в березневі дні...
З Тобою ми, Тарасе, вічні,
Без Тебе — ні.
Без Тебе ми були б донині
Оті німі, оті малі...
На білий світ, на небо синє
Свої надії і жалі.
Світ віщий дух і рідне слово
Ти розпростер — як правди стяг.
В цей березень так буде знову.
І так — в віках...

Інта, 2.03.1977 р.

НА ЛИЧАКІВСЬКОМУ

Ми знаємо твердо — є плити могильні,
Які не посіють зневіри і смутку.
Які говоритимуть: «Тут лежать сильні,
І кожний з них ниви родючої грудка».
Не важно, чи довго прожив ти на світі,
А як, і для кого, і що заповів ти.
Бо перед нащадком ти будеш в одвіті,
Твоїм бо стрелінням він буде горіти.
Ти з ним крокуватимеш, вмерши фізично...
У згадці народу щезають лиш ниці.
Хто духом величний — той житеме вічно
І в пісні, і в праці, і в сяєві криці.

Львів, 28.09.1991 р.

ШЕВЧЕНКО

В воспоминанья наши ежегодно
Приходишь в марте Ты в который раз...
С Тобой, Тарас, на многое мы годны,
С Тобою вечны будем мы, Тарас.
Ведь без Тебя мы были бы и ныне
Все так же немы, немощны, малы...
Лишь свету белому и неба сини
Надежды и печаль обид несли.
Но света высший дух и нам родное слово
Ты распростёр для нас — как правды стяг.
И в этот март всё повторится снова.
И будет так всегда, Тарас, в веках...

Инта, 2.03.1977 г.

НА ЛЫЧАКОВСКОМ*

Мы знаем о том, что есть плиты могильные,
Унынья не сеют что с грустью негодной.
Они говорят: «Здесь лежат люди сильные,
И каждый из них — горсть земли плодородной».
Не важно, как долго ты прожил на свете,
А как, и что ты завещал в результате.
Ведь перед потомком ты будешь в ответе,
Твоими стремленьями будет пылать он.
Ты с ним зашагаешь, хоть умер, конечно...
Всех, кроме убогих, хранит память свято.
Кто духом велик, тот жив в памяти вечно,
И в песне, и в деле, в сиянье булата.

Львів, 28.09.1991 г.

---

* Лычаковское кладобище во Львове

СЛАВЕТНИМ РОКОВИНАМ

(15 березня 1939 р. проголошено Карпатську Україну)

У Карпатах грали
Бойові гармати...
Вийшли у Карпатах
Хлопці воювати.
Не за донкіхотство,
Не за празну славу —
Вийшли здобувати
Для живих Державу!
Гей, там «Січ Карпатська»
У розстрільну стала...
А могила братська
Вже на них чекала...
Вище, вище стяги
Понад скорбні гори,
Хай же их побачать
І степи, і море...
Хай же їх побачать
Й кляті супостати:
«Січ Карпатська» вийшла,
Щоб перемагати!
Поклонімся, браття,
Їх стрілецькій честі.
Нині Україна
Не бажає месті.
Досить, досить туги,
Досить сліз кривавих:
Це вони здобули

СЛАВНОЙ ГОДОВЩИНЕ

(15 марта 1939 р. была провозглашена Карпатская Украина)

На горах Карпатских
Пушки громко били...
Там на бой кровавый
Парни выходили.
Не из донкихотства,
Не для праздной славы —
Вышли, чтоб бороться
За свою Державу!
Гей, там «Сечь Карпатская»
Против пушек встала...
А могила братская
Их уж поджидала...
Выше стяги, выше,
Выше гор и в горе,
Пусть же их увидят
И степи, и море...
Пусть глядят — боятся, —
Шлём врагам проклятья.
Вышла «Сечь Карпатская»,
Чтобы побеждать их!
Поклонимся, братья,
Их стрелецкой чести.
Ныне Украина
Не желает мести.
Хватит, хватит боли,
Хватит слёз кровавых:
То они добыли

Нинішню Державу!
І ведуть в Карпати
Нині всі дороги —
У Карпатах грають
Сурми перемоги.

ОТЧЕ НАШ...
Св. пр. отцові Івану Лападчуку

Сумна ця вулица сумнішою стала...
Його не стало...
Чи вдарив дзвін? Чи хтось перехрестився?
Тернистий путь его життя скінчився.
Без скарг, весь в чорному він йшов по ньому
І вірний був лишень Христу одному.
І Найсвятіші Дари він зберіг —
Як знав, як вмів, і більше, аніж зміг.
В своєму серці — в Чаші Золотій.
Вклонімся їм, що в ній...
Говорять, що крізь снігові завії
Дві писанки — дві каторжанских мрії,
І крихти хліба — чорні і святі —
За Слово Боже в лагерній Інті...
Ходім... Погляньмо... Тихо и шановно,
В скорботі «Отче наш» над гробом змовно.

Львів, 17.11.1991 р.

Новую Державу!
И теперь в Карпаты
Все дороги любы.
И звучат в Карпатах
Той победы трубы.

ОТЧЕ НАШ...
Св. пр. отцу Ивану Лападчуку

Эта грустная улица ещё грустнее стала...
Его не стало...
Звонил ли колокол? Хоть кто перекрестился?
Тернистый путь его жизни завершился.
Без жалоб, весь в чёрном он шёл по нему
И верен был только Христу одному.
Всю жизнь Святые Дары он берёг,
Как знал, как умел, и больше, чем мог.
Сберёг в своём сердце — Чаше Златой своей.
Поклонимся им и тому, что в ней.
Говорят, что в снежных метелях Инты
Два яйца есть пасхальных —
две каторжанских мечты.
И крошки хлеба, что хоть черны, но святы —
За Слово Божье, что нёс в лагеря он когда-то.
Пойдёмте... Посмотрим... Тихо окажем честь,
Чтоб «Отче наш» над гробом в скорби прочесть.

Львов, 17.11.1991 г.

ЗАРИДАЙТЕ ГОРИ

Українським патріотам розстріляним фашистами у Бабиному Яру 20 лютого 1942 р.

Заридайте, гори...
Річко Уж, заплач —
Не вернуться Ганна
І Іван Рогач...
Наволоч бронзова
І мертвоголова
Їх вік розстріляла,
В Бабий Яр сховала.
І Теліги серце
Кришталево чисте
Кулями прошили
Нелюди — фашисти.
Їх за правду вбили,
Їх за слово вбили...
В Бабий Яр зарили,
В небутя зарили.
Вся Похідна Група...
Трупи, трупи, трупи...
Ще й вапном политі,
Дерняками вкриті,
Щоби навіть згадки
Не було в нащадків!
Куца, кулі «фрици»,
Ваша таємниця,
Бо ідея вічна!
В п'ядесятиріччя
Не ридайте, гори!
Річко Уж, не плач –

ЗАРЫДАЙТЕ ГОРЫ

Украинским патриотам, расстрелянным фашистами в Бабьем Яре 20 февраля 1942 г.

Зарыдайте, горы...
Речка Уж, заплачь —
Не вернутся Анна
И Иван Рогач...
Сволочь в касках новых
И мертвоголовых
Жизни их лишила,
В Бабий Яр свалила.
И Телиги сердце,
Что кристально чисто,
Пулями прошили
Нелюди — фашисты.
За правду убили,
За слово убили...
В Бабий Яр зарыли,
Чтоб их все забыли.
Нет Походной Группы...
Трупы, трупы, трупы...
Известью политы,
Сверху дёрном скрыты,
Чтоб на Украине
Не были в помине!
Но недолго длится
Ваша тайна, «фрицы»,
Против их бессмертья!
В дату полстолетья
Не рыдайте, горы!
Речка Уж, не плачь —

В сяйві вічнім Ганна
І Іван Рогач.
У Теліги серце
В римах оживає...
Хоч цвинтарний подзвін
Болю не стирає.
Хто за Україну
згинув... Не вмирає!

1992 р.

ЦЕ МИ

Це ми — КРУТЯНЦІ* — встали вздовж границь,
Щоб захистить Універсал Четвертий!**
Хто впав в бою — той не підвладний смерті.
Нас нині більш, ніж в небесах зірниць.
Ми на чужі скарби не зазіхали
І не топтали скиби піль чужих.
Нам — мертвим — очі із глазниць виймали,
Вирізували Тризуб — на живих...
Не пріться, зайди, в наші огороди
І не толочте золото пшениць!
Щоб захистить Христа — Народ — Свободу...
Це ми — КРУТЯНЦІ — встали вздовж границь!

1993 р.

В ореоле Анна
И Иван Рогач.
У Телиги сердце
В рифмах оживает...
Хоть звон похоронный
Боли не стирает.
Кто пал за Отчизну...
тот не умирает!

1992 р.

ЭТО МЫ

Здесь мы — КРУТЯНЦЫ* — встали вдоль границ,
Чтоб защитить Универсал Четвёртый!**
Кто пал в бою — тот навсегда не мёртвый.
Больше чем звёзд на небе — наших лиц.
Добра чужого мы не отнимали
И не топтали пыль полей чужих.
Нам — мёртвым — из орбит глаза вы драли,
Трезубцы вырезали — на живых...
Не притесь к нам, враги, не зная броду,
И не топчите золота пшениц!
Чтоб защитить Христа — Народ — Свободу...
Здесь мы — КРУТЯНЦЫ — встали вдоль границ!

1993 р.

---

* Крутянцы — 29.01.1918 г. отряд из 300 человек украинских патриотически настроенных студентов и гимназистов погиб в неравном бою с 6000-м отрядом красноармейцев Муравьёва у станции Круты. Похоронены в Киеве у Аскольдовой могилы, как герои Украины.
** Четвёртый Универсал — 22.01.1918 г. провозгласил независимость Украинской Народной Республики.

НА ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ
Михайлові Сороці

Березень... і біло-біло...
І берези в сні...
А мені так закортіло
Віршувать весні...
А мені подарували
Мрії первоцвіт:
Пролісочок назбирали
З лук дитячих літ...
Сплять берези... І в завіях
Снять мордовські сни...
А у мене в гостях мрії
Із Галичини.
Дубравлаг, 27 березня 1969 р.

НА ДЕНЬ РОЖДЕНИЯ
*Михаилу Сороке**

Березень... И бело-бело...
И берёзы в сне...
А мне очень захотелось
Стих писать весне...
Мне мечты в подарок дали
Нежный первоцвет:
Мне подснежников нарвали
С детских моих лет...
Спят берёзы... Шлют метели
Из Мордвы нам сны...
А мечты в гостях сидели
Из Галичины.
Дубравлаг, 27 марта 1969 г.

* Сорока Михаил — один из активных членов ОУН. Один из самых авторитетных заключённых ГУЛАГа. Отбыл в советских концлагерях почти 35 лет, так и не вернулся на волю.

ІВАН НЕСТЕРОВИЧ ГОНЧАР

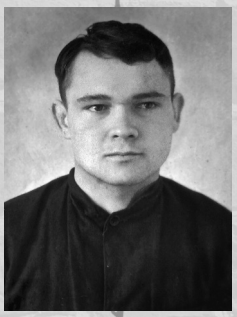

Народився 22.08.1935 року в с. Гаврилівка Вишгородського р-ну Київської обл. У 1951 р. вступив до залізничного училища в Києві, де з співучнів та односельчан створив молодіжну організацію, яка боролася за незалежність України. Члени організації писали листівки, в яких закликали до єднання і боротьби з існуючою владою. Органами КДБ у лютому 1953 року 28 чоловік організації було заарештовано.
І. Гончар був засуджений на 10 років позбавлення волі. Покарання відбував у Комі АРСР (м. Воркута) і в Архангельській області. У 1955 р., під час хрущовської «відлиги», достроково звільнений. У 1971 р. реабілітований.
І. Гончар закінчив історичний факультет Київського університету (1972 р.). Працював учителем у Поліському р-ні Київської області.
У квітні 1989 р. І. Гончар став членом Народного Руху України. Очолює первинну організацію «Просвіта».

ИВАН НЕСТЕРОВИЧ ГОНЧАР

Родился 22.08.1935 г. в с. Гавриловка Вышгородского р-на Киевской обл. В 1951 г. поступил в железнодорожное училище в Киеве, где создал молодёжную организацию, в которую входили юноши из училища и его родного села. Задачей организации была борьба за независимость Украины. Члены организации писали листовки, в которых призывали к объединению и борьбе с существующей властью. Органы КГБ в феврале 1953 г. 28 человек организации были арестованы.
И. Гончар был осуждён на 10 лет лишения свободы. Наказание отбывал в Коми АССР (г. Воркута) и в Архангельской области. Благодаря хрущёвской «оттепели» освобождён досрочно в 1955 г.
И. Гончар закончил исторический факультет Киевского госуниверситета (1972 г.). Работал учителем в Полесском р-не Киевской области.
В 1971 г. реабилитирован. В апреле 1989 г. И. Гончар стал членом Народного Руха Украины. Возглавляет первичную организацию «Просвита» («Просвещение»).

ЕТАПНЕ

Паровоз прогудів тужностогно,
Душу й тіло обпік, наче лід.
Рушив потяг, рвонувши вагони,
В край сваволі й невільничих бід.
Сумно б'ють перебої колеса,
Стук той серце моє роздира.
Візерунками блиснуло плесо:
В сяйві місяця води Дніпра.
Прощавай же, моя Україно!
Переліски, поля і бори,
Чарівна наддніпрянська долино,
Бо відвозят вже нас в табори.
Вибачайте мені за погане,
Що можливо коли я зробив.
Любо ненько, дівчино кохана
І вси ті, кого знав і любив.
Де вже місце готуть для мене,
І жене клята доля куди?
Та жорстка майбуть і шалена
Скільки горя несе і біди.
Нас чекають північні пустині,
Де земля круглий рік у снігах,
Від морозу повітря де стигне,
В воркутинських холодних норах.
Де стукоче журливо сокира,
І «лучок» шарудить по черзі, —
У лісах непрохідних Сибіру,
На страшній Колимі у тайзі.
Огорнулися очі у смуток,
Мов туман на них сивий наліг,

ЭТАПНОЕ

Паровоз прогудел тяжким стоном,
Душу с телом обжёг, словно лёд.
И, рванув, дал движенье вагонам
В край неволи, беды и невзгод.
Скорбный ритм отбивают колёса.
Сердце рвут на куски звуки эти.
И сверкают узорами плёсы —
Это воды Днепра в лунном свете.
Так прощай же, моя Украина!
Перелески, луга и поля,
Приднепровская чудо-долина —
Нас увозят уже в лагеря.
Извините меня за проступки,
Что, возможно, когда-то свершил,
Моя мама, подруга-голубка
И все те, кого знал и любил.
Место мне уж готовится где-то,
Доля страшная гонит куда?
Перспектива жестокая эта:
Ждут лишь горе нас там и беда.
Там нас ждут ледяные пустыни,
Где земля круглый год спит в снегах,
Даже воздух от холода стынет
В воркутинских морозных краях.
Только стук топора в этом мире
И шуршанье лучковой пилы, —
В неизведанных дебрях Сибири,
Или в страшной тайге Колымы.
И глаза обернулись печалью,
Словно серый туман в них залёг,

І тривога у серце б'є люто
Із незнанних далеких доріг
Ніч осіння насуплена й мокра
Загратованний потяг хова, —
На узбічах гнила та засохла
Посивіла від жаху трава...

Табор, ст. Мульда, Комі АРСР, 1955 р.

ДРУГОВІ ПЕТРУ

Розлука — розлука з тобою сьогодні,
Мій друже коханий, Петрусь дорогий,
Чого ж я не плачу, в журі не холодний,
А радий, щасливий, веселий такий.
Було в дні печалі і горя години
Любив я з тобою про все размовлять:
Про волю, про правду, про чести Україні,
Чим серце страждає, думки чим горять.
Ти вже залишаєш оцю домовину,
Що нівечить, гнітить і нищить людей,
І їдеш на нашу святу Україну,
Великий мені теж є, друже, цей день.
Там гарно, там любо, там квіти і трави,
У чарах природи радіє весна.
Чернігів і Київ в цвіту кучерявий
І ніжно хлюпоче Дніпро і Десна.
І там, на коханій, на рідній Вкраїні
Думки як минулим огорнуться вкрай,
Тоді і мене ти згадай, як людину,
Як друга, як брата по долі згадай.

Ст. Чум, Комі АРСР, 1955 р.

И тревожно: что ждёт там за далью
Никому не известных дорог?
Ночь осенняя хмурится нервно,
Виден поезд в решётках едва.
А на склонах от страха, наверно,
Поседела гнилая трава...

Лагерь, ст. Мульда, Коми АССР, 1955 г.

ДРУГУ ПЕТРУ

Разлука — разлука с тобою сегодня,
Дружок мой любимый, Петрусь дорогой.
Чего ж я не плачу, не в скорби холодной,
А счастлив и рад, и весёлый такой?
Порой в дни печали и горя годины
Любил обо всём я с тобой рассуждать:
Про волю, про правду, про честь Украины,
Чем сердце страдает, чем мысли горят.
Бросаешь ты, друг, гробовую чужбину,
Что губит, гнетёт и хоронит людей.
На нашу святую идёшь Украину.
Он так же велик для меня, этот день!
Там чудно, там любо, цветы там и травы,
Там в чарах природы бушует весна.
Чернигов и Киев цветущий, кудрявый
И ласково плещутся Днепр и Десна.
И там, на любимой, родной Украине
Ты мыслью вернёшься в сей проклятый край
И вспомнишь о преданном Родине сыне —
Как друга, как брата меня вспоминай!

Ст. Чум, Коми АССР, 1955 г.

«КОНВЕЙЄР»

На «конвеєрі» від ранку до пів ночі
Слідчих міняли на добу аж п'ять.
А в камері — лиш задрімають очі —
Знов наглядач кричить: «Пора вставать!».
І допит знову. В голові аж ниє —
За три доби, то майже і не спав.
А слідчий знов знущається, дуріє,
Щоб «тільки правду» я розповідав.
Вже сотий раз одне і те ж питає,
Що перший раз те саме я кажу,
А він: «Ти брешеш, ми це добре знаєм,
Мені набридло слухать твою лжу».
І вдарив в бік. З стільца я повалився
І непритомним на підлогу впав,
Але на цим «конвеєр» не спинився,
Як я дійшов до пам'яті і встав.
А він соромить: «Тобі лише сімнадцять
А ти навчився так уже брехать.
Буду просить щоб дали тобі двадцять,
Та ні. На всю катушку — двадцять п'ять!
От и подумай... коли ти на волю
Вийдешь, якщо не здохнеш в таборах».
Та я не слухав, а стогнав від болю,
І стало темно у моїх очах.
І знову впав. А як дійшов до тями,
Переді мною другий вже сидів,
Та задавав запитання ті самі.
«Конвеєр» далі все крутив.

1995 р.

«КОНВЕЙЕР»

Там на «конвейере» с утра до полуночи
За сутки следователей сменилось пять,
А в камере, едва закроешь очи,
Крик надзирателя звучит: «Пора вставать!»
И вновь допрос. А в голове аж ноет —
Почти что трое суток я не спал.
Глумится следователь надо мною,
Чтоб я ему «всю правду» рассказал.
Уж сотый раз вопросом я пытаем,
И отвечаю всё одно и то ж.
А он: «Ты врёшь, мы это точно знаем.
Мне надоело слушать твою ложь!»
Ударил в бок. Я рухнул с табурета
И без сознания на пол упал.
«Конвейер» не закончился на этом,
Лишь только в чувство я пришёл и встал.
Стыдит меня: «Тебе всего семнадцать,
А так уже умеешь ловко врать.
Я попрошу, чтоб дали тебе двадцать,
Да нет. На всю катушку — двадцать пять!
Вот и подумай-ка... когда дождаться воли
Ты сможешь, коль не сдохнешь в лагерях».
Но я не слушал, а стонал от боли,
Вновь потемнело у меня в глазах.
Я вновь упал. Когда очнулся снова,
Передо мной другой уже сидел,
Но спрашивал всё то же, слово в слово.
Вот так закручен был «конвейер» дел.

1995 г.

ЧОТИРИ ОДИНИЦІ

У жовтні-листопаді 1937 року капітан НКВД Михайло Матвєєв власноручно розстріляв 1111 політичних в'язнів, в тому числі близько 200 українських діячів літератури, науки та культури.

Чотири одиниці... 1111 одна за другою
Як не переставляй те ж саме число.
Чотири одиниці цифрою страшною
В пам'яті історії терном вросло.
Чотири одиниці 1111 — яма квадратна,
Де тисяча сто одинадцять мужів
Розстріляні одним садистом-катом,
Який до смерті в почестях жив.
Невже його совість не гризла ніколи,
Й вони не ставали в очах.
У предсмертних конаючих болях,
Якими вбивали в собі смерті страх.
За це йому уряд вручав нагороди,
А він цим хвалився не раз,
Що був безпощадний до «ворогів народу»
Для «блага трудящихся масс».
Чотири одиниці, 1111 аж страшно подумати
Що стільки один розстріляв.
Та це ж не природою над світом наруга
І звір би цього не здолал.
То хто ж він такий, як не звір, не людина,
Що мав лиш вбивать інтерес.
Людей, які цвітом були Батьківщини.
Він був членом КПРС.
О Сандормохи, Биківни і Лази

ЧЕТЫРЕ ЕДИНИЦЫ

В октябре-ноябре 1937 года капитан НКВД Михаил Матвеев собственноручно расстрелял 1111 политических заключённых в том числе около 200 украинских деятелей литературы, науки и культуры.

Четыре единицы... 1111 одна за другою.
Как не переставляй то же самое число.
Четыре единицы цифрой страшной такою
В память истории тёрном вросло.
Четыре единицы 1111 — квадратная яма,
Где тысяча сто одиннадцать мужчин
Расстреляны одним садистом-тираном,
Который до смерти носил важный чин.
Не грызла ни разу его совесть что ли,
И мертвецы не стояли в глазах,
В предсмертных корчах от жуткой боли,
Какой убивали в себе смерти страх?
Он рад был правительства каждой награде,
И тем он хвалился не раз,
Что был к «народа врагам» беспощаден
Для блага трудящихся масс.
Четыре единицы, 1111 подумать аж страшно,
Что столько расстреляно им.
Ведь это над миром глумление нашим.
И зверь — не зверь рядом с ним.
Так кто ж он? — Не зверь и не человек он,
Чей лишь убивать интерес
Людей, что являлись Родины цветом.
Он был членом КПСС.
О, Сандормохи, Быковни и Лазы*

---

* Сандормох (Карелия), Быковня (Киевская обл.) и Лазы (урочище «Демьянов лаз» вблизи Ивано-Франковска) — места массовых расстрелов украинцев-политзаключённых.

І безкінечний ГУЛАГ!
Хай зникне на Світі зараза,
Що несла і морок, і жах.
Щоб не змагались кати між собою,
Чим більше вбити людей,
А пам'ять з красою людскою
Єднались кожен день.

МИ ТА ВОНИ

Мороз більш сорока тріщав —
В нас булла в кожного лопата.
З них кожен у руках тримав
Спрямованого автомата.
Ми у бушлатах діряних —
З них кожен в теплому кожусі,
Але як ми, так і вони
Знаходились постійно в русі.
Ми безприривно з колії
Сніг відкидали на два боки,
Щоб не примерзнули, свої
Інколи розтирали щоки.
Вони ж із двох боків від нас
На певній віддалі стояли,
И безкінечно раз-у-раз
Щоб не замерзнуть — тупцювали.
І стало їх мені шкода,
Адже вони також в неволі,
Ще може більша в них біда.
Й послав прокляття їхній долі.

1997 р.

И бесконечный ГУЛАГ!
Пускай не будет в Мире заразы,
Несущей и сумрак, и страх.
Чтоб палачам не решать меж собою,
Кто больше убьёт людей,
И чтоб между памятью и красотою
Единство цвело каждый день.

МЫ И ОНИ

Мороз за сорок градусов трещал.
У каждого из нас была лопата.
Из них же каждый дуло направлял
На нас заряженного автомата.
Мы были в телогрейках рваных все,
Они же — в полушубках без изъяна.
Мы и они. Как эти, так и те
В движеньи находились постоянно.
Мы беспрерывно с колеи
Снег в обе стороны кидали,
Чтоб не отмёрзли, мы свои
Порою щёки растирали.
Они же с двух сторон от нас
Вдали уверенно стояли.
И бесконечно к разу раз,
Чтоб не замёрзнуть, топотали.
И стало мне их жаль тогда,
Ведь и они, как мы, — в неволе.
И, может, больше их беда.
И слал проклятья я их доле.

1997 г.

ЖИВИМ ПОЛІТВ'ЯЗНЯМ

Доживають останні літа
Сталінских таборів каторжани.
А позаду у них Воркута,
Рудники і піски Казахстану.
А позаду страшна Колима,
Що назвали аж «Чудом планети»,
Звідкіля назад шляху нема,
Лиш стежнинка, і та у секретах.
А позаду роки молоді,
Що пройшли у стражданнях і муках
В безперивному горі-біді,
На морозах, в багні, завірюхах.
А позаду постійно на них
Автомати й гвинтівочні дула,
Кулемети на вишках двійних,
Але доле їх дух не зігнула.
І хоч зараз старенькі вони,
Та за що тяжко мучились — знають.
І їх очі серйозно-сумні
Часто сонячно-радо сіяють.

2002 р.

ЖИВЫМ ПОЛИТЗАКЛЮЧЁННЫМ

Жизнь почти до конца прожита
У былых политкаторжан.
За спиной у них Воркута,
В рудниках и песках Казахстан.
За спиной Колымы долгий срок
Той, что названа «Чудом планеты»,
Нет оттуда обратных дорог,
Есть лишь тропка и та под секретом.
За спиной молодые года,
Что прожиты в страданьях и муках,
Где была беспрерывна беда —
На морозах, в грязи, в пургах лютых.
За спиною глазели на них
Автоматов с винтовками дула,
Пулемёты на вышках двойных,
Но судьба всё ж их дух не согнула.
И хотя постарели они,
Но за что тяжко мучились — знают,
И глаза, что серьёзно-грустны,
Часто радостно солнцем сияют.

2002 г.

ПОВЕРНЕННЯ

О, краю мій, кохана Україно!
Знов доля мені щастя наддала
Почути запах квіток і полину,
Що в рідному селі та край села.
Почути спів з дитинства ще знайомий
Сусідки пісню дивно-чарівну,
Відчути радість в серці молодому,
Що розганяє тугу навісну.
Тут знов я бачу балки, переліски,
Літаю в піднебессі дивних мрій.
Дивлюсь щодня на землю українську,
І не скучаю, з муками, по ній.
О краю мій, рожева Україно!
Свята моя уквітчана земля.
Душа злилась з тобою воєдино,
Краса твоя натхненно окриля.

ВОЗВРАЩЕНИЕ

Я на своей любимой Украине!
Судьба вновь это счастье мне дала —
Цветов услышать запах и полыни
В родном селе и около села.
Напев услышать, с детства что знаком,
Соседки дивную чарующую песнь.
Почуять радость в сердце молодом,
Чтоб разогнать остаток грусти весь.
Овраги, перелески вижу вновь,
Лечу мечтою я до поднебесья.
Так велика к земле родной любовь!
Я так по ней скучал, и снова здесь я!
О, край мой радужный, родная Украина,
Земля моя цветущая святая!
Душа слилась с тобою воедино,
Краса твоя так вдохновляет, окрыляя!

ВАЛЕРІЯ ФЕОФАНІВНА ДЖУЛАЙ

Народилася в 1915 р. в Тифлісі. Освіта вища — в 1935 році закінчила педінститут. З 1939 року артистка Житомирського музично-драматичного театру. Була в окупації. Арештована в 1945 році. Особлива нарада визначила їй за «націоналізм» 10 років таборів. Лісоповал. Воркута. Полярний Урал. Співлагерники звали її Чайкою.
Писала вірші російською та українською мовами.
Померла в 1984 р. Батько – Феофан Петрович, арештований в 1937 році. Вочевидь, в тому ж році і розстріляний.
Опубліковані вірші взяті із збірки віршів «Небо крізь ґрати».

ВАЛЕРИЯ ФЕОФАНОВНА ДЖУЛАЙ

Родилась в 1915 г. в Тифлисе. Образование высшее — в 1935 году окончила пединститут. С 1939 года артистка Житомирского музыкально-драматического театра. Была в оккупации. Арестована в 1945 году. Особое совещание определило ей за «национализм» 10 лет лагерей. Лесоповал. Воркута. Полярный Урал. Солагерники звали её Чайкой.
Писала стихи на русском и украинском языках.
Умерла в 1984 г. Отец, Феофан Петрович, арестован в 1937 году. По-видимому, в том же году и расстрелян.
Публикуемые стихотворения взяты из сборника стихов «Небо сквозь решётку».

НОСТАЛЬГІЯ

Ізсушили душу суховії —
Українські степові вітри.
Не зімкнути в сні спокійнім вії,
Ніч мина… Не сплю до ранньої пори…

А перед безсонними очима
Сиві хвилі в росах полину
Мчать і мчать у даль неозориму,
Даль безкраю… Серцем не збагну

Радості безмежної до болю,
Що стискає груди і кипить, —
Це ж моя розкована воля
Табунами диких коней мчить,

Обвіває рідними вітрами
У неволі зганьблене лице,
Заповняє груди до нестями
Терпким і пахучим чебрецем.

Не зімкнути в сні спокійнім вії
До світанку сивого пори:
Ізсушили душу суховії —
Українські степові вітри…

НОСТАЛЬГИЯ

Мне иссушили душу суховеи —
Степные украинские ветра.
Век не смогу сомкнуть в спокойном сне я.
Минует ночь… Не сплю я до утра.

В глазах бессонных вижу вновь картину я —
Седой полыни росную волну,
Что мчит куда-то в даль необозримую,
Даль бесконечную… И сердцем не пойму

Я радость, безмятежную до боли,
Что грудь сжимает и кипит во мне,
Ведь то моя раскованная воля
Мчит табунами дикими коней.

Овеет до безумия родными
Ветрами мне невольничье лицо,
И грудь заполнит запахом полыни
И терпким и пахучим чабрецом.

Век не смогу сомкнуть в свободном сне я
Вновь до рассветной седины утра.
Мне иссушили душу суховеи —
Степные украинские ветра.

КОТИКИ

На зимньому вікні, морозами закутім,
В краю, де вік не розтають сніги,
Голубить зір весняне ніжне чудо —
Вербові котики... Хто їх приніс сюди?

Пухнасті, жовті, сонцем оповиті
В туман весни зелено-золотий,
Такі зворушливі в своїм бажанні жити,
В надії вистоять в морозах Воркути.

За грати, крізь сніги рвонулись думи:
Маленькі, ніжні котики, живіть!
І серце сповнилося ласкою і сумом,
Їх захотілось диханням зігріть.

І стало соромно за сльози і за мислі
Зневір'я темного без меж, без берегів, —
Я вистою. Он пуп'янки злотисті
Ростуть серед нетанучих снігів,
Не в'янучи, не боячись морозу,
І може зацвітуть колись...

І серце ожива, і сохнуть сльози:
Живи, надійся, не журись!

Дивлюсь на них й журитися не смію,
Зневіра і журба зникають пріч!
Вони принесли сонячну надію
В полярну безпросвітну ніч.

Сосьва. Північний Урал

КОТИКИ

В оковы зимние мороз окно упрятал
В краю, где снег не тает никогда,
Но взор ласкают вербные котята.
Кто чудо нежное весны принёс сюда?

Желты, пушисты, солнечными дланями
В туман весны одеты золотой.
Как трогательно выжить их желание,
В морозы выстоять, поспорив с Воркутой.

Мысль за решётку сквозь снега летит стрелой:
Живите крохотные нежные созданья!
А сердце полнится то грустью, то тоской,
И хочется котят согреть дыханьем.

И стало стыдно вдруг за слёзы и за мысли мне
Безверья без границ и берегов, —
Я выживу. Вон почки золотистые
Растут среди нетающих снегов,
Не увядая, не боясь мороза,
И, может, зацветут когда-нибудь...

И сердце оживает, сохнут слёзы:
Живи, надейся, горести забудь!

Смотрю на них, печалиться не смея,
Неверие с тоской уходят прочь!
Надежды солнце мне вернуть сумели
Они в полярную заснеженную ночь!

Сосьва. Полярный Урал

ВІТРОВИЙ ПОЛОН

Стереже над річкою очерет високий
Мхів темнозелених таємничий сон,
А над ними вітами сплелися сосни,
Сосни азіатські — вітровий полон.

А низами лапами розрослися віти,
Там росте болиголов — чарівна трава.
Сосни в лапах сивих затиснули вітер,
Рветься він — не вирветься, стогне й умліва.

Чуєш: в темних хащах вітрове зітхання,
Втратив волю буйний, з нею й спокій, сон.
І гудуть погрозливо з вечора до рання
Сосни азіатські — вітровий полон.

І шукає погляд хоч шматочок простору,
Заблукало серце в хащах перепон:
Зон, дротів колючих і стовпів загострених,—
То не лише вітровий, то і мій полон,

Так свавільне серце рве дроти і грати,
І киплять за волю визвольні бої.
Свище вільний вітер, а тайга проклята
Ватрою зайнялась на палкім вогні.

І горить, ревучи у останній муці,
Велетенським вогнищем на землі,
В ній палають зони, і дроти колючі,
І стовпи загострені! Шкода… що у сні.

ПЛЕН ВЕТРОВ

Стережёт над речкой здесь камыш высокий
Мхов тёмно-зелёных сказочный покров.
И сплетают ветви сосны над осокой.
Сосны азиатские — это плен ветров.

А низами лапы разостлали ели,
Там растет болиголов — травка колдовская.
Сосны лапами седыми стискивают ветер.
Рвётся он — не вырвется, стонет и стихает.

Слышишь: в тёмной чаще, буйный, об утрате
Воли ветер плачет, вырваться готов.
И гудят сердито ночь всю до утра те
Сосны азиатские — это плен ветров.

И простор напрасно взгляд твой жадно ищет.
Заблудилось сердце. Где ты, дом родной?
Зоны и колючки, лагерные вышки —
Плен не только ветра, это плен и мой.

Сколько б за решётками сердце вы не прятали,
Но свободы жажда не смолкает в нём.
Свищет вольный ветер и тайга проклятая
Занялась огромным от огня костром.

И на всей планете нет костра могучей,
И сгорают в этом праведном огне
Лагеря и зоны, вышки и колючки.
Очень жаль, что это… только снится мне.

ТОВАРИШЦІ НА СПОМИН

Біла-біла дівчина, моя знайома
Снігових воркутських роздоріж,
Ми не скоро з Вами будем вдома
Слухать соловейків на зорі.

Пролетить над нами пург багато,
Прометуть і з вітром відлетять.
І даремно буде дочку мати,
Мов з-за хмари сонця, виглядать.

Довгі роки кирка і лопата,
Ще дадуться, друже, нам взнаки,
А чи довго — нам того не знати —
Дні минуть, а може, і роки.

Може доведеться (я не знаю)
Випити гірку сповна, до дна.
Десь на чоло ляже зморшка злая,
А на коси білі — сивина.

Може, і в житті настане осінь
(І в таку зневіру думка порина),
Не журіться: в Ваших білих косах
Згине найбіліша сивина.

Донесуть на Батьківщину ноги,
Друже, нас. Молімося! Аби
Донести до рідного порога
Серце, сповнене жаги до боротьби!

ПОДРУГЕ НА ПАМЯТЬ

Белокурая моя знакомая,
Что белее Воркуты снегов,
Ох, не скоро буду слушать дома я,
Как и Вы, на зорьке соловьёв!

Пролетит над нами пург немало,
Отметут и с ветром отлетят.
И напрасно будет дочку мама,
Словно солнце из-за тучи, ждать.

Долгие года с киркой лопата
Не дадут нам о былом забыть.
Долго ли? — нам не известна дата,
Дни пройдут иль годы, может быть.

Может быть, придётся (я не знаю),
Выпить чашу горечи до дна,
Ляжет на чело морщина злая,
На льняные косы — седина.

Может быть, наступит в жизни осень
(Раньше срока вдруг придёт она),
Не печальтесь: в Ваших белых косах
Пропадёт любая седина.

Донесут до Родины нас ноги.
Молимся, в желанье страстном мы
До родного донести порога
Сердце, жаждой полное борьбы!

ДО МУЗИ

Ти прийшла до мене серед ночі
Через стіни, мряку і вогонь,
Зазирнула у безсонні очі,
В безгоміння серця мойого.
Ти прийшла, забута і кохана,
Вигнана навіки, назавжди,
Щоб не ятрити пришерхлі рани
І гарячим вітром не пекти.
Ні! Не треба спогади будити —
Боляче. Покинь мене, забудь!
Далі все! Минулому не жити,
Вмерло все — і серцю дай заснуть.
Постривай, так страшно хоронити
Молодість свою ще за життя!
Зупинись, хай потім — хочу жити!
Краще біль, ніж сон і забуття.
Хай вогонь ці груди розриває,
Хай горить і мліє голова,
Краплями червоними стікають
Серця наболілії слова!
Я з тобою під вітри недолі
Бита, та нескорена, піду!
Не схилю коліна у неволі,
Перетерплю лихо і біду.
Ти прийшла до мене серед ночі
Крізь стіну, крізь грати і вогонь
І взяла через безсонні очі
Безгоміння серця мойого.

К МУЗЕ

Ты явилась ко мне ночью тёмною
Через стены, туман и огонь,
Мне в глаза заглянула бессонные
И в безмолвное сердце моё.
Ты явилась забытой, любимой,
Что изгнали навек, навсегда,
Чтоб прежних ран не бередила,
Суховеем не жгла никогда.
Не буди моих воспоминаний —
Больно. Лучше меня позабудь!
Всё в былом! И уже никогда им
Не воскреснуть — дай сердцу заснуть.
Погоди, страшно похоронить мне
Свою молодость заживо вдруг!
Стой, пусть позже — ещё хочу жить я!
Сон с забвеньем страшнее мне мук.
Пусть огонь эту грудь разрывает,
Кругом пусть идет голова,
Пусть, как красные капли, стекают
Наболевшие сердца слова!
Я под ветры несчастья с тобою
Непокорной и битой пойду,
Не склоню коленей в неволе
И стерплю любую беду.
Ты явилась ко мне ночью тёмною
Сквозь стену, решётку, огонь,
И взяла через очи бессонные
Ты безмолвное сердце моё.

БАТЬКОВІ

От і моє життя минає
По смітниках північних міст...
Далеке все, що я кохаю,
Та в ньому той лишився зміст,
Той, до останньої краплини
Тобою вкладений — ЛЮДИНУ
Хотів Ти бачити завжди
В дочці своїй,
дочці єдиній,
щасливій, молодій,
як май...
Тепер вже осінь наступила
В житті її,
А Ти в могилі
На чужині
Знайшов свій спокій. Спочивай:
Вона — ЛЮДИНА.

ОТЦУ

А жизнь моя, увы, проходит
На свалках жизненных отходов,
На Крайнем Севере, вдали
Всего, достойного любви.
Но смысл всё-таки есть в ней,
Как капли составляют реку,
Тобой он вложен в ЧЕЛОВЕКА.
Хотел его Ты видеть в дочери своей,
единственной родной,
счастливой, молодой,
как май...
Теперь её уж осень наступила,
Ну, а тебя нашла могила.
Ты на чужбине свой
Обрёл покой.
Недолог зека век.
Спокойно почивай,
Ведь дочка — ЧЕЛОВЕК.

АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ КОРОБАНЬ

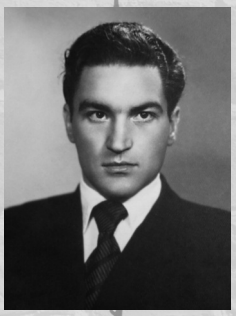

Народився 16.02.1930 р. на ст. Поспелиха Алтайського краю. З Алтаю сім'я переїхала в Херсонську обл. Під час війни потрапив до Сімферополя де разом з батьком співпрацював з українським націоналістичним підпіллям. В 1943 р. гестапо розгромило підпільну організацію, батько переховувався, а 13-літній Андрій став зв'язківцем партизанського загону.

У 1948 р. поступив до Київського педінституту. У 1950 р. студент Коробань написав велику роботу, у якій критикував владу Сталіна. У 1951 р. був заарештований КДБ і засуджений до 10 років концтаборів. Покарання відбував у «Мінлазі» (м. Інта, Комі АРСР). У 1956 р. був звільнений.

За роботу «До питання про національну незалежність України» (1969) був знову арештований КДБ і засуджений на 6 років таборів суворого режиму та 3 років заслання. У 1979 році повернувся в Україну. Реабілітований по обох справах.

У 1989 р. брав активну участь у створенні Товариства політв'язнів і репресованих. Був у Народному Русі України. Зараз Андрій Коробань живе в Києві. Активіст ВТПВиР.

АНДРЕЙ МИХАЙЛОВИЧ КОРОБАНЬ

Родился 16.02.1930 г. на ст. Поспелиха Алтайского края. С Алтая семья переехала в Херсонскую обл. Во время войны попал в Симферополь, где вместе с отцом сотрудничал с украинским националистическим подпольем. В 1943 г. гестапо разгромило подпольную организацию, отец скрывался, а 13-летний Андрей стал связным партизанского отряда.

В 1948 г. поступил в Киевский пединститут. В 1950 г. студент Коробань написал большую работу, в которой он критиковал власть Сталина. В 1951 г. он был арестован и осуждён на 10 лет концлагерей. Срок отбывал в «Минлаге» г. Инта (Коми АССР). В 1956 г. освобождён. За работу «К вопросу о национальной независимости Украины» (1969) снова был арестован и осуждён на 6 лет лагерей строгого режима и 3 годам ссылки. В 1979 году из ссылки вернулся в Украину. Реабилитирован по обоим делам.

В 1989 г. принимал активное участие в создании Общества политзаключённых и репрессированных. Был в Народном Рухе Украины. Сейчас А.М. Коробань живёт в Киеве. Активист ВОПЗиР.

ВІД КОМІ ДО ЗАХІДНОГО СИБІРУ

(Спогади журби)

У неділю перед ранком
Бачив дуже дивний сон:
Бачив хату рідну з ганком
В тихім гаю над Дніпром.
Бачив, місяць золотистий
Над ярами пропливав,
А в долині голосистий
Соловейко все співав.
Вечір росяно-вологий
Тихо-тихо гомонить,
А за садом дуб розлогий...
Чи щось думає, чи спить.
Зорі здалека сміються, —
Твердо вірю, що мені.
З саду пахощі так ллються, —
Ніби й справді це у сні!..
І в краю оцім безсмертнім,
Мов кришталь, усе ряхтить,
І такий же я упертий,
Що там завжди хочу жить.
Маю право, хочу жити
В рідним з прадідів краю!
Україно, так скажи ти,
Чом я так тебе люблю...
Та в далекій я чужині,
Ніби в хаті без вікон...
Тільки всі оці картини —
Тільки дуже дивний сон...
Ні, цей край також приємний,
В нім і радісно комусь.
Мабуть, я такий некчемний —
Все журюся, все журюсь...

1975 р.

ОТ КОМИ ДО ЗАПАДНОЙ СИБИРИ

(Воспоминания печали)

В воскресенье я под утро
Видел расчудесный сон:
Видел дом родной я будто
С тихим садом над Днепром.
Видел, месяц золотистый
Над ярами проплывал,
А в долине голосистый
Соловей всё распевал.
Вечер влажный, росянистый
Тихо-тихо гомонит,
А за садом дуб ветвистый
То ли в думах, то ли спит...
Звёзды в небе улыбнутся —
Твёрдо верю я, что мне.
Запахи такие льются,
Словно вправду то во сне!..
Этот край красивый самый,
Как хрусталь, здесь всё блестит,
И такой уж я упрямый,
Что хочу всегда там жить.
Право есть, желаю жить я
С прадедов в родном краю!
Украина, так скажи ты,
Что ж я так тебя люблю...
Что в далёкой я чужбине,
Словно в доме без окон...
Только эти все картины —
Только очень дивный сон...
Нет, здесь край благоуханный,
В радость местным людям он.
Может, я какой-то странный —
Всё тоскую о другом...

1975 г.

* * *

Весна у роспалі! Ласкаве сонце сяє.
А переможений змокрілий сніг
Струмками срібними нестримно утікає, —
Скрізь чується дзюрчання дружнє їх.
І ожила, і прикрашається поволі
Уся північна, сніжна сторона.
Зітхають, шепчуться рівнини неозорі:
«Весна прийшла, весна прийшла... Весна...»
Пташки веселі щебетливо прилетіли
З зелено вічних сонячних країн
Сюди у тундру і (о, диво!) ще й зраділи,
Дихнувши свіжість дорогих рівнин...
Дурненькі, милі, ви чому сюди забились?
Скажіть, що тут сподобалося вам?
«Ще б пак! Не можа: Батьківщина! Тут родились
Всі наші предки... Добре тут і нам!»
Лаштують гнізд, заклопотно літають.
Немов святкують в тундрі цій кінець зими...
О, УКРАЇНО... Сльози чисто виступають.
Чи повернемося до тебе так і ми?

* * *

Весна в разгаре. Солнышко сияет.
А побеждённый отсыревший снег
Ручьями звонкими тихонько утекает, —
Звучит ручьёв журчанье, словно смех.
И ожила, похорошела ныне
Вся северная снежная страна.
И шепчутся на сотни вёрст равнины:
«Весна пришла, весна пришла... Весна...»
С весёлым щебетом пичужки прилетели
С вечнозелёных солнечных долин
Сюда к нам в тундру, радостно запели,
Вдохнувши свежесть дорогих равнин...
— Глупышки, милые, зачем сюда явились?
Скажите, что понравилось тут вам?
— Отчизна наша здесь. И тут родились
Все наши предки... Хорошо здесь нам!
Вот гнёзда вьют, все в хлопотах летают,
И в тундре празднуют они конец зимы...
О, УКРАИНА... Слёзы выступают,
Вернёмся ли к тебе вот так же мы?

Инта, апрель 1952 г.

ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ КОСОВСЬКИЙ

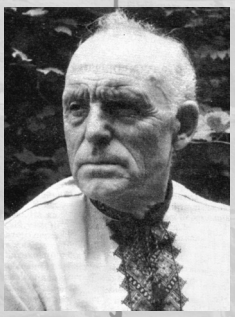

Народився 28.07.1923 р. у селі Веприк Фастівського р-на Київської обл. У Веприку жив і працював відомий композитор Кирило Стеценко. Він керував народним хором, в якому співала мати Косовського. Писати вірші Володимир почав в четвертому класі. Репресії 30-х років не обійшли родину Косовських. Юнак Володимир з сестрою Ольгою потрапляють у Воркуту. Батько гине на каторзі, а їм судилося вижити. За 13 років каторги у Воркуті В. Косовський сформувався і як особистість, і як поет. Після звільнення й реабілітації Володимир Косовський працював у музеї композитора і засновника народного хору К. Стеценко в с. Веприк.

У 1991 р. в Києві вийшла збірка його віршів «У терні колючому», у яку увійшли вірші, написані В. Косовським в воркутинських таборах. Помер поет 29.05.2000 р.

ВЛАДИМИР ИВАНОВИЧ КОСОВСКИЙ

Родился 28 июля 1923 г. в селе Веприк Фастовского р-на Киевской обл. В Веприке жил и работал известный композитор Кирилл Стеценко. Он руководил народным хором, в котором пела мать Косовского. Писать стихи Владимир начал в четвёртом классе. Репрессии 30-х годов не обошли семью Косовских. Юношей Владимир с сестрой Олей попадают в Воркуту. Отец погибает на каторге, а им суждено было выжить. За 13 лет каторги в Воркуте В. Косовский сформировался и как личность, и как поэт. После освобождения и реабилитации В. Косовский работал в музее композитора и основателя народного хора К. Стеценко в с. Веприк.

В 1991 г. в Киеве вышел сборник его стихов «В тернии колючем», в который вошли стихи, написанные В. Косовским в воркутинских лагерях. Умер поэт 29 мая 2000 года.

МОЛИТВА НЕВІЛЬНИКІВ

І гнані ми, і мучені.
Катами руки скручені...
В застінках Бога молимо.
Горе подоланим!

З коліном зігнутим, з опущеним чолом
До тебе звертаємось, Боже святий.
Відкрий нам ворота до братської школи,
Веди нас шляхами святої мети.
В крові потопають невинні народи,
Отруєні люттю страшних ворогів.
Пошли їм могутнє проміння свободи,
Направ їх човни до своїх берегів.
Окрадена мати вмирає під тином,
Покривджені діти в сльозах без вини.
Розкуй їй на втіху закутного сина,
Покараним сиротам батька верни.
Створи для народів покривджених свято,
В кривавій розправі катів осліпи.
Спаси й відведи від тяжкого розбрату,
Великою вірою душі скрепи.
Веди нас до сонця скрізь бурі і грози,
Великий наш Боже, наш творче святий,
Осяй своїм світлом мізерний наш розум,
Дорогу в майбутнє віків освіти.

Воркута, 1947 р.

МОЛИТВА ЗАКЛЮЧЁННЫХ

Мы загнаны, замучены,
Врагами руки скручены...
От Бога милость ждём мы.
Горе побеждённым!

Колени согнув, опустив низко головы,
К тебе обращаемся, Боже святой.
Открой нам ворота, хотим в твою школу мы,
Веди нас дорогой, пойдём за тобой.
В крови утопают невинно народы,
Отравлены злобою страшных врагов.
Пошли им, о, Боже, сиянье свободы,
Доплыть дай челнам до своих берегов.
Ограблена мать, чуть жива под забором,
Обижены дети, в слезах без вины.
Ей сына раскуй, что в неволе закован,
Отца малолетним сиротам верни.
Нам праздник верни, что справляли когда-то,
В кровавой расправе врагов ослепи.
Спаси и помилуй людей от разврата,
Великою верою души скрепи.
Нас к солнцу веди через грозы и бури,
Великий наш Боже, Творец наш святой,
Сияй, малый ум наш спасая от дури,
В грядущее нас поведи за собой.

Воркута, 1947 г.

* * *

Сьогодні ми страшні й нещасні
На обтернованих путях.
А мрія — все одно не гасне,
Горить надією життя.
Правдиві, чесні, щирі мрії
Із серца річкою течуть.
Вони, як жито, в полі спіють,
З них завтра внуки хліб спечуть.
В майбутнє дивлячись з розп'яття,
Не заздраю катам нічуть:
Вони присуджені прокляттю,
Їх діти й внуки проклянуть.
Землі майбутні покоління
Їх проклинатимуть кістки.
Про наші муки і терпіння
Проникне вість крізь всі віки.

1947

* * *

О, люде, люде, неповинний люде,
Де не ступну, ніби земля дрижить.
Мені ввижається, що я стою на грудях,
Що піді мною каторжник лежить.
Такий, як я, пішов в обійми смерті,
Сховався від туги, від муки, від думок.
Такий же обездолений, обдертий...
Лиш тіло висмоктали до кісток.

1947

* * *

Сегодня мы страшны, несчастны,
Наш путь терновником покрыт.
И всё ж мечта в душе не гаснет,
Надеждой наша жизнь горит.
Мечты правдивые о воле
Из сердца речкою текут.
Они, как рожь, созреют в поле,
Из них хлеб внуки испекут.
В грядущее смотрю с распятья,
Счастливей палачей я тут:
Они присуждены к проклятью,
Их дети, внуки проклянут.
Да, будущее поколенье
Их проклянёт наверняка.
Про наши муки и терпенье
Проникнет весть сквозь все века.

1947

* * *

О, люди, люди, люди невиновные,
Где ни ступлю, словно земля дрожит.
Мне кажется, хожу по трупам словно я,
Где ни ступлю, там каторжник лежит.
Такой, как я, нашёл лишь в смерти волю он,
Лишь так сумел от мук покой найти.
Ободранный такой же, обездоленный...
Лишь высосали тело до кости.

1947

ЗАПОЛЯРНЕ ВІТАННЯ

Я Вам пишу, поет Тичина,
З тої далекої землі,
Де каторжник ломає спину,
Де кров, де піт, де мозолі.
Сваволі ключники прокляті,
Від миру Божого тайком,
Правду, заковану й розп'яту,
Замкнули сталінським замком.
Тут марш гримить під ваші струни,
Від стогону земля гуде —
ГУЛАГ і сталінська комуна
Живі серця в труну кладе.
Вітайте вашего Сосюру,
В змаганні славте Сатану,
Лижіть... Дуріть... Спасайте шкуру...
Привіт Миколі Бажану.
Уклін і Рильскому, й Малишку...
Прославте сталінський маршрут —
Колючий дріт, собаки, вишки...
Комуна процвітає тут.
Епоха нової споруди,
І вугіль з кров'ю, і руда...
У землю лізуть пухлі люди,
Зникають в тундрі без сліда.

1947

ЗАПОЛЯРНОЕ ПРИВЕТСТВИЕ

Я Вам пишу, поэт Тычина,
Пишу из дальней той земли,
Где каторжник ломает спину,
Где кровь, где пот, где мозоли.
Где Правду ключники проклятые
От мира Божьего тайком,
Закованную и распятую,
Замкнули сталинским замком.
Тут марш гремит под ваши струны
И стонет лагерный народ.
ГУЛАГ со сталинской коммуной
Сердца живые в гроб кладёт.
Лелейте вашего Сосюру,
Вам вместе славить Сатану,
Лизать и лгать, спасая шкуру...
Привет Миколе Бажану.
Поклон и Рыльскому с Малышко...
Прославьте сталинский маршрут —
Собаки, лагерные вышки...
Коммуна процветает тут.
Славна эпоха эта тем ли,
Что с кровью уголь и руда?
В отёках люди лезут в землю
И гибнут в тундре без следа.

1947

МЕНІ — 25

У серці — біль, а на душі — тривога.
Думки, мов бжоли, закрутились в рій.
Біжить у даль зажурена дорога,
А я стою прикований на ній.
Чужа земля. Погляну кругом себе:
Колише вітер дикий чагарник.
Думки злітають у безкрає небо —
Несуть душі розтерзаної крик.
Ще молодий такий, ще повний сили,
Життя у мене навіть не було.
Я до цих пір ще думаю про крила,
Ще мое літо тільки зацвіло.
На гору жадно так дивлюсь з безодні,
Так хочеться любить и цілувать!
Моє страшне розтерзане сьогодні.
Мені тепер всього лиш двадцать п'ять.

1948

* * *

Дідусю сивий, ти спустивсь в могилу,
А я караюсь в тундровій імлі.
Кати висмоктують останні сили,
З тобою б легше спочивать в землі.
Померти у чужій землі боюся,
За номером зовуть мене, дідусю,
Замученим не ставлять тут хрестів...
Спокійно спи, сивенький, рідний, милий.
Минулому не буде воротя.
Якщо вернусь, відвідаю могили,
Впаду й заплачу, як мале дитя.

МНЕ — 25

На сердце — боль, а на душе — тревога.
Как пчёлы, мысли закрутились в рой.
Вот вдаль бежит печальная дорога,
А я стою, прикован злой судьбой.
Куда я не взгляну — земля чужая,
Кустарник дикий ветер ворошит.
В бескрайность неба мысли улетают
И крик несут растерзанной души.
Ещё так молод и так полон сил я,
Ещё не встал, как птица, на крыло.
Мне до сих пор ещё лишь снятся крылья,
И лето моё только зацвело.
Так жадно в неба высь смотрю из бездны я.
Так хочется любить и целовать!
Моё сегодня страшно и растерзано.
А мне сейчас всего лишь двадцать пять.

1948

* * *

Ты, дедушка, обрёл покой могилы,
Я в тундровой, на зоне, маюсь мгле.
Высасывают палачи все силы.
Лежать с тобой мне лучше бы в земле.
Я на чужбине помереть боюсь.
По номеру зовут меня, дедусь.
Замученным не ставят тут крестов...
Спокойно спи, седой, родной мой, милый.
К минувшему возврата нет. Хотя,
Если вернусь, проведаю могилы,
Паду на них, заплачу, как дитя.

* * *

Віє вітер всю ніч без упину,
Загратоване плаче вікно.
Це за тебе так мучать, Вкраїно,
Моя біль не здає перед сном.
Це за тебе так тяжко карають,
Не дають мені вільно дихнуть.
Де ж кінець? Докуди ти сягаєш,
Тяжким горем окроплена путь?
Моя біль без кінца і без краю,
В нашу душу за цвяхом б'ють цвях.
Де ж кінець? Докуди ти сягаєш,
Кров'ю й потом окроплений шлях?

1950 р., шахта № 5, карцер.

* * *

Святі, яскраві і чудесні
Зірки, що з небуття воскресли.
Що полетіли в небо із-за грат.
Не втримав їх ні дріт, ні автомат.

* * *

Найбільший гріх — це забуття
Страшних кривавих літ.
Лиш щире, чесне каяття —
Дорога нам у світ.

* * *

Воет ветер всю ночь, не стихая,
За тюремным рыдая окном.
За тебя, Украина, страдая,
Боль унять не могу даже сном.
За тебя меня тяжко карают,
Не дают мне свободно вздохнуть.
Где ж конец? И куда пролегает
Окровавленный бедами путь?
Моя боль без конца и без края,
В нашу душу бьют гвоздь за гвоздём.
Где ж конец? И куда пролегает
Путь кровавый, которым бредём?

1950 г., шахта № 5, карцер.

* * *

Какие яркие, святые и чудесные
Те звёзды, из небытия воскресшие!
Из-за решёток в небеса они летят.
Им не страшны ни каземат, ни автомат.

* * *

Грех наибольший — забывание
Кровавых страшных лет.
Лишь искреннее покаяние —
Для нас дорога в Свет.

* * *

Мені не жаль тебе, не жаль,
Моя скорбото і печаль.
Я все життя з тобою жив,
Чекав свободи і тужив.
Тужив на березі ріки,
Тужив, що марно йдуть роки,
Тужив на полі і в лісах,
Тужив очима в небесах.
Тужив на Півночі в снігу,
У заметілі і в пургу.
Дорога довга і сумна —
Вплелася в коси сивина.
Найкращі роки вже пройшли,
Нема вже тих, що разом йшли.
Про них я спогад бережу,
Про них я думаю й тужу.
Мені не жаль тебе, не жаль,
Моя скорбото і печаль.
Я все життя з тобою жив,
Чекав свободи і тужив.

* * *

Усе життя до старості — це світу пізнання.
Частину йдем дорогами, частину навмання.
Якщо усе, що пройдене поставить на вагу,
То всі ми перед мертвими у вічному боргу.

* * *

Нет, мне не жаль тебя, не жаль,
Моя кручина и печаль.
С тобою я всю жизнь прожил,
Желал свободы и тужил.
Тужил на берегу реки,
Тужил, что годы так тяжки,
Тужил на поле и в лесах,
Тужил глазами в небесах.
Тужил на Севере в снегу,
Тужил в метели и в пургу.
Долга дорога и трудна —
И в волосах уж седина.
Уж годы лучшие прошли
И нет уж тех, что рядом шли.
О них я память берегу,
Тужу, забыть их не могу.
Нет, мне не жаль тебя, не жаль,
Моя кручина и печаль.
С тобою я всю жизнь прожил,
Желал свободы и тужил.

* * *

Мы живём, до старости мир сей познавая.
Часть — идём дорогами, часть — пути не зная.
Если б всё, что пройдено, кто-то взвесить смог:
Как велик пред мёртвыми всех нас вечный долг!

* * *

Якщо народ твій — раб,
Нелегко буть поетом —
Гнітюча рабська гидь
У серці і в душі.
Ти не знайдеш веселе
Місце на планеті —
Невпинний біль і гнів
Вростуть в твоп вірші.
І як би твоє серце не хотіло,
Супутники твої — розпука і журба.
Серед своїх ти — чужорідне тіло
В очах байдужого і нищого раба.

* * *

Чи ж варто жить на білім світі
Й смердіти глибоко в душі?
А скільки їх до злочинів пришитих,
Мундирами блискучими прикритих,
Хто волю людську кулями глушив!

* * *

Із пороху століть проглядують проблеми,
Стираючи і час, і відстань на путі.
Спитаймо у душі: Нащо живемо?
Що найсвятіше в нашому житті?

* * *

Подивлюся — і в серці холоне,
Що зробили з народів кати:
Побрела сіромахів колона,
А за нею — багнети й хорти.

* * *

Когда народ твой — раб,
Беда живёт в поэте —
На сердце и в душе
Лежит гнёт рабских пут.
Ты для веселья мест
Не сыщешь на планете —
Невольно боль и гнев
В твои стихи врастут.
И как бы твоё сердце ни хотело,
Отчаянье и грусть — навек твоя судьба.
И инородное среди своих ты — тело
В глазах бездумного и нищего раба.

* * *

Разве жить на белом свете — счастье,
Коль смердишь до глубины души?
Сколько же их, к злым делам причастных,
В форме, орденах блестящих разных,
Кто свободу пулями глушил!

* * *

Из праха веков проступают проблемы,
Стирая в пути расстоянья и час.
Спроси у души: А живём-то зачем мы?
Что самое главное в жизни у нас?

* * *

Посмотрю — сердце стынет и стонет,
Что с народами сделал ГУЛАГ:
Побрела серой массой колонна
Под штыками и сворой собак.

СЕСТРИЧКО, ОЛЮ...

Сестричка рідна, люба, Олю!
Тяжке нам випало на долю:
Ділить неволю довелося.
Уже посивіло волосся,
А лихо не спадає з пліч:
Ввижається полярна ніч,
І сяйво грається з зірками,
І ти — в бушлаті з номерами
Мене зненацька обняла
Своїми теплими руками:
Схрестилися мечі доріг.
Від сліз розтав полярний сніг.
Та чутка миттю полетіла
У заполярні заметілі,
По диких тундрових краях,
По каторжанських таборах.
Пронеслась крізь дроти стрілою:
У Воркуті, на шахті П'ять
Зустрілися: невільник-брат
Із каторжанкою-сестрою!..

1975

* * *

Розбіглись літ моїх весняні коні,
Понесла човен юності вода.
У мене вже мороз біліє в скронях
І щіткою пробилась борода.

СЕСТРИЧКА ОЛЯ...

Сестричка родненькая Оля!
Лихая выпала нам доля:
Делить неволю довелось.
Коснулась седина волос,
А всё не слазит с плеч беда:
Горит Полярная звезда,
Сияют сполохи над нами,
А ты — в бушлате с номерами
Меня внезапно обняла
Своими тёплыми руками:
Мечей дорог скрестился бег.
От слёз растаял вечный снег.
Об этом вести полетели
Сквозь заполярные метели
По диким тундровым краям,
По каторжанским лагерям,
Сквозь проволки заслон, стрелою, —
Что в Воркуте, на шахте Пять
Смог встретиться невольник-брат
Вдруг с каторжанкою-сестрою!..

1975

* * *

Лет моих весенних ускакали кони,
Лодку моей юности унесла вода.
Мне с морозом на висках уж не до погони.
Юность не догонишь, коль в сединах борода.

* * *

Мойсей євреїв сорок літ
Водив в пісках пустині,
Щоб обновить єврейский рід,
Щоб раб в дорозі згинув.
Щоб в «обітованій землі»
Рабом не було чути,
А ті, що виростуть, малі,
Були душой розкуті.
Чекає й нас та боротьба
За дух святий в народі.
Щоб на шляху лишить раба
У мандрах до свободи.

* * *

Мы повністю не знаєм як жили —
Яка в нас глибина духовного падіння,
Як близько вже до пропасті прийшли,
Яку отруту й бруд пустили в покоління.

* * *

Кому злидні, кому будні,
Кому щодня свято.
Разграбили Україну
Й нема винуватих.

* * *

Не мали ми щастя в «імперській раю».
Стараймость, будуймо державу свою.

* * *

Моисей евреев сорок лет
По пескам пустыни вел вперёд,
Чтоб рабов дороге сгинул след,
Чтоб к свободе возродить народ.
Чтоб в «земле обетованной» он
Позабыл дух рабства прежний свой.
Чтобы те, кто был в пути рождён,
Были все с раскованной душой.
Ждёт и нас такая же борьба,
Чтобы дух святой воскрес в народе,
Чтоб в пути изжить в себе раба
В долгом путешествии к свободе.

* * *

Мы полностью не знаем, как мы жили —
Какая глубина духовного паденья,
Как близко мы над пропастью ходили,
Какой мы страшный яд впустили в поколенья.

* * *

Кому злыдни, кому будни,
Кому праздник, мать ети!
Растащили Украину —
Виноватых не найти!

* * *

Не знали мы счастья в «имперском раю».
Стараемся, строим державу свою.

ЛИСТ ВІД НЕНІ

Як надоїло мені, сину,
Торби під тюрмами носить —
Десь застудилась, коле в спину,
Мені не хочеться вже жить.
Мруть знову люди по-під тином,
Пишу, мій любий, без прикрас.
Мабуть, не виживу, загину,
А як ще хочу бачить Вас,
Мої кохані, рідні діти,
За що недоля нас кара?
Чому нас гонять так по світу?
Кому потрібна я, стара?

* * *

Насіння правди золоте.
О, думи, ясні зірки.
В тісних щілинах живете,
Сховались за одвірки.

* * *

Земля — це велетеньска спільна хата,
І нам, і нашим правнукам в ній доведеться жить,
Віків нам наперед відміряно богато.
Тож будем вірою і правдою служить.

ПИСЬМО ОТ МАМЫ

Сыночек, не могу я боле
Котомки в тюрьмы вам носить,—
Простыла где-то, спину колет,
Уже не хочется мне жить.
Мрут снова люди под забором.
Пишу, любимый, без прикрас.
Наверное, умру я скоро,
А так хочу увидеть вас.
Любимые, родные дети,
Хлебаем лихо мы сполна.
Что ж нас так гнут на этом свете?
Кому я, старая, нужна?

* * *

Золотое правды семя,
Звёзды ясные — стихи.
Вы живёте в тесных щелях,
Спрятавшись за косяки.

* * *

Земля — это гигантский общий дом,
И нам, и нашим правнукам в нём жить.
И будет жизнь бурлить веками в нём,
Коль будем верою и правдою служить.

ПІВНІЧНА ЕЛЕГІЯ

Сьогодні приснився страшний мені сон:
Тягнеться на Північ без ліку колон.
І постріли наглі, і гавкіт собак,
На чолі й на спині у кожного знак.
На прапорі в'ється покійний вампір,
І ззаду, і збоку бреде конвоїр.
Дроти задзвеніли на гострих вітрах,
У серці збудився незгоєний страх.
А тіло — задубло від лоба до п'ят,
Вкраїнців відсотків тут є з п'ятдесят,
Естонці, євреї, ляхи, латиші...
Бредуть до могили в полярній глуші.
Тут чех, росіянин, татарин і грек...
Рубає у спині, тріщить поперек.
По тундрі розсипалось море ватаг.
Це — купол сваволі, жорстокий ГУЛАГ.
Рівняють могили — не ставлять хреста:
На трупах в болоті стоїть Воркута.
На Захід далекий вагони повзуть:
Замішане кров'ю вугілля везуть.
Де шпали — там кості, там сльози, там кров,
Там правду знесилену кат поборов.
А людську породу звели нанівець:
З людей поробили вовків та овець.
Тягнеться колона в холодний барак.
Кругом охорона з людино-собак.
Затиснуті зуби і в день, і в ночі:
У рот заглядають слизькі стукачі.
Всяк сам під собою могилу гребе.
Мерзлотою в тундрі накриє себе.
Хитається спина, опухло лице,

СЕВЕРНАЯ ЭЛЕГИЯ

Сегодня приснился ужасный мне сон:
Бредущих на Север бессчётно колонн,
Под выстрелы наглые, злой лай собак,
На лбах и на спинах у каждого знак.
На знамени вьётся умерший вампир,
А сзади и сбоку идёт конвоир.
Колючей здесь проволки звон на ветрах
В сердцах пробуждает нестынущий страх.
А тело застыло от лба и до пят,
Из сотни — украинцев тут с пятьдесят,
Эстонцы, евреи, поляк, латыши...
К могилам бредут по полярной глуши.
Бредут чех и русский, татарин и грек.
На смерть обречён тут любой человек.
По тундре рассыпалось море трудяг.
Тут — пик произвола, жестокий ГУЛАГ.
Ровняют могилы — не ставят креста:
На трупах в болоте стоит Воркута.
На Запад далёкий вагоны ползут:
На крови замешанный уголь везут.
Где шпалы — там кости, там слёзы, там кровь.
Насилует правду палач вновь и вновь.
Породу людей извели тут в конец:
Людей превратили в волков и овец.
Плетётся колонна в холодный барак.
Повсюду охрана из людо-собак.
Здесь стиснуты зубы и днём, и в ночи.
Здесь скользкие смотрят всем в рот стукачи.
Могилу себе сам в отчаяньи рой.
И в тундре накроешь себя мерзлотой,
С согбенной спиной и опухшим лицом,

А ноги — тяжкі, мов налиті свинцем.
В безликих могилах лежать горілиць
Мільони потушених людских зіниць.
В повітрі брутально розсипався мат,
Поблимує оком страшний автомат...
Потоптана правда, свобода й закон.
Крізь вуса всміхається грізний дракон.

Це — спогад, чи сон, чи минуле страшне?
Воно закричало й збудило мене.
Сховався за шибкою ранок в кущах,
Пекуча сльоза закрутилась в очах.

Спогад про каторгу. 1985

ДАРУЙ МЕНІ

Даруй мені, прийдешнє покоління,
Що не сконав в нерівній боротьбі,
За зуби сціплені і за терпіння,
Що загнаний ховався у собі.
Що вдруге не підставив груди
Під чоботи бездумної юрби,
Не осудіть, двуликі, хитрі люди,
Вітчизну я по-справжньому любив.
Даруйте за невільнії провини
У мій жорстоко-неповторний час.
Я душу мав і слабкості людини
І серце мав, що билося для вас.

1985

С ногами, что словно налиты свинцом.
В безликих могилах лежат без гробов.
Свет жизни померк в миллионах зрачков.
А в воздухе грубо рассыпался мат.
И страшною сталью блестит автомат.
Потоптаны правда, свобода, закон.
В усы усмехается грозный дракон.

То — сон или память о прожитых днях
Кричала во мне, пробудив прежний страх?
Спит утро за окнами, прячась в кустах,
Горючие слёзы застыли в глазах.

Воспоминание о каторге. 1985

ПРОСТИ МНЕ

Прости мне, будущее поколенье,
Что не погиб в неравной я борьбе,
За зубы сцепленные, за терпенье,
Что загнанный я прятался в себе.
За то, что снова не подставил грудь я
Под сапоги бездумные толпы.
Двуличные не осудите люди,
Любви к отчизне истинным был пыл.
Простите за невольные проступки
И человечьи слабости подчас.
Но душу сохранил я в мясорубке
И сердце спас, чтоб билось ради вас.

1985

НАЩАДКУ, МОГИЛИ БАТЬКІВ БОРОНИ!

Хоч їх і немає уже серед нас,
Вогонь їхніх мрій променистих не згас.
Бо там, де ми крила піднімемо ввись,
Вони у багнюці топтались колись.
За світле, щасливе потомків буття
Вони віддали своє скромне життя,
Торуючи тяжко майбутньому шлях,
Священний хай буде той батьківський прах.
Нащадку, могили батьків борони,
Над ними чоло і коліно зігни!

ПОЗИЦІЯ

Тверезим розумом і певною рукою
Із істиною слово подружи.
І мовою нехитрою, простою
Народові задумане скажи.
Як покладеш сміливість у основу,
Сідлай свого крилатого коня.
Неси в народ дзвінке, правдиве слово,
Воно — твоя і мука, і броня.

* * *

Один одного поганяли
Й разом до пропасті брели.
Були такі, що продавали,
Були, що продані були.

1.05.1986.

ПОТОМОК, МОГИЛЫ ОТЦОВ СОХРАНИ!

Хоть их уже нет давно среди нас,
Лучистый огонь их мечты не погас.
Ведь там, где свободны мы ныне, крылато,
В болоте они топтались когда-то.
Чтоб жили потомки, не зная печали,
Они свои скромные жизни отдали,
Торили тяжёлый к грядущему путь.
Священным отцов наших прах будет пусть.
Потомок, могилы отцов сохрани,
Над ними главу и колено согни!

ПОЗИЦИЯ

Лишь трезвым разумом и твёрдою рукою
Ты с истиною, слово, подружи.
И речью незатейливой, простою,
Задуманное людям расскажи.
Когда положишь смелость ты в основу,
Тогда седлай крылатого коня.
Неси народу звонкой правды слово,
Оно тебе — и мука, и броня.

* * *

Один другого дружно подгоняли,
И к пропасти брели — страшней нет были.
И были в той толпе, что продавали,
И были те, что проданными были.

1.05.1986.

* * *

Коли серце засумує й на душі тривога —
Стань тихенько на коліна й помолися Богу.
За тих, кому вража сила поламала крила,
За мучених, мордованих, що сплять у могилах.
І подякуй Господові, що Союз розпався,
Що пройшов криваве пекло і в живих остався.
Що вернувсь на Україну, до свого народу.
Обпльований, незламаний дожив до свободи.
Не забувай про минуле, про ті тяжкі муки.
Розскажи, щоб всі почули й не складали руки!

* * *

Цвіте садок, цвіте калина...
В цвітінні губляться літа.
У далечінь пливе хмарина,
Береза коси розпліта.
І в цім раю мені так тяжко.
Втомив долать тернистий шлях,
Замучився, як в клітці пташка.
Стремить в душі імперський цвях.
Тяжким шляхом в своє майбутнє
Пійшов поляк, эстонец, фін...
Чому ж мій люд знов вірить трутням,
Не може встати із колін???
Куди ідем і як ідем,
Самі того не знаєм.
В нас руки є і ноги є,
А голови немає.

* * *

Если сердце загорюет и в душе тревога —
Встань тихонько на колени, помолиться Богу.
За того, кому сломала крылья вражья сила,
За замученных, лежащих в ледяных могилах.
И скажи спасибо Богу, что Союз распался,
Что ты был в кровавом пекле и живым остался.
Что на Родину вернулся, к своему народу,
Хоть оплёван, но не сломлен и познал свободу.
Не забудь же про былое, помни злые муки,
Расскажи, чтоб все, услышав, не сложили руки.

* * *

Цветёт мой сад, цветёт калина...
В цветеньи годы пролетают.
В даль проплывает тучка мимо,
Берёза косы расплетает.
Что ж в этом рае мне так тяжко?
Устал топтать тернистый путь.
Замучился, как в клетке пташка.
Забит мне гвоздь имперский в грудь.
Своим путём к свободе, трудным,
Пошёл эстонец, финн, поляк...
Что ж мой народ вновь верит трутням,
Не может встать с колен никак???
Куда и как идём сейчас,
Не знаем мы, увы.
Хоть руки-ноги есть у нас,
Но, жаль, — нет головы.

АНДРІЮ КРАВЦЮ-КРАВЧЕНКО

Засмучені прийшли до тебе на могилу
Пошаною потурбувать поетів прах.
Ти ж був такий у думці бистрокрилий
І вогнянний у чарівних речах.
Над пам'ятью синів недолюдки глумились
Під оклики жорстокоі хули.
З тобою в серце ми страждали й боронились
І ледь до тебе сивими прийшли.
Прийми ж цю нашу запізнілу шану,
На більше нині ми не спромоглись.
Повіримо у мрії довгождані,
Повіримо в святе наше колись.
Воно прийде і приведе онуків.
У сяєві світанкових вогнів
Прокинуться розкуті думи й руки,
Освітять і любов твою, і гнів!

* * *

Знаю я, мене ти дожидаєш,
Часто плачеш, сидячи одна.
Я тобі, рідненька співчуваю,
Але в цьому не моя вина.
Дожидай мене вдень і ночами,
Коли листя пожовкле спада,
Як закрутяться пурги з вітрами,
Як в річках засиніє вода.
Дожидай, як сади розів'ються,
Як співатиме піснею гай...
Дожидай, я до тебе вернуся.
Дожидай, дожидай, дожидай!

АНДРЕЮ КРАВЦУ-КРАВЧЕНКО

Печальные, пришли мы на могилу
Почётом помянуть поэта прах.
Какой же был ты мыслью быстрокрылый
И огненный в чарующих речах!
Над памятью сыновней нелюди глумились
Под оклики жестокие хулы.
С тобою в сердце мы, страдая, честно бились.
И все к тебе седыми уж пришли.
Прими же уваженье наше с опозданьем,
Мы большего не можем ныне дать.
И долгожданным вновь поверим мы мечтаньям,
В «когда-нибудь» поверим мы опять.
Оно придёт, ведя с собою внуков.
Придёт в сияньи утренних огней.
Раскованные думы их и руки
Осветят и любовь твою, и гнев!

* * *

Знаю я, меня ты ожидая,
Часто плачешь, сидя у окна.
Я тебе сочувствую, родная,
Только в этом не моя вина.
Ожидай меня днями, ночами,
Когда, золото листьев спадёт,
Когда вьюги закружат с ветрами,
Когда реки скуёт синий лёд.
Ожидай, ведь деревья проснутся,
И украсится песней наш край...
Ожидай, я ведь должен вернуться.
Ожидай, ожидай, ожидай!

ВІЛЬНІЙ ГРОМАДЯНЦІ

Я Вас любив, любив, їй-богу!
Завжди признаюсь, не втаю.
Іще й тепер в душі тривога
Курить, як дим після вогню.
Обнесений колючим пругом, —
А далі простори пусті, —
Я в Вас хотів зустрінуть друга
На цьому тяжкому путі.
Я вилив душу перед Вами,
Недаром стільки слів і рифм,
З розвернутими парусами,
Немов шальний, попав на риф.
Розсудок — риф, і Вам прекрасно,
Лише мені не все одно.
З багром назад, тепер вже ясно,
Та легшее з каменем на дно.
Навіщо ж біль? Чому тривога?
Чому так стисла душу кров?
Хто вибрав нам таку дорогу?
Розсудок? Ні! Любов!
Любов до правди, до народу
Шляхом тяжким сказала йти,
А після вже — нужда, невзгоди,
Колючі дроти і хрести.
Розсудок вирвав Вашу руку.
І Ви по-своєму праві,
Кому потрібні наші муки,
Людей, що топляться в рові.
Я не верба, що плаче в воду,
Я вихр, що рве старинний крів!
Я дуб! Та й дуб у непогоду
Скрипить і плаче од вітрів.

СВОБОДНОЙ ГРАЖДАНКЕ

Я Вас любил, любил, ей-богу!
В чём признаюсь я, не тая.
И до сих пор в душе тревога
Курит, как дым после огня.
Колючим обнесённый кругом,
В местах, что глуше не найти,
Мечтал, — Вы станете мне другом
На тяжком жизненном пути.
Излил я душу перед Вами,
И, не жалея слов и рифм,
Как бриг под всеми парусами
Спешил к Вам и попал на риф.
Рассудок — риф, и Вам прекрасно,
Но только мне не всё равно.
С багром назад, теперь всё ясно,
Но легче с камнем лечь на дно.
Зачем же боль? К чему тревога?
Зачем сжимает душу кровь?
Кем выбрана для нас дорога?
Рассудок выбрал? Нет! Любовь!
Любовь, что к правде и народу
Велела тяжкий путь пройти,
А после уж — нужда, невзгоды,
Колючий провод и кресты.
Рассудок вырвал Вашу руку.
И Вы по-своему правы.
Зачем делить Вам с теми муку,
Кого давно заждались рвы?
Не ива я, что плачет в воду,
Я вихрь, что рушит старый кров!
Я дуб! Однако, в непогоду
Дуб тоже стонет от ветров.

ПОЕТ
(після смерті донечки Ольги)

Яке страшне мені це стало слово:
Невпинний біль замучених сердець,
І голоси отруєної крові,
І крик життя, що відчува кінець.
Поет — це Господом дароване людині,
Що рветься з пазурів жорстокої брехні.
Це — дзвін душі, що дзвонить без зупину,
Розп'ята істина, палаюча в огні.

* * *

Кому передам я невільницький плач?
Чи буде у мене щасливий читач?
Чи прийде нащадок вклонитись мені
За думи бентежні, як хмари сумні?
Чи плуга майбутнє не випустить з рук?
Чи буде ходить за тим плугом онук?
Чи родить пшениця? Чи будуть поля?
Чи буде під сонцем родити земля?
Чи все віддамо для життя молодим?
Чи внукам залишемо порох і дим?

Д.П.*

Якщо поета слово не пророче
І не сягає думкою вперед,
Як смертні відкривають йому очі,
То вже без іскри Божої поет.

ПОЭТ
(после смерти доченьки Ольги)

Пугаться стал теперь при этом слове:
В нём боль навек замученных сердец,
И голоса отравленной в нас крови,
Крик жизни, что предчувствует конец.
Поэт — не просто так, это Дар Божий,
Он рвётся из жестокой лжи когтей,
Он — колокол, звонить он вечно должен,
Коль истину, распяв, сжигают на костре.

* * *

Кому передам свой невольничий стон?
Счастливый читатель мой, сыщется ль он?
Придёт ли потомок меня помянуть
За вольные мысли, за трудный мой путь?
А будет в руках у грядущего плуг?
А будет ходить ли за плугом мой внук?
И будут родить ли пшеницу поля?
И в радости ль будет под солнцем земля?
Для жизни мы всё отдадим молодым?
Иль внукам оставим лишь порох и дым?

Д.П.*

Когда поэта слово не пророчит
И мыслью улететь вперёд не может,
Открыть ему глаза всяк смертный хочет.
Что это за поэт без искры Божьей?!

---

* Д. Паламарчуку (сост.)

* * *

Я лягаю спати й дивлюся на стелю.
Дні мої останні надто невеселі.
Ні чехи, ні турки, німці чи поляки...
Ми самі рубаєм державі гілляки.
Під оплески лівих нам згинають чоло.
Байстрюки імперські тягнуть в своє коло.
Жаль мені тих славних, любих серцю й милих,
Що сплять в Заполяр'ї у братських могилах,
Що життя поклали за святу свободу,
Совість України — цвіт мого народу.
Боже милосердний, розігни нам спину,
З пазурів ведмедя вирви Україну.
Розірви назавжди віковічні пута,
Щоб я міг під старість спокійно заснути.

* * *

Усе не так тут, як було.
Усе не так тут, як хотілось:
Зруйноване моє село —
Нічого в душах не лишилось.
Безликі діти і батькі —
Байдужі голови на плечах.
Цвітуть без запаху квітки,
В серцях і душах порожнеча.

1989

А.Д. САХАРОВУ

Він велетом виріс у царстві пігмеїв.
Життя його — Правди народної рух.
Зроби его, Господи, в небі зорею,
Щоб він в наших душах не зблід, не потух!

* * *

В потолок уставясь, я лежу в постели,
Дни мои под старость лишены веселья.
Ни поляки с немцами, ни чехи, ни турки...
Ветви государства рубим мы — придурки.
Под аплодисменты левых лбы гнут наши.
Прихвостни имперские тянут в круг свой страшный.
Жаль людей мне славных, честных, сердцу милых,
Что спят в Заполярьи в ледяных могилах,
Что жизнь положили, чтоб была свобода,
Совесть Украины — честь и цвет народа.
Боже милосердный, разогни нам спину,
Из когтей медведя вырви Украину.
Разорви навеки злых решёток прутья,
Чтобы смог спокойно, наконец, заснуть я.

* * *

Всё не так тут, как было когда-то.
Всё не так, хоть родное село:
Хоть лежат в развалинах хаты,
В душах сдвига не произошло.
Здесь безлики дети и взрослые,
Равнодушные к яви и прошлому.
Запах здесь потеряли цветы,
А сердца и души пусты.

1989

А.Д. САХАРОВУ

В пигмеев царстве был он великаном.
Вся жизнь его — народной Правды дух.
Пусть светит он звездой, Господь, всегда нам,
Чтоб в наших душах не померк и не потух!

В ТЕРНІ КОЛЮЧОМУ

Як мій народ без страху стане мислить,
В моїх думках знайде себе й осмислить.

Я так в житті намучився — і кара
Була мені за музу гонораром.
А кожна літера і кожне слово —
Краплини змученої крові.
А всі оті невільницькі вірші —
Болючий крик розп'ятої душі.
Думки мої — баталії і герці,
Шматки мого простріленого серця.
Життя з болючих склалося клітин,
Нездійснених ідей — я вистражданий син.
А найболючіша клітина —
В дротах канаюча Вкраїна.
Без вишколу, з любові я — поет,
Душі і світла променистий лет,
Минувшини нескореної рух,
Віками гнаного народу вільний дух!

1990

* * *

Не заважайте жить по совісті,
Не лізте в душу чобітьми,
Набридли вже писак брехливі повісті,
І страх, і смерть у череві тюрми.
Від Бога ми — велика, вільна нація,
Що в боротьбі за волю вибилась из сил.
Набридли нам імперські варіації.
Набридло лізти на чужий копил.

В ТЕРНИИ КОЛЮЧЕМ

Когда без страху станет мыслить мой народ,
В моих стихах себя найдёт он и поймёт.

Так в жизни я намучался — и кара
Была за музу вместо гонорара.
И в букве каждой, в каждом моём слове
Есть капелька принявшей муки крови.
А все стихи, что написал в неволе, —
Души распятой крик от жуткой боли.
А мои мысли — поединки, битвы,
Осколки сердца, что в боях отбиты.
Жизнь вся — из клеток болевых годин,
Идей несбывшихся — я выстраданный сын.
А клетка, коей я всего сильней замучен —
То Украина в тернии колючем.
Не от ученья, от любви душа поёт,
От солнечных лучей ей дан полёт.
Давнишней старины мне дорога свобода,
И вольный дух веками угнетённого народа!

1990

* * *

Не заставляйте жить без совести,
Не лезьте в душу сапогами!
Как лживые писак обрыдли повести,
И страх, и смерть во тьме тюремных камер!
От Бога вольная, великая мы — нация,
Что выбилась из сил в борьбе за волю.
Имперские нам надоели вариации,
Чужим аршином хватит мерить свою долю!

ОЧИМА СОВІСТІ

Я знов з сестрою в Воркуті
(Вже не розп'ятий на хресті),
Ступаю вільними ногами,
Іду горбами, берегами...
Дивлюся, Правду обдурили —
Зрівняли братськії могили.
Усе в Імперії в руках:
Асфальт поклали на кістках.
Де доля плакала гірка,
Із сліз набралася ріка...
Мені здається: з-під землі
Течуть в ту річку ручаї.
В них сльози батька і сестри
Біжать струмками з-під гори.
І сльози матері, й мої, —
Моєї гнаної сім'ї...
А на кладовищах-руїнах
Слізьми ридає Україна.

Воркута, 16.07.1990,

* * *

Поезія моя сумна.
Бо народився в годину люту.
Бо син народу, що закутий,
І з ним отруту п'ю до дна.

ГЛАЗАМИ СОВЕСТИ

Я вновь с сестрою в Воркуте
(Уж не распятый на кресте),
Иду свободными ногами
Пригорками и берегами.
Мне на обман смотреть нет силы —
Сровняли братские могилы.
Всё у Империи в руках:
Асфальт проложен на костях.
Была судьба людей горька.
Из слёз здесь — целая река.
Мне кажется: из-под земли
Текут в ту речку слёз ручьи.
Отца в ней слёзы и сестры
Бегут, и струи их чисты.
Здесь слёзы мамы и мои,
Многострадальной всей семьи...
Где были кладбища — руины.
Слышны рыданья Украины.

Воркута, 16.07.1990,

* * *

Моя поэзия грустна.
Рождённый в час лихих годин,
Народа, что в оковах, сын,
Я с ним отраву пью до дна.

СПОВІДЬ

Оунівцем я був у юні роки
І не соромлюся відверто говорить:
В часи страшні, криваві і жорстокі
Пішов я Україну боронить.
У пам'яті репресії і голод,
Отямився від лютого чека,
Чекав на мене гітлерівський молот:
Спасла кривава сталінська рука...
І без вагання й довгої мороки,
Обливши брудом істину святу,
Закинули мене на довгі роки
До братськоі могили в Воркуту.
У Заполяр'ї сталінські вандали
Півсвіту мордували у ярмі:
Сестру мою на каторгу заслали,
А батька закатрупили в тюрмі.
В дротах колючих молодість зав'язла,
Печінкою відчув імперський рай:
Дванадцять років стажу політв'язня,
І «прощеним» вернувся в рідний край.
Пройшовши крізь страшну криваву зливу,
Лишивсь живий, здолавши ураган.
Та не героєм я вернувсь щастливим,
Хоч переплив жорстокий океан.
Болючі струни спогади ворушать,
Пекучі сльози крутятся в очах.
Імперські хробаки залізли в душу,
Тяжким безсонням мучать по ночах.
Минуле спогадом гнітючим палить,

ИСПОВЕДЬ

Оуновцем я был в года младые,
О чём открыто не стыжусь сказать:
В часы кровавые, жестокие и злые
Пошёл я Украину защищать.
А в памяти репрессии и голод,
Пришёл в себя от лютого чека,
Меня ждал страшный гитлеровский молот:
Спасла кровавая нас Сталина рука...
Без колебаний и мороки не чиня,
Обливши грязью истину святую,
На годы долгие закинули меня
В могилу братскую — попал на Воркуту я.
Там, в Заполярьи, Сталина вандалы
Полмира мордовали в том ярме:
Сестру мою на каторгу сослали,
Отец навеки сгинул в их тюрьме.
В колючке молодость прожить свою — жестоко.
Печёнкой я познал имперский рай:
Двенадцать лет отбыто мною срока,
С «прощением» в родной вернулся край.
Прошедший сквозь кровавый страшный ливень,
Живым остался, пересилив ураган.
Но не героем возвратился я счастливым,
Хоть переплыл жестокий океан.
Вновь струны боли ворошат воспоминанья,
Горючая слеза стоит в глазах.
Бессонницей страдаю по ночам я
Душа моя — в имперских вся червях.
Воспоминанием гнетущим жжёт былое,

Переливаючись у гнівне почуття,
З глибокої могили зуби скалить
І стогне, й тулится ридаючим дитям.

Думаю, що в цьому вірші висловлено чітко позицію не тільки мою, а всього Українського руху ОУН.

1991 р

* * *

Коли ти вибрав шлях поета:
Правдиве слово не каліч.
Падіння будуть, будуть злети,
А може й без світанку ніч.
Неси вогонь той до загину
Богодарований в душі.
Прослав свободу й Батьківщину
І перелий усе в вірші.
Не до лиця надута слава.
Іди вперед шляхом крутим.
Якби Тарас хоч раз злукавив,
То чи б прийшов до нас святим?

* * *

Не хочу буть ні королем,
ні тузом, ні валетом...
До смерті буду мрійником-поетом!

И чувство гнева прёт из забытья,
То из могилы скалит зубы рожей злою,
То стонет, жмётся и рыдает, как дитя.

Думаю, что в этом стихотворении высказана чётко позиция не только моя, а всего Украинского движения ОУН

1991 г.

* * *

Коль ты — поэт, познай заботы,
Но слово правды не порочь.
Паденья будут, будут взлёты,
А, может, без просвета ночь.
Неси огонь святой по жизни,
Что Богом дан душе твоей.
Его свободе и Отчизне
Ты, посвятив, в стихах излей.
К лицу ли дутой славы лавры?
Иди вперёд путём крутым.
Когда б Тарас, хоть раз, соврал бы,
Разве пришёл бы к нам святым?

* * *

Не хочу быть ни королём,
ни тузом, ни валетом...
Буду до смерти мечтателем-поэтом!

РОЗПЛАТА

Коли в тебе тяжке горе,
Здавна стало модно
У розпачі говорити:
— Так Богу угодно.
Власні гріхи ховаємо,
Без тями і болю.
Людський промах вкладаємо
У Господню волю.

Роспука і смуток на Землю з'явився.
Без ката, в безтямі, самі розп'ялись.
Кудись летимо в невідомий політ,
Хитається в хмарах отруєний світ.
Крізь темінь на Землю Господь подивився,
Гримів, рокотав, і ридав, і сварився:
— Я Розум поклав в ваші глави малі,
Щоб ви управляли життям на Землі.
Я правду вам вирвав із свого вінця,
Любові поклав в ваші душі й серця.
Ви ж совість пустили в обійми хули,
Звірячим інстинктом комуни жили.
Забули дорогу до мене у храм,
Одне одного продавали катам.
Сваволі й насильству межі не було —
Скубли і ломали Господнє крило.
В комуну по трупах і крови брели,
Дияволу совість и честь продали.
Ви істину гнали з моїх берегів,
Із бруду земного лепили богів.
Міста народились за селами з дач.

РАСПЛАТА

Если приключилось горе,
Нынче стало модно
Убеждённо говорить:
— Богу так угодно.
Упиваемся грехом
Без стыда и боли.
Каждый промах выдаём
За Господню волю.

Отчаянье с грустью на Землю попали.
Мы без палача себя сами распяли.
Куда мы летим — понятия нет.
И в тучах блуждает отравленный свет.
Сквозь темень на Землю Господь посмотрел,
Ругался, рыдал и громами гремел:
— Я разум вложил в ваши головы малые,
Чтоб жизнью своей на Земле управляли вы.
Я правду для вас из венца отмерял.
Любовь положил в души вам и сердца.
Вы ж совесть в объятья бесчестья пустили,
Звериным инстинктом коммуны вы жили.
Дорогу ко мне позабыли вы в храм,
Продали друг друга своим палачам.
Насилье на смену молитве пришло —
Вы грубо ломали Господне крыло.
В коммуну брели вы по трупам и крови,
А дьяволу честь распродали и совесть.
Вы истину гнали с моих берегов,
Из грязи земной налепили богов.
Повсюду настроили множество дач.

Тягнув до комуни — зробився богач.
І ближнього горе йому вже чуже.
Народ, як овечку, гнуздає й стриже.
Полізли у голови заздрість і бруд,
Пустились в гендлярство, облишили труд.
Розсипали в світі чорнобильський мак.
В ослаблене тіло вдирається рак.
В пиятство и секс побрели без штанів,
Накликали СПІД, як Всевишнього гнів.
Гнили людськи душі, як в негідь снопи.
Ішли в кагебісти радянські попи.
Серця ваші черстви і душі прісні,
Підвалини клали з гнилої брехні.
Чого б ви хотіли від мене тепер?
Щоб я за вас вдруге розп'ятий помер?
Рятуй себе сам оковпачений люд,
Змивай із душі вражий накип і бруд.
Щоб з мого дарунку не злишився дим,
У серце мене покладіть молодим.
Обмийтесь від крові загарбницьких мрій,
Щоб кожен без страху жив в хаті своїй.
Звільніть свої душі від хижних думок,
Зніміть з мого чола терновий вінок.
Єдина дорога у вас до життя,
Єдино правдива — це шлях каяття!

1995

Вчера коммунист был — сегодня богач.
И горе чужое его не гнетёт.
Народ, как овцу, он исправно стрижёт.
Теперь в головах только зависть и грязь,
Полезли в торговлю, труда сторонясь.
Рассыпан по миру чернобыльский мак.
Людей пожирает, оскалившись, рак.
Блуд с сексом идут голышом, обнаглев,
Накликали СПИД, как Всевышнего гнев.
А души людей — как гнилые снопы.
Пошли в кагебисты былые попы.
Сердца ваши чёрствы, а души пресны,
Загнившая ложь — фундамент страны.
Чего ж от меня вы хотите опять?
За вас мне повторно распятье принять?
Спасайтесь, кто может, ко мне воротясь,
Смывая с души вражью накипь и грязь.
Чтоб вера — мой дар не исчезла, как дым,
Чтоб в сердце её положить молодым.
Отмойтесь от крови и грязных идей,
Чтоб каждый без страха жил в хате своей.
Чтоб каждый дать волю душе своей смог,
Снимите с меня вы терновый венок.
На свете дорог до безумия много,
Но к правде одна — покаянья дорога!

1995

СТАРІСТЬ

Сиджу, дивлюся у вікно —
На дворі завірюха.
Ніхто не прийде всерівно,
Не насторужуй вуха.
Сумне життя під старість літ,
Душа і серце в тузі.
Собака вірна й добрий кіт —
Мої найліпші друзі.
У хаті холод, темнота,
Ніч кліпає очима.
В думках далека Воркута
Й померлі побратими.
В холоднім просторі пливу,
Моргає місяць мідний.
Їх вже нема, а я живу,
Бо, мабудь, ще потрібний.
Тримає Божа благодать,
Дає наснагу й вміння,
Щоб я про них міг розсказать
Майбутнім поколінням.

17 грудня 1997 р.

ДО СЬОМОЇ РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Самостійна Україна!
Господи мій милий,
Скільки лягло за це слово
В глибокі могили,
Як же тяжко ми тяжлися

СТАРОСТЬ

Сижу, смотрю в своё окно —
Метёт метель-старуха.
Гостей не будет всё равно,
Зря насторожил я ухо.
Никто к нам в гости не придёт,
Печальна жизнь под старость.
Мои друзья — лишь пёс да кот,
А прочих не осталось.
А в доме холод, темнота,
Ночь хлопает глазами.
А в мыслях снова Воркута,
Я, побратимы, — с вами.
В холодном космосе плыву,
С луною в небе дружен.
Вас нет уже, а я живу,
Ещё, наверно, нужен.
Спасает Божья благодать,
Даёт талант с уменьем,
Чтоб я про вас смог рассказать
Грядущим поколеньям.

17 декабря 1997 г.

К СЕДЬМОЙ ГОДОВЩИНЕ НЕЗАВИСИМОЙ УКРАИНЫ

Самостийна Украина!
Господи мой милый,
Сколько же за это слово
Полегло в могилы?!
Как же тяжко мы тянулись

До теї держави,
Яка наша історія
Страшна та крива.
Скільки дроту, скільки мурів
Прийшлось будувати,
Щоб народ наш волелюбий
У ярмі тримати.
Море крові, ріки поту
Лились без упину.
Молись, внуче, за их душі,
Зігнувши коліна.

1998

* * *

Поглянь в вікно: вже промінь б'є,
Весна встає з туману.
Усе кругом твоє й моє
В квітучім океані.
А час летить, летить, летить...
І вороття немає.
А скільки нам лишилось жить —
Ні я, ні ти не знаєм.
Реалізуй, знайди в собі
І розбуди ту силу,
Щоб не зігнутись у журбі
До самої могили.
Поглянь, як швидко плине час,
Немов на морі хвиля.
Ще день у душах не погас,

До этой державы,
И история вся наша
Страшна и кровава.
Сколько тюрем жутких было
И не сосчитать,
Чтоб народ вольнолюбивый
Под ярмом держать.
Море крови, реки пота
Лились непрестанно.
Давай, внучек, их помянем,
На колени встанем.

1998

* * *

Вот луч пробился за окном.
Весна встаёт в тумане.
И всё твоё — моё кругом
В цветенья океане.
А время всё летит, летит...
И нет ему возврата.
А сколько нам осталось жить —
Нам не известна дата.
Реализуй, в себе найди
И разбуди все силы.
Со скукой дружбу не води
До самой, до могилы.
А время всё летит вперёд,
И нет ему возврата.
Лишь только солнышко взойдёт,

Вже ніч спускає крила.
Пройди босонож по росі
Поміж землею й небом.
Трудись, люби, радій красі,
Що створена для тебе.

3.03.1999 р.

* * *

Щодня роби щось для Вкраїни,
Щоб промінь волі не погас,
Підстав їй руки, плечі й спину
У цей складний для неї час.
У час, коли і зліва, й справа
Клюють імперські вороги,
Від тебе жде твоя держава
Терпіння, праці і снаги!

09.05.1999 р.

* * *

Якби мене сьогодні розпинали,
То скільки б їх пройшло перед лицем,
Рабів, що кату б цвяхи подавали
І кидали б у серце камінцем.
Бо скільки їх, сльозами сирот вмитих,
Уявно око жмурять на приціл,
Личиною добродіїв прикритих,
За пазухою носять камінці.

Уже пора заката.
Пройдись, разувшись, по росе
Меж небом и землёю.
Живи и радуйся красе,
Пока она с тобою!

3.03.1999 г.

* * *

Крепи делами Украину,
Чтоб луч свободы не погас,
Подставь ей руки, плечи, спину
В тревожный для Отчизны час.
Когда, как слева, так и справа
Клюёт имперская орда,
Ждёт от тебя твоя держава
Терпенья, силы и труда!

09.05.1999 г.

* * *

Когда б меня сегодня распинали,
Бессчётно б предо мной прошло рабов,
Что гвозди палачам бы подавали,
И каждый камень бросить был готов.
О, сколько их, сиротскими умытых
Слезами, щурят на прицел свой глаз,
Личиной добродетели прикрытых,
За пазухой с камнями про запас.

* * *

Вірші до смерті я писатиму свої,
Щоб не замовкли в світі солов'ї.
Щоб у віках цвіла земля свята,
Щоб не вселилась в храмі пустота.
Щоб розум, подарований людині,
Засяяв сонцем в лютій хуртовині.
Щоб мій народ з безтями і агонії
Став клавішем вселюдської гармонії!

* * *

До смерти буду я писать стихи свои,
Чтоб не замолкли в мире соловьи.
Чтобы в веках цвела земля святая,
Чтоб не грозила в храмах пустота ей.
Чтоб разум, что любому дан народу,
Сиял, как солнце, даже в непогоду.
Чтоб мой народ, после безумья и агонии,
Стал клавишей всечеловеческой гармонии!

ЛЕОНІД КОСОВСЬКИЙ

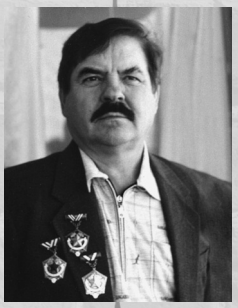

Народився 26.01.1947 р. в «Воркутлазі». Мати – політв'язень Ольга Косовська. У 1947 р. родичі матері забрали його на Україну в село Веприк Фастівського району Київської області, де він провів дитячі та юнацькі роки. До 1963 р. він проживав у сім'ї В. Косовського, рідного брата матері, колишнього політв'язня «Воркутлагу».

Більше 25 років працював на шахті «Юр-Шор» підземним електрослюсарем. Нагороджений орденами «Шахтарська слава» 3-х ступенів. Вів активну громадську роботу. Був членом правління громадського обєднання українців м. Воркути «Славутич». Приймав участь у роботі Першого Всесвітнього Конгресу українців у серпні 1992 р. в Києві. З 1997 року по 1999 рік він був співголовою громадської організації колишніх політв'язнів і репресованих «Меморіал». З 2001 року жив у м. Бєлгороді. Помер Леонід Косовський 16.01.2009 р.

ЛЕОНИД КОСОВСКИЙ

Родился 26.01.1947 г. в «Воркутлаге». Мать — политзаключённая Ольга Косовская. В 1947 г. родственники матери забрали его на Украину в с. Веприк Фастовского р-на Киевской обл., где он провёл детские и юношеские годы. До 1963 г. он проживал в семье В. Косовского, родного брата матери, бывшего политзаключенного «Воркутлага».

Более 25 лет работал на шахте «Юр-Шор» подземным электрослесарем. Награждён орденами «Шахтёрская слава» 3-х степеней. Вёл активную общественную работу. Был членом правления украинского общества «Славутич» г. Воркуты. Делегатом Первого Всемирного Конгресса украинцев в августе 1992 г. в Киеве. С 1997 года по 1999 год он был сопредседателем общественной организации бывших политзаключённых и репрессированных «Мемориал».

С 2001 года жил в г. Белгороде. Умер Леонид Косовский 16.01.2009 г.

Я ТУТ НА НАРАХ НАРОДИВСЯ

Полярна ніч, бараки, вишки,
Конвой, собаки та пурга...
Стоїть в далекім Заполяр'ї
Форпост комуни — Воркута.

Тут моїй матері прийшлося
За Україну хрест нести.
Тут я на нарах народився
Й побачив світ через дроти.

Дротами хижного ГУЛАГу
Наскрізь прошитий Комі край.
Мільйони зеків кров'ю й потом
Скропили цей імперський рай.

Дано минула та година,
Як в серце гавкали хорти,
Але печуть в душі й понині
Колючі сталінські дроти.

Як остогид цей край пустиний,
Де я й понині мушу жить.
Коли ж мій світ — моя Вкраїна —
Синами стане дорожить?

Я РОДИЛСЯ ЗДЕСЬ НА НАРАХ

Бараки, вышки, ночь полгода,
Конвой, собаки и пурга...
Поставлен в Заполярье гордо
Форпост коммуны — Воркута.

Пришлось здесь бедной моей маме
Нести за Украину крест.
И я родился здесь на нарах,
Увидел сквозь колючку свет.

Здесь хищного ГУЛАГа зоны,
В колючке ржавой Коми край.
Кровь с потом зеков миллионы
Пролили за имперский рай.

Давно минула та година,
Псов лагерных в помине нет,
Но душу жжёт мне и поныне
Той сталинской колючки след.

Как тяжко в снежной мне в пустыне,
Где я поныне должен жить.
Когда ж в родной мне Украине
Сынами станут дорожить?

* * *

Замели метілі і полярні пурги
Всі шляхи-дороги, що вели назад.
Я несу у серці, мов дарунок щирий,
Небо України і вишневий сад.
Будуть вони разом мандрувать зі мною
По далеких землях, тундрових краях.
І від того буде легшим набагато
Пройдений з дитинства той тернистий шлях.
І коли спіткнуся на важкій дорозі,
Упаду в заметах в куряву снігів,
Батьківщини небо наді мною буде,
А в очах — вишневих птахів чути спів.

* * *

Замели пургою в тундре злые ветры
Все пути-дороги, что вели назад.
Но несу я в сердце, как подарок щедрый,
Небо Украины и вишнёвый сад.
Будут они вместе странствовать со мною
По краям далёким тундры снеговой,
И казаться будет легче мне намного
Тот, что с детства пройден, путь тернистый мой.
Если оступлюсь я на дороге длинной,
Головой в сугробы упаду я ниц,
Надо мною будет небо Украины,
Сад в глазах вишнёвый, полный пенья птиц.

ГРИГОРІЙ ПОРФИРОВИЧ КОЧУР

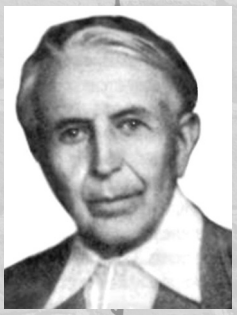

Народився 17.11.1908 р. в с. Феськівка Менського р-ну Чернігівської обл. в сім'ї селян. Закінчив Київський інститут народної освіти. Викладав зарубіжну літературу у пединститутах. Виступав як перекладач з початку 1930-х рр. В 1943 р. разом з дружиною безпідставно арештований і засуджений до робіт на шахтах ГУЛАГу в м. Інта (Комі АРСР). В неволі не припиняв перекладати, писати вірші, вивчати з допомогою ув'язнених нові мови. У 1953 р. був звільнений, в 1962 р. — реабілітований. Г. Кочур належав до ключових фігур національно-культурного відродження в Україні в 1960-х. У 1968 р. підписав Лист 139-ти проти незаконних політичних судів на Україні. В 1973 р. був виключений з Союзу письменників України і тільки в 1988 р. був в ньому відновлений. У 1969 р. опублікував книгу перекладів «Відлуння», у 1989 — «Інтинський зошит» — вірші табірних років. Лауреат премій М. Рильського і Т. Шевченко за перекладацьку діяльність. Помер в 1994 р. У будинку Г.П. Кочура створений музей і його ім'ям названі факультет перекладачів Львівського університету і вулиця у м. Ірпінь.

ГРИГОРИЙ ПОРФИРЬЕВИЧ КОЧУР

Родился 17.11.1908 г. в с. Феськовка Менского р-на Черниговской обл. в семье крестьян. Закончил Киевский институт народного просвещения. Преподавал зарубежную литературу в пединститутах. Выступал как переводчик с начала 1930-х гг. В 1943 г. вместе с женой безосновательно арестован и осуждён к каторжным работам на шахтах ГУЛАГа в г. Инта (Коми АССР). Здесь не прекращал переводить, писать стихи, изучать с помощью заключённых новые языки. В 1953 г. был освобождён, в 1962 г. — реабилитирован. Г. Кочур принадлежал к ключевым фигурам национально-культурного возрождения в Украине в 1960-х. В 1968 г. подписал Письмо 139-ти против незаконных политических судов на Украине. В 1973 г. исключён из Союза писателей Украины и только в 1988 году был в нём восстановлен. В 1969 году опубликовал книгу переводов «Отголосок», в 1989 — «Интинскую тетрадь» — стихи лагерных лет. Лауреат премий М. Рыльского и Т. Шевченко за переводческую деятельность. Умер в 1994 году. В доме Г.П. Кочура создан музей и его именем названы факультет переводчиков Львовского университета и улица в г. Ирпень.

ДРУЖИНІ

Бувало інколи: вертаючи додому,
Лиш рідні обрії замайорять здаля,
Нетерпеливістю поборюючи втому,
Думками забраний, прискорюючи шлях,
Я рвався, щоб тобі чим скорше розказати,
Шо бачив, чим мене стрівала далечінь,
І сердився, коли хтось, а найчастіш сама ти
Вривала розповідь — мов, спершу відпочинь,
Не надто беручи поважно й урочисто
Хвилину, що мене сповняла до країв
Не очевидністю для всіх ясного змісту,
А пломенем, який приховано горів.
І от тепер обом судилось прокладати
До дому стежечку — до того, що нема,
Нетерпеливістю поборюючи дати,
Думками деручись крізь гущину оман.
Так ніби й час уже з тобою пороч сісти,
І з тим же пломенем, який горів колись,
Тихенько, з усміхом спокійним розповісти,
Як загубив життя... а решту все приніс...
Я вірю буде так: перед тобою знову,
Усе, що сталося, як саван простелю
І стану сердитись, коли перервеш мову
Словами співчуття, обурення, жалю
Чи осуду...

1950 р.

ЖЕНЕ

Когда домой вернуться мне случалось,
Едва завидев горизонт родной,
Нетерпеливость, победив усталость,
Мне сокращала долгий путь домой.
Я рвался рассказать, спеша весьма,
Что видел, чем меня встречали дали,
Сердясь, коль кто-то, чаще — ты сама
Речь прерывала — отдохни вначале,
Вниманием таким лишь отнимая
Миг, когда мыслью переполнен до краёв,
Америк ей, отнюдь, не открывая,
Но, ей горя, пожар тушил потоком слов.
И вот теперь случилось, как когда-то,
Домой, хоть дома нет, торить тропу нежданно,
Нетерпеливостью превозмогая даты,
Продравшись мыслями сквозь заросли обмана.
Сесть вместе время выдалось с тобой нам
И с прежним пламенем ответить на вопрос,
Всё рассказать с улыбкою спокойно,
Как жизнь я погубил... а прочее принёс...
Я верю: пред тобой, как в миги прежних встреч,
О прошлом расстелю, как саван, рассужденья.
И рассержусь, если прервёшь ты речь
Словами жалости, сочувствий, возмущенья
Иль осужденья...

1950 г.

Д. ПАЛАМАРЧУКОВІ

У непроглядній людський хащі,
Де морок звив кубло своє,
Де кров найгірших і найкращих
Сліпа земля байдужо п'є,
Де в сірий порох стерті мрії,
Де промінь в попіл відпалав,
Він нам єдиний серце гріє —
Промінчик людского тепла.
То він снаги нам достачає
Усе, чим дух наш володів,
Ростити з мужністю одчаю
Суворо, вперто, без надій.

СОНЕТ ВІТРІВ

Все літо злі палючі суховії,
Мов хижі степові кочовики,
Шугали в полі, сушачи думки,
На попіл перепалюючи мрії.
Тепер інакший вітер степом віє:
Безжалісний, морозяно-жорстокий,
Моїх надій найдальші тайники
Він повивав замети безнадії.
Коли же вихор схопиться новий?
Не легіт пустогливий и пестливий,
А налітний, ревучий буревій,
Що розжене околишну імлу,
Що рознесе до щенту твань гнилу,
Що перевернуть світ грізні його пориви!

Д. ПАЛАМАРЧУКУ

В беспросветных люда кущах,
Где гнездо вьёт тьма слепая,
Где кровь худших и кровь лучших
Пьёт земля, не разбирая,
Где мечты пошли все прахом,
Где огонь сгорел дотла,
Лишь один теплом в сердцах он —
Лучик Божьего тепла.
Он растить нас вдохновляет
Всё, чем дух владел наш прежде,
От отчаянья мужая,
Твёрдо, стойко, без надежды.

СОНЕТ ВЕТРОВ

Злые суховеи знойным летом,
Как кочевники степные хищные,
Мчались полем, иссушая мысли мне,
И мечты мои сжигая в пепел.
Нынче дует ветер, полный злобы,
И морозы от него крепки,
Он моей надежды тайники
В безнадёжности укрыл сугробы.
Жду, когда же будет он иным?
Но не бризом ласковым, игривым,
А ревущим, буйным, штормовым,
Тем, что мглу легко развеять сможет,
Тем, что гниль болота уничтожит,
Грозным мир перевернёт порывом!

Я ТИХ ПОВИНЕН БУТИ ГОЛОСОМ...

Драконом дротяним поглинутий,
Із наші темної потвори
Думками зважуюсь полинути
За обрій дикий і суворий.
Далекий краю мій, омріяний,
Ночами мертвої покори
Мені за сивими завіями
Твої ввижаються простори;
Де степ під небесами іншими
Підперезали інші гори —
Здаються й сльози там чистішими,
І бруду менш у людскім горі.
То що ж тебе укриє, краю мій,
Весняний цвіт чи зимній іній,
Коли складу в землі незнаємій
Кістки в нужденній домовині?
Кому, яким взірцем проквітне мій
Рядок у слові нелукавім,
Як манівцями непомітними
Я до сконання доблукаю?
Не пещений людською славою,
Чуттям і таланом убогий,
Тобі на службу все поставив я,
Цуравшись іншої дороги.
Діла и думки мета змагла ця
Усім часам, усім народам,
Щоб рідне слово разлягалося,
Подібно рікам повноводим.
Болів я болем слова нашого
І в дні здичавіння й принижень.
Плекав багаття те, пригашене
Тупими дотиками хижних.
Мої рядки і я навколо сам —

Я ОБЯЗАН СТАТЬ ИХ ГОЛОСОМ...

Колючей проволоки чудищем
Обвит я в тёмном склепе нашем,
Но мыслью полететь хочу ещё
За горизонт, что дик и страшен.
Далёк мой край, мечтой взлелеянный.
Но в мёртвой тишине ночей
Видны за сединой метелей мне
Просторы Родины моей.
Где степь с небес иными высями
Прорезали иные горы —
И слёзы кажутся там чистым,
Не лезет грязь в людское горе.
Что за покровы край оденут мой —
Весенний цвет иль зимний иней,
Когда сложу в земле неведомой
Я кости в нищете могильной?
Кому и как дам слова цвет мой
Я в дар строкою нелукавой,
Плутая тропкой незаметной
К концу, невенчанному славой?
Людскою славой не балованный,
На чувства и талант убогий,
Тебе служил строкой рифмованной,
Иной чураясь я дороги.
Делам и мыслям цель дала мечта
Всем временам и всем народам,
Чтобы родного слова красота
Текла потоком полноводным.
Болел я болью слова нашего
В дни одичанья, унижения.
Берёг огонь этот, пригашенный
Тупыми хищников вторженьями.
Моя строка и поиск слова сам —

Свідоцво подвигу малого —
Я тих повинен стати голосом,
Чиє дихання захололо.
Розлогим буйнолистим деревом
Зросла їх мурашина праця:
Косинки, Плужника і Зерова*
Ім'я повік-віков святяться.
Таких немало. Хай покручені
Шляхи життя і тьмавий обрій,
Хай жертви будуть неминучими —
Цих не простив би самий добрий.
Збери ж їх, вирви їх з непам'яті,
Мов скарб неси в своє майбутнє,
Мій краю, — це вони скопали ті
Найглибші твого слова рудні.
Не вір підступності обмовинам,
Що це — сліпа стихія лиха,
Від них в житті, тобі вготованім,
Палав би людяності віхоть.
Я тих повинен стати голосом,
Хто в многості вже стільки років
Між тундрами з питанням болісним
Невольничим ступає кроком.
За цими лавами похмурими
Обстану я перед віками,
І то не в гніві, не в обуренні,
А в певності тривкій, мов камінь;
Мов вітер, що спокійно дихає
І плине полем неозорим,
Ми скромним словом правди тихої
Стозвукий галас переборем.

В них подвига, возможно, мало.
Но я обязан стать тех голосом,
Чьего дыхания не стало.
В раскидистое в цвете дерево
Труд муравьиный вырос их —
Косынки, Плужника и Зерова* —
Их имена в числе святых.
Немало их. Не безмятежною
Была их жизнь, туманны облики.
Пусть пали жертвой неизбежною —
Такого б не простил и добренький.
Найди их, вырви из забвения,
Как клад, в грядущее своё неси,
Мой край, ведь их трудом и рвением
Отрыты слов бесценных россыпи.
Не верь навету вероломному,
Что нам беды стихию век нести.
От них в судьбе, тебе дарованной,
Пылал бы факел человечности.
И я обязан стать их голосом,
Поскольку очень много лет
С вопросом болевым в неволе сам
Я в тундре оставляю след.
Но нет, не с мыслями о мщении
Предстану я перед веками,
Не в гневе и не в возмущении,
А в вере, крепкой, словно камень;
Как ветер, вея без бравады,
Плывя необозримым полем,
И скромным тихим словом правды
Мы крик стозвучный переборем.

---

* Г. Косынка (1899-1934), Е. Плужник (1901-1936), Н. Зеров (1890-1937) — украинские поэты и писатель, репрессированные и погибшие в сталинских лагерях.

З «ІНТИНСЬКОГО ЗОШИТУ»

Вони, що захват і роздум свій,
Окриливши словом, кидали в світ,
Вони супроводять мене всі роки —
Життя минає в такті їх кроків.
Іще хлоп'я, непоміте між людом,
Сп'янівсь я людского слова чудом:
Вже був то не затишок рідних левад,
Де вітер хистку лозу коливав,
А правда цієї землі прастара,
Яку почув і втілив Тарас,
І цвіла в лісового озера плесі
Прозора бездонна молодій Лесі,
І дихало поле мінливо — безкрайне —
Гіркими й п'янкими болями Гайне,
Там спіла Бодлерові терпкість різьблена,
Там плакала осінь сльозами Верлена,
Перекатиполем висхлим зелом
Метався й скаржився бездомний Віллон,
І води весняні, й грози кипучі
В причаєний хаос ввергав Тютчев,
То знов глибинно бриніли ріки
Тьмяними кришталями співов Рільке,
І грали тривожні простори чи не
Сліпучим тоном кларнетів Тичини?
І жайворонком спурхував Тувім,
І в небо тяж струну золоту він,
І кидавь я стрімголов, без стерна
В незвичний світ, що відкрив Пастернак.
Все в тим олітературеном світі
Поети обсіли, мов птахи на вітті.
А дні за днями в безвік спадали,

ИЗ «ИНТИНСКОЙ ТЕТРАДИ»

Они восторг и дум своих разлив
Дарили миру, словом окрылив.
Шли мои годы в ритме этих слов —
Жизнь протекала в такте их шагов.
Ещё мальчонкой, незаметным средь других,
Я опьянен был чудом слов людских:
И был то не уют родных левад,
Где ветерок лозу качать был рад,
А правда, что услышал и до нас
Донёс о нашей Родине Тарас,
И в озере лесном, как в поднебесье,
Цвела прозрачность слова юной Леси,
И поле трепетно, благоговейно
Дышало горькой и пьянящей болью Гейне,
Там терпкость Бодлера звала вдохновенно,
Там плакала осень слезами Верлена,
Перекатиполем, что ветер гнал вон,
Метался и плакал бездомный Вийон,
И вод шум весенний и гроз рёв кипучий,
Мир в хаос ввергая, рождал в стихах Тютчев,
И словно хрустальные звонкие льдинки
Звучали стихи вдохновенные Рильке,
И то веселы, то грустны без причины,
Кларнетом стихи звучали Тычины,
И, как жаворонок, до неба вершин
Взлетал золотою струною Тувим,
Кидался, как в омут, презрев страх и мрак,
Я в призрачный мир, что открыл Пастернак.
И светел был мир, стихами согретый.
Как птицы на ветках, в нём пели поэты.
А дни шли за днями и в вечность впадали,

А сни не збувались, не ближчала далеч,
А сонце пекло, і лили дощі,
І збляклі надії вертали ні з чим.
І от — неволя, якої не видів,
Не відав недолею славний Овідій.
Лиш співного світу обрій безхмарний —
Нетьмаряться звуки, не мовкнуть барви
На проклятих, благословенних путях,
Де життя проходить. Справжнє життя.

СОНЕТ ІНТИНСЬКОЇ ВЕСНИ

Повіє часом в зимному повітрі
Гнилизною інтинської весни:
Прорветься звідкись вихор навісний,
Раптовим жестом з неба хмари витре.
Та обрій знов замурзають вони,
І чути гру диявольськоі цитри,
І краєвид околишній нехитрий
П'є сонний плач дощової струни.
І ця непевна, злякана блакить,
І крадена тепла скупого мить,
І сум ялин, що вік не молодіє, —
Який одчай навіює все те,
Як блідо, по-північному росте
В душі тонка травиночка надії!

А сны не сбывались, не близились дали.
А солнце пекло, и дожди лили часто,
Бледнели мечты, не неся с собой счастья.
Явилась неволя, которой не видел,
Не ведал известный несчастьем Овидий.
Лишь в мире поющем — без туч горизонты.
Все краски в нём ярки, все звуки в нём звонки.
На проклятом, благословенном пути,
Где жизнь настоящую можно найти.

СОНЕТ ИНТИНСКОЙ ВЕСНЫ

Бывает в зимнем воздухе порой
Весны интинской слякотной, гнилой
Откуда-то прорвётся вихрь шальной,
Сотрёт все тучи в небе до одной.
Вновь горизонт запачкают они,
И слышится игра чертовской цитры,
И вид весь окружающий нехитрый
Опять пьёт сонный плач дождя струны.
Испуганная неба синева,
И краденый миг скудного тепла,
И елей грусть, что возраст не моложе,
Отчаянье от них в душе сильней,
Тонка, бледна, по-северному, в ней
Травиночкой растёт надежда всё же!

ІЗ ТРІСТАНА ДЕРЕМА

(переклад з французького)

Чи прийдеш лампу засвітити
Й життя мені, любов ясна?
Я тридцяти не встиг прожити,
А скроні вкрила сивина.
Кімнат готельних світло рівне
І східців сум — увесь розмай!
Де зачаровані царівни —
Лілеї темні, спів розливний
Рогів, алея, водограй?
Де ж те кохання, де химерне,
Що молодість мені поверне?
Брудна вмивальників емаль
З облич стількох нестерпним слідом.
В труні тепер вони, чи даль
Стріча їх іншим краєвидом?
Гірка отрута цих кімнат,
Де смерть шістнадцять Мітрідатів
Знайшли б. Погаслий блиск свічад,
Імен нарізблених і дат
Кохань сумнівних — ще не витратив.
Нема їх. Щезли мов у сні,
Минулі дні — найкращі дні.
Жорсткі і тоскні ці світлиці,
Де я пером блукаю вік,
Горлають за вікном п'яниці.
До чого нарікання й крик?
Захрипне, хто співа занадто.

ИЗ ТРИСТАНА ДЕРЕМА*

(перевод с французского)

О, светлая любовь! В лампаде свет
Приди зажечь и жизнь мне освети ты.
Еще я тридцати не прожил лет,
А сединой виски уже покрыты.
Отельных комнат освещенье ровное,
Все развлечения — ступенек скучный ряд!
А где же здесь принцесса заколдована? —
Нет тёмных лилий, пения рогов нет.
А где аллеи, где здесь водопад?
А где ж любовь, где чувств химерных взлёт,
Что молодость прошедшую вернёт?
Грязна на умывальниках эмаль —
След неприятный стольких разных лиц.
В гробу ль теперь они, а, может, даль
Встречает видом их других столиц?
Отравой эти комнаты горчат,
Как будто смерть шестнадцать Митридатов
Здесь отыскали. Тусклый свет лампад,
Имён здесь нацарапанных и дат
Любвей сомнительных ещё хранит, не спрятав
Их нет уже. Как сны ушли они,
Былые дни — прекраснейшие дни.
Те комнаты суровы и тоскливы,
Где я пером блуждать свой век привык,
Вой пьяниц слышен за окном визгливый.
К чему упрёки мне и этот крик?
Вот снова кто-то хрипло начал петь.

---

* Тристан Дерем (1889-1941) — французский поэт-«фантазист»

Здаля ти можеш крізь шибки
Велике колесо з кімнати
І вежу Ейфеля пізнати,
Що хмари розтина тонкі.
А чи бездомне серце в тебе
Не хмарка, що мандрує в небі?
Готель, на день чи два — любов
Або й на рік чуттів несталих —
Троянди мертві — знак немов
Троянд майбутнього зів'ялих.
Сни вогняні, смутні, тьмяні,
Коли ж до вас надія склонить
Лице? Серця, що в метушні
З кубла в кубло, пташки дрібні,
Роняють пір'я, сльози ронять...
І місяць в самоті застиг —
Цвіт і взірець тривог моїх.

1949 р

ПЕРЕКЛАДАЧ
Д. Паламарчуку

Отак і будеш у чужім труді ти
Своє шукати. Ніби одержимий,
Або чужою радістю радіти.
Або страждати болями чужими...
Віддавши серце світовим вражінням,
Мов квіти, рвати чужинецькі рими,
Гасаючи по терені чужиннім,
А потім до знемоги чаклувати,
Важким, виснажуючим ворожінням
До себе навертаючи слова ті,
Як в ліс, ведучи їх в незвичну мову.

И можешь ты из своего окна
И колеса большого круговерть,
И Эйфелеву башню разглядеть,
Сквозь тучи пробивается она.
А бесприютное твоё сердечко
Не тучка ль, что блуждает в небе вечно?
Отель, на день или на два — любовь,
Или на год от чувства иссяканья.
И розы мёртвые — как будто знак немой
Роз будущего увяданья.
Сны огненные смутны и темны.
Когда же к ним склонят надежды лица?
Сердца, неужто вы обречены
Метаться из гнезда в гнездо, должны
Ронять слезинки, словно перья птицы?..
Застыла в одиночестве луна.
Цвет и пример тревог моих — она.

1949 г.

ПЕРЕВОДЧИК
Д. Паламарчуку

Вот так и будешь ты в чужом труде век свой
Своё искать, словно безумьем одержим,
Иль радоваться радостью чужой,
Иль мучиться страданием чужим...
Отдав всемирным сердце впечатленьям,
Рвать, как цветы, созвучья чуждых рифм,
Блуждая в землях до изнеможенья
Чужих племён, что ты не знал когда-то,
Колдуя, превратишь их выраженья
В свои родные, близкие слова ты,
Как в лес, введя в чужой для них язык,

То врубуючи корінь вузлуватий,
То стелючи стежину килимову,
Убори даючи дорогоцінні,
Вишукуючи до лиця обнову:
Ходу сталеву — Дантовій терцині,
Примхливий крок — Шекспіровим сонетам...

ПЕРЕКЛАД З БАЙРОНА

Безсонних сонце, зірко жалібна!
Твій слізний промінь криє далина,
Безсилий пітьму він перемогти.
Як на минуле щастя схожа ти!
Отак нам світить відблиск інших днів,
Але не гріє, хоч би як виднів.
Так в ніч сумну минувшина зійшла:
Хоч видна — та здаля, ясна — та без тепла.

ПЕРЕКЛАДИ З ПЕТРА БЕЗРУЧА

Я жив собі, наче кінь степовий,
Шануючи тільки свободу.
Вже й скрипку — місток до людей живий —
Закинув давно я в воду.
І як ту струну до серця сюди
Уклали боги незичливі?
Напів від горілки, напів від біди
Сп'янілий, сплітав я співи —
Вінок із кропиви та будяків,
Терном і слізьми повитий:
Я ж був із Сілезії — сто чортів! —
Інакше не міг говорити.

То вырубая корень узловатый,
Стеля ковром тропу им напрямик,
Стихам находишь новый облик ныне,
Своими перлами их украшая лик:
Стальную поступь — Дантовой терцине,
Капризный шаг — Шекспировым сонетам...

ПЕРЕВОД ИЗ БАЙРОНА*

Бессонных солнце, звезда печали!
Твой слёзный отблеск скрывают дали.
Тьму одолеть он никак не может.
Как ты со счастьем минувшим схожа!
Так светят нам минувшие дни,
Не греют, виднеются лишь они.
В печальную ночь наша юность ушла:
Видна — из далёка, ясна — без тепла.

ПЕРЕВОДЫ ИЗ ПЕТРА БЕЗРУЧА**

Я жил себе, словно конь я степной,
Уважая только свободу.
Уже и скрипку — мост к людям живой —
Забросил давно я в воду.
Как к сердцу струну, не пойму я сам,
Протянули боги недобрые?
От водки, и от беды пополам
Пьян, песни сплетал я бодрые.
В венке крапива моём и репей,
В нем тёрна и слёз соитье.
Я ж был из Силезии — сто чертей! —
Иначе не мог говорить я!

---

*Джордж Гордон Байрон (1788-1824) - английский поэт-романтиков.
**Петр Безруч (наст. имя Владимир Вашек), (1867-1958) – чешский поэт, автор всемирно известных «Силезских песен».

БЕЗ МЕНЕ Й ЗІ МНОЮ

Без мене, без мене весь цвіт народу,
Без мене натхнення — славить свободу,
Без мене личка дівочі вродливі,
Без мене гучних веселощів зливи.
Зі мною ж, зі мною нива нужденна,
Хліб чорний — убогих їжа щоденна,
У наймах дівча під дощем надворі,
Старий на вимінку в кривді та горі.
Без мене цимбалів і гусел струни,
Без мене пам'ятники й трибуни,
Без мене голови мудрі, вінчані,
Без мене літописи й святкування.
Зі мною ж, зі мною весь жаль народу,
І юність, що канула наче в воду,
Сумної пісеньки слово несміле
Та ще на цвінтарі — предків могили.

ТІЛЬКИ РАЗ

Не знаю де й коли
Мені почути довелось переказ.
Десь є в північнім краї
Закрита горами смутна долина;
Вона скорботна й темна,
Бо не спинялось там ніколи сонце.
Живе там люд похмурий
Серед снігів, у юртах, повних диму.

БЕЗ МЕНЯ И СО МНОЙ

Без меня, без меня весь цвет народа,
Без мня вдохновение славит свободу.
Без меня так прекрасны девичьи лица,
Без меня громким свадьбам ливнем пролиться.
Со мной же, со мной нива градом побита,
Со мной чёрный хлеб, и тот не досыта,
Девчата по найму в труде при дожде,
На выменку* старец в обиде, в нужде.
Цимбал и гуслей без меня звенят струны,
И памятники без меня, и трибуны,
И без меня мудрым — славы слова,
И хроники без меня, и торжества.
Со мной же, со мной все беды народа,
И юность, что будто бы канула в воду,
Несмелое слово песни унылой,
Да там, на погосте — предков могилы.

ТОЛЬКО РАЗ

Не знаю, где, когда
Услышать довелось мне тот рассказ.
Есть где-то в северном краю
Закрытая горами грустная долина;
Она печальна и темна,
Поскольку никогда там не светило солнце.
Живёт там люд угрюмый.
Среди снегов живёт он в юртах, полных дыма.

---

* Старик на выменку — явление, характерное для Силезии. Старый крестьянин, оставшись одиноким, отдавал все хозяйство сыну или дочери, которые взамен должны были его обеспечивать одеждой и едой. Очевидно, это давало повод для многих обид и конфликтов. Я подумывал, не сделать ли эту строку нейтральной, лишить чешской специфики, но решил так оставить. (Прим. Г. Кочура)

Чоловіки близ вогнищ —
У них від золота дорожче слово, —
Сумні жінки за ними,
А в кожушинах дітлахи — позаду.
Вже хто зна, як то сталось,
Чи може збилася земля з дороги,
Що там засяло сонце.
І люд метнувсь одразу в чорні юрти,
Наляканий тим сяйвом.
Камінцями заваливши кожен вихід,
Упали всі на землю
І демона незнаного благали,
Щоб він життя лишив їм.
Навкруг тим часом
Проміння розтопило сніг одвічний
І під устами сонця
Неплідний грунт зростав фіалок цвіт.
Та як узрів бог сонця
Ту мертву тишу, боязкі благання —
Пройшов долину
І більш ні разу вже в той бік не глянув.
Та страх минувся
І люди зважились покинуть шатра,
І на землі вологій
Їх стріли квіти і пахощі незнані.
Побачили вони, що добрий бог
На них прихильним оком подивився.
І водночас відчули,
Що день той більш не вернеться ніколи.
І тут ще глибша туга
Смутних чоловіків схилила в'язи

Мужчины у костров —
И золота у них дороже слово.
За ними женщины. Они полны печали.
А в шкурах ребятишки — позади.
Уже кто знает, как это случилось.
Может быть, сбилась вдруг земля с дороги,
Однажды засияло солнце там.
И в юрты чёрные метнулись люди,
Напуганы сиянием его.
Камнями завалили каждый выход,
Упали все на землю,
Неведомого демона молили,
Чтоб жизнь оставил им.
Вокруг в то время
Лучи, сияя, растопили снег извечный,
И под улыбкой солнца
Бесплодный грунт взрастил фиалок цвет.
Но как узрел бог солнца
Ту тишь мертвящую и робкие мольбы —
Прошёл долину
И ни разу больше уже в ту сторону не глянул.
Но страх прошёл
И люди отважились покинуть свой шатёр,
И на земле сырой
Их встретили цветы и ароматы. Неведомые прежде.
Увидели они. Что добрый бог
На жизнь их благосклонно посмотрел.
И сразу же почувствовали остро,
Что день тот больше не вернётся никогда.
И более глубокая печаль
Мужчин унылых вниз склонила шеи

І голови жінок,
І так жили — у тій подвійній тузі,
Бо знали, що проходив
Весь блиск життя по їх землі похмурій,
І зник він їх виною
І більше не поверне.

* * *

Повз мене тільки раз пройшла любов.
По пояс чорні коси,
Солодкий голос — він мене промовив:
«Ви, знаю, серцем добрі,
Щаслива буде з вами кожна жінка».
І погляд соромливий
Сказав ще більше, ніж слова ці любі, —
А так вони бриніли,
Як тільки в нас у Тєшині говорять,
У рідному краї.
Та я, що вже допив
Із келиха життя гіркий оденок*
І білі сторінки усі вже вирвав
Із книги життьової,
Відмовив гірко, голосом жорстким —
Говорить так в Остраві тлум шахтарський:
— Без міри буде той щасливий, панно,
Хто стане вашим мужем,
Та чи ж троянда всохлий кущ оздобить?
А я ж кохав її, і от вона за іншим,
Загасла ватра, сутінки на серці,

И женщин головы.
Так и живут с тех пор они в двойной печали.
Поскольку знают то, что проходил
Весь жизни блеск по мрачной их земле,
Исчез по их вине.
И больше не вернётся.

* * *

Мимо меня лишь раз прошла любовь.
И были косы чёрные по пояс.
Был сладок голос — он мне произнёс:
— Вы, знаю, сердцем добрый человек.
Любая женщина счастливой будет с вами.
И взгляд застенчивый
Сказал мне больше. Чем те её приятные слова, —
И так они звенели,
Как только в Тешине у нас лишь говорят,
В родном краю.
И я, что уж допил
Из чаши жизни горький оденок*,
И белые страницы все уж вырвал
Из книги жизни.
С отказом горьким жёстко произнёс —
Так говорит шахтёрская толпа у нас в Остраве:
— Без меры будет счастлив, госпожа,
Кто станет вашим мужем,
Но разве роза собой украсит уж засохший куст?
А я ж любил её, и вот она с другим.
Угас костёр, и сумерки на сердце,

* оденок — перевод не знаю, у Даля нет, с чешского не переводится (прим. Г. Кочура). По звучанию и по смыслу слово это — однокоренное с одиночеством (М.К.)

І над життям моїм без краю смуток,
Коли згадаю часом,
Що йшла любов повз мене ніжним кроком,
І двері зачинив я перед нею
І більш вона не вернеться ніколи!

ПЕРЕКЛАДИ З ФРАНТІШЕКА ГЕЛЬНЕРА

Плечи звисли, мова стихла — так ви, друзі, сидите.
Зблідлі чола горем биті, сум щомить в очах росте.
Журитесь, що завтра в цирку, взявши
згубний меч до рук,
Віддасте життя за грубий рев юрби, за сміх і гук.
З тих, що мучать їх сьогодні болісні передчуття,
Скільки на піску арени ляже завтра без життя!
От що, друзі, й ви, для котрих завтра
днів скінчиться біг:
Зброя наша, руки наші — в нас надія лиш на них.

ПЕРЕПОВНЕНИЙ КЕЛИХ

Тримаю келих я в руці
По вінця повний він і пінний.
Тримаю келих я в руці —
Чекає він лиш уст людини.
До всохлих борозен вино,
Здається, з нього переллється,
Зависне краплями воно
На мрійних квітах в іншім світі.
І під вагою крапель тих
Землі торкнуться мрійні квіти,
І сяйвом пахощів своїх
Той келих інший світ освітить.

И в моей жизни вечная печаль.
Как вспомню иногда,
Что шла любовь мимо меня нежнейшим шагом,
И дверь закрыл я перед ней,
И больше она уж не вернётся никогда.

ПЕРЕВОДЫ ИЗ ФРАНТИШЕКА ГЕЛЬНЕРА*

Плечи сникли, речи стихли — чем, друзья, огорчены?
Горе веет, лбы бледнеют и глаза тоски полны.
Вы в печали: завтра в цирке, взяв мечи,
прольёте кровь,
Отдадите жизнь за грубый крик толпы, за смех и рёв.
И из тех, кого сегодня мучат боя ожиданья,
Сколько на песке арены ляжет завтра без дыханья!
Вот что, други, для которых завтра
бег закончат дни:
Есть мечи у нас и руки — нам надежда лишь они.

ПЕРЕПОЛНЕННЫЙ БОКАЛ

Сжимаю я бокал в руке:
По венчик в пене, знать, не пуст.
Сжимаю я бокал в руке —
Он ждёт лишь человечьих уст.
В сухую борозду вино
Прольётся, кажется заранее,
Зависнет каплями оно
В том свете на цветах мечтаний.
И тяжесть винных капель сих
Склонит к земле мечтаний цвет,
Сияньем запахов своих
Бокал мой озарит тот свет.

---

* Франтишек Гельнер (1881-1914) — чешский поэт.

Тримаю келих я в руці.
Чекає він лиш уст людини.
Тримаю келих я в руці —
То власне серце, повне й пінне.

ПРОГУЛЯНКА

Бігли по небу білі хмарини,
У листі чув я співи пташині,
Палило сонце у спину парко,
Як походжав в міському парку.
Лилось проміння крізь віт мережку
В візки дитячі, на жовту стежку,
А скрізь дівчатка, в ясне убрані,
Лавки обсіли, в руках романи.
Цей день весняний на мить коротку
Повив свідомість у млость солодку,
В душі замовкнув бентежний гомін —
Смутне сьогодні, про давнє спомин.
Я зводив очі до небосхилу,
Ловив у небі хмаринку білу,—
Плила хмаринка, мов білий човник,
Вдаль, вдаль по водах, блакиті повних.

Сжимаю я бокал в руке.
Лишь уст ждёт он, по венчик в пене.
Сжимаю я бокал в руке —
То сердце, полное кипенья!

ПРОГУЛКА

Бежали по небу барашки.
В листве чудесно пели пташки.
Палило солнце спину жарко.
Я шёл вдоль городского парка.
Лучи сквозь ветви лились ласково
На тропку с детскими колясками.
Нарядны девушки, румяны —
На лавочках, в руках — романы.
Тот день, на миг рождая радость,
Повёл сознанье в неги сладость.
В душе замолк тревожный шум —
Сегодняшних о прошлом дум.
Взгляд устремлял я в небосвод —
Следил, как облачко плывёт,
Что белой лодочкою там
По синим в даль спешит волнам.

* * *

Зрештою всякий смуток —
Хвилі річної плин.
Справді, якось живеться,
Якось настане й скін.
Є в тім житті короткім
Радощі й болі — все.
Отже мов гість бажаний,
Смерть нам спокій несе.
Вже мене пристрасна туга
Більше вперед не жене.
Більше життя не впоїть
Чаром своїм мене.
Навіть і чорні очі
Вже перестали мануть.
Тільки болісна пісня
Досі в душі бринить.

ПЕРЕКЛАД З ЙОЗЕФА ГОРИ*
РОБІТНИЧА МАДОННА

Коли б ти був там, стіни вохкі знайшов би,
Льоху сірість брудну,
Ліжко й у ньому жінку,
Що народила від людини.
Де ж фіміам? Самий тільки чад від печі,
Убогої страви нужденній запах,
Купки дітей, що тобі заспівали б колядки
Побачив би ти на соломинку.
Мадонно! Яка ти згрубіла! Яка відквітла
На руці посинілих жил сплетіння,
Висохлі губи, затяте зречення на чолі,
А слова кохання давно вже

* * *

Проходит грусть всякая в жизни,
Подобно речной волне.
И, правда, живём кое-как мы,
Придёт кое-как конец.
И есть в этой жизни короткой
И радость, и боль — есть всё.
Поэтому гостьей желанной
Смерть вечный покой нам несёт.
Тоска уже больше не в силах
Страстями вперёд меня гнать.
И жизнь опоить не сможет
Чарующим зельем опять.
И даже чёрные очи
Уже перестали манить.
И только печальная песня
Поныне в душе звенит.

ПЕРЕВОД ИЗ ЙОЗЕФА ГОРЫ*
РАБОЧАЯ МАДОННА

Когда б Ты был там, нашел бы стены сырые,
Погреба грязную серость,
Кровать и женщину в ней,
Родившую от человека.
Где ж фимиам? Один только чад от печи.
Убогой еды нищенский запах,
Кучки детей, что тебе бы спели колядки,
Увидел бы Ты на соломе.
Мадонна! Как ты погрубела! Как ты отцвела!
Сплетение синих жил на руке,
Высохли губы, видно отреченье на лбу,
Слова о любви уж давно

* * Гора (Hora) Йозеф (1891-1945), чешский поэт.

Поглинула гортань убозтва.
А три волхви! Відстіпились від цього дому,
Не вистачило в них дарів для тебе,
мати з немовлям,
І зірка божа дозволила їм заблудити.
Розсипали злото своє, своє миро,
ласкавий свій усміх
По теплих покоях, по м'яких почивальнях —
Самі багачі, пішли між свої.
А Віфлеєм
Повен бідних, обідраних, босих,
Сліпих, немічних, заблуканих —
Ти важко дихаєш тут, врода з тебе опала,
Хлопець-привид п'є гірке молоко твоїх жил.
Але вір:
Як дійде він тридцятьох років —
У місто в'їде з євангелієм повстання на устах,
На площі виголосить прихід справедливості,
Юрби озброїть, метал і мрію
вкладе їм у руки,
І дасть себе на розп'яття.
Бо його молитвою буде дія.

ПЕРЕКЛАД З ЮЛІАНА ТУВІМА

Меланхолія тих, що стоять коло муру,
Місто має й смуток, і думки похмурі:
Є там дивні люди, що стоять при мурі.
Голови схилили, тихі, нерухомі,
Може снять про чудо, може з перевтоми.
Сірі, наче сірість простору міського,

Гортань нищеты поглотила.
А где ж три волхва? Отступились они от этого дома,
У них не хватило даров для тебя,
мать с младенцем,
И божья звезда позволила им заблудиться.
Рассыпали злато своё, своё миро,
улыбки свои
По тёплым покоям, по мягким опочивальням.
Они — богачи, пошли к своим — богачам.
А Вифлеем
Полон бедных, оборванных, босых,
Слепых, больных и заблудших —
Ты дышишь здесь тяжело, опала твоя красота,
Мальчик-призрак пьёт горькое молоко твоих жил.
Но верь:
Как достигнет он тридцати годов —
В город въедет с евангелием восстания на устах,
На площади провозгласит приход справедливости,
Даст толпам оружие: металл и мечту
вложит в руки,
И себя отдаст на распятье.
Ибо его молитвой будет деянье.

ПЕРЕВОД ИЗ ЮЛИАНА ТУВИМА*

Меланхолия тех, что стоят у стены.
Место есть здесь для грусти, и мысли мрачны.
Что за странные люди стоят у стены.
Молча, недвижимо, головы склонились,
Может, снится чудо, может, утомились.
Серые, как серость города большого,

* Юлиан Тувим(1894-1953) – выдающийся польский поэт, в советское время известен как трибун, который воспевал новую жизнь, дружбу с СССР.

Так, немов не бачать навкруги нікого,
Втуплені безтямно погляди їх склисті.
Ви їх не замайте: це святі у місті,
Так, святі з очима, повними відчаю.
Їм це невідомо, тільки я це знаю.

ЛИСТ

Сніг сипле... Сипле беззвучно...
Глянь сніг...
На душу твою дівочу,
Як саван, ліг...
Біленько. Тихо. Щасливо.
Сніг — бач?..
Беззвучно в душі озветься
Сердечний плач...
А потім заграєш смутно
«Valse triste»...
Сніг сипле... Сипле... Кінчаю
Чудний свій лист.

СЛАВА

Мов цегла, цементом поєднана в будову,
Застигли в віршеві укладені слова, —
Але не радість, ні, — журба, мій друже, знову
В журбі початий твір як тінь оповива.
Бо чого ж бо тоді гірка й несправедлива
Вся ця хвала гучна, вся слава ця пуста!
Крикливий розголос людських захоплень злива
Гнівіть лиш погляд мій і кам'януть уста.
Інакшої собі щодня благаю слави:
Хай порятують світ ці віршики малі,
Хай від тернів горить на скронях слід кривавий,
Хай мучеництвом лавр мій стане на чолі!

Так, словно не видят никого другого.
Кажется бессмысленным взгляд стеклянный их.
Вы не задевайте их — городских святых.
Святы, от отчаянья нет в глазах их света.
Им это неведомо, я лишь знаю это.

ПИСЬМО

Снег сыпет... Сыпет беззвучно...
Как снега много...
На душу твою девичью,
Как саван, лёг он.
Так бело. Тихо. Счастливо.
Снег бесконечный...
Беззвучно в душе отзовётся,
Как плач сердечный...
А после сыграешь грустно
«Valse triste» ты, глядя в окно...
Снег сыпет... Сыпет... Кончаю
Чудное своё письмо.

СЛАВА

Как кирпичи цементом сцеплены в строенье,
Застыли, в стих уложены, слова.
Не радость, друг, совсем иное настроенье —
Тоска, стих начатый, как тенью, оплела.
О, как горька и как несправедлива
Вся шумная хвала, вся слава, что пуста!
Крикливый гвалт, людских восторгов ливень
Гневят мой взгляд, ложатся камнем на уста.
Совсем иной себе молю я славы:
Пусть мир спасёт мой маленький стишок,
Пусть на висках зажжётся след кровавый,
Чтоб лавр на лоб мой в муках терниями лёг.

ПРОСТО ТАК

Просто так: ліс, хвилина рання, —
Літ дванадцять тому було це.
З-за кущів схилялось світання
Наді мною, тодішнім хлопцем.
Свіжо як! Після кави, як завше,
В ліс мерщій, що тремтів сльозами,
І — в траву, геометрію взявши,
Бо на завтра мав бути екзамен.
Скільки щастя було, скільки суму!
Птах виводив тихенькі рулади.
«Школа... ліс... птах... вона...» — так я думав,
Не засмучений і не радий.
І здавалось, замисливсь на хвильку,
Просто так, — про що довелося.
Стільки літ, та й усього стільки, —
Я ж якось не домислив і досі.

БАЛАДА ПОВТОРУ

Ночами виміряв: омиті
Дощем тополі. Вітровій
Шугне по стежці хитро витій
І змовкне боязко в траві.
Минаю ниви неозорі:
В душі не зиму і не дві
Виношував я ці простори —

Єдине. чим думки живі.

Вся спрага літ злилась в цій миті:
Оселя в тиші ранковій,

ПРОСТО ТАК

Просто так: лес, утра минута, —
Лет двенадцать прошло уже с лишком, —
И рассвет наклонился как будто
Из кустов надо мною — парнишкой.
После кофе чуть зябну на ветре я,
В лес скорей, что дрожит слезами,
И — в траву, прихватив геометрию,
Потому что завтра — экзамен.
Счастьем с грустью была жизнь полна!
Лес был полон пичужьих рулад.
«Школа... лес... пичужки... она...» —
Думал я, не расстроен, не рад.
Мысль про всё на минутку лишь только,
Просто так — что на ум вдруг взбрело.
Столько лет, и всего было столько, —
Не осмыслил поныне всего.

БАЛЛАДА ПОВТОРА

Ночами проверял: омыты
Дождями тополя. И суховей
Вдруг шуганет по тропке, хитро витой,
И спрятаться в траве спешит скорей.
Бескрайность нив окину цепким взором:
Не зиму и ни две, словно нарывы,
Вынашивал в душе я те просторы —

Единственное то, чем мысли живы.

Все годы в той минуте слиты.
Дом в утренней тиши своей.

Там вікна вітами прикриті,
Мов очі лагідні з-під вій,
Там друг у ніжності суворій
На мене зводить погляд свій
Прихильний в щасті, вірний в горі —

Єдине, чим думки живі.

Там, ніби витканий з блакиті,
Прославсь прозорих днів сувій,
Там болі тануть пережиті,
Неначе тіні хвильові...
Я стерплю все в німій покорі,
Лиш вийти б в радості новій
На тихі води, ясні зорі —

Єдине, чим думки живі.

Мій друже, є ти де на світі,
Чи сам створив я привид твій?
Тобі ці сни, жалем повиті —

Єдине, чим думки живі.

30.09.1951

Там окна ветками прикрыты,
Словно ресницами очей.
Там друг мой в нежности суровой,
Добрее взгляда вряд ли бы нашли вы,
Широкий в счастье, верный в горе —

Единственное то, чем мысли живы.

Там, словно синью неба шитый,
Прославься свиток ясных дней,
Там боли тают, пережитые,
Как волны в сумраке теней...
Стерпеть готов я все укоры,
Лишь в радость все души порывы,
Где тишь воды и ясны зори —

Единственное то, чем мысли живы.

Мой друг, а есть ли ты на свете,
Иль образ твой всего лишь призрак лживый?
Тебе и сны, и сожаленья эти —

Единственное то, чем мысли живы.

30.09.1951

ПЕРЕКЛАДИ З Х. ВАЙНЕРМАНА

ОЧІ

Люблю всіх барв, усіх відтінків очі —
Живу окрасу людського лиця:
В них теплота і ласка — без кінця,
Вони — мов ясні зорі опівночі.
Та й сила є в них — спинить сила ця
І звіра, й ворога, що крові хоче,
В день горя промені надій пророчі
Вони до серця шлють, немов гінця.
Та не люблю застиглих, як слюда,
Очей, з яких нещирість вигляда,
В яких облуда, наче вир глибокий.
Хоч бачать світ, вони вести могли б
Не в далечінь, не в широчінь, не вглиб,
Не в бій, вперед — лише назад, у спокій.

* * *

Сивою своєю головою
У житейські хвилі я пірну,
Зором, повним ласки і спокою,
В щиру душу друга зазирну.
Лиш тривожусь, як т о г о знайду я,
Котрий злом віддячив за добро
Й дружньою усмішкою личкує
Спідлене, спустошене нутро?

ПЕРЕВОДЫ ИЗ Х. ВАЙНЕРМАНА*

ГЛАЗА

Я рад всех цветов и оттенков глазам —
Живой красоте людского лица.
Ведь в них теплота и добро — без конца.
Они, словно звёзды в ночи, светят нам.
И сила в них есть, чтобы остановить
И злого врага, и кровавого зверя,
В дни горя, отчаянья и безверья
Надежды лучи сердцам подарить.
А глаз, что блестят, как слюда, мне не надо.
В застывших глазах — неискренность взгляда,
В которых обман, словно омут, живёт.
Они бы могли увлечь за собой
Не вдаль и не вширь, не вперед и не в бой,
А только на дно, словно водоворот.

* * *

Я седой своею головою
В волны жизни бурные нырну.
Взором, полным ласки и покоя,
В душу искреннюю друга загляну.
Лишь тревожусь, вдруг того найду я,
Кто мне злом отплатит за добро,
Доброю улыбкой маскируя
Подлое прогнившее нутро?

---

* Вайнерман Ханан Абрамович (1902 - 1979), поэт, писал на еврейском языке. Как сотрудник Еврейского антифашистского комитета был репрессирован, каторгу отбывал в Норильске. После реабилитации (1956 г.) жил и работал в Одессе.

ПЕРШИЙ КЕЛИХ

...Мускат, шасла*...
Рясні плоди, немов з бурштину,
Що пахнуть м'ятою й трояндою. Відсіль,
Здається, постає вся врода рідних піль,
Буяння сил життя, яке не знає впину.
Дозрілі ґрона — в чан, де вирування плину...
О, скільки таємниць там,
де шумує хміль!
І, врешті, ось воно — щоб звеселить людину —
Вино, чудесний плід чаклунських тих зусиль.
...Кипучі радощі уже в чарки налляті,
Вже грають іскрами, як промінь навесні.
Чи на весіллі то, чи на народнім святі —
Спалахують і радість, і пісні.
В нім сила сонячна, краса долин
веселих.
За славних трударів підносьмо
перший келих!

ПЕРЕКЛАДИ З Д. ГОФШТЕЙНА
ЯСНІСТЬ

Хоча й переповнило світло поля,
А ще прибуває, —
Уже й лісові береги затопля
Ця повідь безкрая.
Ясніють ліси від горбків до долин,
До моху блідого, —
Без міри, без меж туди сонячний плин
Знаходить дорогу.

---

* шасла — сорт винограда

ПЕРВЫЙ БОКАЛ

...Мускат, шасла*...
Обильные плоды, как янтарём мерцают,
Что пахнут мятою и розой. И от них,
Как будто предстаёт краса полей родных
И буйство жизни сил, что удержу не знает.
Созрели гроздья — в чан, где всё уже бурлит.
О, сколько скрыто тайн, где хмель
в броженье лих!
Вот, наконец, оно — что люд развеселит,
Вино, чудесный плод усилий колдовских.
...Кипучей радости бокал любой уж отдан.
Играют искры, как лучи весной.
На свадьбе и на празднике народном
Сверкает радость с песней озорной.
В нём сила солнца и краса долин,
что человек познал.
За славных тружеников поднимем
первый мы бокал.

ПЕРЕВОДЫ ИЗ Д. ГОФШТЕЙНА*
ПРОСВЕТЛЕНИЕ

Хоть свет залил поля, луга,
Он прибывает с каждым днём.
Уже лесные берега
Все в половодье световом.
Леса сияют, в солнце утопая,
И бледный мох зазеленел чуть-чуть.
Потоки света без конца и края
Даже к нему найти сумели путь.

---

* Давид Наумович Гофштейн (1889 - 1952) – еврейский поэт, писал на языке идиш. В 1918 г. работал в еврейском отделе Центральной Рады. В годы Великой Отечественной войны был членом Еврейского антифашистского комитета. После войны жил в Киеве. В 1948 г. был арестован и в 1952 г. расстрелян.

ПОЛІФОНІЯ

Я маю
Завулочки-ситечка —
Світло ловити:
Широкий
Там вхід,
Але вийти —
Не можна з проваль.
В тенета очей
Туди ловиться золото сонця
Й повітря
Прозорий кришталь.
Впіймалось,
Зібралось
На ниточках, вістрях
І десь там осіло
В глибинах, у серці,
В куточках, на дні...
Зігрілася там
Моя сонячна здобич,
І сяєво плине,
Й густішає світло,
Зростає, невпинне,
І переступає
Поріг моїх уст,
І губи рясніють уже
Золотими складами,
Словами, як срібло,
І лавами речень, мов сталь...
І з сяєва знову
Шліфую я
Мову —
Пісень найчистіший
Кришталь.

ПОЛИФОНИЯ

Имею
Проулочки — ситечки —
Свет ими ловить:
Широкий
Там вход,
Нельзя только
Выйти, жаль.
Тенетами глаз
Туда ловится солнце
И воздух,
Прозрачный, словно хрусталь.
Поймалось,
Собралось
На ниточках — остриях
И где-то осело
В глубинах, на сердце,
На дне, в уголках.
Согреется там
Добытая солнца частица,
И льется сиянье,
И сгущается свет,
Растёт непрестанно
И переступает
Порог моих губ,
И губы сверкают уже
Золотыми слогами,
Словами, как серебро,
И фраз рядами, как сталь.
И из сияния слов
Вновь
Шлифую я речь —
Песен чистейший
Хрусталь.

У СЕРЕДИНІ ТРАВНЯ

Пішов на спад
Не день, а цілий світ, що крок останній свій
З драбини неба вниз ступити хоче.
З пломінних шат
Шугають виблиски багряні, вогневі,
І ось — засліплені мої два царства — очі.
Він силоміць
Прип'яв на золотопромінні ланцюги
До заходу свого геть чисто все, достоту:
Ліс, щебет птиць,
Стебельця з юних піль і луків навкруги
І — крізь глибінь очей — усю мою істоту.

* * *

Приходжу, світе мій, до тебе знову!
Заледве я покинув смугу ночі,
А вже твій блиск мені скропляє очі,
З твоїх склепінь високих сяйво плине!..
Приходжу, світе мій, до тебе знову
Пробути в тебе ці ясні хвилини...
Дзвоню я знов назустріч дневі
У дзвін великий на прозорій брамі,
І вухо звуки ловить кришталеві,
Підспівуючи в трепетній нестямі...
Ловлю губами, мов несамовитий,
Повітряні краплини ранні...
Бринить гортань, язик знаходить мову;
Приходжу, світе мій, до тебе знову!

В СРЕДИНЕ МАЯ

На спад пошёл
Не день, а целый мир, что шаг последний свой
С небесной лестницы ступить вниз хочет сразу.
И огненным плащом
Со вспышкою багряной, огневой
Ослеплены мои два царства — глаза.
Он силой мышц
И золотых лучей оков
Сковал всё в миг заката своего.
Лес, щебет птиц
И стебельки младых полей, лугов
И — сквозь глаз глубину — моё всё существо.

* * *

Прихожу к тебе я, мир мой, снова!
Полосу едва оставил ночи,
А уже твой блеск слепит мне очи,
Из высоких сводов льёт сияние.
Прихожу к тебе я, мир мой, снова,
Чтоб побыть с тобой минуты ясные...
И звоню я вновь навстречу утру
В колокол большой прозрачных врат.
Звук хрустальный ухо ловит чутко,
Подпевать в беспамятстве я рад...
И ловлю губами, как безумный,
В воздухе холодном капель град...
И дрожит гортань, язык находит слово.
Прихожу к тебе я, мир мой, снова!

* * *

Останню лусочку до панцира мого
Скувало сонце з променів веселих,
І вин ясних, кипучих, як вогонь,
Налляло в келих.
І я схилився до ніжної руки
Під тягарем легким кольчуги золотої,
І жадібно ковтав найбільш п'янкий
З усіх напоїв, —
Котрий, вже раз? Не час лічить тепер:
Узявши зброю, сяйвом оповиту,
Без ляку йду до темрявих печер
Буття і світу...

* * *

Минає довгий день і забира з собою
Важке ярмо турбот, останній злиднів бич.
Є стіл, папір і хліб, є дах над головою.
І завтра — вільний я, тягар струснувши з пліч.
На хвилях спокою вздовж вулиці-ріки
Пливу... А там, вгорі, вартує вітер хмари, —
Гасаючи всю ніч, він згонив їх в отари...
Вони спокійні вже, та й досі сторожкі.
Це осінь. Це вона батіг вітрів лихий
Держить напохваті. Які поля безкраї,
Як манить дальній шлях, що ними пролягає,
Як добре юним буть і вільним, мов птахи!..
Ще східців декілька. І от я під дверима.
І скільки радощів ясних мені несе
Паперу аркушик, близький понад усе,
І тиша вечора, ласкава й незглибима.

* * *

На панцирь мой весёлый солнца лучик
Последнюю чешуйку выковал.
И солнце вин, словно огонь, кипучих,
Налило мне бокал.
Под лёгким бременем я панциря златого,
Склонился к нежной ручке прытко.
И пил напиток, что хмельней любого
Из всех напитков.
Который раз? Не сосчитать теперь:
Сверкающую взяв с собой секиру,
Без страха я иду во тьму пещер
Жизни и мира.

* * *

Вот длинный день пройдёт и заберёт с собою
Тяжелый гнёт забот, бич нищеты последний.
Есть стол, бумага, хлеб, есть кров над головою.
И завтра — волен я, навек стряхнув с плеч бремя.
Я на волнах покоя вдоль улицы-реки
Плыву... А сверху ветер — в работе до упада,
Он носится всю ночь, сгоняя тучки в стадо.
Они уже спокойны, но до сих пор робки.
То осень. Кнут ветров, тот, что стегает больно,
Не выпустит из рук. Кругом поля бескрайние.
И через них лежит дорога в страны дальние.
Как славно юным быть и, словно птица, вольным!..
Ещё ступенек несколько. Дверь рада нашей встрече.
И сколько дарит радостных утех
Бумаги лист, ведь он мне ближе всех.
И ласков, тих, неисчерпаем вечер.

* * *

Свій клич,
Як гострий меч,
Здійма
Земля німа
І фосфоричним блиском крає
Хмар сиві зграї…
Гарячий дощ полляв на всі країни
Потоками смоли та сірки,
І кожна ринва світу
Вино, і жовч, і кров без краю
З пащеки вивергає,
Каміння, стовбури, тріски, —
Кружляє все в скаженій піні…
Пощо мені тепер
Часу знаки
І простір у нестримному стремлінні,
І метеор, що мчить крізь холод пустоти?
Вогненна злива рине на країни,
На всі мої світи!

* * *

Свой клич,
Как острый меч,
Вздымает
Земля немая.
И фосфорическим блеском кроит
Туч поседевшие стаи…
Дождь горячий полил на все страны
Потоки смолы и серы.
И каждый жёлоб мира
Вино, и жёлчь, и кровь без края
Из пасти извергает,
Камни, стволы и щепки, —
Кружит всё в бешеной пене…
Зачем мне теперь
Времени знаки,
Зачем мне простор в неудержимом стремлении,
И метеор, что мчится в холода пустоте?
Огненный ливень хлынет на страны
И на миры мои все!

ВІОЛОНЧЕЛЬ

Чому клонишся, душе моя?..
Псалом 43

Чом клонишся, душе?
У грудях чом бриниш?
Чутно двигтіння стін —
Підпор буття мого,
І вгору, вгору знявсь
Твоєї слави голос
І вже спадає вниз,
Під ноги, в порох піль.
Чом клонишся, душе?
У грудях чом бриниш?
Ти миєшся в пилу,
Купаєшся в золі,
Мов птиця, що води
Лякається у спеку?
В землі їй холодок,
І свіжість — у смітті.
Чом клонишся, душе?
У грудях чом бриниш?
Немов жертовна кров,
Мов праведника кров,
На камені твердім,
Тремтить, не тихне, ллється,
Кипить, не застига
В безгрішній чистоті.
Клонись, душе моя,
Брини з глибин грудей,
Від попелу блищи,
І кров'ю очищайсь,
І стань від сліз ясна
І ніжна — від тремтіння,
Щоб світлом був твоїм
Важкий твій сум, твій біль!

ВИОЛОНЧЕЛЬ

Почему склоняешься, о, душа моя?..
Псалом 43

Душа, почему склоняешься ты?
В груди почему звучишь?
Слышны почему сотрясения стен —
Опора жизни моей?
И вверх, вверх взлетел
Твоей славы голос
И вот уже падает вниз,
Под ноги, в пыль он полей.
Душа, почему склоняешься ты?
В груди почему звенишь?
Ты моешься в пыли,
Купаешься в золе,
Как птица, что воды
Боится в жару?
В земле ей — холодок,
И свежесть — в отбросах.
Душа, почему склоняешься ты?
В груди почему звенишь?
Словно жертвенная кровь,
Будто праведника кровь,
На камне твёрдом,
Дрожит, не стихает, льётся,
Кипит, не застывая,
В безгрешной чистоте.
Склонись, душа моя,
Звучи из глубин груди,
От пепла блести,
И кровью очищайся,
И стань от слёз ясна
И нежная — от дрожи,
Чтоб светом была твоим
Тяжёлая твоя грусть, твоя боль!

ПЕРЕКЛАД З Р. БАЛЯСНОЇ
ВИШЕНЬКА

З дитинних радощів моїх убогих
Була мені найближчою одна:
Розвагою, розрадою в тривогах
Стояла вишенька біля вікна,
В віконце приязно схиляла віти,
Немов до себе закликала вийти.
Скорботно в серці спогад мерехтить,
Що подругу дитинних літ єдину
Я не змогла, дитина, вберегти,
І вишеньку мою в лиху годину
Зрубала без жалю, чужа рука...
Ще й досі серце згадка ця стиска.
Пішла я в світ.
І скрізь, в усіх блуканнях,
На всіх дорогах, де ходила я,
У серці завжди втіха років ранніх
Була зі мною — вишенька моя.
І скрізь, де тільки вогнище я мала,
В саду моєму вишенька зростала.
Крізь все життя її я пронесла,
Крізь сум, крізь біль,
Крізь бурю, крізь тривогу...
Здається, більше пахощів, тепла
І радості в рядках моїх від того,
Що наді мною вишенька гілля,
Мов у дитинстві, приязно схиля.

ПЕРЕВОД ИЗ Р. БАЛЯСНОЙ*
ВИШЕНКА

Из детских радостей моих немногих
Была мне самой близкою одна:
Мне развлеченьем и утехою в тревогах
Стояла вишенка возле окна.
Она, в окошко веточки склоня,
Как будто погулять звала меня.
Трепещет сердце горечью утраты,
И долго ещё будет болью печь.
Дитя, свою подруженьку когда-то
Единственную не смогла я уберечь.
И вишенку мою рука чужая
Срубила, вовсе жалости не зная.
Пошла я в мир.
Везде, во всех скитаньях,
На всех дорогах, где ходила я,
Всегда, как утешение лет ранних,
Была со мною вишенка моя.
Везде, где б и когда б я ни жила,
В моём садочке вишенка росла.
Сквозь жизнь свою её я пронесла.
Сквозь горе, боль,
Сквозь бурю, голод, страх.
Сдаётся, больше ароматов и тепла,
И радостей лишь оттого в моих стихах,
Что предо мною вишенка, как в детстве,
Приветливо свои склоняет ветви.

---

* Балясная Рива Наумовна (1910 - 1980), еврейский поэт. Дебютировала в литературе в 1928. В 1952 г. арестована и приговорена к 10 годам заключения, которое отбывала в лагерях г. Инты. В 1955 г. освобождена, в 1956 г. реабилитирована и восстановлена в Союзе писателей Украины.

* * *

Люблю, руками спершись на коліна,
Дивитися на тіні мовчазні,
На візерунки присмерку на стінах,
На блимання вогнів удалині.
Лягає шаллю темрява на плечі,
Вкрива мене теплом дитинних літ,
В вікно до мене простягає вечір,
Мов білі свічі, яблуневий цвіт.

* * *

Люблю, уперев свои руки в колени,
Смотреть молчаливо, как тени легли
Узорами в сумерках гулких на стены,
И на миганье огней, что вдали.
Ложится тьма нежною шалью на плечи,
Меня укрывая теплом детских лет.
В окошко протягивает мне вечер,
Как белые свечи, на яблонях цвет.

МИКОЛА ІГОРОВИЧ КРАСЮК

Народився 8.07.1943 р. в с. Вільшани на Городецині і більшу частину свого життя прожив у Львові. У вісім місяців захворів менінгітом і повністю втратив зір. З 1950 р. Микола навчається в Київській школі-інтернаті для сліпих дітей. У 1962 р. вступив до Львівського університету ім. І. Франка на філологічний факультет, який він успішно закінчив і згодом викладав рідну мову і літературу. У 1963 році вийшла перша книга віршів Н. Красюка «Людяність». Через чотири роки — друга збірка віршів «Поклик», а в 1968-м — третя: «Паралелі і меридіани». В 1974 році молодий поет став членом Спілки письменників України. До 60-річчя з дня народження поета вийшли дві його книги віршів: «Вечірні дзвони» і «Наодинці з Україною» (2003). 7 червня 2004 р. Микола Красюк помер. Він залишив після себе 14 книг поезії і прози, переклади, альманах «Нащадки кобзарів», есперанто-український словник.

НИКОЛАЙ ИГОРЕВИЧ КРАСЮК

Родился 8.07.1943 г. в с. Ольшаны на Городещине и большую часть своей жизни прожил во Львове. В восемь месяцев заболел менингитом и полностью потерял зрение. С 1950 г. Николай учится в Киевской школе-интернате для слепых детей. В 1962 г. поступил во Львовский университет им. И. Франко на филологический факультет, который он успешно закончил в 1967 г. и впоследствии преподавал родной язык и литературу. В 1963 году вышла первая книга стихов Н. Красюка «Человечность». Через четыре года — второй сборник стихов «Зов», а в 1968-м – третий: «Параллели и меридианы». В 1974 г. молодой поэт стал членом Союза писателей Украины. К 60-летию со дня рождения поэта вышли две книги его стихов: «Вечерние колокола» и «Наедине с Украиной» (2003). 7 июня 2004 Николай Красюк умер. Он оставил после себя 14 книг поэзии и прозы, переводы, альманах «Потомки кобзарей», эсперанто-украинский словарь.

ДОПИТ

— Чи знаю я Курила Василя?
П'ятнадцать літ. Сліпий він, як і я.
В очній і познайомились лікарні...
А за вікном — народу течія
Й годинник б'є на ратушній дзигарні.
Сліпий, то правда! — згоден слідчий мій, —
Покараний і так уже достоту.
А він підпільно розгорта роботу —
Бандеровство колишнє на умі!
Трамвай дзвенить — і хочеться туди,
Де плівка не тече магнітофонна,
Де дихати так легко й безборонно,
І цілий світ, здається, без біди.
— Він вам рукопис свій читать давав?
— А якби я, сліпий, читати мав?
Тут зрячого потрібна допомога.
Будь ласка, не беріть мене на Бога!
Навіщо б я (у горлі смак — іржа!)
Колись на неприємність наражав?
— Гаразд! — Усмішка слідчого лукава,
— Ваш телефон в його записнику,
А я повинен розкрутити справу.
Анну, деталь згадаєте яку!..
Турбуйте, не соромтесь В'ячеслава!
Він проводжав люб'язно до трамваю.
Я йшов, повітря, мов «Мадеру» пив
І злорадив: «Тепер я справді знаю:
Раз маєте за ворогів сліпих,
Комуністичному кінець приходить раю!»

ДОПРОС

Спросил: «Не знаю ль я Курило Василя?»
Пятнадцать лет. Слепой он, как и я.
В больнице познакомились глазной.
А за окном — народу толчея
И с ратуши часов звенящий бой.
— Слепой, то верно, — следователь мне
Сказал, — Наказан, вроде бы, довольно.
Но он работу развернул подпольно —
Бандеровство былое на уме!
Трамвай звенит — и хочется туда,
Где не течёт магнитофона плёнка,
Где дышится легко и без труда,
И мир, не зная бед, смеётся звонко.
— Давал ли он читать вам опус свой?
— А как бы я прочёл его, слепой?
Тут зрячего нужна б была подмога.
Пожалуйста, отстаньте, ради Бога!
Зачем (вкус в горле ржавого железа!)
На неприятность без нужды я лез бы?
— Хорош! — гебист осклабился лукаво.
— Он в книжечке хранит ваш телефон.
Я спрашиваю Вас не для забавы.
Вдруг что-то вспомните, — сказал серьёзно он,
Звоните, не стесняясь, Вячеславу!
Он провожал любезно до трамвая.
Я шёл, пил воздух в запахах пьянящих,
Злорадствуя: «Теперь я точно знаю,
Раз за врагов имеете незрячих,
Конец приходит коммунистов раю!»

(продовження стор. 238)

Коліс вагонних унісонив стук
Вогню думок: «Негідники! Бандити!»
Довгенько гнив за гратами мій друг.
А що, сліпі, як всі, не можуть гнити?
Неквапно номер Юди наберу,
Спитаю гречно: «Пане В'ячеславе!
Як вам живеться? Як ведуться справи?
Чи до смаку работа в СБУ?»

Львів, 1980 р.

(продолжение стр. 239)

Колёс вагонных унисонил стук
Всех мыслей: «Негодяй с бандитской рожей!»
Гнил за решёткой столько лет мой друг!
А что ж, как всем, гнить и слепым бы тоже?
Ну, что ж, Иуда, позвоню тебе,
Спрошу тебя беспечно: «Вячеслав!
Как жизнь? Кого гнобишь, оклеветав?
По вкусу ли работа в КГБ?»

Львів, 1980 р.

ВАСИЛЬ ОЛЕКСІЙОВИЧ КУРИЛО

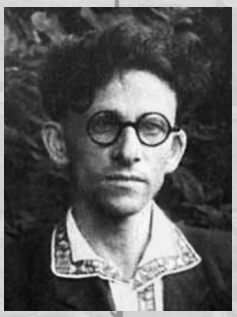

Народився 2.02.1921 р. в селянській родині на Івано-Франківщині. У 1939 р. закінчив гімназію. До війни навчався на літературному факультеті Подебрадського університету (Чехословаччина). В 1941 р. пройшов навчання в ОУН, з 1942 р. став членом ОУН. Служив у УПА як пропагандист, брав участь у виданні журналів, газет, листівок. Восени 1946 р. був арештований та засуджений на 10 років концтаборів. Відбував покарання в Комі АРСР (Ухта, Воркута). Брав участь у повстанні на воркутинській 29-й шахті, яке закінчилось масовим розстрілом. У 1957 р. В. Курило був звільнений.

У 1980 р. був знову арештований за активну антикомуністичну діяльність і засуджений до 10 років позбавлення волі в таборах особливо суворого режиму і 5 років заслання. Покарання відбував у Пермській обл. разом з О. Тихим, В. Стусом, Л. Лук'яненко та ін.

У 1987 р. Указом Президії ВР СРСР 67-літнього, майже сліпого, В. Курило помилували і замінили умовним покаранням. Він був звільнений і повернувся до Львова, де прожив до кінця життя. Помер Василь Курило 1.05.2005 р.

ВАСИЛИЙ АЛЕКСЕЕВИЧ КУРИЛО

Родился 2.02.1921 г. в крестьянской семье на Ивано-Франковщине. В 1939 г. закончил гимназию. До войны учился на литературном факультете Подебрадского университета (Чехословакия). В 1941 г. прошёл военное, обучение в ОУН, с 1942 г. стал членом ОУН. Служил в УПА как пропагандист, участвовал в издании журналов, газет, листовок. Осенью 1946 г. был арестован. Осуждён на 10 лет концлагерей. Отбывал наказание в Коми АССР (Ухта, Воркута). Участвовал в восстании на воркутинской 29-й шахте, которое закончилось массовым расстрелом. В 1957 г. В. Курило был освобождён.

В 1980 г. был снова арестован за активную антикоммунистическую деятельность и приговорён к 10 годам лишения свободы в лагерях особо строгого режима и 5 лет ссылки. Наказание отбывал в Пермской обл. вместе с О. Тихим, В. Стусом, Л. Лукьяненко и др.

В 1987 г. Указом Президиума ВС СССР 67-летнего, почти слепого, В. Курило помиловали и заменили условным наказанием. Он был освобождён и вернулся во Львов, где прожил до конца жизни. Умер Василий Курило 1 мая 2005 года.

* * *

Між горами високими,
Там моя оселя,
Над дебрями кособокими
Завжди невесела.
Та хатина крижаною
Пусткою німіла,
А в ній плакала за мною
Матусенька мила.
Бо тривога у серденьку,
Мов змія, гніздилась,
І за долю мою ненька
Господу молилась,
Щоб мене з неволі вивів
Знову на Вкраїну.
— Не згасай же, моя зоре,
Безталанний сину!..

* * *

О, раю! Не знаю,
Чи дочекаю кінця-краю,
Щоб ще на схилі літ
Побачить вільний світ?!
Чи може світ той у дорозі
Померкне враз в моїх очах?..
А дома ждеш ти у тривозі
І дивишся на битий шлях.
Ні! Не ляка вже присуд долі, —
Давно минувся переляк;
А страшно мучитись в неволі
Й безлідно зникнуть. Ні за так!

* * *

Меж высокими горами,
Там моё жилище.
С кособокими лесами
Веселья не ищет.
Эта хатка холодиной,
Пустотой немая,
Плачет над моей судьбиной
Матушка родная.
Ведь тревога в сердце прямо,
Как змея, гнездилась,
И за долю мою мама
Господу молилась,
Чтоб меня с неволи вывел
Он на Украину.
— Ты не гасни, моя зорька,
Непутёвый сыну!

* * *

Гадаю, не знаю,
Дождусь ли конца-краю,
Чтоб хоть на склоне лет
Увидеть вольный свет?!
А, может, свет в пути-дороге
В глазах померкнет насовсем?
Ты дома ждёшь меня в тревоге,
Привычно глядя на шоссе.
Давно не страшен мне суд доли, —
Давно минуло время то;
А страшно, мучаясь в неволе,
Уйти бесследно. Ни за что!

* * *

Хоча нас роки розділили,
Широкі ріки і простори,
А бурі замели сліди,
Нехай незмірне моє горе.
На вогнищі пекельним болем
Підсмажує зів'яле серце
І тугою за рідним краєм,
Уста и душу німотить.
Красу з життям розлучить морок,
Що хилить сонечко на захід —
Заснуть в обіймах у Карпат, —
Та зацвете рожевим цвітом
Моя негаснуча надія
Й засвідчать друзі перед світом, —
Що жив не мріями лише я...

* * *

Неначе ясно на дворі,
Немовби й сонце пригріває,
І все довкруг о цій порі
І розквітає, й дозріває.
Та чорна хмара люто рветься,
Жадає сонце заступить,
Вона ще громом обізветься,
Життя щоб гомін заглушить.
Той гомін чудної природи
І водоспаду дужий рев,
Котрий із покликом свободи
Ширя над людством, мов орел.

* * *

Хотя нас разделили годы,
Большие реки и просторы,
А бури замели следы,
Пусть непомерно моё горе,
Что на костре пекущей болью
Жжёт сердце вялое моё,
И онемели от печали
За край родной душа и губы.
Пусть мрак красу и жизнь разлучит,
Что клонит солнышко на запад —
Заснуть в объятиях Карпат, —
И розовым цветёт пусть цветом
Моя надежда и не гаснет.
И подтвердят друзья пред миром, —
Что не мечтами лишь я жил...

* * *

Как будто ясно на дворе,
И, вроде, солнце пригревает,
И всё вокруг в такой поре,
Что расцветает, дозревает.
Но туча чёрная зло рвётся,
Желая солнце заслонить,
Ещё и громом отзовётся,
Чтоб гомон жизни заглушить.
Чудесный гомон тот природы
И водопада зычный рёв,
Несущий нам призыв свободы,
Паря над миром, как орёл.

* * *

Гартуйсь, моя доле
В морозяну стужу, —
Хоч я і в неволі,
Та правді послужу.
Послужу мовчанням,
Бо ж думати буду,
І пісню ячання
В душі не забуду.
Нехай вітер віє
І розум палає,
Хай спомин навіє,
Журу розганяє.
Рвучись на свободу,
Долаючи лихо,
Про біди народу
Співатиму тихо.

* * *

Крепчай, моя доля.
В мороз — не дрожу, —
Хоть я и в неволе,
А правде служу.
Служу я молчаньем,
Ведь думать я буду,
И песен звучанья
В душе не забуду.
Пускай ветер дует,
А разум пылает,
Пусть память он будит,
А грусть разгоняет.
Я рвусь на свободу,
Хлебаю я лихо,
Про беды народа
Пою песни тихо.

* * *

Не страшно помирать мені —
Вмирати все одно прийдеться,
А страшно в безнадійній тьмі
Так жити, як мені живеться.
Щодня неволя серце рве,
Немов печінку Прометею
Хижак — орел. Хто не живе,
Ліг на спочинок під землею, —
Вважать щасливими слід їх,
Хоч тілом і душею кволі;
Так вчасно голос їхній стих
У вічном цвинтаря спокої...
Могильні щезніть геть, думки!
Я для борні ще сили маю.
Тож грайте, струни і струмки:
В цім пеклі знов весну стрічаю!

Центральна табірна лікарня
16 вересня 1982 р.

* * *

Нет, смерть принять не страшно мне —
Однажды умереть придётся,
А страшно в безнадёжной тьме
Так жить, как мне сейчас живётся.
Неволя вечно сердце рвёт,
Словно печёнку Прометею
Палач — орёл, кто не живёт,
Спешит под землю лечь скорее, —
Считать счастливыми бы их,
Хоть слабы телом и душою;
Так быстро голос их затих,
Не нужный кладбища покою...
Мысль о могиле, замолчи!
Борюсь пока, мой кончен век ли?
Играйте ж струны и ручьи:
Весну я вновь встречаю в пекле!

Центральная лагерная больница
16 сентября 1982 г.

* * *

Люблю гірські невпинні ріки,
Які спливають до Дніпра.
Вони правдиві вічні свідки
Людського горя і добра.
Люблю пісні твої, народе,
Що як ті ріки весняні,
Дзвенять, нуртуть повноводно
Впадають в серденько мені.
Люблю Вкраїну всю квітучу
В троянд розмаї та в леліях,
Її красу вічно живучу,
Величну в звершеннях і мріях.

1990-е рр.

* * *

Люблю я реки торопливые,
Что с гор несутся до Днепра.
Они свидетели правдивые
Людского горя и добра.
И песни я люблю народные.
Они — как реки по весне,
Звенят и льются, полноводные,
Впадая прямо в сердце мне.
И Украину, всю цветущую
Под радостное пенье птах,
Её красу, вечно живущую
В больших свершеньях и мечтах.

1990-е гг.

ОРИСЯ АНДРІЇВНА МАТЕШУК

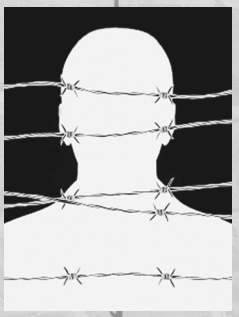

Народилася в 1929 р. в м. Олеське на Львівщині. Закінчила культурно-просвітницький технікум і бібліотечний інститут. Тричі безпідставно була арештована в 1947-1949 рр. і засуджена на 25 років каторги, яку відбувала в «Мінлазі», м. Інта, Комі АРСР. У 1955 р. була звільнена і реабілітована.

Пройшовши гідно через горнило терору і репресій, О. Матешук залишилася живою. Врятувала її віра в добро, любов до рідних, до України, до поезії і життя. Її вірші пронизані любов'ю до рідних, свого отчого краю, подругам каторжанкам, з якими вона ділила прикрості табірного життя.

В даний час О. Матешук проживає у Львові. Нагороджена урядовими нагородами. За її спогадами в 1992-1993 роках знято два документальні фільми. Почесний член «Союзу українок», Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих.

ОРЫСЯ АНДРЕЕНА МАТЕШУК

Родилась в 1929 г. в г. Олесское на Львовщине. Окончила культурно-просветительский техникум и библиотечный институт. Трижды безосновательно была арестована в 1947—1949 гг. и осуждена на 25 лет каторги, которую отбывала в «Минлаге», г. Инта, Коми АССР. В 1955 году была освобождена и реабилитирована.

Пройдя достойно сквозь горнило террора и репрессий, О. Матешук осталась живой. Спасла её вера в добро, любовь к родным, Украине, к поэзии и жизни. Её стихи пронизаны любовью к родным, своему отчему краю, подругам каторжанкам, с которыми она делила горести лагерной жизни.

В настоящее время О. Матешук проживает во Львове. Награждена правительственными наградами. По её воспоминаниям в 1992-1993 гг. снято два документальных фильма. Почётный член «Союза украинок», и Всеукраинского общества политзаключённых и репрессированных.

ПІСЛЯ КОНЦТАБІРНОЇ ЛІКАРНІ

Софії Караффа-Корбут

Безсила, надовго до ліжка прикута,
Покинута долею, світом усім,
Така одинока, безправна, забута,
Вже навіть не снився далекий мій дім...
Навкруг роздавався приречених стогін,
І сльози котились невпинно з очей,
Лиш зрідка вривався притишений гомін
Похилих, безликих якихось людей.
Вони безнадійно твердили: «Даремно...
(Безвихідь з них кожен як слід розумів),
Лишилося мало... Ще нині, напевно...»
Я Бога благала хоч декілька днів.
Хотілося жити і смерть зупинити,
Хотілось кричати на весь білий світ:
«Не йдіть, зупиніться, я мушу ще житии,
Всього дев'ятнадцять прожила я літ!»
О, як не хотілось прощатись зі світом...
За дротом колючим проснулась весна,
І тундра покрилась уся первоцвітом —
Ніколи прекрасна така не була...

Я вижила, може тому, що верталась
До рідного краю, ним марила в сні!
Крізь тундру до нього летіла, бо знала,
Що там тільки вернуться сили мені.

Мінлаг, Інта, 1949 р.

ПОСЛЕ КОНЦЛАГЕРНОЙ БОЛЬНИЦЫ

Софье Караффа-Корбут

Бессильна, надолго к постели прикована,
Покинута Богом и светом при том,
Бесправна, забыта, и так далеко она
От дома, что даже не снится ей дом...
Вокруг раздавался лишь стон обречённых,
И слёзы всё время лились из очей,
Но изредка ропот врывался сквозь стон их —
Согбенных, безликих каких-то людей.
«Напрасно... — твердили они безнадёжно,
(И каждый из них был уж к смерти готов), —
Так мало осталось... Сегодня, возможно...»
У Бога просила хоть пару деньков.
Хотелось ей жить и, смерть отгоняя,
Хотелось кричать на весь белый свет:
«Постой, я живая, жить дальше должна я,
Всего девятнадцать я прожила лет!»
О, как не хотелось прощаться со светом...
А за огражденьем колючим — весна!
И тундра покрылась вдруг вся первоцветом —
Такою прекрасной казалась она...

Я выжила лишь потому, что, мечтая
О Родине, видела край свой во сне.
Сквозь тундру летя до любимого края,
Я знала, там силы вернутся ко мне.

Минлаг, Инта, 1949 г.

ЛИШ ВАМ Я ВІДДАМ СВОЮ МУЗУ УБОГУ

Колись ви тюремні згадаєте ночі,
І дні арештантські, до болю сумні,
В нужденнім одінні обличчя дівочі,
Крізь сльози відспівані нами пісні.

Колись пригадаю і я мимоволі,
Як з вами ділила надію-печаль,
Як мріяла вголос і прагнула волі,
Хоч марно ті прагнення рвались, на жаль.

Тоді ж я, потайки, у думці, звичайно,
Складала невольничі вірші про вас
І в них виливала всі помисли тайно,
Про що у розмовах мовчала не раз.

Нехай ви знедолені, щастям забуті,
Пройшли крізь знущання, тортури, біду,
Безправні і гнані, у морок закуті,
Одначе лиш з вами я далі піду.

І вам я віддам свою музу убогу,
Нехай тільки з вами іде вона в світ,
І чесно пройде ту страждальну дорогу
Крізь тюрми й заслання, крізь сталінський гніт.

Львівська тюрма «Бригідки», 1949 р.

ЛИШЬ ВАМ Я ОТДАМ СВОЮ МУЗУ УБОГУЮ

Однажды припомнится вам иль приснится:
(Забыть ли тюремные дни вам и ночи?)
В негожих одёжках пригожие лица,
И песни сквозь слёзы, печальные очень.

Однажды припомню случайно я, вроде,
Как с вами делила надежду-печаль,
Как вслух я мечтала, стремилась к свободе,
Хоть были напрасны стремленья те, жаль.

Тогда же, тайком, только в мыслях сначала,
Слагала стихи про неволю и вас.
В них помыслы тайные я изливала,
О чём в разговорах молчала не раз.

Пусть счастьем забыты вы и обездолены,
Прошли издевательства, пытки беду,
Бесправны, гонимы и мраком окованы,
Однако лишь с вами я дальше пойду.

Лишь вам я отдам свою музу убогую,
И пусть только с вами она в мир идёт,
Пусть честно пройдёт той страданья дорогою,
Сквозь тюрьмы и ссылки, сквозь сталинский гнёт.

Львовская тюрьма «Бригидки», 1949 г.

ДО ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Моїм далеким, незрадливим друзям які були поруч у найважчі роки мого життя

Ти завжди приходиш до мене, єдина,
Коли мені важко і сердце болить,
Коли уривається часом хвилина,
Щоб тугу у серце своє перелить.
Тоді — ні, не плачу — весь біль виливаю,
Немов сповідаюсь тобі в чужині,
Неначе на крилах з тобою злітаю —
Ти віру й наснагу вертаєш мені.
І кидаєш промінь в сумні мої очі,
Рукою підводиш похиле чоло,
І наші розмови в Інтлаговскі ночі
Дають мені силу, надію, тепло.
Була ти зі мною й тоді, коли юну
Мене непривітно прийняв каземат.
В ті дні безпросвітні — о, їх не забуду!
Ти в камеру радість вносила з-за грат.
А потім — етапи, вагони, конвої,
Бараки і зони, далека Інта...
Зазнала я горя й недолі лихої,
Та поруч зі мною ти завжди булла.
І завжди у мене твердішали кроки,
Коли я спиралась на слово твоє.
І буду я жити й боротись допоки
Мені твоє слово опору дає.

Інта. 1950 р.

К ЛЕСЕ УКРАИНКЕ

Моим далёким, верным друзьям, которые были рядом в тяжелейшие годы моей жизни

Ты ко мне приходишь, слыша сердцем чутко,
В час, когда клюёт мне сердце вороньё,
Для меня находишь времени минутку —
Боль и тяжесть в сердце перелить своё.
Я тогда не плачу, боль я изливаю.
В исповеди страстной сердце, как в огне.
И словно на крыльях я с тобой взлетаю —
Веру с вдохновеньем возвращаешь мне.
Ты в глазах потухших зажигаешь лучик.
Голову поднять мне вновь не тяжело.
Мне от разговоров наших — сразу лучше.
Даришь мне надежду, силу и тепло.
В юности со мною ты была повсюду,
Шла со мною вместе в мрачный каземат.
Беспросветных дней тех я не позабуду,
Ты в тюрьму несла мне радости заряд.
А потом — этапы, а потом — конвои,
Зоны и бараки, жуткий Инталаг.
Горя и несчастья выпито с лихвою,
Только ты со мною шла за шагом шаг.
И моя походка крепла понемногу.
Я ведь опиралась на твои слова.
Мне они опора, мне они подмога,
И бороться буду, пока я жива.

Инта. 1950 г.

ІНТА

Робоча ділянка, обведена дротом,
Навколо, мов камінь, тверда мерзлота.
Та в'язни зігріли її своїм потом —
І виросло місто у тундрі — Інта.

Ось школа, будинки, дорога додолу...
(О, скільки тут трупами впало вже нас!)
І ось по дорозі хлоп'ята у школу
Ідуть безтурботно... Спинилися враз.

«Чого тут конвої? Дроти чом колючі?
Чому тут не люди, а гурт номерів?
Чому на трудягах не одяг — онучі?..»
Не кожен із них все тоді зрозумів...

Та все ж вони стали махати руками,
Ми вдячно і сумно дивились на них...
Та постріл конвоя привів нас до тями,
Як грім розполохав і діток малих.

...О, діти холодної дикої Комі,
Ви будете тут зупинятись не раз.
І, може, колись, молоді і свідомі,
Як жертв беззаконня згадаєте нас.

Інталаг, 1951 р.

ИНТА

Лесная делянка, за проволкой ели.
Повсюду, как камень тверда, мерзлота.
Но зеки её своим потом согрели —
И город возник в Приполярье: Инта.

Вот школа, домишки, дорога до школы...
(О, сколько в земле наших трупов вокруг!)
И в школу ребята ватагой весёлой
Идут беззаботно... Но замерли вдруг.

«Зачем же конвой здесь и провод колючий?
Зачем номера на одежде людей,
И вместо обычной обувки — онучи?..», —
Хотелось ребятам узнать поскорей.

Махали руками они всей гурьбою.
Мы с грустью смотрели, припомнив свой дом...
Привёл нас в сознание выстрел конвоя,
Детей распугал, прогремев, словно гром.

...О, вы, дети Коми — холодного края!
Чтоб нас разглядеть, здесь стоять вам не раз.
В грядущем вы, правду о нас узнавая,
Как жертв беззакония, вспомните нас.

Инталаг, 1951 г.

* * *

Під дулом нас гнали в тюремні вагони
І везли на північ, де вічні сніги.
Мы йшли нумеровані, биті, голодні,
В снігу залишали криваві сліди.
В сльозах хоронили ми друзів в дорозі,
Клялися їх образ в серцях зберегти.
І падали слідом, точились в знемозі,
Та вірні ідеям до скону були.
Пісні непокори ми дружно співали —
«Контра спем сперо» лунали слова.
Конвої від страху наосліп стріляли.
В розпуці здригалася Північ німа.
Там зеки-дівчата (незнані герої)
Навіки лишились в глухій мерзлоті.
І нині — ой часто з країни чужої —
До нас долітають їх горді пісні.

РЕКВІЄМ

Ви мужньо вмирали в нерівнім двобою,
Забуті лишались в глухій мерзлоті...
Колись у граніті, як справжніх героїв,
Вкарбують навіки обличчя святі.
На ваших могилах заквітнуть ще квіти,
І людство лавровий вінок покладе.
Ваш дух буде вічно промінням горіти,
Ваш образ до правди людей приведе.

Мінлаг, Абезь (табір смерті), 1953 р.

* * *

Под дулом в тюремные гнали вагоны,
Везли нас на Север, где вечные льды.
Мы шли, нумерованы, биты, голодны,
И кровью в снегу оставляли следы.
В слезах хоронили в дороге друзей мы,
Клялись сохранить о них память в сердцах.
И падали следом мы в изнеможеньи,
Но были идеям верны до конца.
Мы песнь непокорности дружно тянули —
«Контра спем сперо» слова песни той.
От страха конвой стал стрелять в нас вслепую.
И вздрогнул в отчаяньи Север немой.
Безвестные девушки — зеки, герои
Навеки остались в глухой мерзлоте.
И ныне, лишь из-за границы, порою,
Летят к людям песни их гордые те.

РЕКВИЕМ

В неравной борьбе полегли вы, бесстрашны.
В глухой мерзлоте прах забытый лежит...
Святые геройские образы ваши
Когда-нибудь увековечит гранит.
На ваших могилах цветы запестреют,
Лавровый венок вам возложит народ.
И вечным огнём дух ваш души согреет,
И образ ваш к правде людей приведёт.

Минлаг, Абезь (лагерь смерти), 1953 г.

В АБЕЗЬ — ТАБІР СМЕРТІ

(уривок із поеми «Мирослава»)

Тягнеться поїзд в північні оселі...
Які непривітно-холодні вони!
Навіщо природа створила людині
Цю Північ холодну і вічні сніги?!

Та поїзд байдуже вперед далі мчиться...
Обведений дротом колючим вагон.
Сніги, дика тундра, а там подивіться...
Та звідки цей стогін і жалісний тон?

Безпомічні, хворі і зовсім каліки,
А ось у гарячці вмирає хтось там.
Коли б допомога, хоча б якісь ліки...
— Пускай подыхает, не нужен нам хлам!

І буря у парі з конвоєм регоче,
Шаліє і виє північна пурга,
Все жертви приймає до себе охоче,
До горя людського байдужа вона.

Мінлаг, Інта — Абезь, 1952 р.

В АБЕЗЬ — ЛАГЕРЬ СМЕРТИ

(отрывок из поэмы «Мирослава»)

Вот тащится поезд. Вокруг всё уныло.
Ползёт он на Север, к чертям на рога!
Зачем же природа для нас сотворила
Тот Север холодный, где вечны снега?!

Состав равнодушный всё мчится и мчится...
И провод колючий опутал вагон.
Лишь тундра да снег, глазу не зацепиться...
Откуда ж разносится жалобный стон?

Беспомощны, хворы и вовсе калеки,
Вот кто-то в горячке кончается там.
Когда бы хоть крохи лекарств в кои веки...
— Пускай подыхает, не нужен нам хлам!

А буря на пару с конвоем хохочет.
И воет пурга, словно ведьма, шальна.
Все души в объятья принять она хочет,
А к горю людей равнодушна она.

Минлаг, Инта — Абезь, 1952 г.

ЙОГО ПОХОВАЛИ ЗА ДРОТОМ КОЛЮЧИМ

Ірині Козак в день смерті її батька

Тюремна палата. Кругом непривітно.
Крізь темень холодну не видно людей.
То стогін прорветься часом непомітно,
То кашель болючий із хворих грудей.
Ось там важкохворий підвівся за стіну
(Який же старенький і немічний він!)
— Мені б ще узріти хоч раз Україну,
Повітрям дихнути, побачити дім...
Та голос старечий урвався раптово
І тіло безсило скотилось униз.
В устах занеміло несказане слово,
В очах, що погасли, не було вже сліз.
Лежав непритомний в тюремнім бушлаті.
Байдуже дивився на землю чужу...
І геть відлетіли надії крилаті,
Лиш смерть тут шукала знов жертву нову.
Його поховали за дротом колючим
У братской могилі в далекій Інті...
На неї здалека із серцем болючим
Дочка все дивилась в розпуці німій.
— Мене ти покинув, мій батьку єдиний...
Та мову відняла безсилість страшна.
Вона залишила назавжди в дитини
Відбиток розпуки у рисах лиця.
Товаришко, знаю, не маю я сили,
Щоб краплю хоч горя відняти у вас.
Ваш біль і страждання нас мужності вчили.
Сердца гартували в жорстокий цей час.

И В БРАТСКОЙ МОГИЛЕ ОН БЫЛ ПОХОРОНЕН

Ирине Козак в день смерти её отца

Палата тюремная. Как беспросветно!
Темно здесь и холодно. Света бы чуть!
И стон прорывается вдруг незаметно —
То кашель больных, разрывающий грудь.
Тяжелобольной, умирая, лопочет
(Как жизнь только теплится в старце седом!):
— Мне б на Украину взглянуть хоть разочек,
Вдохнуть её воздух, увидеть бы дом...
Внезапно обмякло бессильное тело.
Последнюю фразу не всю произнёс:
В губах полуслово, застряв, онемело,
В глазах, что погасли, уж не было слёз.
Лежал без сознанья в тюремной одежде,
Был взгляд равнодушен к чужбине уже...
Крылатые прочь улетели надежды,
Лишь смерть тут искала себе новых жертв.
И в братской могиле он был похоронен,
За зоной колючей, в далёкой Инте...
Боль сердца, понятная и посторонним,
У дочки в глазах, хоть уста в немоте.
— Меня ты покинул, любимый отец мой...
Нет сил, чтобы всё досказать до конца.
Навеки изранено детское сердце
И след сохранится в морщинах лица.
Подруга, ах, если была бы я в силе,
Хоть капельку горя у вас отняла.
Нас мужеству боль и страданья учили,
И нам закалили сердца и тела.

* * *

Пам'яті Лариси Геніюш — видатної білоруської поетеси в день її смерті

Погасли очі, що вогнем горіли
І рвались поглядом вперед.
О, як вони завжди уміли
Давати іншим гордий лет!
Товаришко вірна — дочко Білорусі,
Невже ми ніколи не стрінемось більш?!
Не будем душевно у радості й скрусі
Ділити, як завжди, і мрії і біль.
Ми спільно боролися проти сваволі
І проти людскоі неправди і зла,
Хотіли, щоб кожний був властником долі,
Не гнув у покорі крутого чола.
За це ми прийняли з тобою вигнання,
І шли крізь холодні завої Інти,
І взявшись за руки, ми сили останні
Єднали, щоб нас не здолали кати.
Дочка Белорусії, щира і горда,
Прощай — я без тебе немов сирота,
Та ліра лишилась твоя неповторна
І з нею навіки ти будеш жива.

7 квітня 1983 р.

* * *

Памяти Ларисы Гениюш — выдающейся белорусской поэтессы в день её смерти

Глаза погасли, что огнём горели
И взглядами рвались вперёд.
О, как они всегда умели
Другим свой гордый дать полёт!
Верная подруга — дочка Беларуси,
Неужели больше не встречаться нам,
Чтоб делить, как прежде, в радости и грусти
Боли и надежды наши пополам?!
Против произвола бились мы отважно,
Против зла и против подлости людской,
Чтоб судьбы хозяином каждый стал однажды,
Не склонял покорно лоб высокий свой.
И за то изгнание мы с тобою приняли,
Шли мы сквозь морозы воющей Инты.
Чтобы палачи нас, гады, не осилили,
Шли, за руки взявшись, вместе — я и ты.
Дочка Беларуси — гордая красавица,
Сиротой шепчу прощания слова.
С нами твоя лира навсегда останется
И навеки с нею будешь ты жива.

7 июня 1983 г.

КОЛИСЬ НАЗВУТЬ ВАС ПОІМЕННО

Хороші, рідні, неповторні
Далекі подруги мої!
Немов святі, незламні, горді
Ви йшли на смерть за честь землі.
Про вас поем ще не писали,
Ніхто вам лаврів не підніс.
Забуті світом, вас не знали,
Ваш біль в безсмертя переріс.
Колись назвуть вас поіменно,
Нащадки схиляться до ніг,
І пам'ять берегтимуть ревно
Творці добра, нових доріг.

КОГДА-ТО НАЗОВУТ ВАС ПОИМЁННО

Неповторимые, родные
Подруги милые мои!
Несломленные, как святые,
Вы шли на смерть за честь земли.
Про вас поэм не написали,
Никто вам лавры не поднёс.
Забыты миром, вас не знали.
Ваш стон в бессмертье перерос.
Но назовут вас поимённо,
Потомки склонятся до ног,
Творцы добра о вас напомнят,
Чтоб каждый в сердце вас сберёг.

ДМИТРО ХОМИЧ ПАЛАМАРЧУК

Народився 22.08.1914 р. в с.Івангороді Христинівського р-ну на Черкащині в селянській родині. У 1939 р. закінчив літературний факультет Одеського педінституту і був призваний до лав Радянської Армії. В 1941 р. потрапив в оточення і полон. Йому вдалося втекти і приєднатися до загонів ОУН-УПА де він працював у пропагандистському відділі.

Д. Паламарчук був заарештований НКВД у 1944 р. і засуджений до 10 років таборів. У 1948 р. його перевели в табір в м. Інту (Комі АРСР). У 1954 р. був звільнений. Повернувся в Україну у 1958 р. У 60-70-х рр. зазнав переслідувань, змушений був в основному виступати в царині поетичного перекладу. Перекладав вірші чеських, словацьких, польських та англійських поетів на українську мову. Його перу належить повний переклад на українську мову сонетів Шекспіра (1966). Власних віршів майже не писав. В 1990 р. Д. Паламарчуку була присуджена премія ім. М. Рильського за кращий художній переклад творів світової літератури. Член НСПУ.

Помер 1998 р. Вулиця в Ірпені, на якій жив перекладач і поет Д.Ф. Паламарчук, названа його ім'ям.

ДМИТРИЙ ФОМИЧ ПАЛАМАРЧУК

Родился 16.08.1914 г. в крестьянской семье. В 1939 г. закончил литературный факультет Одесского пединститута и был призван в армию. В 1941 г. попал в окружение и плен. Ему удалось бежать и присоединиться к отрядам ОУН-УПА. Работал в пропагандистском отделе.

Д. Паламарчук был арестован НКВД в 1944 г. и приговорён к 10 годам лагерей. В 1948 г. его перевели в лагерь в г. Инту (Коми АССР). Освобождён в 1954 г.

Вернулся в Украину в 1958 г. В 60-70-х гг. подвергался преследованиям, вынужден был в основном заниматься переводами мировой поэзии. Переводил стихи чешских, словацких, польских, английских, поэтов на украинский язык. Его перу принадлежит полный перевод на украинский язык сонетов Шекспира (1966). Собственных стихов почти не писал. В 1990 г. Д. Паламарчуку была присуждена премия им. М. Рыльского за лучший художественный перевод произведений мировой литературы. Член НСПУ.

Умер в 1998 г. Улица в Ирпене, на которой жил переводчик и поэт Д.Ф. Паламарчук, названа его именем.

СОНЕТ ПОЛЯРНОЇ НОЧІ

Думок мені утримати несила,
Як зрине ніч – тривала тут пора.
В снігах росте Батиєва гора,
У тундрі зводиться Савур-могила.

Це ти встаєш, Вітчизно, серцю мила,
На обрії, де Скорпій догора.
І я в снігах бреду, немов мара,
Що в хуртовинну пору заблудила.

Вітри всю ніч на легкому крилі
Несуть вістки із рідної землі,
Їх слухає, розкинувшись шатром,

Полярна ніч над вічно мерзлим краєм:
То мати в горі плаче над Дніпром,
Німий граніт під Каневом ридає.

1948

СТУПИВШИ НА ІНТИНСЬКУ ЗЕМЛЮ

О, Господи,
Як в цім краю страшному
Мені до волі-воленьки дожить?
Таж поїзд той,
Що їхать ним додому,
Іще залізною
Рудою десь лежить.

1948

СОНЕТ ПОЛЯРНОЙ НОЧИ

Чтоб мысли удержать, где взять мне силу?
Длинна полярной ночи тут пора.
В снегах растёт Батыева гора,
А в тундре намело Савур-могилу.

Ты, Родина, встаёшь передо мной
На горизонте, со звездой последней.
И я в снегах бреду, как призрак бледный,
Что заблудился вьюжною порой.

Ветра всю ночь, как птицы, на крыле
Несут мне вести о родной земле.
И слушает, раскинувшись шатром,

Их ночь полярная над вечно мёрзлым краем:
То мама в горе плачет над Днепром,
Немой гранит под Каневом рыдает.

1948

СТУПИВ НА ИНТИНСКУЮ ЗЕМЛЮ

О, Господи,
Как в этом страшном крае
Мне бы до воли-волюшки дожить?
Ведь поезд,
Что везёт домой, я знаю,
Где-то рудой
Ещё в земле лежит.

1948

ГРИЦЕВІ,
близнюкові

I

На сіні пахучім, на свіжій соломі
З тобою поруч в далекі дні
Зростали ми в отчім домі,
Як дві горошини в стручку однім.

За шкоду котрогось карали обох,
Ми плакали разом, хоч били одного.
Один захворіє — ми ліки слабого,
Діливши між себе, приймали вдвох.

І долю лукаву просили весь час,
Щоб шлях нам один стелила,
Щоб радощі й горе порівну ділила.
І доля, відчувши, погнала нас

В країну мертву і пусту
Шляхом одним, як ми просили:
Мене — закутого в Інту,
Тебе ж без пут, зате — в могилу.

1949

II

Ти за село мене провів,
Над полем скошеної вики
Без сліз, зітхання і без слів
Простились мовчки і навіки.

ГРИГОРИЮ,
близнецу

I

На сене пахучем. на свежей соломе
С тобою мы вместе рукою к руке
Росли беззаботно в родительском доме —
Горошины две в едином стручке.

Один нашалил, но наказаны оба.
Нашлёпан один, но рыдали вдвоём.
Один заболел, но лекарства больного,
Деля меж собой, принимали тайком.

К лукавой судьбе обращались с мольбой,
Чтоб в жизни путь общий дала она нам,
Чтоб радость и горе делить пополам,
И, вняв, нам судьба дала путь такой.

В страну мертвящую, пустую
Одним путём, как мы просили:
Отправлен в кандалах в Инту я,
Ты — без оков, зато в могиле.

1949

II

Меня провёл ты за село.
Над полем, где траву косили.
Без слёз, без вдохов и без слов
Мы молча навсегда простились.

І жить судилося мені
В тісній труні — в страшній пустині —
Та згадувать далекі дні,
Ятрань-ріку і небо синє.

Путі мої, що замело
Давно до батьківської хати.
В серпневий вечір за село
Не вийдеш ти мене стрічати,

Разом не сядем біля столу
У домі отчім при свічі,
Прийди ж хоч мертвий в тундру голу
Та поговоримо вночі.

1950

* * *

Торую вперто шлях додому
Крізь тундру, що лягла без меж.
Роки ідуть, і ти десь ждеш
Мене, далека, невідома…
Любов, неприязнь? Що несеш
Для мене ти у серці свому?

Шляхи до краю дорогого
Так важко класти крізь дроти,
Як важко, рідна, віднайти
Мені мости до серця твого.

1950

И жить судьба дала лихая,
Словно в гробу, в глухой пустыне мне,
В далёком прошлом вспоминая
Ятрань-реку и небо синее.

Мои пути так замело,
Что не сыскать родную хату.
В осенний вечер за село
Не выйдешь ты навстречу брату.

Уже пирушкою весёлою
Наш отчий дом не оживить.
Приди ж хоть мёртвый в тундру голую
Со мной в ночи поговорить.

1950

* * *

Торю упрямо путь домой
Сквозь тундру, что легла без края.
Года идут и, ожидая
Меня, ты сделалась какой?
Любовь иль ненависть, не знаю,
Рождает к жизни образ мой?

В край дорогой мостить пути
Так трудно мне сквозь провода,
Как трудно, хоть не жаль труда,
Мост к сердцу твоему найти.

1950

ДОРОГА

Ми тут її в снігу й болоті клали.
Знесилені, зі впалими грудьми
В наметах ми похідної тюрми
Знаходили спочинок нетривалий.
Драбиною у безконечність шпали
Ложилися. В обіймищах зими
Разив надсадний труд усіх.
І ми, скоривши смерть, нескорені вмирали.
Так путь простерлася. Крізь тундри лоно
У ніч густу гуркочуть ешелони.
А нам під стук коліс в полоні мли
Повік здригатися в пустині голій:
Це ж ми отут — ні, не з своєї волі —
На місце шпал під рейками лягли.

1949

* * *

Я долю не кляну лиху,
І кращої мені не треба.
Прийдеться — впаду на шляху,
Якщо цей шлях веде до тебе.
Мій краю рідний! Не з ганеби —
Мене з вигнання стрінеш ти,
Я десять літ іду до тебе
Крізь каземати і дроти.
Нехай дорога через роки
Лягла на жорсткому камені,
До тебе вперто йтиму, доки
Я на землі, а не вона на мені.

1950

ДОРОГА

Её прокладывали мы в снегах, в болотах,
Бессильные, со слабыми грудьми.
И лишь в палатках полевой тюрьмы
Непродолжительный мы находили отдых.
Тут лестницею в бесконечность шпалы
Ложились. И в объятиях зимы
Разил всех непосильный труд. И мы,
Смерть покорив, несломленными пали.
Так путь простёрся. Через тундры лоно
В густую ночь грохочут эшелоны.
А нам под стук колёс и снежный шквал
Век содрогаться здесь в пустыне голой:
Не воля, а удел наш невесёлый —
Под рельсами лежать на месте шпал.

1949

* * *

Я долю не кляну лихую,
Мне лучшей не найти нигде.
Придётся — на пути паду я,
Коли тот путь ведёт к тебе.
Мой край родной! Не негодуя,
Меня встречай ты, как когда-то.
Ведь десять лет к тебе иду я
Сквозь провода и казематы.
Длинны в дороге годы, как века.
Иду по ней, как по стальной стерне.
К тебе упрямо я стремлюсь, пока
Я на земле, а не она на мне.

1950

ОСІЇ. ГЛАВА XIV

(Закінчення)

Ні, не загинеш ти безслідно
В німім безславії своїм.
Во гніві правім і Святім
Воспрянеш ти, мій краю рідний,
Дніпровських круч гранітом мідним
Зведешся з попелу руїн
В красі і силі над землею.
Цей день гряде, і буде він
Останнім днем ганьби твоєї,
Твого безпросвітку. О мій
Далекий краю, знявши руки,
За кров, безчестіє і муки —
За все воздай! Нехай Ваал,
Доки злочинства слід не стерся,
На новім страшнім Нюренберзі
Дасть відповідь за Косарал, —
Шлях на Голгофу, шлях кривавий, —
За Кодню, Крути, за Полтаву,
За твій тисячолітній плач.
...І страждущі вернуться діти
З чужих засніжених країв,
І ти приймеш до лона їх,
І дощ пройде, і будуть зріти
Зелені пажиті твої
На полі вольному.

1950

ОСИИ. ГЛАВА XIV

(Окончание)

Нет, не погибнешь ты бесследно
В немом бесславии своём.
Во гневе правом и Святом
Воспрянешь ты, о, край мой бедный,
Днепровских круч гранитом медным
Ввысь, вновь из пепла возрождён,
В красе и силе очень скоро.
Тот день грядёт, и будет он
Твоим последним днём позора
И беспросветности. О, мой
Далёкий край, вздымая руки
За кровь, бесчестие и муки —
За всё воздай! И пусть Ваал,
Чей след злодейства во вчерашнем,
На новом Нюренберге страшном
Ответит нам за Косарал, —
Путь на Голгофу, путь кровавый, —
За Кодню, Круты, за Полтаву,
За твой тысячелетний плач.
...Вернутся дети изможденные,
В снегах осилившие смерть,
И примешь с радостью ты в лоно их,
И дождь пройдёт, и будут зреть
Повсюду пажити зелёные
На поле вольном.

1950

* * *

Мені легшає в неволі,
Як їх я складаю.
Т. Шевченко

В путі важкій я пісні не покину,
Вона — як меч, як прапор у борні.
Півшляху трудного в самотині
Я з нею прямував, не гнувши спини.

Можливо, йдучи другу половину,
Померти тут судилося мені.
Як свідки мук залишаться пісні,
Їх не вмістить ні в яку домовину.

Дні пролетять, важкі минуть літа,
Мене забудуть всі і навіть та,
Що поклялась ніколи не забути.

Та з криги вічної — північних пут —
До рідних скель усе-таки дійдуть
Коли-небудь пісні мої закуті.

1950

* * *

Мне легчает в неволе,
Когда их я слагаю.
Т. Шевченко

В дороге трудной песни не покину.
Она — как меч, как знамя на войне.
Путь в одиночестве был с нею легче мне.
Прошёл с ней полпути я, не сгибая спину.

А на вторую половину, может быть,
Судьба вдруг помереть, назначит если.
Свидетелями мук пусть будут песни,
Ведь ни в какой их гроб не поместить.

Дни пролетят, пройдут тяжёлые года.
Забудут все меня и та, что никогда
Забыть меня, клялась, она не сможет.

Из вечной мерзлоты — полярных пут —
До скал родных когда-нибудь дойдут
Мои закованные песни всё же.

1950

КАМІНЬ

Дніпровських круч звелись стрімкі масиви
Із лозняків п'янких у висоту.
Я хату бачу батьківську, просту,
Круті яри і посивілі ниви.
Там голос мій мужнів. Я був щасливий,
Хоча і звідав гостре в пору ту
Весь біль невдач, поразок гіркоту,
Святих безумств нескорені пориви.
Тепер із вигнання — так може буть —
До дому отчого кладучи путь,
По ній дійду до мерзлої могили,
Та вірю: мирний був би сон мені,
Коли б під голови на чужині
Із круч дніпровських камінь положили.

1950

NOSTALGIE

Спливає ніч. І повість літ,
Як в тундрі мощену дорогу,
Буде стелити пам'ять вбога
Очам запалених орбіт.
Мов кров гаряча, терпкий піт
Проступить вперто й неминуче.
В розп'яттях споминів пекучих
Німий під Каневом граніт.

КАМЕНЬ

Днепровских круч взметнулись ввысь массивы
Из лозняков пьянящей высотой.
Родительский я вижу дом простой,
Круты овраги, поседели нивы.
Там голос мой мужал. Я был счастливым,
Хоть испытал, но нынче не о том речь,
Боль неудач и поражений горечь,
С безумств святых безудержным порывом.
Я из изгнания теперь, хоть жив лишь чуть,
К родному дому пролагаю путь,
Что, может, к мёрзлой привести могиле.
Но верю: спал бы мирно в ней отныне,
Когда б мне в изголовье на чужбине
Из круч днепровских камень положили.

1950

NOSTALGIE

Уходит ночь. И лет рассказ,
Как в тундре возводил дорогу я,
Напомнит память вдруг убогая
Орбитам воспалённых глаз.
Как кровь горячий, пот блестит,
Упрямый, терпкий, неизбежный.
В распятьях дум о бедах прежних
Немой под Каневом гранит.

В часи, коли зневіри лід
Торкнеться гостро серця мого,
В твою я вірю допомогу
І жду на твій лише прихід,
Моя єдина. В часі бід,
На вигнанні розради ждучи,
Я серцем завжди там, де кручі,
Німий під Каневом граніт.

Ти покладеш крізь довгий світ,
Зборовши простір і знемогу,
Мости від отчого порога
В цей край, опутаний у дріт,
І мовиш: "Сміло йди в похід,
Не оступись, мій сину, йдучи,
Хай твердості тебе научить
Німий під Каневом граніт".

Час ночі. Дніє. Обрій зблід,
І сірий морок впав у ноги.
Лише туман легкий од нього
До Карських стелиться воріт.
Щоб крізь роки й далекий світ
Весь час вас бачити, ідучи,
Над цілий світ зведіться, кручі,
Німий під Каневом граніт.

1950

В часы, когда унынья лёд
Охватит сердце целиком, лишь
В одну твою я верю помощь
И жду я только твой приход,
Единственная. В час обид,
В изгнанье, хмуром, словно тучи,
Я сердцем там всегда, где кручи,
Немой под Каневом гранит.

Проложишь ты своей заботою
Сквозь длинный мир, хоть сил немного,
Мосты от отчего порога
В сей край, колючкою обмотанный,
И скажешь: «Путь, сынок, открыт,
Будь бдителен, на всякий случай,
Пусть твёрдости тебя научит
Немой под Каневом гранит».

Час ночи. Бледен небосвод.
И серый мрак до ног поник.
И лишь туман — его двойник
До Карских стелется ворот.
Далёкий, долгий путь лежит.
Чтоб мне всегда вас видеть лучше,
Над миром возвышайтесь, кручи,
Немой под Каневом гранит.

1950

* * *

І знов мені не привезла
Нічого пошта з України.
Т. Шевченко

Бачу досі дніпровські кручі,
Ну і як їх забуть мені!
Був би їхній полин пекучий
Тут солодким, на вигнанні.

Я вночі, поборовши втому,
Все читаю старі листи.
Як важко без вістки із дому
Мертву тундру одному йти!

Відреклись і забули помалу,
На серці ж од того зима.
Прокляття б уже прислали,
Якщо ласки мені нема.

1951

* * *

И ничего не привезла
Мне снова почта с Украины.
Т. Шевченко

Вспоминаю днепровские кручи я.
Их забыть — пустые старания.
Даже их полынь горько-жгучая
Мне была бы сладка в изгнании.

Я всю ночь, утомленья не помня,
Буду старые письма читать.
Как же жить без вестей тяжело мне,
Одному мёртвой тундрой шагать.

Отреклись, позабыв понемногу,
От того на сердце зима.
Хоть проклятья прислали б, ей-богу,
Раз на ласку не хватит ума.

1951

* * *

Десь жовтим кадмієм стекла
Четверта осінь над болотом.
Я довго ждав із дому, хто б там
Згадав мене, прислав тепла

Хоч крапельку. Та марне все —
Моє ждання, моя надія.
У тундрі й сонце не зігріє,
Ніхто й тепла не принесе.

Росте гнітюча з кожним днем,
Як в тундрі ніч осіння, туга.
Не жду вже брата, ані друга, —
Забули всі давно мене.

А я не можу. Гіркоту
Для мене радощі не змінять.
Моя любов, мої боління
Мене спровадили в Інту.

І знаю я, коли тут сніг
Мене засипле в вечір синій,
Буде любов моя в пустині
Надгробним каменем мені.

1952

* * *

Там где-то жёлтым кадмием стекла
Четвёртый год уж осень над болотом.
А я так долго ждал из дома, кто б там,
Вдруг вспомнив обо мне, прислал тепла

Хоть капельку. Однако тщетно всё.
И здесь лишь зря мечтаю о тепле я.
И в тундре меня солнце не согреет,
И мне тепла никто не принесёт.

Гнетёт меня сильней день ото дня
Тоска, что злей, чем в тёмной тундре вьюга..
Не жду уже ни брата я, ни друга —
Забыли все давным-давно меня.

Я больше не могу. И горечь ту
Мне радости теперь уж не заменят.
Увы, моя любовь, мои стремленья
Спровадили меня сюда — в Инту.

И твёрдо знаю я, когда тут снег
Засыплет моё тело в вечер синий,
Только одна любовь моя в пустыне
Немым надгробным камнем будет мне.

1952

БРАТУ МИХАЙЛОВІ

Мов бліде світло мого ліхтаря,
Щодень мої згасають в шахті сили.
Ми для Москви із нашої могили
Потік вугілля шлемо на-гора.

І тепло десь тобі, хай шиби вкрили
На вікнах сніг і льодова кора, —
В печі вогонь. Він блиском янтаря
Ліг на мольберт, на мармурові брили.

Поглянь — вогонь оцей, оце тепло
Недавно ще в грудях моїх було,
Але у тундрі вигасло заклятій.

Тож знай: не вугіль це в печі горить,
У темній шахті, гаснучи щомить,
Це я згораю у твоїй кімнаті.

1952

БРАТУ МИХАИЛУ*

Как бледное свеченье фонаря,
Так угасают в шахте мои силы.
Мы для Москвы** из нашей шлём могилы
Поток угля всё время на-гора.

Тебе тепло, хоть стёкла января
На окнах взяли снег и лёд в тиски.
В печи огонь. Он блеском янтаря
Лёг на мольберт и мрамора куски.

Взгляни — этот огонь, это тепло
Ещё недавно сердце моё жгло,
Что гаснет в тундре страшной много дней.

Не уголь шлёт тепло, в печи пылая,
А в тёмной шахте сердцем угасая,
То я сгораю в комнате твоей.

1952

---

* Сонет написан на тему стихотворения И. Савича.
** Уголь четвёртой шахты Интинского бассейна после войны шёл на отопление Москвы, где жил тогда брат Д. Паламарчука — ученик М. Жука, художник Михаил Паламарчук.

N.N.

Зотліло все. А туга тисне груди.
І що не день — усе коротший шлях.
Тебе нема. І зустрічі не буде
Ні на землі, ані на тих світах.
Бо знаю я, у те я твердо вірю:
Як ми земний звікуємо свій вік,
Полину я в ясне сузір'я Ліри,
А ти помчиш у протилежний бік.
Але і там, в космічному тумані,
У віковічній непроглядній млі
Я буду ждать, шукать тебе, жадану,
Ту, що мене зреклася на землі.

1952

МАРЯЧИ ПЕРЕКЛАДОМ «БАЛЛАДЫ» ПАСТЕРНАКА

Мов кинуте в полі багаття,
Над тундрою захід погас.
Ніяк не дає кошлатий
Загнуздати себе Пегас.
Небокрай у снігах вдалі
На безкраїм застряг просторі,
І тундра у сірій імлі —
Неначе живий крематорій.
Скривджено чагарник зітхнув
І з вітром порвав розмови.
В темряві, лихий зі сну,
Світанок підводить брови.
Нитками рожевими розшите

N.N.

Истлело всё. Тоска сжимает грудь мне.
И что ни день — жизнь тает на глазах.
И нет тебя. И встреч уже не будет
Ни на земле, ни на других мирах.
Я знаю, твёрдо верю, сердцем чуя,
Земную жизнь едва закончим лишь,
В созвездье Лиры сразу улечу я,
А ты в другую сторону помчишь.
Но даже там, в космическом тумане,
Там в непроглядной вековечной мгле
Ты лишь одна, предел моих желаний,
Что предала когда-то на Земле.

1952

БРЕДЯ ПЕРЕВОДОМ «БАЛЛАДЫ» ПАСТЕРНАКА

Словно костёр, что брошен в поле,
Над тундрою закат погас.
И не даётся, своеволен,
Храпя, себя взнуздать Пегас.
А небосклона край обманно
В бескрайнем снежном скрыт просторе.
И тундра в мареве туманном
Стоит, как будто крематорий.
Кустарник смолк на полуслове,
Не хочет с ветром он трепаться.
Во тьме, подняв от злобы брови,
Рассвет не хочет просыпаться.
Но нитью розовой расшитый

Убрання обрію просте.
І вітер — двірник сердитий —
Неба сірий асфальт мете.
Сонце на обрій зійшло обачно,
Торкнуло берег, холодний, пустий,
І в роздумі, мов хворий дачник,
Спинилось: плисти, не плисти.
Так і не зважилось. Од сходу
Понад берег ішло весь час...
І тундрою через пень-колоду
Чвалає ледащо Пегас.

1952

СТОЯКИ

Принишкла в шахті ніч. Над головою
Розбитий штрек сльозить брудним дощем.
Я серця гнівного пекучий щем
Надіями і споминами гою.
Ось чорні груди темного забою
Стримлять, немов обрубані ножем.
І стояки під хмурим вантажем
Гудуть, мов мідь, як їх торкнеш киркою.
Мені при ліхтаря слабім тремтінні
Здалось, що це, огорнені у тіні,
Страшним видінням ставши ув очах,
Не стояки вп'ялися і не в стелю,
А ми, в глухім знімівши підземеллю,
Тримаємо Росію на плечах.

1953

Убор напялил горизонт.
И ветер, дворником сердитым,
Стальных небес асфальт метёт.
Ползёт неспешно солнце в гору,
Задело берег, что промёрз,
В раздумье, словно дачник хворый:
Плыть иль не плыть — вот в чём вопрос.
Но не отважилось. С восхода
Над берегом ползло весь час...
И тундрой через пень-колоду
Лениво тащится Пегас.

1952

СТОЙКИ

Притихла в шахте ночь. Над головою
Разбитый штрек льёт слёзы грязной гущею.
Я в своём сердце гневном боль пекущую
Воспоминаньем и надеждой успокою.
Вот груды чёрные из тёмного забоя
Торчат, словно обрублены ножом.
И стойки (тяжко быть им крепежом),
Гудят, как медь, лишь их задень киркою.
А мне в фонарном слабом освещеньи
Мерещилось: закутанные в тени,
Виденьем страшным вставшие в глазах,
Не стойки держат кровлю еле-еле,
А мы, в глухом немея подземелье,
Россию держим на своих плечах.

1953

Г.П. КОЧУРОВІ

...Суворо, вперто, без надій.
Г. Кочур

...А може, все це й перебудем:
Не вічна ж, вірилось, тюрма,
А може, з нас ще будуть люди,
Хоч і не вельми, та дарма.

І вже чи вірим, чи не вірим,
А, вірш тут знаючи почім,
Ховайсь пока з своїм Шекспіром
Од всюдисущих стукачів.

Вночі, накрившися бушлатом,
Побудем вільні, як у сні,
Шугнемо в небо на крилатім
Поезії коні.

І, що узавтра не було б там,
Сьогодні не марнуй снаги,
Поки не кинули в болото,
Вчепивши бирку до ноги.*

1953

Г.П. КОЧУРУ

...Твёрдо, стойко, без надежды.
Г. Кочур

...А может, так дано судьбою.
Не вечны ж, верим, лагеря.
И выйдем в люди мы с тобою,
Хоть не в большие, да не зря.

И верь или не верь удаче,
Стихи не доверяя ей,
Шекспира лучше мы запрячем
От вездесущих стукачей.

В ночи, укрытые бушлатом,
Свободны будем, как во сне,
И прыгнем в небо на крылатом
Своём поэзии коне.

Не знаем, завтра будет что там,
Но нынче силы береги,
Пока не бросили в болото
С фанерной биркой у ноги.*

1953

* Так, с позволения сказать, «хоронили» умерших заключённых: «...верёвку, привязывают к ноге покойника. И так, за ноги... волокут окоченевшие трупы. Далеко не тащили, метров 500 — бросали в трясину. Могил не копали: засосёт до вечера. И засасывало». (Из воспоминаний Д.Х. Паламарчука).

* * *

Безлике слово — зчовганий п'ятак,
Ну як воно, тупе, розоре
Журналів пустку, альманахів гладь?
Нехай пісні, мов бойові лінкори,
По десять літ на якорі стоять.

І хай мені зостався б день до смерті,
То й тим не виправдать хапливих строф:
Що більш зусиль на доку і на рейді,
То менше в океані катастроф.

1953

ЖАБА

Бульдозер жабу викинув з багна.
Беручись кригою, зі всеї сили
Через вибоїни й каміння брили
На схід уперто дряпалась вона.

Ну й скільки сил у тій крихітній плоті!
А порива ж її інстинкт на схід...
Як жити вік в смердячому болоті,
То краще вмерзнути по шию в лід
З одкритими зіницями на схід.

Інта, ДОК. 1954

* * *

Пустое слово — вытертый пятак,
Ну, как тупое — вдруг своротит горы,
Журналов пустошь, альманахов гладь?
Пусть песни, как военные линкоры,
По десять лет на якоре стоят.

И пусть бы мне остался день до смерти,
И тем не оправдать поспешных строф.
Чем больше трудимся мы в доке и на рейде.
Тем меньше в океане катастроф.

1953

ЛЯГУШКА

Бульдозер из болота не со зла
Лягушку выкинул. Борясь со льдом, бедняжка,
По выбоинам и камням, хоть тяжко,
Упорно на восток она ползла.

Ну, сколько силы в крохотной той плоти?
А на восток её инстинкт зовёт...
Чем весь свой век прожить в гнилом болоте,
Не лучше ли по шею вмёрзнуть в лёд
С открытыми зрачками на восход.

Инта, ДОК. 1954

БЕРЕЗІ

Житець чужий скорботної пустелі,
Я стрів тебе на болотах Інти.
Я пив твій сік, щоб легше тундру йти,
Щоб не згасав мій спів у підземеллі.

Коли ж знесилишся у бурях ти,
А я спочину в торф'яній постелі,
Зростай на мені, в тундрі невеселій
Мене густим корінням оплети.*

А щоб змогло гілля твоє зелене
(Для поколінь, що прийдуть після мене)
На хмурих болотах шуміть про те,

Чого мені не дали проспівати,
Нехай твій корінь, чорний, вузлуватий,
Мені вогнем крізь серце проросте.

1954

* * *

Як цю узбочину безплідну,
Як тундру перейти глуху?
О дні мої, о земле рідна,
Полин побитий при шляху!
Вітчизна й матір, я в засланні,
Колодника нелегку путь,
Роки неслави і вмирання —

БЕРЁЗЕ

В пустыне выживая еле-еле,
Тебя в болотах встретил я Инты,
Я пил твой сок, чтоб тундрой мне идти,
Чтоб не заглох мой голос в подземелье.

Кода же обессилишь в бурях ты,
Я упокоюсь в торфяной постели,
Расти на мне, хоть в тундре нет веселья,
Корней густою сетью оплети.*

А чтобы прошумела твоя зелень
Для тех, что будут после, поколений,
Как тяжко жили мы в краю болот,

Ту песнь, что спеть не дали мне когда-то,
Пускай твой корень, чёрный, узловатый
Огнём сквозь моё сердце прорастёт.

1954

* * *

Как ту окраину, не знаю,
Как тундру ту исходят ноги?
О, дни мои, земля родная,
Цветы полыни у дороги.
Отчизна, мама, ссылка ранит.
Колодника трудна дорога.
Бесславны годы умиранья.

---

* Строка из Максима Танка

Все постараюся забуть.
Коли ж не зможу... Сонце впало
До мертвих вибалків, долин.
Ні-ні!
Я все переживу помалу,
Як при шляху гіркий полин!

1954

МАТЕРІ

Ти знов приснилася вчора
На уманськім шляху чомусь.
Не скоро я, ой не скоро
До тебе, мамо, вернусь.

Не жди, не виходь опівдні
За вигін у поля дзвінкі:
Із тундри шляхи нерівні,
Кайдани мої нелегкі.

...Не сниць мені, мамо, краще,
Бо після такого сна
Чую, що дихать важче,
Пустиня мені тісна.

1954

Забыть о них бы хоть немного.
А не смогу... Упало солнце
В мир мёртвых балок и долин.
Нет-нет!
Я всё переживу тихонько,
Как придорожная полынь!

1954

МАТЕРИ

Приснилась, смотрящей с укором.
В глазах твоих боль и грусть.
Не скоро, ой, как не скоро
К тебе я, мама, вернусь.

Не жди, не ходи, ради Бога,
За выгон встречать у ветлы.
Из тундры длинна дорога.
Мои кандалы тяжелы.

...Не снись мне, моя родная,
Ведь после такого сна
Мне воздуха не хватает,
Пустыня в снегах тесна.

1954

ПЕГАС
І. Савичу

Сліпого в шахті я коня побачив.
Зігнувши голову аж до колін,
Тягав надсадне вагонетки він
В зворушливій покірності конячій.
О горопашний, згорблений, незрячий,
Стань. Зноровись. Рви пута. Краще скін,
Аніж неволя, бич і коногін
Та віхоть сіна тухлого в придачу.
А ти ж колись із вершником своїм
В надхмар'ї мчав у леті навіснім
До верховини світлої Парнасу.
Авжеж, немає сумніву, це ти,
Приборканий володар висоти,
Я взнав тебе, нещасний мій Пегасе.

1953

* * *

Вже ні іскри вогню у світильнику,
Він нікчемний тепер черепок,
Де я, серце спаливши, замовк
У кайданах раба і невільника.
Я ж, писавши, горів білим пломенем
І в борні за Вкраїну зітлів.
Тут до жовтих оцих папірців
Душа кожним рядком прицвяхована.

ПЕГАС
И. Савичу

Слепую я увидел в шахте клячу.
Понурив низко голову, тащил
Конь вагонетки из последних сил
В безропотной покорности конячей.
О, бедолага, сгорбленный, незрячий,
Восстань. Взбодрись. Рви путы. Лучше смерть,
Чем в рабстве коногона бич терпеть
И сена тухлого пучок в придачу.
Не ты ль со всадником своим когда-то
Летел над тучами бесстрашно и крылато
К вершине светлой, что зовут Парнас?
Не сомневаюсь я, что это ты —
Лишённый крыльев, гений высоты.
Тебя узнал я, бедный мой Пегас.

1953

* * *

Нет в светильнике искры огня,
Он никчемный теперь черепок,
Где я, сердце сжигая, замолк.
Кандалы на руках у меня.
Всё ж писал и горел этим очень я,
За Отчизну борьбой было пламя.
К этим жёлтым листкам со стихами
Каждой строчкой душа приколочена.

* * *

Дивлюся: розірвавши ланцюги,
Живее Вкраїна знов, як за Богдана,
Аж тут підступнні люті вороги
Кують на неї вже нові кайдани.
Тополі споглядаю уночі, —
Усе б, здавалося, і ясно, й просто,
А бачу в небо підняті мечі,
Які стримлять, волаючи про помсту.
Куди не глянь, лежить страшна печать
Споганеного нашого століття.
Тож як мені про ту красу співать,
Коли чуття прекрасного убиті?

1991

* * *

Я — недорізаний. Я вбивця, живодер, —
Як віріти брехливій пропаганді.
Сидів в гестапо, в сигуранці, МВД,
Ходив у месниках, о, ні, не в банді,
Горів вогнем Мазепи, Гарібальді
І не згінавсь ніколи і ніде.
То не зійду й тепер із цього шляху
І не зречусь своєї сторони, —
Хоч, лютий кате, кинь мене на плаху,
Хоч розіпни!

1992

* * *

Смотрю, как разорвавши злые путы,
Как при Богдане, Украина снова,
Но снова подступает враг к ней лютый,
Куёт уже ей новые оковы.
На тополя любуюсь я в ночи,
И всё, казалось бы, спокойно и на месте,
А вижу — в небо подняты мечи
В стремлении к кровавой новой мести.
Куда не глянь, на всём лежит печать
Испорченного нашего столетья.
Так как же мне красоты воспевать,
Когда во мне убиты чувства эти?

1991

* * *

Я — недорезанный, убийца, изувер, —
Как можно верить лживой пропаганде?!
Сидел в гестапо, в сигуранце, в МВД,
Был в мстителях я, а совсем не в банде!
Горел огнём Мазепы, Гарибальди
И не сгибался никогда, нигде.
Другого и поныне мне пути нет,
Я не открою в отреченьи рот,
Пусть хоть палач меня на плаху кинет,
Пусть хоть распнёт!

1992

ПО-ВСЬОМУ

Минулося. Усе вже за плечима, —
Відмучився, відплакав, догорів.
Кому ж, кому оці убогі рими?
Кому сушив сонетні сухарі?
Колись ховався з ними в казематах,
Тепер вже с тризубом на них печать
Тих самих троглодитів біснуватих, —
Мовляв: *«Дєржать і нє пущать!»*
Та виведуть усіх на чисту воду,
Вам не сховатись, глуму не минуть, —
Вас виставлять перед лицем народу
І поіменно назовуть!
Я ж одійду без ремства, без обиди,
Трудних своїх не дочекавши жнив,
Малого не покину сліду,
Як і не жив.

1993

ПОДЗВІННЯ

Відходячи, не вірші я покину, —
Це мертві квіти на моїй труні.
В них зойк, в них біль за тебе, Україно,
Це негучне подзвиння по мені.

1993

ОБО ВСЁМ

Уж всё прошло. Уже в конце дороги я.
Отмучался, отплакал, нет уж сил.
Ах, рифмы, вы кому нужны, убогие?
Кому сонетов сухари сушил?
Когда-то прятал их я в казематах,
Теперь на них с трезубцем есть печать
Тех самых троглодитов бесноватых,
Чей лозунг был: *«Держать и не пущать!»*
На чистую всех выведут их воду,
Не спрячутся и сраму не минут, —
Их выставят перед лицом народа
И поимённо назовут!
Без злобы, не вкусив плодов труда,
Уйду, словно в трудах не рвал я жил,
И не оставил малого следа,
Как и не жил.

1993

ПОМИНАЛЬНЫЙ ЗВОН

Уйдя, я не стихи оставлю ныне
Венок на гроб свой неживых цветов.
В них стон и боль души об Украине,
Негромкий звон по мне колоколов.

1993

* * *

Мале моє сердешне книженя,
Приймімо все, хай буде так, як буде.
Ну, де нам, бідним, микатись на люди,
Не сівши на крилатого коня?
В бушлаті табірнім, у чунях, в свиті
Не личить пнутись на стрімкий Парнас,
Там все боги вгодовані і ситі,
Вони ж затюкають, поглянувши на нас.
Тож ми подибаєм собі, небого,
Без Гутенберга до людей простих
Та й проживем в любові серед них
До суду Божого страшного.

ДВА ТРИБУНАЛИ

Мене судив військовий трибунал
За Україну, за крамольні вірші.
Той меч вбива поетів наповал,
Та трибунал поезії страшніший, —
Бо він за лжу, за віршики погані
Засуджує лакуз ще за життя
На електричне крісло забуття,
На кару вічного неіснування.

ПІДГОТУВАВШИ ПЕРШУ ЗБІРКУ

Готова в невідому путь, —
Хоч би яка була розплата —
Стоїть вона, ще не розп'ята,
Як ті приречені, що ждуть
Блискучої сокири ката.

* * *

Сердечная книжоночка моя,
Мы примем всё, пусть будет так, как будет.
Ну, разве, бедным, выбиться нам в люди,
Не оседлав крылатого коня?
В рванье, в обмотках, в лагерном бушлате
Не стоит на высокий лезть Парнас,
Там боги сытые в златой сидят палате,
Они ж затюкают, едва взглянув на нас.
Давай пойдём, убогая, туда,
Без Гуттенберга, где найдём людей простых
И проживём в любви мы среди них
До страшного, до Божьего суда.

ДВА ТРИБУНАЛА

Меня судил военный трибунал
За Украину, за стихи о ней.
Тот меч разит поэтов наповал,
Но трибунал поэзии страшней,
Ведь он за ложь в паршивеньких стишках
Суровое выносит наказание:
Стул электрический — при жизни забывания
И кару непризнания в веках.

ПОДГОТОВИВ ПЕРВЫЙ СБОРНИК

Уж в путь неведомый пора, —
Какой бы ни была расплата —
Он ждёт, пока что не распятый,
Как ждали блеска топора
Приговорённые когда-то.

МУЗА

Давно колись в підуманському селі
Явилась, любо, ти мені малому.
Був день день майовий, сонце. Журавлі
Верталися із вирою додому.
Ти голос мій збудила з німоти,
Писати вірші хлопця научила
И, вірна обранцю своєму, ти
Дала словам його убогим крила.
Поезію — важкй тягар хреста —
Я взяв собі на плечі без принуки,
Хоч знав, що на Голгофу не проста
Дорога розпачу, страждань і муки.
Коли ж за волю й честь, за право жить,
Перо відклавши, взяв я гостру сброю
І став з лихим нападником до бою,
Ти партизанила в лісах зі мною,
Не покидаючи мене й на мить.
І нині я тебе, свята, благаю, —
Не покидай, не покидай мене,
Ходім до самого-самого краю...
Колись нас, може, хтось та прочитає
І тихим словом пом'яне.

МУЗА

Под Уманью в село, давно когда-то,
Ко мне, мальчонке, ты пришла, любимая,
В день майский солнечный, когда в часы заката
Домой вернулась стая журавлиная.
Мой голос пробудив из немоты,
Слагать стихи учила без усилья
И, верная своей природе, ты
Дала моим словам убогим крылья.
Поэзию — тяжёлый груз креста —
Взвалил себе на плечи добровольно,
Хоть знал, что на Голгофу не проста
Дорога, будет тяжко мне и больно.
Когда ж необходимый долг возник
Ввязаться в бой за жизнь, за честь, за волю,
Перо я отложил, был честный воин,
Ты партизанила в лесах со мною,
Меня не покидая ни на миг.
И ныне я прошу тебя, святая, —
Не покидай меня в часы невзгод,
Пойдём со мной до самого до края...
Когда-нибудь нас кто-то прочитает
И, может, тихим словом помянёт.

* * *

Я не співець чудовної природи.
Павло Грабовський

Люблю і я красу, дари природи,
На мальви гляну за сусідський тин,
А бачу в них чорнобильский полин,
Що смертю став для нашого народу.
Троянд вдихаю тонкий аромат,
Милуюся на буйну зелень хащів, —
Враз бачу непохованих солдат,
Покинутих в лісах напризволяще.
Читаю неокласиків рядки,
Проходжу строф окреслені алеї —
Насадження дбавливої руки, — але їх
Затмарюють нав'язливі гадки.
І вже пече нестерпний біль розпуки,
Нам в серце б'э їх безневинна кров.
Вони нелюдської зазнали муки, —
Драй-Хмара, Филипович і Зеров*.
Ген, дуб стоїть в осінній позолоті,
І я — плечистий велетню, прости —
Вже бачу шибениці і хрести,
Нам витесані із твоєї плоті.

* * *

Я не певец причудливой природы.
Павел Грабовский

Люблю полюбоваться на природу.
Взгляну на мальвы за забор соседский я,
А вижу в них Чернобыля последствия,
Что смертью стали нашему народу.
Я роз вдыхаю тонкий аромат,
Меня чарует буйный рост травы, —
Непогребённых вижу я солдат,
В лесах покинутых на произвол судьбы.
Я строки неоклассиков читаю,
Хожу меж строф прочерченной аллеи,
Посаженных с заботой, но болею
Той думой, что мой разум затмевает.
И нестерпимо боль печёт разлуки,
Нам в сердце бьёт невинная их кровь
За их нечеловеческие муки, —
Драй-Хмара, Филиппович и Зеров*.
Вот дуб стоит в осенней позолоте,
И я — плечистый великан, прости —
Уж виселицы вижу и кресты,
Что вырубят нам из дубовой плоти.

---

* Михаил Афанасьевич Драй-Хмара (1889–1939) – украинский поэт, литературовед, переводчик. Погиб на Колыме.
Павел Петрович Филипович (1891, Кайтановка, Киевская губ. – 1937, ур. Сандармох, Карелия) – украинский поэт и литературовед. Николай Константинович Зеров (1890, Зеньков, Полтавская обл. – 1937, Сандармох, Карелия) – украинский литературовед, поэт – мастер сонетов, лидер группы «неоклассиков», переводчик античной поэзии.

ПОВЕРНЕННЯ

Вві сні до мене молодість вночі
Негадано у гості завітала,
В шинелі, з автоматом на плечі
З'явилася, як вирок трибуналу.
Поправивши скривавлені бинти,
Вона сказала, голову підвівши:
— Задля своїх неоковиріних віршів —
Як мог покинуть поле бою ти?
— В строю твоє порожнє місце нині —
Твоїй беспечності гіркий докір, —
Коли стоить над прірвою Вкраїна,
Пождуть Петрарка, Байрон і Шекспір.
— Вставай, ходім! Звучить наказ Енеїв,
Як і колись, у партизанські дні:
«Вкраїне жде, окрадена в огні!
Здобудь її, або сконай за неї!»
І нерішучість я свою здолав,
Переборов тяжких років утому, —
Я кинув дім, вернувся знов до лав,
Хоч знав, живим вже не вернусь додому.

* * *

О, Господи! Чи справді ти розкута?
Я все життя цієї ждав пори,
Чому ж кують на мене й досі пута
Ті самі цензори й редактори,
Слизькі, гнучкохребетні словоблуди?
Таврований вернувшись із Інти,
Я мушу неведимкою іти
По тій дорозі, що веде в нікуди.

ВОЗВРАЩЕНИЕ

Во сне явилась молодость ко мне,
Негаданно, словно лавина с гор,
В шинели, с автоматом на ремне
Пришла, как трибунала приговор.
Кровавые поправила бинты,
Сказала, мне в глаза сурово глядя:
Скажи, своих стихов каких-то ради,
Как мог покинуть поле боя ты?
В строю твоё пустое место ныне.
Забудь беспечность и помочь спеши
Над пропастью стоящей Украине,
Пусть ждут Петрарка, Байрон и Шекспир.
— Вставай, идём! — звучит наказ Энея,
Из партизанских дней звучит он мне:
«Ждёт Украина помощи в огне!
Спаси её или погибни с нею!»
Отбросив нерешительность свою
И тяжких лет печальный опыт свой,
Я дом покинул и опять в бою,
Хоть знаю, не вернусь живым домой.

* * *

О Господи! Действительно ль раскован?
Всю жизнь пришлось мне эту пору ждать.
Но почему куют оковы слову
Редакторы и цензоры опять?
О, словоблуды, бесхребетные, как слизни!
Клеймённым я вернулся из Инты
И должен невидимкою идти
Дорогой в никуда теперь по жизни?

ШОВІНІСТАМ

Сто літ ви набиваєтесь в брати,
Щоб дерти шкуру з того ж таки брата.
Ви й нині прагнете нас запрягти
І непокірних кинути за грати.
Принісши нам і розух, і напасть,
Не радуйтесь завчасно, людомори,
Народ наш все помалу переборе
І приневолити себе не дасть.
Повидохнуть запроданці й приблуди,
Ненависна імперія згниє.
Була Вкраїна, Україна э,
Вкраїна вічно буде!

* * *

Вже Переяслав був, Батурин, Крути,
А нині, маєш, Новоросія і Крим.
О, хижі зранені імперські спрути,
Це ж ваш улюбленний шантаж, котрим
Вы прагнете в Союз нас повернути.
О, ні, ба й та Співдружность недоречна.
Як вашим вірити словам, присягам,
Коли наставили ви в спину меч нам, —
Усяка спілка з вами небезпечна,
Як смерть в ЧАЕС, прикрита саркофагом.

ШОВИНИСТАМ

Сто лет вы набиваетесь к нам в братья
Затем, чтоб шкуру драть с того же брата.
И ныне открываете «объятья»,
Чтоб непокорных бросить в казематы.
Нам принесли разруху и напасть,
Не радуйтесь до срока, людоморы,
Народ наш все напастья переборет
И вновь закабалить себя не даст.
Предатели подохнут и приблуды,
Проклятая империя сгниёт,
А Украина и её народ
Вовеки есть и будут!

* * *

В былом Переяславль, Батурин, Круты,
А ныне Новороссия и Крым.
Имперские хищны и раненые спруты.
То ж ваш излюбленный шантаж и им
Пытаетесь вы нас вернуть в Союза путы.
Но и Содружеству существовать не вечно.
Как вашим верить нам словам, присягам,
Когда нацелили вы в спину меч нам? —
Опасна с вами связь всегда, конечно,
Как смерть в ЧАЭС, прикрыта саркофагом.

ПЕРЕКЛАДИ ІЗ ГАЛАКТІОНА ТАБІДЗЕ

СИНІ КОНІ

Мов пасмо туману над меркнучим болотом,
Одвічної землі мигтіли береги.
Кінця не видно їм; нічого не було там,
Крім туги мертвої, крім тиші навкруги.

Крім тиші навкруги під тягарем холодним,
Знайшла притулок там лише журба одна.
В очах погас вогонь, лежиш в труні безодній,
Лежиш в глухій труні. Ні радощів, ні сна.

За днем летить услід бездушних днів погоня
Між божевільних лиць, між лісом кістяків.
О дні як марева, о дні на синіх конях,
Мчите до мене ви в кладовище віків?

Не шкода їх мені — хай часу мчать потоки:
Взголів'я вічного сльоза не оросить,
Видінням все пройде. І пристрасть мук жорстоких
Спаде, як біль душі у молитовну мить.

Там квіти не ростуть, по втомі сна нема там,
Пристанище знайдеш лише в могильній тьмі.
Невтримним полум'ям в пориві біснуватім
В даль сині коні мчать у гуркоті громів.

Хто йменння назове, впізна обличчя вбоге,
Хто вчує заклик твій, повірить хто йому?
В лабетах у потвор не жди повік підмоги.
Химер сплетіння сплять, занурені в пітьму.

ПЕРЕВОДЫ ИЗ ГАЛАКТИОНА ТАБИДЗЕ

СИНИЕ КОНИ

Как космы тумана над тёмным болотом,
В извечной земле берега есть глуши.
Не видно конца им, и нет ничего там,
Помимо мертвящих тоски и тиши.

Помимо тиши там под прессом холодным
Нашла себе место печаль лишь одна.
В глазах нет огня, в гробу ты бездонном.
Ни радостей нет и нет даже сна.

Летит день за днём в бездушной погоне
Меж леса скелетов, меж лиц маньяков.
И днями оседланы синие кони,
Ко мне ли вы мчитесь в кладбище веков?

Но мне их не жаль — пусть времён мчат потоки:
Слеза к изголовьям их не упадёт.
Виденьем пройдёт страсть мучений жестоких,
Души боль в мгновенье молитвы пройдёт.

Цветы не растут там, и не дано сна там.
Могильную тьму лишь найдёшь вместо дома.
Огнём негасимым, путём бесноватым
В даль синие кони мчат в грохоте грома.

Кем был бы распознан в обличье ужасном,
Кто клич твой услышит, поверит ему?
У монстров в когтях ждать спасенья напрасно,
В сплетеньи химер, погружённых во тьму.

Склепіння неба лиш ніщо не закриває,
Над числами воно паде промінням ниць.
Бездушні дні летять кудись за небокраєм
Між лісом кістяків, між божевільних лиць.

В землі чи по землі, тавровані прокляттям,
Де в сірім тумані одвічний край знімів,
Нестримним полум'ям в пориві біснуватім
Десь сині коні мчать у гуркоті громів.

ПЕРЕКЛАДИ ІЗ ДЖОНА КІТСА

ДО ОСЕНІ

Пора достатку, зрілості й дощів,
Ти радиш із осіннім сонцем раду,
Як гронами обтяжити кущі
Повитого по стінах винограду.
Як соком сповнити плоди ясні
На яблуні, що гнеться біля стріхи,
Налить гарбуз. В гаю на косогорі
Шорстких ліщин округлити горіхи,
Для бджіл ростити квіти запашні, —
Хай думають, що довго теплі дні,
Нестимуть мед у щільники прозорі.

Ти скрізь серед принесених дарів, —
Або сидиш в стодолі між снопами,
Де косу вітерець тобі розплів,
Із поля тягнучи в одкриті брами,
Чи, маком одурманена міцним,
Спиш на стерні, і серп лежить твій долі,
Якого жито жде. Чи, на плече

И лишь небосвод не закроет ничто там,
Лучами на числа он падает ниц.
Бездушные дни мчатся за горизонтом
Меж леса скелетов и бешенных лиц.

В земле, под землёй ли с клеймом распроклятым,
Где в сером тумане в краю вечном кома,
Огнём негасимым, путём бесноватым
В даль синие кони мчат в грохоте грома.

ПЕРЕВОДЫ ИЗ ДЖОНА КИТСА*

К ОСЕНИ

Хозяйка зрелости, дождей, достатка — ты
Держать совет с осенним солнцем рада:
Как гроздьями обременить кусты
Увитого по стенам винограда.
Как сок налить в плоды, те, что висят
На яблоне, что гнётся под стрехой,
И в тыкву, а на косогоре в роще
Чтоб дал орех крупней орешник молодой,
Для пчёл цветов усилить аромат,
Пусть верят — долго дни тепла стоят,
И мёда в ульи принесут побольше.

Дарами всякими твой переполнен стол.
А ты сидишь между стогами вся в заботах,
Где ветерок косу тебе расплёл
И запах внёс полей через ворота.
Иль, одурманенная крепким маком,
Спишь на стерне, и серп лежит твой рядом,
Которого ждёт рожь. И на плечо

---

* Джон Китс (John Keats, 1795–1821) – английский поэт

Снопа бадьоро взявши, легко з ним
Хисткою кладкою ідеш поволі,
Чи стежиш біля нагніту в стодолі,
Як чистий сік у довбанку тече.

Де співи весняні? Де співи ті?
Забудь про них. В твоїх ніжніші чари,
Коли на лан півтони золоті
Впадуть од зарум'яненої хмари.
Рій комарів тоді дзвенить вгорі,
То в'ється вниз, то догори й застигне
У затишку, де мирно спить ставок.
Чуть голоси ягнят на пустирі,
Спів цвіркуна і в гущині малини —
Вільшанки свист, а в синім небі лине
Прощальне щебетання ластівок.

ПЕРЕКЛАДИ ІЗ РЕДЬЯРДА КІПЛІНГА

ЗАПОВІТ

Коли не губишся в збентеженій юрбі,
Яка винить тебе у власному одчаї,
Хай сумніваються, ти впевнений в собі
І всі ті сумніви поблажливо стрічаєш;

Якщо ти вперто ждеш, зневаживши утому,
Якщо, осуджений, зненавиджений, ти
Зумієш, участі не взявши сам у тому,
Без надто мудрих слів повз наклепи пройти;

Сноп бодро взяв, легко несёшь однако,
Хотя идти по шаткой кладке в гору надо,
Или следишь, как из под пресса с виноградом
Сок чистый в бочку весело течёт.

Где ж пение весны? Где песни те былые?
Забудь о них. Твои нежней и лучше,
Когда на поле краски золотые
Падут от зарумянившейся тучи.
Рой комаров, звенящий на заре,
То вьётся вниз, то в высоте застынет
В тиши, где дремлет озерца хрусталь.
Вон, голоса ягнят на пустыре,
Поёт сверчок, а там — в густой малине
Малиновка свистит, а в неба сини
Несётся ласточек прощальный щебет в даль.

ПЕРЕВОДЫ ИЗ РЕДЬЯРДА КИПЛИНГА

ЗАВЕЩЕНИЕ

Коль не теряешься в смущённой ты толпе,
Которая винит тебя же в собственном отчаянье,
Пусть сомневаются, уверен ты в себе,
Сомненья снисходительно встречая их;

Коль, утомленье одолев, ты ждёшь упорно,
Коль осуждён и ненавидим ты,
Пройдёшь без споров ты, не делая упор на
Премудрость слов, сквозь стену клеветы;

---

* Киплинг, Редьярд (Kipling, Rudyard) (1865—1936), английский писатель и поэт. Лауреат Нобелевской премии по литературе (1907).

Як вмієш мріяти, не ставиш мрії бранцем,
І мислити, з думок не роблячи мети,
Якщо, невдачу й успіх мавши, ти
Складеш одну ціну обом цим ошуканцям;

Якщо мовчиш, коли твої думки шахрай
Калічить, щоб піймать немудрого в окови;
Чому життя віддав — все знищено украй, —
Ти ж на руїнах знов берешся до будови;

Якщо, зібравши враз усі свої скарби,
На карту ставиш їх, не боячись програти;
А втративши, почнеш спочатку, без журби,
Не прохопившися ні словом про утрату;

Якщо примусиш серце, нерви, тіло ти
Служити більш тобі, аніж вони спроможні,
Нехай все знищено в грудях, давно порожніх,
А воля все-таки велить тобі іти;

Як гідність збережеш, говорячи з юрбою,
З царем ведучи річ, не втратиш простоти;
Якщо помірно всі рахуються з тобою
І зла тобі ніхто не зможе принести;

Як шістдесят секунд нестримної хвилини
Ти бігом вартісним заповниш у труді, —
Тоді земля твоя, увесь твій світ тоді,
І більше — гідний ти ім'я людини, сину!

Коль можешь ты мечтать, не став рабом мечты,
И мыслить, мысли в самоцель не превращая,
Коль неудачу и успех имеешь ты,
Обоим сразу цену им одну давая;

Коль ты молчишь, хоть мысль твою подлец
Калечит, чтоб поймать наивного в оковы;
Чему жизнь отдал — всё разрушено вконец, —
Ты ж на руинах строить будешь снова;

Коль ты, собрав всё, чем ты был богат,
На кон, без страха проиграть, поставишь смело;
А, проиграв, ты будешь только рад,
Что заново начать ты сможешь дело;

Коль сможешь сердце, нервы, разум свой
Напрячь превыше всякого предела,
Всё уничтожено пускай в груди пустой,
Но воля заставляет делать дело;

Коль ты с достоинством беседуешь с толпой,
Коль простоту хранишь ты, речь ведя с царём;
Коль целый мир считается с тобой,
И насолить тебе никто не сможет злом;

Коль шестьдесят секунд минуточки любой
Потратишь для полезного труда, —
То вся земля, весь мир — твои тогда,
Достоин званья человека ты, сын мой!

ПЕРЕКЛАДИ ІЗ ЯНА РАЙНІСА

ПОВАЛЕНІ СОСНИ

Приморських дюн стрімкі, найвищі сосни
Звалив грізних вітрів порив.
Вони віками рвались догори,
Нескорені, суворі, вінценосні.

«Ти нас, незламних, вороже, на мить
Звалив. Та бій ще буде неминучий.
Проти насильства полум'ям пекучим
У кожній гілці ненависть кипить.»

І в море сосни вийшли кораблями,
Стрімкими щоглами рвучись в блакить.
Хай шторми стогнуть, шквал нехай шумить,
Та сосни далі борються з вітрами.

«До світла наш нестриманий похід.
Лютуй, жбурляй вали, ворожа сило,
Трощи борти, порви міцні вітрила, –
Ми вдалеч пройдемо, де сонця схід!»

1949

ПЕРЕВОДЫ ИЗ ЯНА РАЙНИСА

ПОВАЛЕННЫЕ СОСНЫ

Приморских дюн стройны и длинны сосны,
Но грозный ветер повалил их всех.
Они веками устремлялись вверх,
Суровы, непокорны, венценосны.

«Ты нас, несломленных, сумел на миг свалить,
Но знай, что будет битва настоящая.
Против насилья, в нас огнём горящая,
В хвоинке каждой ненависть кипит.»

И в море сосны вышли с кораблями.
И мачт до неба грозен стройный вид.
Пусть штормы стонут, шквал пускай шумит,
Но сосны дальше борются с ветрами.

«В стремленье к свету мы спешим вперёд.
Гневись, валы швыряя, сила вражья,
Круши борта, но мы не дрогнем даже —
Мы в даль пойдём, где солнца ждёт восход!»

1949

---

* Райнис Ян (Янис Плиекшанс, 30.8.1865 — 12.9.1929) латышский поэт, драматург, общественный деятель, народный поэт Латвийской ССР.

ПЕРЕКЛАДИ ІЗ БАЙРОНА

СЕННАХЕРІБОВА ПОРАЗКА

Ассирієць упав, наче вовк до кошар"*,
Пломенів на полках злота й пурпуру жар.
Списів сяйво було наче зорі рясні,
Що на водах тремтять в Галілеї ясній.
Ніби листя в гаю, коли літо в порі,
Було військо чуже при вечірній зорі.
Ніби листя в гаю, коли осінь дихне,
Вдень розметане скрізь було військо гучне.
Ангел смерті над ним свої крила простер
І в обличчя дихнув, і напасник помер.
Обважніли серця в тих, що падали ниць,
Лиш відсвічує смерть із одкритих зіниць.
Онде кінь розпростерся, із ніздрів тонких
Гордий подих не б'є так, як перше, із них.
Смертна піна коня, що стекла на траву,
Схолодніла, як вал в темну ніч грозову.
Зблідлий вершника труп он лежить на землі,
І заржавлений щит, і роса на чолі.
І знамена, і списи покинуті тут,
Тихо в шатрах безмовних, і сурем не чуть.
Тільки плач по Ассирії, вдовий, важкий,
І повергнуті в храмі Ваальські божки.
Міць поган, яку меч подолати не зміг,
Перед блиском Господнім розтала, як сніг.

1953

* Перший рядок належить Миколі Зерову.

ПЕРЕВОДЫ ИЗ БАЙРОНА

СЕННАХЕРИБОВО ПОРАЖЕНИЕ

Ассириец упал, словно волк на отару,
И горит на полках злато с пурпуром яро.
Пик сияние было звёзд небесных светлее,
Что на водах озёрных дрожат Галилеи.
Словно листья в лесу, когда лето в поре,
Было войско чужое при вечерней заре.
Словно листья в лесу, когда осень настала,
Вражье войско повсюду днём разметало.
Свои крылья простёр над ним Ангел смерти,
Лишь дохнул, и обидчика нет уж на свете.
Тяжелели сердца тех, что падали ниц.
И светилась лишь смерть из отверстых глазниц.
Где-то конь распростёрся. Из тонких ноздрей
Не услышать дыханья уже прежних дней.
И, как в ночь грозовую пенистый вал,
Стыла смертная пена в траве, где он пал.
Бледный всадника труп тоже рядом лежит,
Лоб покрылся росой и заржавленный щит.
И знамёна, и копья брошены тут.
Стало тихо в шатрах, трубы уж не поют.
Только плач по Ассирии вдов небывалый,
И повергнуты в храме истуканы Ваала.
Мощь язычников меч одолеть бы не смог,
Своим Блеском, как снег, растопил её Бог!

1953

ПЕРЕКЛАДИ ІЗ ВІЛЬЯМА ШЕКСПІРА

СОНЕТИ

1

Ми пагінці плекаємо кущів,
Щоб відновить красу троянди ними.
Хай кущ старий і всохне без дощів, —
Весною пагін молодий цвістиме.
А ти, в свій блиск закоханий без меж,
Марнуєш скарб, позичений в природи,
І з голоду серед достатку мреш,
Жорстокий вороже своєї вроди.
Провіснику весняної снаги,
Коротких днів окрасо нетривала,
Твоя самітність нині в ланцюги
Потік життя безжально закувала.
Над світом змилуйся і дар краси.
Новим вікам назустріч понеси.

2

Як сорок зим, суворі й невмолимі,
Чоло твоє поріжуть молоде,
А врода юності більш не цвістиме
І вже зів'ялим листом опаде, —
Що скажеш ти, де молодості шати?
Слова: «Я зберігав недбало їх»
Ганебним будуть вироком звучати
Тоді в устах, розтратнику, твоїх.
Чи відповідь не краща від тієї:
«Оце мій син, на нього подивись,

ПЕРЕВОДЫ ИЗ УИЛЬЯМА ШЕКСПИРА

СОНЕТЫ

1

Мы новые побеги бережём,
Чтоб куст украсить свежих роз цветеньем.
Куст старый сохнет, не полит дождём,
А молодой побег в цвету весеннем.
Самовлюблённый, даром тратишь, что ж,
Природой щедро данное богатство ты,
И с голоду средь изобилья мрёшь,
Жестокий враг своей же красоты?
Весенних сил беспечный предсказатель,
Знай, красоты весенней краток срок.
И одиночества цепями в результате
Тебя скуёт неумолимый рок.
Над миром смилуйся и дар своей красы
Векам навстречу новым понеси.

2

Лишь сорок зим суровых пролетят,
Свой след на лбу прорезав молодом,
Цвет юности уж не вернуть назад,
Когда завявшим он отпал листом.
Что скажешь ты, где юности уборы?
Слова «Я сберегал небрежно их»
Звучат тебе суровым приговором,
Из губ, растратчик, вылетев твоих.
Ответ другой звучал бы веселей:
«Вот сын мой, посмотрите, полон сил,

В нім виправдання старості моєї
І свідчення, яким я був колись.»
Раз по раз дивлячись на сина свого,
Подібним станеш сам до молодого.

3

В свічадо глянь на свій дозрілий квіт, —
Чи то ж не час тобі нащадка мати?
Сівби уникнувши, обдуриш світ,
Якусь жону позбавиш благодаті.
Котра з дівчат не дасть під твій посів
Свойого лона безколосу ниву?
Та й хто б самозакоханий хотів
Зійти в могилу, занедбавши жниво?
Ти — матері свічадо, і вона
Стрічає там свої далекі квітні.
Так і до тебе юність чарівна
Загляни в зморщок вікна непривітні.
Не кинеш сліду в пам'яті людській, —
То сам умри, і згине образ твій.

4

Ти, любий марнотрате, не владар
Отого спадку, що марнуєш нині, —
Природа щедра, та красу не в дар,
А в позику лише дає людині.
Чому ж, скупарю, зловживаєш ти
Щедротами, що дані для роздачі?
Чому ціннотам ве даєш рости,
Ховаєш скарб, як той лихвар ледачий?
Ти — сам крамар і сам же — покупець,
Сам — розкрадач у свого Я господі.

В нём оправданье старости моей,
И доказательство, что я таким же был.»
И ты, любуясь отпрыском своим,
Себя вновь ощущаешь молодым.

3

Увидишь в зеркале ты зрелости черты.
Не время ль заводить тебе дитятю?
Ведь сева избежав, мир обманул весь ты,
И женщину лишил ты благодати.
Под твой посев какая из девиц
Откажет в ниве лона, плуг не зная?
Какой закоренелый эгоист
Сойдёт в могилу раньше урожая?
Ты — зеркало для матери. Она
Встречает там свои далёкие апрели.
А ты в морщинах своего окна
Не хочешь юность видеть неужели?
След не оставив в памяти людской,
Ты сам умрёшь и сгинет образ твой.

4

Ты тратишь, милый мот, чужой товар.
Не промотай напрасно ипотеку.
Щедра природа, но красу не в дар,
А в долг даёт на время человеку.
Скупец, что ж злоупотребляешь ты
Щедротами, что дали для раздачи?
И капиталам не даёшь расти,
Как ростовщик ленивый, их лишь пряча?
Ты — покупатель сам, сам продавец,
Своё сам расхищаешь с давних пор.

Та як життю настане вже кінець, —
Не станеш ти перед судом, як злодій?
Свою красу — намарне вжитий скарб —
В могилу візьмеш ти, лихий скупар.

5

Всевладний час зродив краси взірець,
Що досконалістю вражає зір.
Тоді нищителем стає творець
І нищить свій неперевершний твір.
Це ж саме він під вітру дикий рев
Жбурляє літо злій зимі до ніг,
І пада лист, і стигне сік дерев,
І всю красу вкриває мертвий сніг.
Коли б не квітів запахущий хміль —
Текучий бранець у тюрмі зі скла, —
Забули б ми в морози й заметіль
Красу весни, що квітами цвіла.
У цій тюрмі зелений гине лист,
Не пахощі — душі і тіла вміст.

6

Не дай зимі нищівною рукою
Весни й твоєї погубити шал.
Жагою сповни будь-який фіал,
Помнож скарби не літом, а весною.
Це — не лихварство, гідне осороми,
А з власної краси належний зиск,
Це сил поновлення і юний блиск,
Це десять Я навколо тебе в домі.

Когда наступит жизни вдруг конец,
Не будешь ли ты выглядеть, как вор?
Свою красу — пустую трату средств —
В могилу ты возьмёшь, лихой скупец.

5

Всевластный миг красы рождает образец,
Что совершенством поражает зрение.
Но разрушителем становится Творец,
Непревзойдённое своё круша творение.
Под ветра дикий рёв всесильный Бог
Бросает лето в ноги злой зиме
Лист падает, в деревьях стынет сок,
И всю красу скрывает мёртвый снег.
Когда бы не цветов благоуханный хмель —
Текучий пленник в тюрьмах из стекла,
Забыли б мы совсем в морозы и метель
Красу весны, что вся в цветах цвела.
В тюрьме стеклянной смерть нашёл зелёный лист.
Не аромат — душа и тело тут слились.

6

Не дай зиме безжалостной рукой
Весны твоей сгубить живой накал.
Наполни жаждою своей любой фиал,
Умножь сокровища не летом, а весной.
Стяжательство достойно осужденья.
Но красота не для того дана.
И выгода, что нам даёт она —
Десятка Я в дому столпотворенье.

Ти щастя десять би разів помножив,
Якби відбився в десятьох синах.
Що візьме смерть? Хіба нікчемний прах,
Бо погасить твого вогню не зможе.
Вродливий ти, тож не давай краси
Під вістря невмолимої коси.

7

Поглянь на схід, як в сяйві благовіснім
Лице вогненне ранок підійма,
І вся земля тим променям навкісним
Вітання шле, ясніючи сама.
Зеніту дійде світла колісниця,
Як молодість — найкращої пори,
І ми за сяйвом повертаєм лиця,
Рвучись душею й тілом догори.
Коли ж з горба небесного поволі
Світило стомлене іде на спад,
Його красу забувши, мимоволі
Ми до землі вертаємось назад.
Пополудні й твою забудуть вроду,
І сам помреш, як не поновиш роду.

Ты счастье в десять раз бы смог умножить,
Коль в десяти бы отразился сыновьях.
Что примет смерть? Только ничтожный прах.
Огонь твой погасить она не сможет.
Красив ты, ну так не давай своей красы
Под остриё неумолимое косы.

7

Глянь на восход, как в благостном сиянье,
С лицом румяным наступает утро.
И вся земля, освещена лучами,
Приветы светлые всем людям шлёт как будто.
Идёт в зенит светила колесница,
Как молодость, когда во всём успех.
И мы к сиянью обращаем лица,
И рвёмся мы душой и телом вверх.
Когда ж с холма небесного под вечер,
Устав, светило повернёт на спад,
И мы, его красу забыв беспечно,
На землю возвращаемся назад.
За полдень жизни вся краса твоя пройдёт.
Умрёшь, забытым, если не продолжишь род.

8

Ти — музика, чого ж музичні звуки
Печаль породжують в очах твоїх?
Чом любиш те, що завдає лиш муки,
Радієш прикрощам і прагнеш їх?
Ті звуки, здружені в однім концерті,
Твій дух бентежать, нищать супокій?
В них докір лиш самотності упертій
І докір безпотомності твоїй.
Чи чуєш ти, як струни дружним ладом
Озвалися на ніжний звук струни?
Неначе пісню, посідавши рядом,
Співають батько, мати і сини.
І звуки ті без слів проголосили:
«В твоїм житті не має соло сили».

9

Чи втримує тебе від шлюбу страх,
Щоб не лилися сльози удовині?
Якщо ж краса, не втілена в синах,
Разом з тобою щезне в домовині,
То безпотомною жоною світ
Розпачливо ридатиме в жалобі.
Син — втіха удовина: мужів цвіт
Живе для неї в синовій особі.
Не щезне скарб змарнований, о ні!
Він тільки з рук перейде в інші руки.
То гине світла врода повесні,
Як не несуть її сини і внуки.
Чи має добрі до людей чуття,
Хто сам собі вкорочує життя?

8

Ты — музыка, но почему же звуки
Рождают лишь печаль в глазах твоих?
Ты любишь то, что порождает муки,
Рад горестям, блаженство ищешь в них?
А звуки, что звучат в концерте хором,
Твой дух смущают, твой покой крушат,
И служат одиночеству укором,
Тебя за жизнь бездетную стыдят?
Ты слышишь, как все струны дружным ладом
Отозвались на нежный звук струны,
Как будто песню дружно, сидя рядом,
Запели папа, мама и сыны.
И звуки те без слов провозгласили,
Что в твоей жизни не имеет соло силы.

9

Страшит тебя, поди, не брак, а страх
За горькую вдовы твоей судьбу.
Краса, не воплотившись в сыновьях,
С тобой исчезнет навсегда в гробу.
И в безутешном трауре своём
Рыдает мир бездетною вдовой.
Сын — утешение вдовы, и в нём
Ей образ мужа видится живой.
Не пропадёт сокровище, о нет!
Оно лишь перейдёт в другие руки.
А красота погибнет по весне,
Коль не несут её сыны и внуки.
Имеет чувства добрые для прочих,
Кто сам свою жизнь делает короче?

10

Спростуй чутки, позбавлені підстав,
Що, люблений, нікого ти не любиш
І спадщину, що від батьків дістав,
Ганебно так, так нерозважно губиш.
Жорстокий вороже, в добрі своїм
Вдаєшся ти до нищення й розбою, —
Ти люто батьківський руйнуєш дім,
Що мусив буть поновлений тобою.
Змінися сам, тоді змінюсь і я.
Чи треба ліпшого любові дому?
Ласкавий будь, як зовнішність твоя,
І стань господарем у домі свому.
Змінись — таж любиш ти мене, відай, —
І синові свої скарби віддай.

11

Йдучи в ущерб, ти в синові ростеш,
Що навесні плекав колись при собі.
Він твій вогонь несе в своїй особі,
Його снага стає твоєю теж.
Це мудрості закон, який стоїть
Основою усіх основ назавше.
Вогонь життя без нього, відпалавши,
Навік би згас за шість десятиліть.
Хай безпотомно йдуть у небуття
Безликі й ниці пасерби природи.
Тобі ж вона не шкодувала вроди,
І мусиш ти продовжити життя.
Вона тебе різьбила на печать, —
Пора вже й відбиватися почать.

10

Слух опровергни, если хватит сил,
Что ты, любимый, никого не любишь.
Наследство, что от предков получил,
Позорно, необдуманно ты губишь.
Как враг, не дорожишь своим добром,
Прибег к уничтоженью и разбою.
Отеческий крушишь ты злобно дом,
Что должен восстановлен быть тобою.
Сам изменись, чтоб изменилась я.
И дома лучше для любви не нужно.
Да будет, как твой лик, душа твоя.
И в доме стань хозяином радушным.
Изменишься — и нас любви ждёт рай.
Своё богатство сыну передай.

11

Идёшь в ущерб, но вырастаешь в сыне.
Его весной ты нянчил, как младенца.
Он твой огонь несёт в лице и сердце.
И сила общая у вас отныне.
Тот мудрости закон на белом свете —
Основа всех основ, и важен до сих пор.
Ведь без него бы бытия костёр
Навеки отпылал за шесть десятилетий.
Пусть, обрывая поколений нить,
Уйдут в небытиё бездетные дебилы.
Тебя же красотой природа наградила.
Обязан ты в потомках жизнь продлить.
Она тебя ваяла, как печать.
Пора печатать оттиски начать.

12

Коли годинника подзвіння сонні
Звістують дня померклого відхід.
Коли безжально сніг ляга на скроні
І осипається фіалки цвіт;
Коли тремтять безлисті верболози,
Де в спеку тінь була для череди,
А вицвіт літа у снопах на возі
Трясе остюччям сивим бороди, —
Я думаю про квіти нетривалі —
Краси твоєї швидкоплинний цвіт, —
Невже судилось їм в років проваллі
Загинути, осиротивши світ?
О ні! Не знищить їх коса осіння,
Коли від них розсіється насіння.

13

О, не міняйся, будь же сам собою!
Не будеш ти собою, живши сам.
Свою красу ти б міг зробить тривкою,
Коли б віддав її своїм синам.
З лиця землі тоді не зможе стерти
Твойого образу жорстокий час.
Ти будеш сам собою і по смерті
У спадкоємцеві своїх окрас.
Хто дасть палити батьківську господу?
Та син її статечний береже ж.
В зимові дні, у спеку і негоду
Супроти бурі, шашеля й пожеж.
Коханий мій, не будь же марнотратом, —
Ти батька мав, то будь і сам же татом.

12

Когда твоих часов печальный бой
Тебе, что день ушёл, напоминает,
Снег на виски ложится сединой,
И лепестки с фиалок облетают.
Когда трепещет без листвы лоза,
Где тень была в жару у водопоя,
И лета выцветы в снопах, что на возах
Трясут колючею седою бородою.
Я в думах: дней цветам даётся мало,
Красы твоей так краткосрочен пир.
Неужто суждено в годов провалы
Погибнуть им, осиротив весь мир.
Не уничтожит их коса осенняя,
Коль семена рассеяли растения.

13

О, не меняйся, будь самим собой!
Не будешь ты собой, живя один.
Твою красу умножил бы с лихвой,
Когда б ты захотел, любимый сын.
С лица земли тогда уже стереть
Твой облик не сумело б время злое,
Его не уничтожит даже смерть,
Его потомки понесут с собою.
Кто сжечь позволит своих предков дом?
И сын его оберегает яро:
Зимой и летом, по ночам и днём,
От бури, наводненья и пожара.
Любимый мой, не забывай о том, —
Был у тебя отец, так стань же сам отцом.

14

По зорях я гадати не бажаю,
Хай знана астрономія мені,
Я не скажу, чи бути урожаю,
Чи голоду, пожежам і війні.
Я й за хвилину наперед не бачу
Ні бур, ані морозів, ні відлиг,
Царям не врочу успіхів, невдачі,
Що в знаках неба сховані від них.
Та я одне пророчу безпомильно,
З очей зірок твоїх читаю те:
Квіт правди і краси цвістиме спільно,
Як по тобі нащадок твій зросте.
Коли ж на світі не залишиш сина,
Загине правда і краса загине.

14

А я гадать по звёздам не желаю,
Хоть астрономия известна мне.
Не предскажу я, быть ли урожаю,
Иль голоду, пожарам и войне.
Не вижу даже за минуту наперёд
Я бурь, морозов и невзгод иных,
Царей беда или победа ждёт,
Что в знаках неба спрятаны от них.
Одно лишь предсказанье мне доступно,
Его читаю в звёздах глаз твоих:
Цвести красе и правде совокупно,
Когда в потомке вырастишь ты их.
Коль не появится на белый свет сын твой,
Погибнет правда вместе с красотой.

ПЕРЕКЛАДИ ІЗ ДАВИДА ГОФШТЕЙНА

У МОРГУ

На мармуровому столі два трупи...
Блідий світанок їх сюди привів.
І от:
В тумані, десь на тротуарі,
На дві краплинки менше нині
Людський потік несе...
Та на зачовганім камінні
Брудних чобіт якоїсь пари
Відсутній буде слід —
І все...

ПЕРЕВОДЫ ИЗ ДАВИДА ГОФШТЕЙНА

В МОРГЕ

На мраморном столе два трупа...
Бледный рассвет их сюда привёл.
И вот:
В тумане, где-то на тротуаре,
На две капельки меньше ныне
Людской поток несёт...
И на зашарканных камнях
Грязных сапог какой-то пары
Отсутствовать будет след —
И всё...

---

* Гофштейн Давид Наумович (25.7. 1889–12.7.1952), еврейский советский поэт.

ІВАН ГРИГОРОВИЧ ПАЛАМАРЧУК

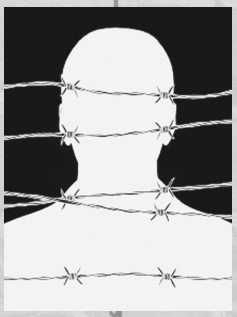

Народився в 1911 р. в с. Чорне Чернянського р-ну Одеської обл. У роки війни Паламарчук перебував на окупованій території та співпрацював з ОУН-УПА. Був заарештований у 1945 р. і отримав 20 років каторжних робіт за участь в УПА. Термін відбував у «Рєчлазі» на Воркуті. Знову був арештований у так званій «справі Паламарчука». У 1952 р. трибунал Бєломорського військового округу виніс вирок у «справі Паламарчука»: розстріл. До страти засуджено було п'ять чоловік. Вирок виконано 22 грудня 1952 р. у м. Вологді.

Іван Паламарчук — друг поета В. Косовського. У таборі Паламарчук вів щоденник, писав вірші. Він зміг переслати з табору на Україну три посилки, в яких були заховані і його записки про життя в таборах. Хочеться вірити, що повернуться до нащадків щоденники і вірші Івана Паламарчука і розкажуть про те, як жили ці люди в той час, коли поезія борців за волю України прирівнювалася до організації повстання проти влади.

ИВАН ГРИГОРЬЕВИЧ ПАЛАМАРЧУК

Родился в 1911 г. в с. Чёрное Чернянского р-на Одесской обл. В годы войны Паламарчук находился на оккупированной территории и сотрудничал с ОУН-УПА. Был арестован в 1945 г. и получил 20 лет каторжных работ за участие в УПА. Срок отбывал в «Речлаге» на Воркуте. Вновь был арестован по так называемому «делу Паламарчука». В 1952 г. трибунал Беломорского военного округа вынес приговор по «делу Паламарчука»: расстрел. К расстрелу приговорены пять человек. Приговор приведён в исполнение 22 декабря 1952 г. в г. Вологде.

Иван Паламарчук — друг поэта В. Косовского. В лагере Паламарчук вёл дневник, писал стихи. Он смог переслать из лагеря на Украину три посылки, в которых были спрятаны и его записки о лагере. Хочется верить, что вернутся к потомкам дневники и стихи И. Паламарчука и расскажут о том, как жили эти люди в то время, когда поэзия борцов за свободу Украины приравнивалась к организации восстания против власти.

* * *

Не жахнуся, Україно люба,
Якщо десь за мурами тюрми,
Вирвуть очі, виб'ють мені зуби
І на смерть затопчуть чобітьми.
Скорше я жахнуся на тім світі
І на Бога кинусь, якщо він
Зробить так, що згублять тебе діти
І загине твій останній син.

Воркута, 1949 р.

ЕНКАВЕДИСТ

Ой нащо ще й таке мені горе,
Я і так маю чорну біду:
Вчора дівчину бачив з майором,
Мов берізку в цвіту молоду.
І така вона ніжна і мила,
А задумані очі в імлі.
І не брови, а ластівка крила
Разгорнула на білім чолі.
Кучеряві її густі коси,
Мов на сонці каштан восени,
А в очах золота тоски осінь
Виглядає з блакиті весни.
І уста наче маки червоні,
Ледь розквітлі дитячі уста.
А в майора руді, сиві скроні:
Йому років вже більше півста.
У майора рябі, жовті щоки,
Замість носа — сови хижий дзьоб,
Але в нього погони широкі

* * *

Не ужаснусь, родная Украина,
Хоть я не вырвусь из тюремных пут,
Пусть вырвут мне глаза, пусть сердце вынут,
Пусть сапогами до смерти забьют.
Скорее ужаснусь я на том свете,
На Бога кинусь, коль допустит он,
Чтобы тебя твои сгубили дети
И был последний сын твой истреблён.

Воркута, 1949 г.

ЭНКАВЭДИСТ

Ой, зачем с этим встретился горем,
Я и так уж имею беду:
Нынче девушку видел с майором,
Молодую берёзку в цвету.
Так мила и нежна, но открыл я
Грусть-печаль во взгляде несмелом.
И не брови, а ласточка крылья
Развела на лбу её белом.
Так кудрявы, густы её косы,
Как на солнце каштан осенний.
А в глазах золотистая осень
Спорит с голубизною весенней.
Губы — алые маки весною,
Чуть расцветшие детства уста.
У майора ж виски с сединою,
Да и лет-то ему за полста.
С желтизной его в оспинах щёки,
Нос, как клюв у совы, хищный взгляд,
Но зато он в погонах широких,

І багато блискучих оздоб.
Чи ж вона хлам багатий той любить?
Ні, не любить! Бо хлам — не любов,
У майора гнилі, криві зуби,
І в зелених очах якась кров.
На словах тільки ви і хороші.
Творці втоми, страждань і пітьми.
Ви купуєте радість за гроші
І торгуєте підло людьми.
Кричите, що у вас тільки воля,
А погляньте на себе з гори:
Скрізь страждання, скрізь сльози й неволя,
Скрізь в колючих дротах табори.
Якби все це — то тільки б півгоря,
Я сказати чого б більше знайшов.
Та боюсь, бо в гидкого майора
На зелених очах людська кров.
Зустрічатися з ним я не хочу,
Бо він душить за горло слова,
Бо він правді стріляє ув очі,
Але правда і в ранах жива.

Воркута, 1951 р.

ПАДАЮТЬ СНІЖИНКИ

Відлетіло літо, відшуміли трави,
Сивину на скронях вишили літа,
Наче поцілунки стомлені, ласкаві,
Падають сніжинки на мої уста.
Падають сніжинки, падають біляві,
Наче давні мрії, наче давні сни.
І журба до серця тулить руки мляві

И, как ёлка, блестит от наград.
Что ж она хлам богатый тот любит?
Нет, не любит! Ведь хлам — не любовь.
Кривы с гнилью майорские зубы
И в зелёных глазах чья-то кровь.
На словах хороши, но фальшивы,
Лишь страданий творцы вы и тьмы.
Покупаете страсть за гроши вы
И торгуете подло людьми.
Вы кричите, — у вас лишь свобода,
Обмануть всех пытаетесь зря:
Сплошь — лишь слёзы, неволя, невзгоды,
Сплошь — в колючке стоят лагеря.
Только б это — так только полгоря.
И о прочем немало есть слов.
Но боюсь я ужасно майора,
В чьих зелёных глазах чья-то кровь.
Повстречаться хочу с ним едва ли,
Ведь за горло он душит слова.
Сколько б правде в глаза ни стреляли,
Только правда и в ранах жива!

Воркута, 1951 г.

ПАДАЮТ СНЕЖИНКИ

Пролетело лето, смолкли песни птичьи.
Годы вышивают седину в висках.
Словно поцелуи нежные девичьи
Падают снежинки, тают на губах.
Белые снежинки падают, как звёзды,
Как мечты былые, как давнишний сон.
И тоска жмёт сердце вновь незваной гостьей,

І на мить виймає спогад з далини.
Вулицями сяють електричні плеса,
Мерехтять сніжинок золоті рої...
Де ти, моя юність, зоряна Одесо!
Де ті теплі очі, що були мої.
Зникло непомітно щастя у тумані,
Мерехтять сніжинки, мов акацій цвіт,
А навколо хмари журяться багряні,
А навколо хмари, а навколо дріт.
Падають сніжинки... Каторга проклята...
По снігу колона змучених бреде.
Блимає очима смерть із автомата,
А життя співати проситься з грудей.

Воркута, 1951 р.

* * *

За бараками в тундрі смеркає,
Пада з неба пуржиста мука.
Тихий вечір з-під даху сотає
Золотистая нить павучка.

Обірветься тонка павутина —
Зникнуть зорі з небес голубих,
Чи згадаєш мене, Украпно,
У ті дні, що бажав я тобі?

И воспоминанья пробуждает в нём.
Золотистым роем, густо, как завеса,
Мельтешат снежинки в свете фонарей...
Где ж ты, моя юность, милая Одесса?
Где глаза любимой, что была моей?
Скрылось незаметно счастье за туманом.
Мельтешат снежинки, как акаций цвет.
А кругом — лишь тучи в зареве багряном,
Да колючий провод, да без счёту бед.
Падают снежинки... Каторга лихая...
По снегам колонна бедолаг бредёт.
Пусть из автомата смерти глаз сверкает,
Жизнь, как песня, рвётся из груди в полёт!

Воркута, 1951 р.

* * *

За бараками в тундре день тает
И пурга с неба сыплет муку.
Тихий вечер под кровлей сплетает
Золотистую нить паучку.

Оборвётся вот-вот паутина,
Скоро зори исчезнут с небес.
Вспомнишь ли обо мне, Украина,
В дни, которых желал я тебе?

У ті дні, коли будуть всі вдома
На честь волі справляти банкет,
Чи згадаешь колись невідома,
Як співав невідомий поет?

Ой чому я згадав про це, нене?
Ой чого так пече в голові?
Простягнув чорний вечір до мене
Сині руки в червоній крові.

Обривається боляче рима,
Ніч земну застеляє красу...
Смерть слідкує за мною очима,
Піднімаючи гостру косу.

Ой як хочеться, Боже мій, жити,
Ой як хочеться бачити знов,
Як цвіте, як хвилюється жито,
Як шумить віховіття дібров.

Ой як хочеться бачить весною
Неосяжних степів синю даль.
Але смерть вже стоїть наді мною,
Піднімаючи чорну вуаль.

У вікно стука чорна могила,
Чути регіт крізь плач і виття.
Ой вернись, ой вернись, моя сило,
Щоб боротись за радість життя!

Воркута, 1951 р.

В эти дни, когда будут все вместе,
В честь свободы устроив банкет,
Вспомнишь в день, что пока неизвестен,
Песнь, что пел неизвестный поэт?

Ой, зачем я о том, мама, вспомнил?
Ой, моя голова, не гори!
Снова тянет ко мне вечер чёрный
Руки синие в красной крови.

Обрывается рифма от боли,
Ночь скрывает земную красу...
Смерть глазами следит не за мной ли,
Для меня свою точит косу?

Ой, как хочется, Боже мой, жить-то!
Ой, как хочется видеть мне вновь,
Как цветёт, как волнуется жито,
Как шумят ветви вечных дубов!

Ой, как хочется видеть весною
Необъятных степей синь и даль!
Только смерть уж стоит надо мною,
Поднимая печально вуаль.

В окна чёрная лезет могила,
Слышен хохот сквозь стоны и вой.
Ой, вернись, ой, вернись, моя сила,
Чтоб вернуть радость жизни борьбой!

Воркута, 1951 г.

В. КОСОВСЬКОМУ

У товариша теж очі карі,
Очі теж у задумі й журбі.
Прийди, сядь на брудні мої нари,
Поговорим про волю собі.
Пригадаєм, в минуле поринем —
Хто із друзів загинув коли.
Поговорим, як нашу Вкраїну
На колючих дротах розп'яли.

В. КОСОВСКОМУ

Мой товарищ старый тоже кареглаз,
И глаза его полны тоски и боли.
Ты ко мне на нары грязные залазь,
Потолкуем меж собою мы о воле.
Помянём погибших в страшную годину,
Позабыть друзей сумеем мы едва ли.
Потолкуем, как родную Украину
На колючих проводах распяли.

ВАСИЛЬ ДМИТРОВИЧ ПЕТРІВ
(РОМАН ПИСАРЧУК)

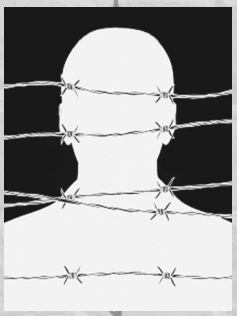

Про В. Петріва нам нічого невідомо, крім двох збережених віршів українською мовою. Відомості з Банку даних Московського "Меморіалу":
Петрів Василь Дмитрович (Писарчук Роман Антонович). Народився в 1927 р., Дрогобицька область, Миколаївський район, с. Воля Велика. Українець. Гастроном-експедитор. Проживав у Львові. Арештований 11 січня 1957 р. Засуджений 10.10.57 р. Львівським облсудом по ст. 54-10 ч.1 КК УРСР (ст. 54 КК УРСР відповідає статті 58 КК РСФСР 1938 р.) до 10 років ВТТ. У 1961 році визнаний особливо небезпечним рецидивістом. Термін відбував у Воркуті. Постановою ПВР УРСР 1960 року термін знижено до 6 років.
Звільнений 11.01.1963 р.

ВАСИЛИЙ ДМИТРИЕВИЧ ПЕТРИВ
(РОМАН ПИСАРЧУК)

О В. Петриве нам ничего неизвестно, кроме двух сохранившихся стихотворений на украинском языке. Сведения из Банка данных Московского "Мемориала":
Петрив Василий Дмитриевич (Писарчук Роман Антонович). Родился в 1927 г., Дрогобычская область, Николаевский район, с. Воля Великая. Украинец. Гастроном-экспедитор. Проживал во Львове. Арестован 11 января 1957 г. Осуждён 10.10.57 г. Львовским облсудом по ст. 54-10 ч.1 УК УССР (ст. 54 УК УССР соответствует статье 58 УК РСФСР 1938 г.) к 10 годам ИТЛ. В 1961 году признан особо опасным рецидивистом. Срок отбывал в Воркуте. Постановлением ПВС УССР в 1960 году срок снижен до 6 лет.
Освобождён 11.01.1963 г.

ОСТАННІЙ ЕТАП

Білі, білі, задубілі,
Ні шматиночки на тілі,
А барак — труна.
Дошка в дошку — ні щілини.
З десять кубиків ялини,
А труна одна.
Лежать рівно, штабелями,
Наче зняті з пилорами
Мерзлі горбилі.
Скільки їх — кому цікаво?
Х — наліво, Х — направо...
Етап до землі.
А земля тверда, холодна
І приняти їх не годна,
Каже: ждіть весни.
Вчора зеки, нині — трупи
Щільно складені докупи,
Хто-зна ч'ї сини.
На пальцях фанерні бірки,
Скрізь нудотний запах сірки,
Чи, може, гниття.
В грудях від пробою дірки —
Слід останнної провірки
На смерть і життя.
Тундра біла, очуміла...
Ніч на сніжну постіль сіла,
Місяць пре в зеніт.
Але сонце править світом,
Водить промінним магнітом —
Пише Богу звіт.

Воркута, 1953 р.

ПОСЛЕДНИЙ ЭТАП

Побелели, задубели,
Нет ни лоскутка на теле,
Гроб — теперь их дом.
Доска в доску — нет ни щели.
Десять кубометров ели.
Все лежат в одном.
Мёрзлыми рядами, ровно,
С пилорамы сняты словно,
Горбылём лежат.
Сколько их — кто знает, право?
Икс — налево, икс — направо.
Нет пути назад.
Холодна и камня твёрже,
Их земля принять не может,
Ждите, мол, весны.
Были — зэки, трупы — ныне,
Плотно, кучами большими.
Чьи они сыны?
Каждый — с биркою фанерной.
Тошнотворный запах серный,
Или, может, гниль.
На груди у всех есть метка —
Штык на жизнь проверил метко
Лагерную пыль.
В тундре белые метели...
Ночь на снежной спит постели,
Свет луна свой льёт.
Но о богом позабытом
Солнце-царь лучом-магнитом
Богу шлет отчёт.

Воркута, 1953 год

ПАРТИЗАНСЬКИЙ ЕТЮД

Замерзлий брід,
Від броду слід —
Кривавий слід в яругу.
Були бої...
Пройшли свої —
Лишили тіло друга.
Лежить навзнак,
Стиснув кулак,
Напіврозкриті очі,
Немов ще раз
В цей грізний час
На світ цей глянуть хоче.
Лежить один —
Чийсь брат, чийсь син,
Надія й оборона.
Трофейний кріс
Надвоє тріс —
Ні одного патрона.
Він тут поліг,
Упав на сніг,
Своїй землі на груди —
І вже нема...
Така зима,
І тиша, тиша всюди...
Лиш вдалині
По кружені
Злітаються ворони.
Летять, летять

ПАРТИЗАНСКИЙ ЭТЮД

Замёрзший брод,
И след ведёт
Кровавый до овражища.
Здесь шли бои...
Прошли свои,
Оставив труп товарища.
Лежит ничком,
Земли сжав ком,
Глаза полуоткрыты.
В последний раз
В сей грозный час
Как будто бы глядит он.
Лежит один.
Чей брат, чей сын,
Надежда, оборона?
Трофейник там
Напополам
Расколот. Ни патрона.
Здесь принял смерть.
На белый снег
Родной земли пал грудью.
Стоит зима,
И тишина
Звенящая повсюду...
Лишь вдалеке
Кружат уже —
Слетаются вороны.
Летят, летят

(продовження стор. 360)

Псалтир читать,
Справляти похорони.
А потім ніч
Із всіх сторіч
Засвітить в небі душі...
Як віднайду
Твою звізду,
Мій незабутній друже?

(продолжение стр. 361)

Псалтирь читать,
Справлять пир похоронный.
Душ-светлячков
Из всех веков —
В ночи свет во Вселенной...
Как я найду
Твою звезду,
Дружище незабвенный?

МАРІЯ ВАСИЛІВНА ПОТИКЕВИЧ-ЗАБОЛОТНА

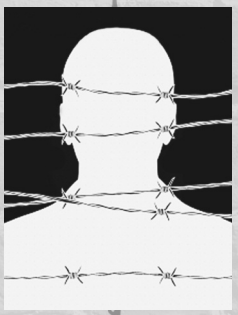

Народилася в 1924 р. в с. Оришківці Гусятинського р-ну Тернопільської обл. в учительській родині. В 1941 р. у Львові вступила в юнацьку організацію ОУН, закінчила курси медсестер і під час окупації німцями Львова пішла на Волинь в УПА з групою повстанців. У березні 1946 р. її заарештували і засудили до 10 років таборів в Комі АРСР. Після звільнення у 1956 р. вийшла заміж за політв'язня В. Заболотного, а через рік повернулася в Україну.

До виходу на пенсію працювала в районній лікарні. Вона з гідністю винесла всі тяготи табірного життя і після повернення в Україну вела активне громадське життя. Брала участь у створенні «Народного Руху», «Товариства української мови», «Союзу українок», Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих» і очолювала його місцеве відділення. Видала кілька збірок віршів. Нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня. Померла Марія Потикевич-Заболотна на 83-му році життя в січні 2007 року.

МАРИЯ ВАСИЛЬЕВНА ПОТИКЕВИЧ-ЗАБОЛОТНАЯ

Родилась в 1924 г. в с. Оришковцы Гусятинского р-на Тернопольской обл. в учительской семье. В 1941 г. во Львове вступила в юношескую организацию ОУН, окончила курсы медсестёр и во время оккупации немцами Львова ушла на Волынь в УПА с группой повстанцев. В марте 1946 г. её арестовали и приговорили к 10 годам лагерей в Коми АССР. После освобождения в 1956 г. вышла замуж за политзаключённого Вл. Заболотного, а через год вернулась в Украину.

До выхода на пенсию работала в районной больнице. Она с достоинством вынесла все тяготы лагерной жизни и по возвращении в Украину вела активную общественную жизнь. Принимала участие в создании «Народного Руха», «Товарищества украинської мови», «Союза украинок», «Всеукраинского общества политзаключённых и репрессированных» и возглавляла его местное отделение. Издала несколько сборников стихов. Награждена орденом княгини Ольги III степени. Умерла Мария Потикевич-Заболотная на 83 году жизни в январе 2007 года.

ВОГНІ

У Воркуті на будівництві наводять порядок, спалюють усяке сміття. А для нас радість — справжнє Свято Вогню.

Докиньте поліно, хай краще палає,
Вогонь між снігами горить.
І пісню козацьку, стрілецьку, бурлацьку
Розбудимо ще до зорі.
В походи збирались козацькі обози,
Запивши медами бої,
А ми у неволі уп'ємось димами.
Вогонь хай палає в багні.
Докиньте поліно, сідайте довкола,
Сушить онучі на ногах,
У пісню долийте гарячого слова,
Щоб жар спалахнув у серцях!
Щоб доля на волю меча не гострила,
Вогонь не гасили дощі,
Щоб десь далеко при світлі нічному
Молились за нас матері.
Горять і тріскочуть, блищать, рожовіють,
Цілунки дарують ясні,
Ласкаві обійми нам пламінь дарує,
Палають пророчі вогні.

ОГНИ

В Воркуте на строительстве наводят порядок, сжигают всякий мусор. А для нас радость — настоящий Праздник Огня.

Подкиньте полено, сильней пусть пылает!
Огонь, меж снегами гори!
И песнь казаков, стрельцов, бурлаков мы
Разбудим ещё до зари.
В поход казаки собирали обозы,
Запивши медами бои,
А мы здесь в неволе упьёмся дымами.
Огонь, на болоте гори!
Подкиньте полено и рядом садитесь
Онучи сушить на ногах,
А в песню долейте горячего слова,
Чтоб жар разгорелся в сердцах!
Судьба чтоб на волю меча не острила,
Огонь от дождя чтоб не гас,
Чтоб в доме далёком лампада светила,
И мамы молились за нас.
Горят и трещат, блестят, розовеют,
Как будто целуют они,
И огненной ласки даря нам объятья,
Пылают, пророчат огни!

МОВА

Рознесися, рідна пісне, по всій Україні,
В кожнім серці щирім, вірнім, відізвися нині.
Призабута, рідна мово, вставай із руїни,
Посміхнися, рідне слово, в душі України.

Тебе гнали, били, рвали, в Сибір вивозили,
У тюрмі тебе стріляли, кидали в могили.
А поети в нас про мову боялись писати:
Викликали на догану, або «Йди за грати».

Вирвалась, мов з вулкану, на світ цей гнітючий,
І воскресла всім на славу, твій шлях всемогучий.
Нагадай чужим і рідним: «Тут я господиня,
Будьте другом моїм гідним, тут моя твердиня».
Мова — скеля, мова — мудрість,
мова — це багатство.
Мови рідної не знати — душевне жебрацтво!

ЯЗЫК

Разнесись, родная песня, по всей Украине,
В каждом добром, верном сердце отзовись отныне.
Речь родная, что забыта, восстань из руины.
Улыбнись, родное слово, в душе Украины.

Тебя гнали, били, рвали, в Сибирь вывозили,
В тюрьмах в грудь тебе стреляли, прятали в могиле.
А поэты речь родную забывали кротко,
Приговоры их пугали и тюрьмы решётка.

Вырвалась, как из вулкана, ты на свет гнетущий
И воскресла всем на славу, путь твой всемогущий.
Накажи своим и пришлым: «Я — хозяйка ныне.
Будьте добрыми друзьями. Здесь моя твердыня.»
Крепость, мудрость и богатство —
наша речь родная.
Нищ душою украинец, речь свою не зная!

СЕРЦЕ МОЄ

Бережи, моє серце, всі тайни,
Бережи, щоб сильніше було.
Бо у споминах літ незвичайних
Ти міцніти навчилась давно.
Мене віршів Тарасових вчили
З ранніх літ, поки в школу пішла...
Мої рідні, де ваші могили?
З вдячнним серцем до вас я прийшла.
Старість вам поклонилась заскоро,
Підточила недуга зіло...
Моє серце, будь впертим і смілим,
Аби гром ще послати на зло!

СЕРДЦЕ МОЁ

Береги, моё сердце, все тайны,
Береги, чтоб сильней тебе стать.
Память горькая лет чрезвычайных
Научила тебя крепчать.
Я стихи Тараса учила
С юных лет, когда в школу пошла...
Где, родня моя, ваши могилы?
С благодарным к вам сердцем пришла.
Как вы быстро состарились телом!
Вас скосили недуги со злом...
Моё сердце, будь стойким и смелым,
А врагов разразит Божий гром!

ЛЕОНІД ІВАНОВИЧ РЯБЧЕНКО

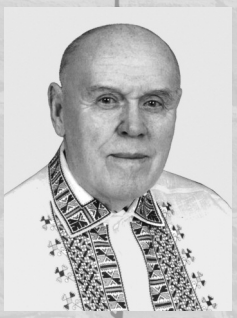

Народився 2.09.1925 р. в с. Снітин Лубенського району Полтавської обл. в родині з козацькими традиціями. В 1945 р. був призваний до лав Радянської Армії. У Німеччині познайомився з членами УНО, потрапив під нагляд МДБ і в день демобілізації був заарештований. У 1948 р. військовий трибунал засудив Л. Рябченко до 25 років таборів. Термін покарання відбував в Особливому таборі «Мінеральний» м. Інта, Комі АРСР. Двічі тікав з табору за що до 25 років ув'язнення було додано ще 50 років, так що загальний термін досяг 75 років неволі. Коли в 1950 р. готувалося повстання політв'язнів в Інті під кодовою назвою «Північне сяйво», Л. Рябченко врятував від розправи 146 ув'язнених, знищивши документи штабу. У 1963 р. Л. Рябченко був реабілітований по всіх трьох судимістях.

Його побратимами були майстри українського слова Г. Кочур і Н. Лукаш. Спілкування з ними надихнуло Рябченко на письменницьку працю. Їм написані вісім художньо-документальних книг про боротьбу українців за Волю. Нині Л. Рябченко — генерал-хорунжий і член Ради старійшин Українського козацтва, нагороджений «Козацьким хрестом з мечами».

ЛЕОНИД ИВАНОВИЧ РЯБЧЕНКО

Родился 2.09.1925 г. в с. Снитин Лубенского района Полтавской обл. в семье с казацкими традициями. В 1945 г. был призван в ряды Советской армии. В Германии познакомился с членами УНО, попал под наблюдение, и в день демобилизации был арестован МГБ. В 1948 г. военный трибунал приговорил Л. Рябченко к 25 годам лагерей. Срок отбывал в Особом лагере «Минеральный» в г. Инта, Коми АССР. Дважды бежал с лагеря, за что к 25 годам заключения было добавлено ещё 50 лет, так что общий срок достиг 75 лет неволи. Когда в 1950 г. готовилось восстание в Инте под кодовым названием «Северное сияние», Л. Рябченко спас от расправы 146 заключённых, уничтожив документы штаба. В 1963 г. Л. Рябченко реабелитирован по всем трём судимостям. Его побратимами были мастера украинского слова Г. Кочур и Н. Лукаш. Общение с ними вдохновило Рябченко на писательский труд. Им написаны восемь художественно-документальных книг о борьбе украинцев за Волю. Ныне Л. Рябченко — генерал-хорунжий и член Совета старейшин Украинского казачества, награждён «Казацким крестом с мечами».

* * *

Серед страждань у неволі караюсь
В лютім холоднім краю,
Очі в молитві до неба здіймаю,
Долю благаю свою:
Доле святая, прилинь на розмову
Рано, як сонце встає,
Вложиш в уста чудотворнеє Слово,
Серце розважиш моє.
Душу наповниш вогнем Прометея,
Здіймеш її в вишину,
Хай, пролітаючи скрізь над Землею,
Пісню співає дивну.
Пісню, що збуджує світлі надії,
Віру вселяє в серця,
Здійснює в муках породжені мрії
Волі і правди борця.
Будь мені, Доле, світильником ясним
В морі кривавих страждань,
Сили додай мені серед нещастя
В час нелюдських катувань.
А коли серце тривожно заб'ється,
Чуючи визвольний грім,
Пісня з грудей моїх вільно поллється
Славним потоком своїм —
Доле, всміхнися до мене привітно
І на бандурі заграй.
Згинуть не дай нам у світі безслідно,
Каменю в руки не дай!

Мінлаг, Інта. БУР 3-го ОЛПу, 1954 р.

* * *

Гибну в неволе, ужасно страдаю
В лютом холодном краю.
К небу в молитве глаза поднимаю,
Долю молю я свою:
Поговорить приди, Доля святая,
Рано, как солнце взойдёт.
Слово чудесное вложишь в уста мне,
Сердце моё оживёт.
Душу наполнишь огнём Прометея,
Пустишь в небесный полёт.
Пусть, над Землёю летя всё быстрее,
Дивную песню поёт.
Песню, что будит мечты потаённые,
Веру вселяет в сердца,
Осуществляет, в муках рождённые,
Мысли за правду борца.
Будь же мне, Доля, ясным светильником
В море кровавых болей.
Среди несчастий меня сделай сильным ты
В час зверской пытки моей.
А когда сердце тревожно забьётся,
Слыша гром освобожденья,
Песнь из груди моей вольно польётся,
Как водопада теченье.
Так улыбнись же мне, Доля, пошире
И на бандуре сыграй.
Сгинуть бесследно не дай в этом мире,
Камня мне в руки не дай!

Минлаг, Инта. БУР 3-го ОЛПа, 1954 г.

* * *

Скоро, скоро усіх рідних діток своїх
Україна гукне по всім світі.
На той оклик святий в рідний край золотий
Ластівками летітимуть діти.
І ми теж серед них в сяйві днів весняних,
Після горя, страждань і розлуки
За родинним столом над широким Дніпром
Стиснем міцно натруджені руки.

Мінлаг, Великдень, 9 квітня 1949 р.

* * *

Скоро, скоро всех их — своих деток родных
Созовёт со всех стран Украина.
И на клич тот святой в край родной золотой
Дети все, словно ласточки, ринут.
И мы будем средь них в блеске дней золотых
После горя, страданий, разлуки.
За семейным столом над широким Днепром,
Мы пожмём наши крепкие руки.

Минлаг, Пасха, 9 апреля 1949 г.

ІВАН САВИЧ ЛУК'ЯНЕКО
(ІВАН САВИЧ)

Народився 19.01.1914 р. в с. Савинки на Чернігівщині. Вірші почав писати зі шкільної лави. У 1930 р. друкується його перший вірш. У 1934 р. приїжджає до Києва, працює в газеті і навчається у Київському університеті. Доля зводить Савича з Рильським, Сосюрою, Тичиною. З перших днів війни Савич пішов на фронт. У 1942 р. був поранений і потрапив у полон до фашистів. Вижив в німецьких таборах і повернувся в Україну у 1945 р. Після війни працював у Старобільському пединституті. В 1948 р., коли готувалася до друку перша збірка його поезій був заарештований і засуджений до 25 років таборів. Термін покарання відбував в "Мінлазі" (м. Інта, Комі АРСР). Усі події тих днів Савич описав у книзі «Інтинські тернії». Реабілітований у 1956 р.
Повернувшись в Старобільськ, Савич працював в місцевій школі. У 1957 р. вийшла його перша книга. З тих пір видав близько 30 книг і залишив безліч невиданих віршів.
У листопаді 2000 року Іван Савич пішов з життя.

ИВАН САВВИЧ ЛУКЬЯНЕНКО
(ИВАН САВИЧ)

Родился 19.01.1914 г. в с. Савинки на Черниговщине. Стихи начал писать со школьной скамьи. В 1930 г. печатается его первое стихотворение. В 1934 году приезжает в Киев, работает в газете и учится в Киевском университете. Судьба сводит Савича с Рыльским, Сосюрой, Тычиной.
С первых дней войны Савич ушёл на фронт. В 1942 г. был ранен и попал в плен к фашистам. Выжил в немецких лагерях и вернулся в Украину в 1945 г. После войны работал в Старобельском пединституте. В 1948 г., когда готовился к печати первый сборник поэзий, был арестован и приговорён к 25 годам лагерей. Срок отбывал в «Минлаге» (г. Инта, Коми АССР). Все события тех дней Иван Савич описал в книге «Інтинські тернії». Реабилитирован в 1956 г.
Вернувшись в Старобельск, Савич работал в местной школе. В 1957 г. вышла его первая книга. С тех пор издал около 30 книг и оставил множество неизданных стихов.
В ноябре 2000 г. Иван Савич ушёл из жизни.

* * *

Останню напружну силу:
В промерзлій, мов камінь, землі
Довбаємо братську могилу,
Й росиниться піт на чолі,
І падає вниз, ніби сльози...
Готово. Ховати пора.
Їх дев'ять, вже скутих морозом,
Десята — ще юна сестра.
Їй лиш дев'ятнадцятий. Боже,
Як рано обірвано путь...
Не можна, гадаєм, не гоже
В могилі їй з хлопцями буть.
Не гоже! Знаходимо силу,
Довбаємо ще мерзлоту,
Щоб нашу сестриченьку милу
Ховати, неначе святу.

* * *

...Україна моя, рідна мати,
Думка в'ється, як чорна змія:
Може, й ти досихаєш, як я...
Ні, ти мусиш безсмертною стати!

* * *

Напрягши последние силы,
Мы мёрзлую землю долбим,
Как камень, для братской могилы.
В поту, как в росе, наши лбы.
Пот капает вниз, словно слёзы...
Ну, всё. Хоронить уж пора.
Их девять, сковало морозом.
И с ними десятой — сестра.
Ей лишь девятнадцатый. Боже!
Так мало успела прожить...
Нельзя, мы решили, не гоже
В могиле с парнями ей быть.
Не гоже! Находим силёнку,
Долбим мерзлоту вековую,
Чтоб милую нашу сестрёнку
Похоронить, как святую.

* * *

...Украина моя, моя мать,
Мысль, как чёрная вьётся змея:
Может, ты доживаешь, как я...
Нет, должна ты бессмертною стать!

* * *

Стою один. Кругом таке мовчання,
Що все, здається, вмерло на землі,
Що вже не вчуть мені людської мови,
Що з рідних місць не долетить уклін,
Що й сам поволі я в цю ніч зимову
Отак замерзну, стоячи один.

* * *

Не спинити часу, не замкнути грати
Одспівали навіки мої солов'ї.
Доведеться й мені білий світ залишати
Та полинуть кудись в невідомі краї.
Невідомі! Нехай це печально і грізно,
Та приємно одвічні закони земні,
Бо я знаю: в тобі, у тобі лиш, Вітчизно,
Сивим попелом бути безсмертно мені.

* * *

Тим часом думку болісну й жорстоку
Ношу давно по життєвій дорозі:
Чому ніколи генія й пророка
Обрати ми не в силі, не у змозі?
А може їх немає в Україні?
Ні, ні, ми просто їх не знаєм нині.

* * *

Стою один. Кругом молчание такое,
Как будто вымерло на свете всё живое,
И не услышать мне уж речь людскую,
Птиц не дождаться, что в родных краях зимуют,
Что сам в холодную я эту злую ночку
Вот так замёрзну, стоя в одиночку.

* * *

Время не остановишь, не замкнёшь за решётки.
Уж отпели навеки мои соловьи.
Доведётся и мне завершить путь короткий
И исчезнуть куда-то в неизвестной дали.
Неизвестной! Пусть будет печальною тризна,
Но приемлю законов земных бытиё,
Ведь я знаю: в тебе лишь, родная Отчизна,
Будет пеплом седым бессмертье моё.

* * *

Мысль одна гнетёт меня болезненно, жестоко.
С ней по жизненной дороге мы бредём вдвоём:
Почему же никогда гения или пророка
Обрести не в силах мы в отечестве своём?
Может, нет их вовсе в Украине?
Нет, мы просто их не знаем ныне.

* * *

«Шаг влево, шаг вправо и...» серце холоне.
Мільйони лягло нас, невинного люду,
За «світле майбутнє» великого Сталіна.
Ще бути і другому страшному Суду,
і ми із могил кістками устанемо —
і правду історії свідчати будем.

* * *

«Шаг влево, шаг вправо и...» сердце застыло.
Мильоны легло нас, невинный всё люд,
За «светлое завтра» сгноил гений Сталин.
Ещё предстоит другой страшный Суд,
И все из могил костями мы встанем —
Свидетельством правды истории тут.

МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ САРМА-СОКОЛОВСЬКИЙ

Народився 19.05.1910 р. в с. Хороше Петропавлівського р-ну Дніпропетровської обл. в родині священика УАПЦ. Навчався в художньо-керамічній школі в Миргороді. У 1929 р. за участь у Союзі Української Молоді (СУМ) був заарештований ГПУ. Засуджений і висланий на 5 років в табори Карелії. Втік з-під конвою і під вигаданим прізвищем вступив до Київського художнього інституту. У 1942 р. навчався на пасторських курсах УАПЦ, потім прийняв сан священика і отримав свій прихід у буковинському селі, де в кінці 1944 року був заарештований КДБ. Втік з в'язниці і приєднався до ОУНівського підпілля. Після нового арешту йому був винесений смертний вирок, який пізніше замінили на 25 років каторги. Перебував у таборах м. Інти, сел. Абезі (Комі АРСР), Мордовії. На каторзі власноруч зробив собі бандуру-мазепинку. Незважаючи на заборону, писав вірші і прозу. 17 років провів за колючим дротом. Після звільнення повернувся в Україну. Реабілітований.

Останні роки свого життя був священиком УАПЦ в м. Новомосковську, де і помер в 2001 р.

НИКОЛАЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ САРМА-СОКОЛОВСКИЙ

Родился 19.05.1910 г. в с. Хорошее Петропавловского р-на Днепропетровской обл. в семье священника УАПЦ. Учился в художественно-керамической школе в Миргороде. В 1929 г. за участие в Союзе Украинской Молодёжи (СУМ) был арестован ГПУ. Осуждён и выслан на 5 лет в лагеря Карелии. Бежав из-под конвоя, под вымышленной фамилией поступил в Киевский художественный институт. В 1942 г. учился на пасторских курсах УАПЦ, затем принял сан священника и получил свой приход в буковинском селе, где в конце 1944 г. был арестован КГБ. Совершил побег и присоединился к ОУНовскому подполью. После нового ареста ему был вынесен смертный приговор, который позже был заменён на 25 лет каторги. Находился в лагерях г. Инты, пос. Абези (Коми АССР), Мордовии. На каторге собственноручно сделал себе бандуру-мазепинку. Невзирая на запрет, писал стихи и прозу. 17 лет провёл за колючей проволокой. После освобождения вернулся в Украину. Реабилитирован.

Последние годы своей жизни был священником УАПЦ в г. Новомосковске Днепропетровской обл., где и умер в 2001 г.

Я У СОБІ

Я у собі.
Неначе в боксі...
Я мучуся.
Я мерзну й досі.
Тюрма. Підвал.
Я у собі.
Думок обвал.
Кляну тюрму!
Крокує вартовий —
секунди вбива.
Наперекор йому
я хочу заспівать
На всенький голос!
І я співаю!
А вартовий,
немов бере за горло:
— *Заткнись же! Замолчи!*
Вже брязкають ключі,
а я співаю!
Мене із боксу в одіночку,
щоб гамівну надіть сорочку —
немовби я якись шалений.
Це так колись було
у славном місті Станиславі.
Я згадую.
Я сам не сам.
Я у собі...

8.10.86.

Я В СЕБЕ

Я в себе.
Как будто в боксе...
Я мучусь.
Я замёрзну вовсе.
Тюрьма. Подвал.
Я в себе.
Мыслей обвал.
Кляну тюрьму!
Шагает охранник —
время убивая.
Наперекор ему
я запеваю
Во весь голос!
Ия пою!
А охранник,
словно берёт за горло:
— Заткнись же! Замолчи!
Уже бренчат ключи,
а я пою!
Меня из бокса ведут в одиночку,
чтобы смирить тугой сорочкой —
словно я какой-то бешеный.
Так было когда-то
в славном городе Станиславе.
Я вспоминаю.
Я сам не свой.
Я в себе...

8.10.86.

ДОРОГА СТОРЧ

Днів і ночей моїх довга лоза —
Під синю барду місяця...
Що тепер для мене гроза,
коли все в мені міститься...
Я обріс думками, як пень мохом,
і жду кінця, що близько...
Не для мене майбутня перемога!
Вже стала сторч моя дорога —
іду по ній хитаючись,
Неначе слизько.
Я мов маятник —
аж ув очах рябить —
Світ — одна омана...
Вже наближається моя остання мить,
Невже Україна — фата моргана?!*
Невже проллята кров,
тюрми й концтабори —
не є реальність?
Та поки що
мовчать міста і села,
як мовчали колись хутори,
затуманені, дальні.

24.7.87.

ДОРОГА ПОД ОТКОС

Длинна дней и ночей моих лоза —
В сиянье синем месяца...
Что для меня теперь гроза
Когда весь мир во мне уместится...
Я мыслями оброс, словно мхом пень,
и жду конца, он рядом, кликни только...
Не для меня придёт победы день!
Идти дороге под откос не лень —
иду по ней шатаясь,
Словно скользко.
Я — как маятник —
аж в глазах рябит —
Мир — полон обмана...
Уже приближается мой последний миг.
Неужто Украина — фата моргана?!*
Неужто пролитая кровь,
Тюрьмы и концлагеря —
Не реальные?
Но пока что
молчат города и сёла,
как молчали прежде хутора,
затуманенные, дальние.

24.7.87.

---

* Фата моргана (лат.) — мираж, а также название одного из романов И. Франко.

ОБМИНУЛА ФАТАЛЬНА ГОДИНА

Обминула фатальна година —
гряде в безсмертя Україна,
хоч узнаки далися втрати...
Проте устояли Карпати,
одвічна цитадель
із гір та скель.
По вінця славна і Волинь,
до краю віддана мети,
як ті — колись —
Холодный Яр та Чорний Ліс!
Це ж правда.
А я у правду серцем вріс,
щоб стало коренем для всіх,
хто рідний береже поріг
від ворога та супостата,
кому свята, как вівтар, власна хата!
Всього ще буде:
і Корсунів, і Жовтих Вод,
і Крут, і Брод... —
лише в борні себе здобуде
окрадений Народ.

Покрова року Божого 1994-го

МИНОВАЛА ЛИХАЯ ГОДИНА

Миновала лихая година —
грядёт в бессмертье Украина,
хоть мы узнали утраты...
Устояли всё же Карпаты,
цитадель из скал и гор,
что стоит до сих пор.
До краёв и Волынь славна,
цели до конца отдана,
как те — когда-то —
Холодный Яр и Чёрный Лес!
Это правда.
А я в правду сердцем влез,
Чтобы корень общим стать смог,
Кто родной бережёт порог
От врага и от супостата,
Кому свята родная хата!
Всё ещё будет:
и у Корсуни, и у Жёлтых Вод,
и у Крут, и у Брод... —
лишь в борьбе себя добудет
обворованный Народ.

14 октября 1994 г.

БАЛАДА СТРАТИ

Зійшлись
як із одним чужим лицем,
але це —
не народ, —
якась юрба.
За шибеницю — верба,
А ешафот —
Машина вагова.
Та вироку слова —
в одну жорстоку суть —
як атрибут
до страти.
Мовчать солдати,
в задумі ждуть.
Оунівці — два побратими,
обмацані зіницями чужими,
стоять
у кузові машини.
Їм геть за спини,
мов крила, руки:
їх звязано — на муки.
А день такий чудовий! Тихо.
Але у тиші цій чигає лихо:
уже московський кат,
як майстер страт,
біду мотуззям шиє
і, зашморги накинувши на шиї,
гукнув шоферові: *«Давай!»*
Аж зашумів зелений гай!
Машина рушила

БАЛЛАДА КАЗНИ

Собрались,
как с одним чужим лицом,
но в нём —
то не народ, —
какая-то толпа.
За виселицу — верба,
А эшафот —
машина грузовая.
И приговора слова —
в одну жестокую суть —
как атрибут
расплаты.
Молчат солдаты,
В раздумье ждут.
Оуновцы — два поборатима,
ощупанные взглядами чужими,
стоят
в кузове машины.
И им заломлены за спины,
как крылья, руки:
связали их на муки.
А день такой чудесный! Тихо.
Но в той тиши витает лихо:
уже палач сумел,
недаром он заплечных мастер дел,
беду верёвкой завязать скорее
и, петли прочные накинувши на шеи,
«Давай!», — водителю кричит,
Так, что зелёный лес дрожит!
Машина тронулась,

й мотуззя потягла,
і зашморги на шиях затягла.
Лишень тріпнулись два життя...
Та не спинилося биття
двох юних серць,
що кличе всіх на герц!
Воно з життям — у зладі.
Тому й відлунює
в моїй баладі.

25.03.99

МОЛИТВА ЗА УКРАЇНУ

Наше минуле в чорних тінях.
Майбутнє обіцяє благодать.
У тиші причаїлось безгоміння.
Дерева теж мовчать.
Над шатами небес —
Божа длань,
що діє без вагань:
з неї скрес
предвічний час,
який сягає аж до нас.
Отче наш Святий,
Ти повен творчої мети
і щедроти Твої безмежні:
Ти подарував Україні незалежність.
Подаруй ще їй могуть.
Тебе славлять всі Храми —
Подзвіннями гудуть.
Молимось Тобі, Всевишній,

верёвки потянула,
на шеях петли затянула.
И вздёрнулись две жизни молодых...
Хотя сердец по-прежнему у них
слышно в груди биение
и всех зовёт к отмщению!
И с жизнью оно ладит.
И эхом у меня
звучит в балладе.

25.03.99

МОЛИТВА ЗА УКРАИНУ

В чёрных тенях наше минувшее.
В радужных красках наше грядущее.
Все в тишине осторожно молчат,
Даже деревья листвой не шумят.
Над шатрами небес —
Божья рука,
вечно крепка:
от неё воскрес
предвечный час,
который достигнет и нас.
Отец наш Святой,
Ты полон творенья мечтой
и щедроты твои безграничны поныне:
Ты независимость дал Украине.
Подари ей ещё и могучесть.
Колокола во всех Храмах
Громко звенят в твою честь.
Молимся тебе, Всевышний,

У молитовний тиші,
бо це — душі
потреба.
Шли Украине завше,
як щастя наше,
ласку з неба.

ПРОЗРІННЯ

Бачу в уяві усю Україну
в обіймах погожого неба,
але не ту,
що нам треба:
ще в ній прічаїлась
духовна руїна,
бо українців —
лише половина.
А решта — наче примари:
усе малороси
та злі яничари!
і думати всує —
ніщо не врятує
ні глузд,
ні моління,
допоки не вимре
старее покоління,
отруєне підло
новою Москвою.
І я умру разом
з лихою добою.
Готовий ще стати
за Правду до бою.

В молитвенной тиши,
поскольку это — нашей души
потреба.
Шли Украине всегда,
Как счастье на все года,
Ласку с неба.

ПРОЗРЕНИЕ

Я вижу в яви всю Украину,
в объятьях погожего неба она,
однако, не та,
что нам нужна:
духовная в ней
притаилась руина,
в ней украинцев —
лишь половина.
Как приведения — все остальные:
все малороссы
да янычары злые!
И всуе считают —
ничто не спасает:
ни ум,
ни моленья,
покуда не вымрет
отцов поколенье,
отравленное подло
новою Москвою.
И я умру вместе
с годиной лихою.
Даже с седой головою
Готов я за Правду к бою.

* * *

Я захлинаюсь смертною журбою,
вона, мов присок той, пече мене!
Життя,
я вже прощаюся з тобою,
можливо, і з останнім днем?
А прийде ніч тюремна, глупа,
По мне прийдуть у фатальну мить:
забухка кров у скронях тупо,
але катам цього не зрозуміть...
В останню путь
без квітів проведуть
до стумного підвалу
мовчазного...
А потім — із підвалу пріч...
Однак це буде їм замало:
в наступну ніч
ще з'являться по когось.
А все за ту, майбутню Україну,
яка николи не зазна загину,
й не стане тільки міражем:
ми смертю нашою, як і повинно,
її безсмертя збережем!

НЕМЕНУЧІСТЬ

Зла доля поставилась
До мене строго:
Всього в житті зазнав,
А їй все мало.
Двічі ставав
Перед Трибуналом.
Стану й перед Богом.

2.01.2000

* * *

Я захлёбываюсь от смертной печали,
она, как прут раскалённый, печёт!
Жизнь,
я с тобой прощаюсь навсегда ли?
А, может, день последний уже ждёт?
И придёт ночь тюремная, глупая, вновь,
И за мною придут однажды в ночи:
и в висках забухает тупо кровь,
но о том не узнают мои палачи...
В последний путь
без цветов проведут
к тёмному подвалу
молчащему...
А потом — из подвала прочь...
Однако и этого будет им мало:
в следующую ночь
ещё заявятся за кем-нибудь.
А всё за ту, будущую Украину,
что никогда не узнает кончину,
не станет только лишь миражом:
мы смертью, как должно каждому сыну,
её бессмертие сбережём!

НЕИЗБЕЖНОСТЬ

Злая судьба отнеслась
Ко мне строго:
все в жизни познал,
А ей все мало.
Дважды вставал
Перед Трибуналом.
Встану и перед Богом.

2.01.2000

* * *

Напевне, волі не діждусь.
Сиджу. Дивлюсь.
І що ж я бачу?!
Ідуть, ідуть дві курочки неначе.
За ними — цілий ряд.
І жодна не вертається назад.
Напевне, волі не діждусь.
Сиджу. Дивлюсь.
І що ж я бачу?!
Ідуть, ідуть...

* * *

Свободы, видно, не дождусь.
Сижу. Гляжу.
И вижу что же?!
Идут, идут две курочки, похоже.
За ними — целый ряд.
И ни одна не возвращается назад.
Свободы, видно, не дождусь.
Сижу. Гляжу.
И вижу что же?!
Идут, идут...

ВОЛОДИМИР ПЕТРОВИЧ ТЕРЛЕЦЬКИЙ

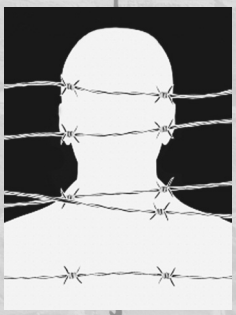

Народився в 1928 р. у Станіславській (нині Івано-Франківській) області, українець. Засуджений 28 червня 1946 р. Військовим трибуналом військ МВС Станіславської області за ст. 54-1а КК УРСР на 10 років ВТТ з поразкою в правах на 5 років. Початок строку (дата арешту) — 22 лютого 1946 р. Прибув у Воркуту 1 серпня 1946 року зі Львова. Звільнився 8 серпня 1954 року. Відбув на спец. поселення в Омськ.

(Біографічна довідка складена на підставі облікової картки Воркутинского архіву місць заточення в 2006 р. Інші відомості про В.П. Терлецького поки відсутні.)

ВЛАДИМИР ПЕТРОВИЧ ТЕРЛЕЦКИЙ

Родился в 1928 г. в Станиславской (Ивано-Франковской) области, украинец. Осуждён 28 июня 1946 г. Военным трибуналом войск МВД Станиславской области по ст. 54-1а УК УССР на 10 лет ИТЛ с поражением в правах на 5 лет. Начало срока (дата ареста) — 22 февраля 1946 г. Прибыл в Воркуту 1 августа 1946 года из Львова. Освободился 8 августа 1954 года. Убыл на спец. поселение в Омск.

(Биографическая справка составлена на основании учётной карточки Воркутинского архива мест заключений в 2006 г. Другие сведения о В.П. Терлецком пока отсутствуют.)

ЧОРНИЙ ПОТІК

Цикл табірних віршів, закарбованих в пам'яті на Крайній півночі Мінлагу: Інта, Комі АССР, ОЛП №3, №2 в 1948-1957рр. — Володимира ТЕРЛЕЦЬКОГО («Вечірнього), Окружного Рефента військовоі розвідки ОУН–УПА на Теренах Прикарпаття 1942-1945 рр.

Будь славен Чорний потік назавжди!
З тобою разом молодість пройшла.
Нев'януча до тої ще пори,
Криштально чиста, як твоя вода.
Твій таємничий шум вчуваю я,
Невгомний перелив в скелястий вир,
Немов сріблиста ткань несеться течія,
Між скелями біжить поміж вершини гір.
Ти символом одвічноі краси
Будеш завжди у пам'яті моїй
Безсмертям днів і пафосом весни,
Відродженням утрачених надій.

* * *

Ішла весна. Напівзелені луки
Смоктали вогкий, почорнілий сніг.
А я засмучений від довгоі розлуки,
Ніяк розради віднайти не міг.

ЧЁРНЫЙ ПОТОК

Цикл лагерных стихов, сохранившихся в памяти на Крайнем севере Минлага: Инта, Коми АССР, ОЛП №3, №2 в 1948-1957 гг. — Владимира ТЕРЛЕЦКОГО («Вечернего»), Окружного Референта войсковой разведки ОУН–УПА на Фронтах Прикарпатья 1942-1945 гг.

Будь славен Чёрный поток навсегда!
С тобой протекли молодые года.
И ныне, как прежде, душа молода,
Хрустально чиста, как в потоке вода.
Таинственный шум твой мне ухо ласкал.
Поток неумолчный звенит между скал.
Меж горных вершин несётся поток,
Как ткань серебристую выстелил Бог.
И символом вечным земной красоты
До смерти останешься в памяти ты.
Бессмертием дней, звонким пеньем весенним,
Утраченных бывших надежд возрожденьем!

* * *

Весна. Полузелёные луга
Смакуют почерневшие снега.
А я, измученный разлукой и тоской,
Никак не обрету души покой.

* * *

Біля підніжжя верховин
В імлі засніженного ранку,
Скрипів старий підгірський млин,
Спадали зорі на світанку.
Я йшов в ночі. На полотні
Далекосніжному відніли
Сліди лише мої одні.
На сході небо багряніло.
Ця путь таємна і дивна.
Не знаю, де мене закине
Химерна доля навісна —
І слід по мене марно сгине.
Та враз відкинув ці слова.
Міцною певною ходою
Проходжу шлях Добротова
І вже на мосту над рікою.
Дивлюсь на Прут, а в далині
Доріжка в'ється в гущавину,
Шумлять смереки молоді,
Туман окутав верховину.

* * *

Мов грому блискавка в погідну днину,
На постої, де я пребував,
Явилась ти, до кого серцем линув,
Кого так довго, довго я чекав.

* * *

Возле подножия вершинного
В заснеженного утра мгле,
Скрипела мельница старинная,
И звёзды падали к земле.
Я шёл в ночи. На полотне
Снегов мой след был одиноким
И было одиноко мне.
И багровело на востоке.
Был путь таинственным без меры
Не ведал я, куда ведёт
Судьбы безумная химера,
Где след мой даром пропадёт.
Но я отбросил те слова,
Ступаю твёрдою ногою
По мостовым Добротова
И на мосту уж, над рекою.
Смотрю на Прут, а вдалеке
Тропинка в чащу лентой длинной,
Шумит листва на ветерке,
Туман окутал гор вершины.

* * *

Как гром и молния внезапны в день погожий,
Разит порою радость наповал.
Явилась ты, я сердцем сразу ожил,
Ведь я тебя так долго, долго ждал.

* * *

Я далі йшов стежиною все в гору,
Між скель струмочок стиха дзюркотів.
Не відчував я втоми в ранню пору,
Здавалось, навіть спати не хотів.
Здавалось дивом: де в цій гущавині
Якусь оселю можна віднайти,
Коли навкруг ліси і гори сині,
Яких за день ніяк не перейти.
Та ось в тумані вдалі показались
Потока Чорного розкидані хатки.
З-поміж кущів ізрідка виглядали,
Немов малі казкові островки.
І тут свободою наскрізь війнуло,
Де не ступала ще чужа нога,
Де «визволителі» рукою не сягнули,
Де влада не совітська, а своя.
Де Чорний Потік і Білі Ослави,
Нижній Березів, в далині Космач,
Де не страшні були для нас облави,
Була б гуслянка* й бурчаний калач.**
Де вбогий люд ділився усім, чим міг,
Богатий духом у своїй гордині.
На ослін в хаті я мерщій заліг
І радий був такій щасливій днині.

* * *

Я дальше шёл тропинкою всё в гору,
Журчал ручей тихонько межу скал.
Я в эту рань был бодрый и весёлый,
Спать не хотел, хотя всю ночь не спал.
Казалось чудом, если сможешь скоро
Жильё в глуши дремучей здесь найти,
Когда вокруг одни леса и горы,
Каких за день никак не перейти.
Но вот вдали в тумане показались
Потока Чёрного раскиданные хатки.
Из сказки островками мне казались
Средь моря зарослей, со мной играя в прятки.
Свободы воздух снова я вдохну всласть.
Нога здесь не ступала чужака,
«Освободителя» рука не дотянулась,
Власть не «советов», а своя пока.
Поток здесь Чёрный, Белые Ославы,
Нижний Берёзов, вдалеке Космач,
Здесь были не страшны для нас облавы,
Были б гуслянка*, бурчаной калач.**
Убогий люд делился всем, чем мог,
В своей гордыне духом он богатый.
На лавку в хате я, как мёртвый, лёг
И счастлив был теплу я этой хаты.

---

* гуслянка, гусляница — простокваша.
** бурчаной калач — заменитель хлеба из кукурузы и картошки.

* * *

Мене привели по зв'язку
В незнану хату серед ночі.
Здалось, прийшов на толоку,
Почувши голоси дівочі.
Вони обов'язок несли.
Когось приводили з дороги,
Інших у даль кудись вели,
Не обійтись без допомоги.
І я чекав на зв'язкову,
Яка мене в Космач поведе.
Туди уперше я іду.
Через годину, кажуть, буде.
Чекаючи, я споглядав
На одну з них струнку, високу.
Очей із неї не спускав,
Її лиш бачив одиноку.
Високе, вдумливе чоло
І гордий стан, уста вишневі,
І личко — кров із молоком,
Зубки біленькі, кришталеві.
І вся гірскою красотою
Овіяна, немов казкова.
Для мене мрією св'ятою
В ту мить зробилася вона.
Гуртом у темряві пройшлись,
Доріжкою у даль крутою.
І думав я: «Чи ще колись
Зустрінуся на мить з тобою?»
В ту ніч пішов я на Космач.
Ти в Чорному Потоці скрита.
Їстимеш бурчаний калач
І гусляницю будеш пити.

* * *

Меня привели на связь по заданью
Средь ночи в дом незнакомый.
А мне показалось, пришёл на гулянье,
Услышав девичий гомон.
Несли они службу связных.
Одних приводили с дороги,
Вели куда-то других
К нуждающимся в подмоге.
А я ожидал связную,
Что в Космач меня поведёт.
Впервые туда иду я.
Сказали, сейчас придёт.
И я, ожидая час,
Смотрел на одну связную.
С неё не спускал я глаз,
И видел её лишь одну я.
Глаза под задумчивым лбом,
Стан гордый, вишнёвые губки,
А личико — кровь с молоком,
И белым жемчугом зубки.
И с горской своей красотою
Она из сказки как будто.
И мне мечтою святою
Казалась она в те минуты.
Впотьмах вместе шли на задание
Дорожкою вдаль крутою.
Я думал: «Ещё хоть когда-нибудь
На миг повстречаюсь с тобою?»
Мне нужно идти на Космач.
Ей в Чёрный Поток возвратиться.
Есть будет бурчаной калач,
И пить будет там гусляницу.

* * *

Чимало протекло води
Із Чорного Потоку,
І де, невідомо куди,
Блукає одинока
Моя подруга дорога.
Зійди хоч на хвилину,
Моя ти зіронько ясна!
Я думкою полину
До гір, зелених полонин —
І там тугу розважу.
Понесусь з вітром в перегін,
Про все тобі розкажу:
Як я люблю тебе, дівча,
І ти цього не знаєш.
Бо я при тобі все мовчав.
Я думав, ти спитаєш
Мене сама: навіщо взяв
Мене ти ти сиротину.
І так безжалісно відняв
Карпатських гір дитину.
У відповідь тобі скажу,
Моя ти русобіла,
Що я любовію горю,
Мене ти полонила
Ще в вечір той, як в зв'язковій
Хатині ти бувала,
Мене захопив образ твій.
Ти, мабудь, здогадалась.

* * *

Немало утекло воды
Из Чёрного Потока.
Где мне найти твои следы?
Где бродишь одиноко,
Мечта моя прекрасная?
На миг хоть засвети,
Звезда ты моя ясная!
Я мыслями в пути,
Мчусь с ветром наперегонки,
Куда — и сам не зная,
Пытаясь скрыться от тоски,
Сказать тебе, родная:
Как я люблю, кто б в мире знал,
Не знаешь даже ты,
Ведь при тебе я всё молчал,
Страдал от немоты,
Надеясь, спросишь ты сама,
Потупив нежный взор:
Зачем сиротку ты меня
Отнял у этих гор?
А я в ответ тебе скажу,
Чьи волосы, как лён,
Что по тебе с ума схожу,
Что был тобой пленён,
Когда судьбой своей связной
Тебя зреть честь досталась.
Навеки в сердце образ твой.
Ты, может, догадалась?

* * *

Чи пам'ятаєш Рибне,
Світанок на зорі?
На гільці пташка стрибне,
Відгукнеться в ярі.
У лісі на ряднині
Русалки дві лежать,
Радіють літній днині.
Нехай іще посплять.
В селі неначе тихо.
Димок простерся ввись.
Людей минуло лихо.
Мій друже, подивись:
Пастух іде босенький,
«Що нового в селі?»
Всміхається маленький,
Розказує мені...

АРЕШТ

Ведуть мене з обох сторін
Два хвацькі лейтенанти.
Крокує люд наперегін.
Я — в ролі арештанта.
Крокуєм мовчки, путь одна,
Квартал, за поворотом —
Зловісний дім, за ним тюрма,
Поверх з колючим дротом.
Каскад думок незримий рій
Вплітається в лавину.
Травневий день, останній мій
В таку лиху годину...

* * *

А помнишь ли ты Рыбное,
На зорьке тает мрак?
На ветке птичка прыгает,
Откликнулся овраг.
В лесу на покрывале
Русалки две лежат,
На солнце задремали.
Пускай ещё поспят.
В селе, похоже, тихо.
Дымок поднялся ввысь.
Людей минуло лихо.
Дружок мой, приглядись:
Вон, видишь пастушонка?
«Что нового в селе?»
С улыбкою мальчонка
Рассказывает мне...

АРЕСТ

Вот с двух сторон меня ведут
Два бравых лейтенанта.
Снуёт народ и там, и тут.
Я — в роли арестанта.
Шагаем молча, путь знаком,
Квартал пройти нам надо,
Свернуть — а там зловещий дом,
За ним тюрьма с оградой.
Сплошным каскадом мыслей рой
Нахлынул, атакуя.
Был майский день, последний мой
В годину ту лихую...

* * *

Недовго нам з тобою
Судилось разом бути.
На Підпечари із мітлою*
Наскочив ворог лютий.
Лиха нас доля розлучила
На довгі, довгі роки.
По таборах в Інті водила.
О, який світ жорстокий!
І там ми зрідка зустрічались
Між дротами двійними.
Скоріше з зони ти звільнилась,
А я лишився за ними.
Удвох давно ми повернулись
Каліками на волю.
У шахті ти ноги позбулась,
А я — в душі спокою...

* * *

Увы, недолго рок сулил
Нам вместе быть с тобой.
На Подпечары наскочил
С «метлою»* ворог злой.
Лихая доля разлучила
На долгий, долгий срок.
По лагерям в Инте водила.
О, как же мир жесток!
Встречаться редко доводилось
Меж проволокою двойной.
Вот с зоны ты освободилась,
Но срок ещё тянулся мой.
Мы возвратились, так уж стало,
Калеками к себе домой.
Ты в шахте ногу потеряла,
А я навек — души покой.

---

* «Красная метла» — карательные отделы, созданные для борьбы с ОУН–УПА.

* * *

Осані Семків — «Галі» з села Ганусівці, Галицького р-ну, Івано-Франківської обл., каторжанці сталінських таборів — присвячую. Це було в грудні 1943 року.

Одержав я наказ, іду на задання
З гранатою холодною в кішені.
На санях вмостилась зі мною зв'язкова,
В Єзуполь їдемо, немовби наречені.
Ми в'їхали на міст довзезний над рікою,
З обох сторін стоять німецькі постові.
Прохожі мимо йдуть, поодинці й юрбою,
Пріскіпливо зорять за нами вартові.
Проїхали... а далі вже пішком
Прямуємо до центру на майдані,
Прощаючись із нашим візником,
Який звернув в обійстя свої сані.
Чудовий ранок, злегка сонце гріє,
Ласкаво дме в обличчя вітерець.
Куди не глянь, пухнастий сніг біліє,
Ми, молоді, крокуєм навпростець.
Та враз, мов вкопані, стаємо у тривозі,
Для нас назад немає вороття.
Стоять немецькі офіцери на дорозі.
Нам доля сулить смерть або життя?
Богато їх з'явилось на майдані,
Гуртом поміж собою гомонять.
Вдоволені, в піднесеному стані,
Цигарки палять, жартами гострять.
Напружуємо все зусилля волі,
Всміхаємось одне до одного,
Під руки взявшись, ідемо поволі,

* * *

Оксане Семкив — «Гале» из села Ганусивцы, Галицкого р-на, Ивано-Франковской обл., каторжанке сталинских лагерей — посвящаю. Это было в декабре 1943 года.

Получил я приказ, иду на задание.
С гранатой холодною еду в кармане я.
На санях связная заняла рядом место.
Едем мы в Езуполь, как жених и невеста.
Въехали на длинный мост над рекою.
С двух сторон посты немецких солдат.
Мимо люди идут, кто один, кто гурьбою,
Придирчив охраны суровый взгляд.
Мост проехали... Дальше пешком мы сами
На центральную площадь пойдём напрямик,
Попрощавшись с возницей, который сани
Развернул, чтоб ехать назад в тот же миг.
Чудесное утро, слегка солнце греет,
И ласково веет в лицо ветерком.
Куда не взгляни, снег пушистый белеет,
И мы, молодые, шагаем пешком.
И вдруг мы застыли, теряя дар речи,
Поскольку назад не имеем пути.
Идут офицеры-немцы навстречу.
Нам смерть или жизнь предстоит обрести?
На площади так велико их скопление,
Собравшись толпой, меж собой говорят,
Довольны, в приподнятом настроении,
Дымят сигаретами, громко острят.
Усилие воли мы всё напрягаем,
Чтоб лица случайно не выдали страх,
Под ручку тихонько вперёд мы шагаем,

Щоб на обличчах страху не було.
Даєшься диву... Нас не зупинили.
Пройшли дистанцію, все ближче до мети.
О, Боже Всемогутній, дай нам сили
Без остраху і далі так іти.
Не знала «Галя», що в моїй кишені
Смертельна небезпека! Як впаду,
Гранатою холодною у жмені
Себе разом із нею підірву.
Добрались ми до зв'язковой хати.
Звідтіль уже місцева повела
Мене на пошту, скритої кімнати,
Де з вікон видна зона вся булла.
Наказ я виконав. Накреслив план складів:
Із одягом, потрібними ліками,
Будки німецьких охоронних патрулів
В ночну пору з подвійними постами.
На другий день про все я доповів
Своєму зверхнику по розвідці «Обуху».
Його я вперше в Узені зустрів,
Пройшов випробування сили духу.
...Піввіку, «Галю», вже пройшло з тих пір,
Як ми не бачились: ні до, ні після того
Та вірю я, і ти мені повір —
Нам не забути епізоду цього!

И ярко улыбки горят на губах.
И чудо... Нас так и не тронули всё же.
Мы к цели всё ближе, прошли часть пути.
О, дай же нам силы, молю Тебя, Боже,
И дальше всё так же без страха идти.
А «Галя», по счастью, не знала о том,
Что нёс я опасность в кармане своём.
С гранатой в ладони, споткнувшись случайно,
Себя и её я б взорвал моментально.
Добрались до дома связных, наконец, мы.
Отсюда пошёл уже с девушкой местной
На почту, там комната скрыта одна,
Из окон которой вся зона видна.
Исполнил приказ. Начертил план складов:
С одеждой, лекарством, бинтами,
И будки немецких охранных постов,
Что ночью с двойными постами.
Докладывал вскоре я сведенья эти
Старшому разведки «Обуху».
Его в Узине впервые я встретил,
Проверку прошёл силы духа.
...Полвека прошло уже, «Галя», теперь
С тех пор. До и после не выпало встреч нам.
Но твёрдо я верю, и ты мне поверь,
Что день этот в памяти нашей навечно!

КІНЦЕВИЙ ЕТАП

Телятник-поїзд враз застряг в дорозі,
Відкрились двері: *«Выхади скарей!»*
І в'язні з нар вискакують в знемозі.
Кругом сніги, на проводах іней.
Суворі лиця конвоїрів з псами.
Нас обступила зграя тих вовків.
Ідуть у слід у спину нам з штиками,
Щоб вистрілити вмить напоготів.
А далі вишки ввись насторожились,
Колючий дріт нам обрій заслонив,
І сірі хмари низько опустились,
І вітер наші груди остудив.
Жахливий вид, аж кров холоне в жилах,
Коли заходиш в цей кромішній ад.
В снігу по пояс, вже іти не в силах.
О, це ж і є той большевицький лад.

КОНЕЧНЫЙ ЭТАП

Телятник-поезд прекратил движенье.
Открылись двери: «Живо все на выход!»
Зека вскочили с нар в изнеможенье.
Кругом снега и иней — вот так лихо!
Суровы лица конвоиров с псами.
Нас окружила стая тех волков,
Они идут вслед в спину нам штыками,
Вмиг выстрелить любой из них готов.
А дальше вышки ввысь насторожились,
Колючий провод горизонт закрыл,
На небе тучи низко опустились,
И ветер злобный грудь нам остудил.
Ужасен вид. Кровь холодеет в жилах.
Кромешный ад — других не скажешь слов.
В снегу по пояс, уж идти не в силах.
Так вот каков он — рай большевиков!

* * *

Чарівний край, моя земля,
Знедолена, всіма забута.
Правителями із Кремля
Віками гноблена, закута.
О! Україно ти моя!

* * *

Волшебный край, моя земля,
Забыта всеми, обездолена.
Правителями из Кремля
Цепями на века закована.
О! Украина ты моя!

БОГДАН ФЕНІК

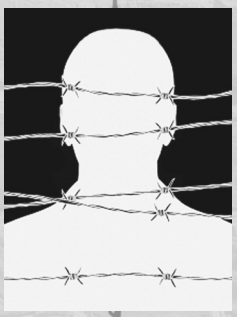

Ніяких біографічних відомостей про автора не знайдено.

БОГДАН ФЕНИК

Никаких биографических сведений об авторе не найдено.

СТАРШОМУ БРАТОВІ

Назвався моїм ти старшим братом.
Мене про згоду навіть не питав.
Ти був уже усим:
Тираном, паном, катом,
Тепер ще рідним старшим братом став.
Ти кажеш:
«Кров тече у нас споріднена віками»,
А серце ще донині нас пече,
Тому що ти точив її віками.
Точив по краплях, відрами, ріками —
В боях, застінках, тюрмах, таборах.
І рідними родючими полями.
Ти сіяв горе, смерть і страх.
Вже в Суздолі твої то довгорукі*,
А руки загребущії були.
Завдали Києву руйнації і муки
І кров братерську пролили.
А ми твой людей не мордували,
Не нищили ні сіл, ні городів.
Москву ніколи не палили,
І не топтали ваших хоругвів.
А в тяжкий час. Коли на нас напали
Із заходу шляхетські вороги,
Ми «братню поміч» попросили,
Розширились «братерства» береги.
Ви з шляхтою Вкраїну поділили.
І волю «братську» тверду завели.**
Вкраїнський нарід голодом морили.
Мов чорні круки землю залягли.

СТАРШЕМУ БРАТУ

Назвался старшим братом ты, причём
Согласием не заручившись нашим.
Ты был тираном, господином, палачом,
Теперь ты хочешь зваться братом старшим.
Ты говоришь о том, что кровь течёт
Веками родственная в нас.
А сердце и доныне в нас печёт —
Ту кровь ты выпускал из нас не раз.
То каплями, то вёдрами, то реками
В боях, застенках, тюрьмах, лагерях.
И на полях, завещанных нам предками,
Ты вечно сеял горе, смерть и страх.
Из Суздаля когда-то долгорукие*,
А руки загребущими те были,
Тянулись к Киеву, неся разор и муки нам,
И, словно Каин, братскую кровь лили.
А мы твоих людей не мордовали,
Не разоряли сёла, города,
Москву в ответ ни разу не сжигали,
Твоих хоругвей не топтали никогда.
Напала шляхта с запада на нас.
Чтоб сокрушить в тяжёлый час врага,
Мы попросили «братской помощи» у вас.
Расширились тут «братства» берега.
Вы с шляхтой Украину поделили,
Свободу «братскую», как крепость, завели.**
Вы голодом народ наш заморили,
Как вороньё покрыв лицо земли.

---

* игра слов: «довгорукі» — длиннорукие, намёк на русского князя Юрия Долгорукого и его сыновей.
** намёк на введение крепостного права.

А рідний нарід Український,
Республіки козацький цвіт,
На манівці, на бездоріжжя запустили —
з торбами в світ.
А Запорожжя в тисках польських панів
Трималося, як острів, у вогні,
При наскоках кривавих бусурманів
Не впало, не сгоріло у вогні.
Спалив його, зрівняв з землею
Не ворог, ані жоден супостат,
І ясно навіть темному плебею,
Що це зробив наш «старший брат».
І вже, коли усім здавалось,
Настав двадцятий мудрий вік,
Коли нарешті, всім здавалось.
Розправить плечі вільно чоловік,
Ти знов ударив брата під коліна,
Не міг стерпіти сонця на очах.
І застогнала Україна.
Полились горе, смерть і страх.
Ти знищив синьо-жовтих і зелених,
Ти навіть всіх червоних подушив,
Простих селян, робітників і вчених, —
Щоб дух козацтва більше не ожив.
А тих братів, в яких іще донині
Козацька кров буяє у серцях, —
У льох би їх у темній домовині,
А в серце — гострий, ржавий цвях.
Ні, я не проти твойого народу.
Но видить Бог, що він мені не брат.
Він має право також на свободу.

А наш родной народ из Запорожья,
Республики казацкой цвет былой,
Окольными путями, бездорожьем
Побрёл по миру с нищенской сумой.
В тисках то Запорожье польских панов
Держалось долго, островом в огне,
Набеги отражало басурманов,
От них оно крепчало лишь вдвойне.
А сжёг его, сравнял с сырой землёю
Не враг и не какой-то супостат,
Невежды даже знают, что такое
Злодейство сотворил наш «старший брат».
Прошли века, и всем казалось — мудрым
Пришёл к нам, наконец, двадцатый век,
Когда, на что надеялись всем людом,
Расправит вольно плечи человек.
Ты на колени вновь поставил брата.
Не смог стерпеть огня в его глазах.
И застонала Украина, как когда-то.
И полились вновь горе, смерть и страх.
Ты уничтожил сине-жёлтых и зелёных,
Ты даже красных всех передушил,
Простых крестьян, рабочих и учёных, —
Чтоб дух казачества в нас снова не ожил.
А братьев тех, кем ныне не забыты
Века казацкой вольности и славы,
Заколотил охотно бы в гробы ты,
Забив в сердца им гвоздь железный ржавый.
Я не противник твоему народу.
Но видит Бог, какой же мне он брат!
И он имеет право на свободу.

(продовження стор. 418)

Але у нас те право визріло стократ.
І, може, шлях той вже не за горами,
Що ми сусідами, а не братами,
Безкраїми широкими полями,
Своїми вольними руками
Зернину правди понесем.

(продолжение стр. 419)

В нас это право вызрело стократ.
И, может, путь уже не за горами,
Когда не братьями — соседями вдвоём,
Оков лишёнными свободными руками
Бескрайними широкими полями,
Мы зерна правды сеять понесём.

---

* Авторы-составители не во всём разделяют взгляды автора на изложенные исторические факты, а также его категоричную оценку межнациональных отношений.

** Похоже, что многократно передаваясь из уст в уста простыми людьми, не искушёнными в поэзии, стихотворение это претерпело многочисленные искажения (это касается не содержания, а качества рифм, ритма). В своем переводе я постарался этого избежать. Важно, что при антиимперском настрое стихотворения, оно заканчивается светлой надеждой на добрососедские отношения народов в ближайшем будущем. (*Прим. переводчика*).

ЄВГЕН РОМАНОВИЧ ЧЕРЕДНИЧЕНКО

Народився 30.01.1914 р. в м. Фастові Київської обл. У 1934 році поступив в Московський інститут фізичної культури. Студентом здобув звання чемпіона СРСР з класичної боротьби. З юних років писав вірші. Закінчивши інститут, в 1938 році повернувся в Україну. Завідував кафедрою фізичної культури в одному з інститутів Києва. Під час окупації, вступив в ОУН. В 1943 р. за «буржуазно-націоналістичну діяльність» і втечу засуджений до страти, заміненої на 15 років каторги. Термін відбував у режимному таборі управління «Річлаг» на Воркуті. За участь у підготовці повстання в таборі в 1953 р. був відправений у Володимирську в'язницю. В 1956 р. звільнений. У 1965 р. разом з дружиною був серед тих, хто на заклик Василя Стуса протестував проти арештів української інтелігенції, брав активну участь в національно-демократичних акціях. Був членом редколегії журналу Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих «Зона». На власні кошти видав дві збірки віршів. Помер Є.Р. Чередниченко 11 січня 1994 р. у Києві.

ЕВГЕНИЙ РОМАНОВИЧ ЧЕРЕДНИЧЕНКО

Родился 30.01.1914 г. в г. Фастове Киевской обл. В 1934 году поступил в Московский институт физической культуры. Студентом завоевал звание чемпиона СССР по классической борьбе. С юных лет писал стихи. Окончив институт, в 1938 г. вернулся в Украину. Заведовал кафедрой физической культуры в одном из институтов Киева. Во время оккупации вступил в ОУН. В 1943 г. за «буржуазно-националистическую деятельность» и побег осуждён и приговорён к смертной казни, заменённой на 15 лет каторги. Срок отбывал в режимном лагере управления «Речлаг» на Воркуте. За участие в подготовке восстания в лагере в 1953 г. был отправен во Владимирскую тюрьму. В 1956 г. освобождён. В 1965 г. вместе с женой по призыву Василия Стуса протестовал против арестов украинской интеллигенции, принимал активное участие в национально-демократических акциях. Был членом редколлегии журнала Всеукраинского общества политических узников и репрессированных «Зона». На собственные средства издал два сборника стихов. Умер Е.Р. Чередниченко 11.01.1994 г. в Киеве.

РІК СОРОК ВОСЬМИЙ ЗУСТРІЧАЄМ

Рік сорок восьмий зустрічаєм —
Дроти колючі, мерзлота...
До тебе прагнем, рідний краю,
Чужа, нестерпна Воркута;
Нестерпна тьма, смертельно-грізна,
Що з сяйвом волі на ножах...
Катюги, вам прокляття вічне
Шлють вже мільйони каторжан!
Тобі ж, драконе-джугашвілі,
Гріхи на голову падуть —
Від Порт-Артура до Софії
Живі і мертві повстають!
А ти не чуєш і не знаєш,
Бо ти оглух, осліп навік,
В прокльонах наших ми бажаем,
Щоб не зустрів ти Новий рік!

ВСТРЕЧАЕМ ГОД СОРОК ВОСЬМОЙ

Встречаем год сорок восьмой.
Колючий провод, мерзлота.
К тебе стремимся, край родной.
Чужда нам злая Воркута.
Так нестерпима тьма кромешная,
Что с светом воли на ножах...
Вам, палачи, проклятье вечное
Шлют миллионы каторжан!
Тебе ж, дракону-джугашвили,
Грехи на голову падут —
От Порт-Артура до Софии
Живой и мёртвый мщенья ждут!
А ты не слышишь и не знаешь
Людских страданий и невзгод.
В проклятьях наших мы желаем
Чтоб ты не встретил Новый год!

* * *

Коли над тундрою засвище вітер
І скричиться від холоду лоза,
Я згадую те лиховісне літо,
Як із в'язниці гнали на вокзал.
Пригадую, як покидав я Київ,
І Дніпр, і кручі, й небо голубе —
Усе, усе, що я любив, в що вірив,
Розгублено шукаючи тебе.
Потік людей... Військові ешелони...
Мені здавлось, все я загубив,
А ти стояла на ступцях вагона,
Щось загадково думала собі.
Іще, іще хотілося поглянуть,
Іще тоді хотілось розгадать...
Та потяг мчав, ось другий полустанок,
Мов зляканий, зі свистом пролітав.
Так почалась незвідана дорога,
Як темна ніч, ім'я її — тюрьма!
А з нею повінчалася тривога,
Якій кінця і краю ще нема.

1951 р.

* * *

Когда над тундрою засвищет ветер
И скорчится от холода лоза,
Зловещее я вспоминаю лето,
Как из тюрьмы нас гнали на вокзал.
Мучительно припоминаю Киев,
Днепр, кручи, неба голубой овал —
Во что я верил, что, любя, покинул,
Когда тебя растерянно искал.
Поток людей... Военных эшелоны...
Всё потерял: любовь, свободу, дом.
Стояла на ступеньках ты вагона
С загадочною думой о своём.
Ещё, ещё разок хотелось глянуть,
То разгадать, что я не разгадал...
Но поезд мчал, всё новый полустанок,
Как испугавшись, с свистом пролетал.
Так началась нежданная дорога,
Как ночь, темна: тюрьма, судьба лихая.
А с нею повенчалася тревога,
И ей не видно ни конца, ни края.

1951 г.

В. КОСОВСЬКОМУ

Мій побратиме, я ніяк не можу
Забути буревії крижані...
Як ми в обійми кинулись тривожно,
Зустрівшися у пастці дротяній.
Отямила нас в тундрі сіра осінь,
Наліг на душу, мов чавун, туман...
Я с болем в серці згадую ще й досі,
Як нас крутив розвихрено буран.
Знесилені, крізь каторжні тортури,
Тягли ми пухлу ногу до ноги,
Як віршували без паперу в «БУРі»*
І марили про рідні береги.
Дарма, що костомаха навіжена
Ось-ось, здавалося, і нас зітне...
Поезія — це диво незбагненне,
Була для нас, як сяйво рятівне!
Яскріли наші волелюбні мрії,
Як смолоскип новітньої доби.
Поезія будила нас, і гріла,
І в пеклі кликала до боротьби.

В. КОСОВСКОМУ

Мой побратим, забыть мне невозможно:
Бурь ледяных нас свёл несчастный случай,
Как мы в объятья кинулись тревожно
В капканной пасти проволки колючей.
Нас отрезвила в тундре осень серая,
На душу лёг, словно чугун, туман...
И с болью вспоминаю то и дело я,
Как нас кружил развихренно буран.
Как мы без сил, сквозь пытки, бедолаги,
Едва с тобой держались на ногах,
Стихи писали в БУРе* без бумаги,
Мечтая о родимых берегах.
Казалось, смерть, безумствуя повсюду,
Вот-вот и нас скосить была готова.
Поэзия непостижимым чудом
Спасала нас, даря сиянье слова.
Мечты наши искрились волей смело,
Как факел, свет неся к иной судьбе.
Поэзия будила нас и грела,
И в пекле призывала нас к борьбе.

---

* БУР – барак усиленного режима, карцер.

Я КАТОРЖНИЙ, МАМО...

Я каторжний, мамо, женуть на Сибір —
За нашу женуть Україну,
За те, що прозрів і до неї добрів,
З дороги не збився в хуртовину.
Прощіте, матусю моя, назавжди,
Я більше вже Вас не побачу;
Ночами не плачте, не ждіть, не тужіть,
В тюрьму не носіть передачі.
На мене скрутили колючі дроти,
Чигає в безодні робота...
Як вечір настане, забудьте й не йдіть,
Не йдіть виглядать за ворота.
Тут молодість буйна моя пропаде,
Я знаю, на каторзі згину,
Ніхто тут не знайде не тільки мене,
А й сліду мого на чужині.
Ніхто не зведе наді мною хреста,
Одна тут для всіх домовина...
Лиш снігом сипучим юга заміта —
Сховає і Вашого сина.
Навіки сховає в дрімучій тайзі,
Забитого злючим конвоєм.
Прощайте, прощайте, матусю моя!
Край битого шляху тополе...
Прощай, москалями окрадений край,
Могили повстанські й козачі...
Свята Україно! Навіки прощай!
Я більше тебе не побачу.

Я КАТОРЖНИК, МАМА...

Я каторжник, мама, нас гонят в Сибирь
За нашу любовь к Украине,
За то, что поверил в души её ширь,
Прозрел и не сгинул в пучине.
Прощайте же, мама моя, навсегда.
Нам больше не свидиться с Вами.
Уже не носить передач Вам, не ждать,
Не плакать, горюя, ночами.
Опутан колючею проволкой я,
И в бездну толкает работа.
Вам больше не нужно ходить в конце дня
Меня ожидать за ворота.
Тут буйная юность моя пропадёт,
Я знаю, на каторге сгину.
Никто тут не только меня не найдёт,
Мой след не найдёт на чужбине.
Никто не поставит креста надо мной,
В могилу одну все мы ляжем.
Лишь холмик из снега надует пургой,
Что воет о сыне здесь Вашем.
В дремучей тайге закопают меня,
Конвоем забитого строгим.
Навеки прощайте, матуся моя,
И вы — тополя у дороги...
Прощай, москалями обкраденный край,
Повстанцев, казачьи могилы...
Моя Украина Святая, прощай!
Тебя не увижу я милой!

ПРАВДА

На світі правда є одна —
Як грізна блискавка вона!
Непримеренний ворог зла,
Її лякається імла.
Тоді, коли вона встає,
Одвічна крига розтає,
Тоді, коли вона засяє,
Де була тьма — веселка грає.
Гудуть рої бджолині в полі,
І наче в груди б'є прибій,
І кожен, кожен серця бій,
Неначе чує — воля, воля!
І на широкому просторі
Шумлять дуби високочолі,
А в небі жаворонків джвін
Виводить переможний гімн.
І кожна пташенька співає:
«І я, і я, і я кохаю!..»
А верби ген понад Дніпром,
Неначе б'ют йому чолом —
Закохано схиляють віти,
І оживає море квітів.

1952 р.

ПРАВДА

На свете правда есть одна —
Грозна, как молния, она!
Она — враг постоянный зла,
Не зря её боится мгла.
Всегда, когда она встаёт,
Повсюду тает вечный лёд,
Всегда, когда она сияет,
На небе радуга играет.
Во всю гудят рои пчёл в поле,
Как будто бьёт в груди прибой,
И каждый, каждый сердца бой,
Как будто слышит — воля, воля!
А на широком на просторе
Шумят дубы, с ветрами споря,
И в небе жаворонков звон,
Похож на гимн победный он.
Все пташки песнь поют свою:
«И я, и я, и я люблю!..»
А вербы гнутся над Днепром,
Как будто бьют ему челом,
Любовно ветви наклоняя.
Цветов моря здесь, что без края!

1952 г.

* * *

Вже давно полярні білі ночі
Разгорнули свою пелену,
Та щось вітер і досі не хоче
Пробудити пустелю зі сну.
Коли в рідному краю каштани
Розпустили широкі листки,
Тут сніги ще ніяк не розтануть
І тремтять, все тремтять берізки,
Все пустелею хуга вихриться,
Розігнавшись, не зна, куди мчить,
Мов из лісу голодна вовчиця
Завиває протяжно в ночі.
Серце змучане тяжко заб'ється,
Пробудившись, не може заснуть.
Жде, все жде і ніяк не діждеться
З року в рік довгожданну весну.
Коли в місячно-зоряні ночі
Спить і дихає легко земля,
Блисне блискавка, грім загуркоче,
Після зливи життя забуя;
Ту весну, що з чола України
Розігнала б тяжких дум рої,
Цілувала би очі дівчині
Кожним подихом теплим своїм:
Мелодійну, таку променисту,
Як щасливої юності дні:
Щоб в селі українському й місті
Залунали веселі пісні.
Ту весну, що народжує чари,

* * *

Белые давно настали ночи,
И над тундрой света пелена.
Только ветер до сих пор не хочет
Пробудить пустыню ото сна.
Хоть давно в родном краю каштаны
Выпустили листиков полоски,
Здесь снегам пока что таять рано,
И трепещут на ветру берёзки.
Над пустынею пурга вихрится
И сама не знает, куда мчит,
Как в лесу голодная волчица
Завывает на луну в ночи.
Сердце изболевшее забьётся,
Пробудившись, больше не заснуть.
Ждёт оно, все ждёт и не дождётся,
Жаждет долгожданную весну.
Если лунно-звёздными ночами
Спит и дышит так легко земля,
Молния блеснет и гром вдруг грянет.
После ливня жизнь кипит, бурля.
Ту весну, что с лика Украины
Разогнала б тяжких дум рои,
Целовала бы глаза дивчины
Каждым тёплым веяньем своим:
Звонкую, лучистую, весёлую,
Словно дни младые без печали,
Чтоб повсюду на селе и городе
Радостные песни зазвучали.
Ту весну, что чудом мы бы звали,

Душу й тіло твоє молодить,
Вабить нас у незвідані далі,
Таємниче хвилює завжди;
Що, як сонце, темряву разгонить,
Що розковує груди Дніпра,
Яку ждуть й не діждуться мільйони!
Жду й ніяк не дожуся і я.

1953 р.

* * *

В полярну ніч, осінньою порою,
Замовкла тундра, вітер злючий стих,
Ми крадькома браталися з тобою,
Тавровані в тенетах дротяних.
А над Уралом мерехтіло сяйво,
Бентежно душу місяць чарував,
Немов казав нам, що розмова зайва,
І думку тяжче журом огортав.
Він нагадав нам осінь в рідній краї,
Понад гаями клекіт журавлів...
О, скільки спогадів приніс він с жалем
Своїм полярним поглядом блідим!
Ми ж погляд той в свої вбирали очі
І озирались, чи дозор не йде...
А місяць все неначе щось пророчив,
Немов жадав нас вирвати з тенет...

Что вернёт нам юные года,
Что зовёт в неведомые дали,
Что волнует тайнами всегда,
Что, как солнце темноту разгонит,
Что расковывает грудь Днепра,
Ждут и не дождутся миллионы!
Жду и не дождусь её и я.

1953 г.

* * *

Полярной ночью, осенью глухою
Умолкла тундра, стих ветрище злющий
И тайно побратались мы с тобою,
Клеймёные, за проволкой, в ловушке.
Сияние мерцало над Уралом.
Волнуя душу, месяц молодой,
Словно сказал, что не нужны слова нам,
И мысли тяжкой обернул тоской.
Он нам напомнил осень в отчем крае,
И над садами клёкот журавлей,
Полярным бледным оком озирая,
Принёс воспоминанья прежних дней.
Мы этот взгляд в свои вбирали очи,
Смотрели: вдруг дозорные идут?
А месяц, словно доброе пророча,
Желал нас будто вызволить из пут...

* * *

Неначе в радісній тривозі
Пустеля третій день мовчить.
Вітри, стомившися в дорозі,
Поприлягали відпочить.
Лиш де-не-де в ярах, долинах
Біліє тундрою ще сніг,
Неначе латана свитина,
Порослий мохом переліг.
Лежить, мов знає, що ніколи
Орать не вийдут орачі,
Не загойдаються тополі,
Не перекликнуться сичі...
Як не почують мертві грому,
Не вигострять на бій мечі —
Нікому в тундрі з нас, нікому
З берізок соку не вточить...
В тюрьмі біди не подолати,
Не випить лиха нам до дна.
Хоч іздалеку нас, як мати,
Прийшла навідати весна.
Прийшла, щоб в очі зазирнути,
Ще глибше душу зворушить,
Щоб знову десь собі вернути,
А нас на каторзі лишить.
Чтоб далі нас в тяжкій знемозі
Обплутувал колючий дріт,
І на снігах, в пургу й морози
Глодний коцюбів нарід.

* * *

Как будто в радостной тревоге
Пустыня третий день тиха.
Ветра, уставшие в дороге,
Решили отдохнуть пока.
Лишь кое-где ещё в оврагах
Сверкает снега белизна.
И тундра — как кафтан в заплатах,
Покрыта мхами целина.
Лежит, как будто знает твёрдо,
Что не придут пахать её,
Здесь тополя не встанут гордо,
Сычам здесь тоже не житьё...
Как мёртвым грома не услышать,
Не навострить мечей на бой —
Из тундровых берёзок выжать
Сок не удастся нам с тобой...
В тюрьме не одолеть нам беды,
Не выпить лиха нам до дна.
Издалека, чтоб нас проведать,
Как мама, к нам пришла весна.
Пришла, чтоб заглянуть нам в очи,
Чтоб души нам разбередить,
Чтоб вновь исчезнуть быстро очень,
Оставив в лагере нас гнить:
Чтоб мы и дальше лили слёзы,
Изнемогая от невзгод,
Чтоб за колючкою в морозы
Голодный коченел народ.

ГОРИТЬ КОРОНА ЗОЛОТА

Стою й дивлюся на пустелю
Крізь огорожі дротяні:
Пливуть тумани понад скелі,
Хребти Уралу в далині.
Знялися в небо ланцюгами,
Над морем дикої краси...
Усе хвилюється віками,
Притихне й знов заголосить...
Круг обрію, бува, яскраво
Горить корона золота...
І тундра з буйними вітрами
Проводить молоді літа.
Мохи, берізки, лози, трави —
Життя і смерті на межі —
Квапливо випростались станом,
Щоб мить, хоч мить одну пожить.
Мохи, берізки, лози, трави —
В зелене море враз злились...
І білі ночі, і заграви,
Земля і небо обнялись...

В КОРОНЕ ЗОЛОТОЙ

Стою за проволкой в пустыне,
Вокруг себя смотрю в тоске:
Туман над скалами крутыми,
Хребты Урала вдалеке,
Что в небо тянутся грядою
Над морем северных красот.
Всегда в движеньи всё живое,
Затихнет, снова запоёт...
Весь горизонт объяло пламя,
Он — как в короне золотой...
И тундра с буйными ветрами
Младою блещет красотой.
Мхи и берёзки, лозы, травы —
Здесь жизни грань, отсюда прыть, —
Спешат расти здесь все оравой,
Чтоб миг, хоть миг один пожить.
Мхи и берёзки, лозы, травы —
Вмиг в море зелени слились...
В ночь белую, меж зорь кровавых,
Земля и небо обнялись...

* * *

Я той, що духом не скорився,
Що з нетрів вибрався в негоду,
Що в тьмі ворожій пробудився,
Відчувши біль свого народу…
Народу, що коцюрбить стан,
Щораз ярмом кривавить рани, —
Дивуються, як міг Титан
Дать закуватися в кайдани?
Як може духом Прометей,
Що вкрав вогонь у Зевса людям,
Благати ласки день-у-день,
З рук ката пить гірку отруту?
Я той, що духом не скорився,
Що з нетрів вибрався в негоду,
Що в тьмі ворожій пробудився,
Відчувши біль свого народу!

1957

* * *

Якби усі ми по краплині
Злилися в море України —
За ради волі та добра!
А вже пора, пора, пора!

* * *

Я тот, чей дух не покорился,
Из дебрей вышел в непогоду,
В тьме вражеской я пробудился,
Боль слыша своего народа.
Народа, что сгибает стан,
Ярмом кровавит раны снова, —
Я удивлён, как мог Титан
Дать заковать себя в оковы?!
Как может гордый Прометей,
Что заслужил на веки славу,
Молить подачки каждый день
И пить из рук врага отраву?!
Я тот, чей дух не покорился,
Из дебрей вышел в непогоду,
В тьме вражеской я пробудился,
Боль слыша своего народа!

1957

* * *

Когда б, как капли, воедино
Слились мы в море Украины —
Ради свободы и добра!
А уж пора, пора, пора!

* * *

Такої світ не знав тюрми
Не знав такого ще розбою,
А ми лишилися людьми,
А ми лишилися собою.
Боролися за волю ми,
І правда нам була за зброю,
Тому й лишилися людьми,
Тому й лишилися собою.

* * *

На світі величезне зло —
Несправедливі привілеї...
Збирай скарби із різних мов,
Але завжди живи своєю!

* * *

Ми не йдемо в чужі краї
Нести темряву ночі,
Ми на прадідовській землі
Своєї правди хочем!

* * *

Загляньте просто правді в очі,
На серце руку покладіть...
Хто хоч на крок від свого роду збочив,
Той здатний лиш на мертвий плід.

* * *

Да, мир не знал такой тюрьмы,
Не знал такого он разбоя,
А всё ж остались мы людьми,
А всё ж остались мы собою.
Боролись за свободу мы,
И правда нам была бронею,
Вот и остались мы людьми,
Вот и остались мы собою.

* * *

Величайшее зло во веки веков —
Привилегий неправедных гнёт...
Собирай богатство других языков,
Но живи тем, что дал твой народ!

* * *

Мы за добром в чужие страны не идём,
Тьму не несём в чужие мы народы,
В прадедовском Отечестве своём
Хотим добиться правды и свободы!

* * *

Взгляните просто правде в глаза,
На сердце руку себе положа...
Кто хоть на шаг от народа уйдёт,
Способен родить только мёртвый плод.

* * *

На долю я свою не нарікаю,
Не плачу, не шкодую, не тужу...
Я до мети іду, зі шляху не звертаю.
І доки житиму, то не зверну.

1952 р.

* * *

Лихую судьбу довелось мне найти.
Не ною. Вполне я доволен судьбой.
Я к цели иду, не свернувши с пути.
И я не сверну, пока буду живой.

1952 г.

ЯКІВ ЯКИМЕЦЬ

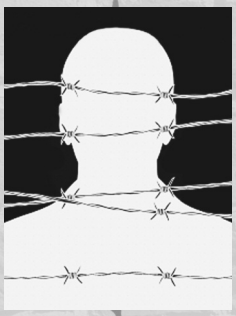

Ніяких біографічних відомостей про цього автора не знайдено.

ЯКОВ ЯКИМЕЦ

Никаких биографических сведений об этом авторе не найдено.

ЛІТЕРАТУРА НАША

Не від панів, не від князів,
Ти не в дворцях складалася,
А від Тарасів, Іванів
В народі сотворялася.
В холодній камері сирій,
При слідстві в катуванні,
При праці каторжній тяжкій,
При голоді, в знущанні.
На засланні в Караганді,
На півночі в Печорі,
На Воркуті і Колимі,
В пустинному просторі.
В Середній Азії в пісках
Під варварським законом,
На Білім море в Соловках,
І скрізь поза кордоном.
Складали їх на чужині
І в нашій рідній хаті:
Веселі, рідні і сумні
Наші пісні крилаті.
Ти линула від смільчаків
Без всякого тиражу,
На зло законам ворогів —
Література наша.

ЛИТЕРАТУРА НАША

Не от князей, не от господ,
Ты не в дворцах слагалась,
А от Тарасов, льющих пот,
В народе сотворялась.
При голоде, в сплошной нужде
И в камерах тюремных,
В тяжёлом каторжном труде
И в пытках каждодневных.
И в ссылке ты в Караганде,
На севере в Печоре,
На Воркуте и Колыме,
В безжизненном просторе.
И в Средней Азии песках,
Где люди желтолицы,
На Белом море в Соловках,
И всюду за границей.
Слагали на чужбине их
И дома — мир так тесен! —
О, сколько грустных и лихих
Крылатых наших песен!
Ты шла в народ от смельчаков,
Из уст в уста бесстрашно,
На зло законам всех врагов —
Литература наша!

«ЗБЛІЖЕНІЄ»

Задумали супостати,
Як би нації змішати;
У єдино злити,
Руськими зробити.
Придумали «збліженіє»,
Кажуть в цьому «спасєніє»:
Нації зближають,
В руських обертають.
Рідну мову відвергають,
А російску прививають:
Мови всі погані,
Російська в пошані.
І зраділи всі іуди
Дураки, осли, приблуди:
Не хочуть балакати,
Стали «чтокать», «какати».
І прислужують садистам
Зад лобзають сталіністам:
Совість забувають,
Предків ізменяють.

«СБЛИЖЕНИЕ»

Решила супостатов рать
Все нации в одну смешать,
В единую слить,
В русских превратить.
Придумали «сближение»,
Толкуют, в нём «спасение»:
Нации сближают,
В русских превращают.
Родной язык ругают,
А русский прививают:
Всяк не стоит медный грош,
Только русский всем хорош.
То-то радостны иуды,
Дураки, ослы, приблуды:
Не хотят «балакать»,
Стали «чтокать», «какать»
Рады послужить садистам,
Зад лобзают сталинистам:
Совесть забывают,
Предкам изменяют.

* * *

Тюрма ти, тюрма ти,
Неволе моя!
Богато на світі
Шляхів відціля.
Сидю я й гадаю
Про долю свою,
Не знаю, яким же
Шляхом я піду?
Чи то на заслання
В далекий Сибір?
А, може, у темний
Підвал на розстріл?
Чи, може, на Мурманськ
Сушить болота?
Чи на Соловецькі
Дрібні острова?
А, може, в тюрмі я
Оцій зогнию?
А, може, побачу
Ще й волю свою?
А поки що слідство
Веде ГПУ,
І я у в'язниці
Сидю та й сидю.

1940 р.

* * *

Тюрьма ты, тюрьма ты,
Неволя моя!
На свете немало
Дорог, знаю я.
Сижу и гадаю
Про долю свою,
Какой же, не знаю,
Дорогой пойду?
В сибирскую ссылку
Попасть кто б хотел?
Но хуже — в подвал
Угодить на расстрел!
А, может, ждёт Мурманск,
Болота сушить?
Иль на Соловках
Суждено будет жить?
А, может, я в этой
Тюрьме и сгнию?
А, может, увижу
Свободу свою?!
Пока же под следствием
Я в ГПУ.
Сижу, угадать
Пытаясь судьбу.

1940 г.

Я ТВІЙ СИН, УКРАЇНО!

Я твій син, Україно!
І для тебе живу.
Не зламала чужина,
Українцем умру.
За народ України
Я по тюрмах сидів,
І на землях чужини
В таборах посивів.
Пережив Соловецький
Тяжкий лісоповал,
Будував злий Карельський
Біломорський канал.
Зеки тачки возили,
Будували мости,
Залізницю творили
До Інти й Воркути.
Усі СЛОНи* й ГУЛАГи**
Чудом я пережив,
Попадав в доходяги,
Та свій люд не змінив.
Палачі доконали,
Що не зміг працювать,
В лазарета поклали,
Не давали вмирать.
Я пройшов через пекло,
Як скотина робив,
І в неволі запеклій

Я ТВОЙ СЫН, УКРАИНА!

Я твой сын, Украина!
Для тебя я живу.
Не сломила чужбина,
Украинцем умру.
За народ Украины
В разных тюрьмах сидел,
И на землях чужбины
В лагерях поседел.
Пережил Соловецкий
Тяжкий лесоповал,
Строил злой я Карельский
Беломорский канал.
Зеки тачки возили,
Поднимали мосты,
Путь железный торили
До Инты, Воркуты.
Все СЛОНы* и ГУЛАГи**
Чудом я пережил,
Попадал в доходяги,
Слову не изменил.
Палачи догнобили,
Что работать не смог,
В лазарет положили,
Чтобы я не подох.
Я прошёл круги ада,
Я трудился, как бык,
И в неволе проклятой

---

* СЛОН — Соловецкие Лагеря Особого Назначения.
** ГУЛАГ — Главное Управление Лагерей.

Рідну мову хранив.
Всю тяжкую дорогу
Українцем я жив.
І молився скрізь Богу,
Щоб мене охранив.
Я твій син, Україно!
Бо ти в крові моїй,
Патріотом загину
У неволі чужій.

Кось-Ю (Комі), 1946 р.

БАТЬКО НАРОДІВ

Негідник злодійський,
Деспот український,
Литовський гнобитель,
Эстонський мучитель.
Польський кровопиєць,
Грузинський любимець,
Супостат інгушський,
Гіпнотизер руський.
Садист молдаванський,
Душогуб армянський,
Татарський гнобитель,
Чеченський мучитель.
Хвастун, скрізь лукавий,
Брехун небувалий,
Знають його й в Чілі —
Йоську Джугашвілі.

Я хранил свой язык.
Всю неволи дорогу
Украинцем я жил.
И молился я Богу,
Чтоб меня сохранил.
Я твой сын, Украина!
Всею кровью я твой,
Патриотом погибну
Я в неволе чужой.

Кось-Ю (Коми), 1946 г.

ОТЕЦ НАРОДОВ

Злодей свинский,
Деспот украинский,
Угнетатель литовский,
Мучитель эстонский.
Польский кровопивец,
Грузинский любимец,
Супостат ингушский,
Гипнотизер русский,
Садист молдаванский,
Душегуб армянский,
Татарский гнобитель,
Чеченский мучитель,
Хвастун злой, лукавый
И врун небывалый.
Знают его и в Чили —
Йоську Джугашвілі.

БРАТИ

Гітлер з Сталіним брати,
Гітлер з Сталіним кати.
Це пірати,
Супостати —
Ти добра від них не жди.
Всю Європу узяли,
Її кров'ю залили
Пси немецькі,
Пси совєцькі,
Без хреста нас розп'яли.
Ходе пльотка по людях,
Муки й голод в таборах.
Люд стезають
І вбивають,
Де не глянь, повсюду жах.
Гітлер з Сталіним брати,
Гітлер з Сталіним кати.
Це фашисти,
Сталіністи,
Ти добра від них не жди.

БЛИЗНЕЦЫ

Гитлер со Сталином — как близнецы.
Оба они — палачи, подлецы.
Оба — пираты
И супостаты.
Добра от них не жди никогда ты.
Всю Европу они захватили,
Всю её они кровью залили.
Псы немецкие,
Псы советские,
Без креста нас распяли, казнили.
Что один, что другой — злодей.
Ходит плётка по спинам людей.
Люд терзают
И убивают.
Голод, страх и кошмар лагерей.
Гитлер со Сталином — как близнецы.
Оба они — палачи, подлецы.
Что фашисты,
Что сталинисты.
Добра от них попробуй дождись ты.

ПОДОХ

Подох, подох, подох собака
Подох палач і лицемір
Подох садист і посіпака
Подох тиран, подох вампір.
Загнувся гад, творець великий
«Создатєль» стройок на кістках
«Создал» він голод, режим дикий
«Создал» він рабство в таборах.
Подох удав, ридайте, гади,
Ридайте пси із МВД
Всі сталініст, плутократи
Й на вас загибель-смерть прийде.
Подох шакал, бельмо в народі!
Радійте в'язни у тюрмі!
Радій робітник на заводі!
Радій колгоспник на селі!

1953 р.

ПОДОХ

Подох, подох, подох собака!
Подох палач и лицемер!
Подох садист, создатель мрака!
Подох тиран и изувер!
Загнулся гад, творец великий,
«Создатель» строек на костях!
Сумел «создать» режим он дикий
И голод с рабством в лагерях.
Подох удав! Рыдайте, гады,
Рыдайте псы из МВД,
Все сталинисты, жизнекрады!
И вас отыщет смерть везде!
Подох шакал, бельмо в народе!
Ликуйте узники в тюрьме!
Ликуй рабочий на заводе!
Ликуй колхозник на селе!

1953 р.

КОРОТКО ПРО АВТОРІВ-УПОРЯДНИКІВ

Марк Якович Каганцов народився в 1947 р. у Воркуті під час заслання батька — політв'язня, реабілітованого посмертно, у зв'язку з чим офіційно визнаний потерпілим від політичних репресій. Все життя, за винятком шести років навчання в Архангельському мединституті, живе у Воркуті. Старший лікар міської «Швидкої допомоги», Заслужений лікар РФ.

Член Воркутинського літоб'єднання з 1963 р., автор п'яти книг, учасник більше 20 колективних літературних збірників і альманахів. Має численні публікації в газетах і журналах Росії та за її межами.

Марк Яковлевич Каганцов родился в 1947 г. в Воркуте во время ссылки отца — политзаключённого, реабилитированного посмертно, в связи с чем официально признан пострадавшим от политических репрессий. Всю жизнь, за исключением шести лет учёбы в Архангельском мединституте, живёт в Воркуте. Старший врач городской «Скорой помощи, Заслуженный врач РФ.

Член Воркутинского литобъединения с 1963 г., автор пяти книг, участник более 20 коллективных литературных сборников и альманахов. Имеет многочисленные публикации в газетах и журналах России и за её пределами.

КРАТКО ОБ АВТОРАХ-СОСТАВИТЕЛЯХ

Євдокія Антонівна Лісова народилася в 1949 р. на Полтавщині. Наприкінці 1970-х рр. приїхала на Північ де тридцять два роки пропрацювала на підприємствах республіки Комі.

З 1990 року активно працює у Воркутинській українській громадській організації «Україна», а також плідно співпрацює з місцевою громадською організацією колишніх політв'язнів і репресованих «Меморіал». Делегат Всесвітнього форуму українців у Києві в 1992 р.

Ініціювала включення віршів українських поетів у книгу «Високі широти. Літературна Воркута 1931-2007 рр.», видану в 2007 році. Була співавтором книги «Вірші українських поетів — політичних в'язнів Воркутинських таборів в перекладах М. Каганцова» (Воркута, 2007 р.).

Евдокия Антоновна Лисовая родилась в 1949 г. на Полтавщине. В конце 1970-х гг. попала на Север. Тридцать два года проработала на предприятиях республики Коми.

С 1990 года активно работает в Воркутинской украинской общественной организации «Украина», а также плодотворно сотрудничает с городской общественной организацией бывших политзаключённых и репрессированных «Мемориал». Делегат Всемирного форума украинцев в Киеве в 1992 г.

Инициировала включение стихов украинских поэтов в книгу «Высокие широты. Литературная Воркута 1931-2007 гг.», изданную в 2007 году. Затем стала соавтором книги «Стихи украинских поэтов — политических узников Воркутинских лагерей в переводах М. Каганцова» (Воркута, 2007 г.).

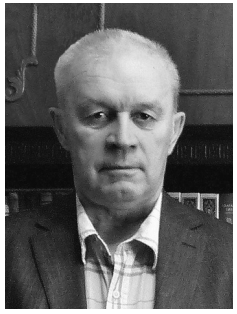

Анатолій Олександрович Попов народився в 1941 р. на Далекому Сході і з 1952 р. протягом 45 років проживав у Воркуті, зараз живе в Сиктивкарі. Працював у службах ІТП на шахтах Воркути і в інституті «ПечорНІУІ-проект». Головним захопленням життя є книги та дослідження на теми: «Декабристи», «Пушкін», «Лермонтов» а потім — «Історія Воркути часів Гулагу», «Воркутинский табірний театр». По цій тематиці опублікував декілька сот журнальних і газетних статей і зробив десятки доповідей на наукових конференціях. Співпрацює з Комі республіканським фондом «Покаяння» готує до публікації книгу «Репресовані літератори в Комі АРСР».

Анатолий Александрович Попов родился в 1941 г. на Дальнем Востоке и с 1952 г. сорок пять лет прожил в Воркуте, сейчас живёт в Сыктывкаре. Работал в службах ИТР на шахтах Воркуты и в институте «ПечорНИУИ-проект». Главным увлечением жизни являются книги и исследования на темы: «Декабристы», «Пушкин», «Лермонтов», а затем — «История Воркуты времён ГУЛАГа», «Воркутинский лагерный театр». По этим темам опубликованы несколько сот журнальных и газетных статей и сделаны десятки докладов на научных конференциях. Сотрудничает с Коми республиканским фондом «Покаяние», готовит к публикации книгу «Репрессированные литераторы в Коми АССР».

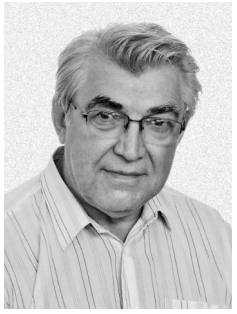

Юрій Ібрагімович Тагіров народився в 1945 р. в м. Констанца (Румунія) у родині військовослужбовців. З 1948 року жив у Києві, з 1972 р. — у Воркуті, з 1993 р. — в Санкт-Петербурзі. Має спеціальності модельника, слюсаря-складальника точної механіки, інженера фотолабораторії. Після закінчення Казанської консерваторії працював викладачем Воркутинского музичного училища.
В даний час — співробітник видавництва «Історична ілюстрація» в Санкт-Петербурзі, літературний секретар поета Г.Я. Горбовского. Позаштатний співробітник Будинку-музею М. Булгакова в Києві. Бібліофіл, колекціонер, фотограф.

Юрий Ибрагимович Тагиров родился в 1945 г. в г. Констанца (Румыния) в семье военнослужащих. С 1948 года жил в Киеве, с 1972 г. — в Воркуте, с 1993 г. — в Санкт-Петербурге. Имеет специальности модельщика, слесаря-сборщика точной механики, инженера фотолаборатории. После окончания Казанской консерватории работал преподавателем Воркутинского музыкального училища.
В настоящее время — сотрудник издательства «Историческая иллюстрация» в Санкт-Петербурге, литературный секретарь поэта Г.Я. Горбовского. Внештатный сотрудник Дома-музея М. Булгакова в Киеве.
Библиофил, коллекционер, фотограф.

ЗМІСТ

Передмова упорядників 6

Передмова перекладача 16

Михайло Була 21

Пантелеймон Василевський 23

Микола Василенко 35

Василь Галета 53

Ярослав Гасюк 81

Іван Гончар 97

Валерія Джулай 111

Андрій Коробань 123

Володимир Косовський 127

Леонід Косовський 183

Григорій Кочур 187

Микола Красюк 243

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие составителей 7

Предисловие переводчика 17

Михаил Була 21

Пантелеймон Василевский 23

Николай Василенко 35

Василий Галета 53

Ярослав Гасюк 81

Иван Гончар 97

Валерия Джулай 111

Андрей Коробань 123

Владимир Косовский 127

Леонид Косовский 183

Григорий Кочур 187

Николай Красюк 243

Василь Курило 247
Орися Матешук 257
Дмитро Паламарчук 275
Іван Паламарчук 355
Василь Петрів 365
Марія Потикевич-Заболотна 371
Леонід Рябченко 377
Іван Савич 381
Микола Сарма-Соколовський 387
Володимир Терлецький 403
Богдан Фенік 425
Евгеній Чередниченко 431
Яків Якимець 455
Коротко про авторів-упорядників 470

Василий Курило 247
Орыся Матешук 257
Дмитрий Паламарчук 275
Иван Паламарчук 355
Василий Петрив 365
Мария Потикевич-Заболотная 371
Леонид Рябченко 377
Иван Савич 381
Николай Сарма-Соколовский 387
Владимир Терлецкий 403
Богдан Феник 425
Евгений Чередниченко 431
Яков Якимец 455
Кратко об авторах-составителях 471

Автори-упорядники висловлюють сердешну та щиру вдячність за великий особистий внесок та допомогу у виданні книги:

Олегу Завадському (С-Петербург)

Ларисі Скорик (Київ)

Сергію Олександрову (С-Петербург)

Ірині Погодіній (С-Петербург)

Олександру та Тамарі Іліопол (Гамбург)

Элені Титовській (С-Петербург)

Равілю Фатихову (Казань)

Олександру Безгіну (Київ)

Людмилі і Віктору Лукьянцям (Київ)

Олені та Юрію Литвиним (Київ)

Наталії Околитенко (Київ)

Данилі Кулиняку (Київ)

Аллі Платоновій (Київ)

Авторы-составители выражают сердечную благодарнось и искреннюю признательность за большой личный вклад в издание книги:

Олегу Завадскому (С-Петербург)

Ларисе Скорик (Киев)

Сергею Александрову (С-Петербург)

Ирине Погодиной (С-Петербург)

Александру и Тамаре Илиопол (Гамбург)

Элене Титовской (С-Петербург)

Равилю Фатыхову (Казань)

Александру Безгину (Киев)

Людмиле и Виктору Лукьянцам (Киев)

Елене и Юрию Литвиным (Киев)

Наталии Околитенко (Киев)

Даниле Кулиняку (Киев)

Алле Платоновой (Киев)

Комп'ютерна верстка, дизайн,
художнє оформлення та друк видання
Юрій Анатолійович Воронцов,
редакційно-видавниче бюро "ЮМА-прес"
02218 м.Київ, вул.С.Стальского, 23
Свідоцтво про внесення до Державного
реєстру серія ДК №229 від 31.10.2000 р.

Наклад: 500 примірників